

Arthur Conan Doyle_Sherlock Holmesi seiklused

Tõlkinud KRISTA KAER

VARRAK

Originaali tiitel: The Complete Sherlock Holmes by sir Arthur Conan Doyle Volume 2
Doubleday & Company, Inc. Garden City, New York

Kaane kujundanud MARI KALJUSTE Toimetanud TERJE KUUSIK

 ISBN 9985-3-0036-X

SAATEKS

Kui avate käesoleva raamatu, seisab teil ees kohtumine või tutvuse uuendamine kahe härrasmehega, kelle seltsis on veedetud ja veedetakse ka tulevikus paljude keelte vahendusel meeldivaid tunde kogu maailmas.

1887. aastal kirjutas noor Southsea arst Arthur Conan Doyle oma viletsale palgale lisa teenimiseks jutustuse "Etüüd punases". Esimest korda astus lugejate ette veider detektiiv Sherlock Holmes, kes ravis igavust kuritegude paljastamisega, ja kui piisavalt huvitavaid kuritegusid parajasti ei olnud, siis ka viiulimängu ja kokaiiniga. Alates 1891. aastast avaldas "Strand Magazine" regulaarselt endise sõjaväearsti doktor Watsoni üleskirjutusi tema sõbra imepärastest seiklustest. Sherlock Holmesi juhtumitele elati kaasa, neid oodati, ning kui Holmes hukkus võitluses oma kõige kurjema vaenlasega, tulid leinalintidega inimesed toimetusse õiglust nõudma.

Londonis on Baker Street 221B Sherlock Holmesi muuseum. Sinna saadetakse kirju kogu maailmast, inimesed kirjutavad oma muredest ja loodavad neile lahendust leida. Ameerika Ühendriikides korraldavad Holmesi austajad kokkutulekuid, kannavad samasuguseid riideid nagu Holmes, suitsetavad samasuguseid pupusid ja teavad tema seiklusi peast. Küllap ei lahtu nende juttude kummaline veetlus ka tulevikus. On ju nii mõnus astuda hoopis teistsugusesse maailma. Tõsi küll, seal tegutsevad mõrtsukad, väljapressijad ja muud kurjategijad ning haub oma kurje plaane professor Moriarty, aga tegelikult on see turvaline ja õdus paik. Kaminas põlevad halud, õhtusöök on söödud, õhus hõljub hea tubaka lõhn, Holmes on oma pikad jalad välja sirutanud ja meie seame end koos doktor Watsoniga kuulama järjekordset geniaalselt lihtsat lahendust.

I. SKANDAAL BÖÖMIMAAL

Sherlock Holmesi jaoks on ta alati Naine suure algustähega. Ma olen harva kuulnud, et Holmes teda kuidagi teisiti mainiks. Holmesi silmis varjutab ja ületab ta kõiki teisi oma soo esindajaid. See ei tähenda, et Holmesil oleksid olnud Irene Adleri vastu mingid armastusega sarnanevad tunded. Holmesi külmale, täpsele, kuid imetlusväärselt tasakaalustatud mõistusele olid võõrad kõik tunded, ja armastus veel iseäranisti. Minu arvates oli ta kõige täiuslikum arutlev ja vaatlev masin, mida maailm on näinud, aga armastajana oleks ta end täiesti sobimatusse olukorda asetanud. Õrnematest ihadest rääkis ta ainult nöökamisi või pilkega. Vaatleja jaoks olid need tunded oivalised - need rebisid suurepäraselt katte inimeste motiividelt ja tegudelt. Aga väljaõppinud juurdleja jaoks tähendas tunnistamine, et midagi sellist on seganud tema enda õrna ja täpselt reguleeritud meelelaadi, häiriva teguri sissetoomist, mis võis heita kahtlust kõigile tema mõttetöö tulemustele. Liivatera tundlikus instrumendis või mõra ühes tema enda võimsas suurendusklaasis ei oleks seganud teda rohkem kui seda laadi tugev tunne. Ja ometi oli Holmesi jaoks olemas ainult üks naine, ning see naine oli endise nimega Irene Adler, kes jättis endast kahtlase ja vaieldava mälestuse.

Viimasel ajal olen ma Holmesiga harva kokku saanud. Minu abielu viis meid lahku. Minu enda täiuslik õnn ja kodukesksed huvid, mis tekivad mehel, kes leiab end esimest korda oma majapidamise peremehena, olid piisavad kogu minu tähelepanu kütkestamiseks. Holmes aga, kes jälestas terve oma boheemliku hingega igasugust seltskonda, elas edasi meie korteris Baker Streetil, oli ümbritsetud

oma vanadest raamatutest ning laskis end kordamööda mõjutada kokaiinil ja auahnusel, veetes ühe nädala uimaselt rohu mõju all, teise omaenda loomuse sunnil raevuka energiaga tegutsedes. Teda veetles endise tugevusega kuritegude uurimine ning ta rakendas oma mõõtmatuid vaimuandeid ja erakordset tähelepanuvõimet nende tõendite põhjal jälgede ajamiseks ja nende mõistatuste lahendamiseks, mille ametlik politsei oli kui lootusetud kõrvale jätnud. Aeg-ajalt kuulsin ma mõnd ebamäärast kuuldust tema tegevusest: tema kutsumisest Trepoffi mõrva uurimise asjus Odessasse, sellest, kuidas ta selgitas Atkinsoni vendade harukordset tragöödiat Trincomalees, ning lõpuks ka missioonist, mida ta oli Hollandi kuningaperekonna palvel nii peenetundeliselt ja edukalt täitnud. Peale nende teadete tema tegevusest, mida ma sain lihtsalt koos kõigi lugejatega päevalehtedest, ei teadnud ma aga oma endisest sõbrast ja kaaslasest kuigi palju.

Ühel õhtul - see oli 20. märts 1888. aastal - tulin ma parajasti tagasi ühe patsiendi juurest (sest ma olin nüüd uuesti erapraksise muretsenud), kui mu tee mind Baker Streetilt läbi viis. Kui ma möödusin mul nii selgelt meeles olevast uksest, mis mu mõtteis alati mu kurameerimisega ja "Etüüdi punases" süngete juhtumustega pidi seostuma, haaras mind innukas soov Holmesi jälle näha ja kuulda, kuidas ta parajasti oma erakordseid võimeid rakendab. Tema korter oli heledasti valgustatud ja üles vaadates nägin ma tema pikka kuivetut kuju kaks korda tumeda siluetina ruloo taga möödumas. Ta sammus kärmesti ja innukalt mööda tuba, pea rinnal ja käed seljal risti. Mulle, kes ma iga tema tuju ja harjumust teadsin, rääkisid tema poos ja käitumislaad nii mõndagi. Tal oli jälle töö käsil. Ta oli tõusnud oma narkootikumiunenägudest ja ajas õhinal mingi uue mõistatuse jälgi. Ma helistasin kella ning mind juhatati üles võõrastetuppa, mis oli enne osaliselt mulle endale kuulunud. Holmesi käitumine ei olnud ülevoolav. Ülevoolavaid tundeid tuli tal harva ette, kuigi minu arvates oli ta mind nähes rõõmus. Peaaegu sõnatult, kuid lahke pilgu saatel osutas ta tugitooli poole, viskas mulle sigarikarbi ja näitas, et karahvin ja gaseerimisaparaat asuvad nurgalaual. Siis jäi ta kamina ette seisma ja vaatas mind oma iseäraliku sissepoole pööratud pilguga üle.

"Abielu sobib teile," täheldas ta. "Ma arvan, Watson, et te olete meie viimasest kohtumisest saadik seitse ja pool naela juurde võtnud."

8

"Seitse!" vastasin ma.

"Mina ütleksin küll, et natuke rohkem. Õige pisut rohkem, arvan ma. Ja nagu ma näen, tagasi vana ameti juures. Te ei öelnud mulle, et kavatsete end jälle rakkesse panna."

"Kuidas te seda siis teate?"

"Ma näen seda, ma järeldan seda. Kuidas ma tean, et te olete hiljuti läbimärjaks saanud ja et teil on väga saamatu ja lohakas teenijatüdruk?"

"Kulla Holmes," ütlesin ma, "see on juba liig. Kui te oleksite mõne sajandi eest elanud, oleks teid kindlasti nõiana ära põletatud. On tõsi, et ma kõndisin neljapäeval maal ringi ja tulin koju hirmsas seisukorras, aga et ma olen riideid vahetanud, siis ei suuda ma kujutleda, millest te seda järeldate. Mis puutub Mary Jane'isse, siis ta on tõesti parandamatu ja mu naine ütles talle koha üles, aga ma ei saa jällegi aru, kuidas teie seda taipasite."

Holmes kihistas endamisi naerda ja hõõrus oma pikki närvilisi käsi.

"Pole midagi lihtsamat," ütles ta, "mu silmad ütlevad mulle, et teie vasaku jala kinga sisemisel küljel, just seal, kus kaminavalgus sellele peale paistab, on naha peal kuus peaaegu paralleelset kriipsu. Ilmselt on need põhjustanud keegi, kes on väga lohakalt talla ümbert kuivanud pori ära kraapinud. Siit, nagu näete, pärinebki mu topeltjä-reldus, et te olete viletsa ilmaga väljas olnud ja et teil oli Londoni teenijatüdrukute eriti kuritahtlik, kingi lõhkuv esindaja. Mis aga puutub teie praksisesse, siis kui härrasmees astub minu korterisse jodoformist lõhnates, kui tema parema käe nimetissõrmel on hõbe-nitraadist must plekk ja kui kühm tema silindri paremal küljel näitab, kuhu ta on oma stetoskoobi peitnud, siis peaksin ma tõesti juhm olema, kui ma ei kuulutaks teda aktiivselt arstiametiga tegelevaks inimeseks."

Ma naersin tahtmatult selle kerguse peale, millega Holmes seletas oma järelduste käiku. "Kui ma kuulen teie põhjendusi," märkisin ma, "näib kogu asi mulle alati nii naeruväärselt lihtne, nagu võiksin ma seda isegi kergesti mõista, kuigi iga teie arutluskäigu puhul olen ma nõutu, kuni te" mulle oma mõtteprotsessi ei seleta. Ja ometi usun ma, et minu silmad pole teie silmadest halvemad."

9

"Muidugi ei ole," vastas ta sigaretti süüdates ja tugitooli prantsa-tades. "Aga vaadake, te ei pane tähele. Vahe on selge. Näiteks olete te sageli näinud treppi, mis viib esikust üles siia tuppa."

"Sageli."

"Kui tihti?"

"Noh, nii mõnisada korda." "Kui palju siis on sel astmeid?" "Kui palju? Ma ei tea."

"Just nimelt. Te ei ole tähele pannud. Ja ometi olete te näinud. Just seda ma tahtsingi öelda. Mina aga tean, et seal on seitseteist trepiastet, sest ma olen nii näinud kui ka tähele pannud. Muide, et te olete minu väikeste probleemide vastu huvi tundnud ja olnud küllalt lahke, et paari mu väikest kogemust kirja panna, siis võib teid huvitada ka see." Ta viskas mulle paksu, roosa varjundiga kirjapaberi-lehe, mis oli lahtiselt laual lebanud.

"See tuli viimase postiga," ütles ta. "Lugege see valjusti ette."

Kirjal ei olnud kuupäeva, puudusid ka allkiri ja saatja aadress.

"Teie juurde tuleb täna õhtul kolmveerand kaheksa (oli kirjas öeldud) keegi härra, kes soovib konsulteerida teiega ühes väga tähtsas küsimuses. Teie hiljutised teened Euroopa teatud kuningakojale on näidanud, et teie hoolde võib julgesti usaldada küsimused, mille tähtsust saab vaevalt üle hinnata. Sellise iseloomustuse teie kohta igalt poolt oleme saanud. Olge siis sel tunnil oma toas ning ärge pange pahaks, kui teie külastaja kannab maski."

"See on tõesti saladuslik lugu," nentisin ma. "Mida see teie meelest tähendab?"

"Mul pole veel mingeid andmeid. On suur viga teoretiseerida, enne kui teil andmeid on. Märkamatult hakatakse väänama fakte, et need teooriatega sobiksid, mitte ei püüta teooriaid faktidega sobitada. Aga kiri ise. Mida te selle põhjal järeldate?"

Ma uurisin hoolikalt kirja ja paberit, millele see oli kirjutatud.

"Selle on arvatavasti kirjutanud jõukas inimene," märkisin ma, püüdes kaaslase mõttekäike matkida. "Sellist paberit ei saa osta odavamalt kui pool krooni pakk. See on iseäralikult tugev ja kõva."

"Iseäralik on just õige sõna," ütles Holmes. "See pole üldse Inglise paber. Tõstke see vastu valgust."

10

Tegingi nii ja nägin paberi lõime pressitud suurt E-d koos väikese g-ga, P-d ja suurt G-d koos väikese t-ga. "Mida te sellest arvate?" küsis Holmes.

"Kahtlemata on see paberi valmistaja nimi või pigem tema monogramm."

"Hoopiski mitte. G koos väikese t-ga tähendab "Gesellschafti", mis on saksa vaste "kompaniile". See on tavapärane lühend, nagu inglise keeles "Co". P tähistab muidugi "Papieri". Nüüd siis "Eg". Vaatame õige oma geograafilist leksikoni." Holmes võttis riiulilt raske pruuni köite. "Eglow, Eglonitz - siin see ongi, Egria. See on saksakeelsel maal - Böömimaal, Karlsbadi lähedal. Väärib tähelepanu Wallensteini surmakoha ja arvukate klaasi- ja paberivabrikutega. Ahaa, mida te sellest arvate?" Tema silmad särasid ja ta saatis oma sigaretist õhku suure sinaka ja võiduka suitsupilve.

"Paber on tehtud Böömimaal," ütlesin ma.

"Just nimelt. Ja mees, kes selle kirja kirjutas, on sakslane. Kas te panite tähele seda iseäralikku lauseehitust: "Sellise iseloomustuse teie kohta igalt poolt oleme saanud." Prantslane või venelane ei oleks võinud seda kirjutada. Ainult sakslased käivad oma verbidega nii halvasti ringi. Seega jääb üle ainult teada saada, mida tahab see sakslane, kes kirjutab Böömi paberile ja eelistab maski kandmist oma näo näitamisele. Ja kui ma ei eksi, siis sealt ta tulebki, et hajutada kõik meie kahtlused."

Sel ajal, kui ta rääkis, kostis vali kabjaplagin ja rataste krigin vastu kõnnitee serva, millele järgnes järsk kellahelin. Holmes vilistas.

"Hääle järgi otsustades paarisrakend," ütles ta. "Jah," jätkas ta aknast välja vaadates. "Kena väike tõld ja paar iludusi. Kumbki on väärt sada viiskümmend gini. Selles juhtumis on raha, Watson, kui selles ka midagi muud ei ole."

"Ma hakkan parem minema, Holmes."

"Mitte sinnapoolegi, doktor. Jääge paigale. Ilma oma Boswellita olen ma kadunud mees. Ja see lugu tõotab tulla huvitav. Oleks kahju sellest ilma jääda."

"Aga teie klient..."

"Mis siis temast on? Minul võib teie abi tarvis minna ja seda võib tarvis minna temalgi. Siit ta tulebki. Istuge sellesse tugitooli, doktor, ja kuulake meid võimalikult tähelepanelikult!"

11

Aeglased ja rasked sammud, mis olid kostnud trepilt ja koridorist, peatusid otse ukse taga. Siis kõlas vali ja otsustav koputus. "Astuge sisse!" ütles Holmes.

Sisenes mees, kes oli vaevalt lühem kui kuus jalga kuus tolli ning Heraklese rinna ja jäsemetega. Tema riietuses oli sedasorti toredust, mida Inglismaal niisama hästi kui maitsetuks peetakse. Tema kaherealise kuue varrukad ja hõlmad olid kaunistatud laiade karakullna-ha ribadega ning tema õlgadele heidetud tumesinine mantel oli vooderdatud tulipunase siidiga ja kinnitatud kurgu all prossiga, mis koosnes ühestainsast leekivast berüllist. Poole sääremarjani ulatuvad saapad, mis olid uhke pruuni karusnahaga ääristatud, viisid lõpule mulje barbaarsest rikkusest, millele viitas mehe kogu välimus. Käes hoidis ta laiaäärelist kaabut ning tema näo ülemist poolt kattis allapoole

põsenukke ulatuv must võlurimask, mille ta oli ilmselt alles hetk tagasi ette seadnud, sest kui ta sisenes, oli ta käsi veel maski juurde tõstetud. Näo alumise osa järgi otsustades paistis ta olevat tugeva iseloomuga mees, tal oli paks rippuv alahuul ja pikk sirge lõug, mis näitab jonnakuse mõõtmeid omandavat otsusekindlust.

"Kas te saite mu kirja kätte?" küsis külaline sügava kareda häälega ja tugeva saksa aktsendiga. "Ma teatasin teile oma tulekust." Ta vaatas kord minu, kord Holmesi otsa, otsekui ei oleks ta kindel, kumma poole pöörduda.

"Võtke, palun, istet," ütles Holmes. "Lubage mul tutvustada oma sõpra ja kolleegi doktor Watsonit, kes on aeg-ajalt nii hea ja aitab mind minu töös. Kelle poole on mul au pöörduda?"

"Te võite nimetada mind krahv von Krammiks, Böömi aadlikuks. Ma saan aru, et see härra, teie sõber, on aumees ja oskab vaikida ning ma võin usaldada teda ühes äärmiselt tähtsas asjas. Kui ei, siis eelistaksin ma parem teiega üksi vestelda."

Ma tõusin, et minna, kuid Holmes haaras mul randmest ja tõukas mind tagasi toolile. "Kas me jääme mõlemad või ei jää me kumbki." ütles ta. "Selle härra kuuldes võite te öelda kõike, mida te võite öelda mulle."

Krahv kehitas oma laiu õlgu. "Siis pean ma alustama," ütles ta. "võttes teilt mõlemalt lubaduse pidada asi täielikus saladuses kahe aasta jooksul; selle tähtaja lõppedes pole see enam oluline. Praegu ei oleks liialdus öelda, et tegemist on äärmiselt kaaluka asjaga, mis võib mõjutada Euroopa ajalugu."

"Ma luban," ütles Holmes. "Ja mina luban ka."

"Vabandage, palun, mu maski," jätkas meie kummaline külaline. "See auväärt isik, kelle teenistuses ma olen, soovib, et tema esindaja jääks teile tundmatuks, ning ma võin kohe tunnistada, et tiitel, millega ma just äsja ennast nimetasin, ei kuulu päriselt mulle."

"See oli mulle teada," ütles Holmes kuivalt.

"Asjaolud on väga delikaatsed ning tuleb võtta tarvitusele kõik ettevaatusabinõud, et lämmatada võimalikku tohutut skandaali, mis kompromiteeriks tõsiselt ühte Euroopa valitsevatest suguvõsadest. Otse öeldes puudutab asi kuulsat Ormsteini kuningakoda, Böömi-maa pärusvalitsejaid."

"Ka see oli mulle teada," pomises Holmes, seades end oma tugitooli istuma ja sulgedes silmad.

Meie külaline vaatas ilmse imestusega selle mehe rauget, lamask-levat kogu, keda talle oli kahtlemata kirjeldatud kõige vahedama mõistusega juurdlejana ja kõige energilisema tegutsejana Euroopas. Holmes tegi silmad uuesti aeglaselt lahti ja vaatas kärsitult hiiglasekasvu klienti.

"Kui Teie Majesteet suvatseks oma lugu esitada," märkis ta, "oleks mul suurem võimalus teile nõu anda."

Mees hüppas toolilt püsti ja sammus taltsutamatu erutusega mööda tuba edasi-tagasi. Siis rebis ta ahastava liigutusega maski näolt ja viskas selle maha. "Teil on õigus!" hüüdis ta. "Ma olen kuningas. Miks ma peaksin seda varjama!"

"Tõepoolest - miks?" pomises Holmes. "Teie Majesteet ei olnud veel sõnagi lausunud, kui mulle oli juba teada, et ma räägin Wilhelm Gottsreich Sigismund von Ormsteini, Cassel-Felsteini suurvürsti ja Böömimaa kuningaga."

"Aga te ju mõistate ometi," ütles meie külaline uuesti istet võttes ja käega üle kõrge lauba tõmmates, "te ju mõistate ometi, et ma pole harjunud niisuguseid asju isiklikult ajama. See asi oli aga nii delikaatne, et ma ei saanud seda usaldada oma esindajale end tema võimusesse andmata. Ma tulin incognito Prahast, et teilt nõu küsida."

"Palun küsige siis," ütles Holmes uuesti silmi sulgedes.

"Faktid on lühidalt järgmised: umbes viis aastat tagasi sain ma

13

pika külaskäigu ajal Varssavisse tuttavaks tuntud seiklejanna Irene Adleriga. See nimi on teile kahtlemata tuttav." ,

"Olge nii lahke ja otsige ta minu kartoteegist üles, doktor," pomises Holmes silmi avamata. Paljude aastate vältel oli ta kasutanud inimeste ja muude teemade kohta käivate sõnumite sedeldamise süsteemi, nii et oli raske nimetada mingit teemat või inimest, mille või kelle kohta ta ei oleks saanud sedamaid informatsiooni anda. Käesoleval juhul leidsin Irene Adleri eluloo litsutuna ühe juudi rabi elukäigu ja kellegi staabiülema eluloo vahele, kes oli kirjutanud monograafia süvamere kaladest.

"Laske ma vaatan!" ütles Holmes. "Hmh! Sündinud New Jersey's 1858. aastal. Kontra-alt, hm! La Scala - hm! Varssavi Õueteatri primadonna -jajah! Lahkus ooperilavalt - ahaa! Elab Londonis - nii, nii! Nagu ma aru saan, oli Teie Majesteet selle noore naisega kuidagi seotud, kirjutas talle mõne kompromiteeriva kirja ja soovib nüüd neid kirju tagasi saada."

"Täpselt nii. Aga kuidas..."

"Kas te sõlmisite salaja abielu?"

"Ei."

"Ei ole olemas mingeid juriidilisi dokumente ega kirjalikke tunnistusi?" "Ei."

"Sellisel juhul ei saa ma Teie Majesteedist aru. Kui see noor naine peaks kasutama kirju väljapressimiseks või mõneks muuks eesmärgiks, kuidas saaks ta siis nende autentsust tõendada?"

"Need on minu käekirjaga kirjutatud."

"Häh! Võltsing!"

"Minu isiklik kirjapaber."

"Varastatud."

"Minu enda pitsat."

"Järele tehtud."

"Minu foto."

"Ostetud."

"Me olime mõlemad sellel fotol."

"Oh heldeke! See on väga halb. Teie Majesteet on tõesti ettevaatamatu olnud."

"Ma olin hull - arust ära."

14

"Te olete ennast tõsiselt kompromiteerinud." "Ma olin siis kõigest kroonprints. Ma olin noor. Ma olen praegu ainult kolmekümnene"." "Pilt tuleb tagasi saada." "Me oleme proovinud, kuid asjatult." "Teie Majesteet peab maksma. Pilt tuleb ära osta." "Irene Adler ei müü seda." "Siis varastada."

"On tehtud viis katset. Kaks korda otsisid minu palgatud murdvargad tema maja läbi. Kord suunasime tema reisipagasi kõrvale. Kaks korda on teda varitsetud. Ei mingeid tulemusi."

"Pildist mitte jälgegi?"

"Mitte kõige vähematki."

Holmes puhkes naerma. "See on päris kena probleemikene," ütles ta.

"Aga mulle on asi väga tõsine," vastas kuningas etteheitvalt.

"Tõesti väga tõsine. Ja mida ta kavatseb selle fotoga teha?"

"Mind hävitada."

"Aga kuidas?"

"Ma hakkan abielluma."

"Ma olen sellest kuulnud."

"Clotilde Lothman von Saxe-Meningeniga, Skandinaavia kuninga vanuselt teise tütrega. Teile on võib-olla teada tema perekonna ranged põhimõtted. Ta on ka ise kehastunud õrnus. Kas või kahtluse varigi minu käitumise suhtes teeks kõigele lõpu."

"Ja Irene Adler?"

"Ähvardab foto neile' saata. Ja saadab. Ma tean, et tema saadab. Teie ei tunne teda, aga tal on raudne hing sees. Tal on kaunim nägu kui ühelgi teisel naisel ja kõige otsusekindlama mehe mõistus. Ta ei kohkuks tagasi millegi ees, et takistada mind teise naisega abiellumast-mitte millegi ees!"

"Kas olete kindel, et ta pole pilti veel ära saatnud?"

"Olen kindel."

"Ja miks?"

"Sest ta ütles, et ta saadab selle päeval, mil kihlus avalikult teatavaks tehakse. See toimub järgmisel esmaspäeval."

"Oh, siis on meil veel kolm päeva aega," ütles Holmes

15

haigutades. "See on väga hea, sest mul on praegu just käsil paar tähtsat asja. Teie Majesteet jääb muidugi praegu Londonisse?"

"Muidugi. Te leiate mind Langhamist, krahv von Krammi nime alt."

"Ma siis kirjutan teile mõne sõna selle kohta, kuidas meil asi edeneb."

"Palun, olge nii kena. Ma olen kehastunud kannatamatus."

"Ja siis rahaküsimus."

"Teil on selles suhtes carte blanche."

"Täielikult?"

"Ütlen teile, et ma annaksin ühe provintsi oma kuningriigist, et see foto kätte saada."

"Ja praegusteks kuludeks?"

Kuningas võttis oma mantli alt raske seemisnahkse koti ja pani selle lauale.

"Siin on kolmsada naela kullas ja seitsesada pangatähtedes," ütles ta.

Holmes kritseldas märkmikulehele kviitungi ja ulatas selle kuningale.

"Ja mademoiselle'i aadress?" küsis ta.

"Briony Lodge, Serpentine Avenue, St. John's Wood."

Holmes kirjutas selle üles. "Veel üks küsimus," ütles ta. "Kas see foto oli kabinetkaustas?"

"Jah."

"Head ööd siis, Teie Majesteet, ja ma usun, et meil on peagi teile häid uudiseid. Ja head ööd, Watson," lisas ta, kui kuningliku tõlla rattad mööda tänavat veeresid. "Kui te oleksite nii lahke ja tuleksite homme kell kolm siia, vestleksin ma teiega meelsasti sellest asjast."

II

Täpselt kell kolm olin ma Baker Streetil, kuid Holmes ei olnud veel koju tulnud. Majaperenaine teatas mulle, et Holmes oli lahkunud majast veidi pärast kella kaheksat hommikul. Istusin siiski kamina juurde kavatsusega teda oodata, ükskõik kui kauaks ta ka jääb. Tundsin juba selle uurimise vastu sügavat huvi, sest kuigi seda

16

ei ümbritsenud niisugused sünged ja kummalised tunnusjooned, mis seostusid nende kahe kuritööga, mida ma olen juba kirjeldanud, andis selle juhtumi iseloom ja Holmesi kliendi kõrge seisus ometi sellele oma eripära. Ja tõesti, lisaks selle juurdluse iseloomule, mis mu sõbral käsil oli, peitus tema meisterlikus olukorra mõistmises ja tema terases, vahedas mõtlemises midagi, mis tegi

meeldivaks tema töösüsteemi tundmaõppimise ja tema kiirete paindlike meetodite jälgimise, mille abil ta kõige keerulisemad küsimused lahti harutas. Nii harjunud olin ma tema alatise eduga, et mulle ei tulnud isegi sellist võimalust pähe, et teda võiks tabada ebaõnn.

Kell hakkas neli saama, kui uks avanes ja tuppa astus joobnu muljet jättev sagris põskhabemega tallipoiss, kellel oli punetav nägu ja räbaldunud riided. Kuigi ma olin harjunud oma sõbra hämmastavate võimetega maskeeringute kasutamisel, pidin ma ikkagi hästi teraselt vaatama, enne kui olin päris kindel, et see oli tõesti Holmes. Peanoogutuse saatel kadus ta magamistuppa ja ilmus sealt viie minuti pärast nähtavale tviidülikonnas ja korraliku välimusega nagu harilikult. Pistnud käed taskusse, sirutas ta jalad kamina ees välja ja naeris minuti südamest.

"Einoh, tõepoolest!" hüüatas ta, hakkas siis läkastama ja naeris jälle, kuni vajus lõdvalt ja abitult tooli seljatoe najale. .

"Milles on asi?"

"See on tõesti väga naljakas. Olen kindel, et te ei suuda ära arvata, millega ma täna hommikul tegelesin ja millega see asi lõppes."

"Ma ei suuda seda kujutleda. Küllap te jälgisite preili Irene Adleri harjumusi ja võib-olla ka maja."

"Seda küll. Loo järg oli üsna kahvatu. Kas ma räägin teile? Täna hommikul natuke pärast kaheksat lahkusin ma kodunt töötu talupoisina. Hobustega tegelevate inimeste seas valitseb imeline osavõtlikkus ja omamoodi vabamüürlus. Kuulu nende huikaja sa saad teada kõik, mis teadmist väärib. Briony Lodge'i leidsin ma peagi. See on elegantne villa, selle taga on aed, aga esikülg ulatub päris tänava äärde ja sel on kaks korrust. Chubbi lukk ukse ees. Paremas tiivas hea mööbliga suur elutuba, kõrged aknad ulatuvad peaaegu põrandani ning neil on need naeruväärsed inglise aknariivid, mida võib avada isegi laps. Maja tagaküljes ei olnud midagi märkimisväärset peale selle, et tõllakuuri katuselt ulatab koridori aknani. Ma kõndisin

ümber maja ja uurisin seda hoolikalt igas suhtes, kuid midagi muud huvitavat ma ei märganud.

Siis lonkisin ma tänavat mööda edasi ja leidsin, nagu ma olingi oodanud, et ühel aiamüüri äärsel tänavakesel on talliõu. Ma aitasin tallipoistel hobuseid harjata ja sain vastutasuks kahepennilise, klaasi porteri ja õlle segu, kaks piibutäit tubakat ja nii palju informatsiooni preili Adleri kohta, kui vaid võisin soovida, rääkimata poolest tosinast teisest ümbruskonna inimesest, kelle vastu ma ei tundnud vähimatki huvi, kuid kelle elulugusid ma olin sunnitud kuulama."

"Ja mida te kuulsite Irene Adlerist?" küsisin ma.

"Oh, ta on sealkandis kõigil meestel pead segi ajanud. Ta on kõige kenam õrnema soo esindaja sellel planeedil. Niisugusel seisukohal ollakse üksmeelselt Serpentine'i talliõuel. Ta elab vaikselt, laulab kontsertidel, sõidab iga päev kell viis välja ja tuleb tagasi täpselt kell seitse, õhtusöögiks. Muul ajal käib harva väljas, ainult laulmas. Ainult üks meeskülaline, kuid sagedane. Ta on musta verd, ilus ja uljas ning ei käi kunagi harvemini kui kord päevas, tihti isegi kaks korda. Ta on keegi härra Godfrey Norton advokaadiühingust Inner Temple. Kas näete, millised eelised on voorimehest usaldus-sõbral. Nad olid teda kümmekond korda Serpentine'i talliõuest koju sõidutanud ja teadsid temast kõik. Kui ma olin ära kuulanud kõik, mis neil öelda oli, hakkasin ma uuesti Briony Lodge'i ümbruses edasi-tagasi kõndima ja oma sõjaplaani läbi mõtlema.

See Godfrey Norton oli ilmselt oluline tegur selles loos. Ta oli advokaat. See kõlas pahaendeliselt. Mis suhted olid nende vahel ja mis eesmärk oli mehe korduvatel külaskäikudel? Kas Irene Adler oli tema klient, tema sõber või tema armuke? Kui esimene, siis oli ta tõenäoliselt foto härra Nortoni hoole alla andnud. Kui tegemist oli viimase võimalusega, oli see vähem tõenäoline. Selle küsimuse lahendusest sõltus, kas ma pidin jätkama tööd Briony Lodge'is või pöörama oma tähelepanu selle

härrasmehe kontorile Temple'is. See oli delikaatne küsimus ning avardas minu juurdluse ala. Kardan, et tüütan teid nende üksikasjadega, aga iha pean teile näitama oma pisiraskusi, et te olukorrast aru saaksite."

"Ma jälgin teid tähelepanelikult," vastasin ma.

"Ma kaalusin seda asja ikka veel mõttes, kui Briony Lodge'i ette sõitis voorimehetroska ja sellest hüppas välja üks härrasmees. See

18

oli märkimisväärselt ilus mees - tõmmu, kotkanina ja vuntsidega, ilmselt seesama mees, kellest mulle oli räägitud. Paistis, et tal oli väga kiire, ta hüüdis voorimehele, et see ootaks, ning möödus ukse avanud toaneitsist inimese ilmel, kes tundis end selles majas nagu oma kodus.

Mees jäi majja umbes pooleks tunniks ja ma silmasin teda läbi elutoa akende edasi-tagasi kõndimas, erutatult rääkimas ja kätega vehkimas. Irene Adlerit ma ei näinud. Peagi ilmus mees nähtavale, isegi veel kärsitumana kui enne. Tõlla juurde astudes võttis ta taskust kuldkella ja vaatas seda tõsiselt. "Kihutage põrgukiirusel!" ütles ta. "Kõigepealt Regenti tänavale Grossi & Hankey juurde ning siis St. Monica kirikusse Edgeware Roadil. Saate pool gini, kui te kahekümne minutiga toime tulete!"

Nad kihutasid minema ning ma mõtlesin parajasti, kas mul poleks parem neile järgneda, kui mööda tänavat lähenes kena väike landoo, kutsaril kuub ainult poolenisti kinni nööbitud ja lips viltu, kusjuures kõik rakmete rihmaotsad tolknesid pannaldest väljas. Landoo ei olnud veel õieti peatunudki, kui Irene Adler majast välja sööstis ja sinna sisse istus. Sel hetkel nägin ma teda ainult vilksamisi, aga ta oli ilus naine. Tal oli nägu, mille pärast mees võiks surra.

"St. Monica kirikusse, John!" hüüdis ta. "Ja sa saad pool sovrinit, kui sa kahekümne minutiga toime tuled!"

Ma ei saanud tõesti kuidagi neile järgnemata jätta, Watson. Ma kaalusin parajasti, kas ma peaksin jooksu pistma või Irene Adleri landoo taha kükitama, kui mööda tänavat lähenes voorimehesõiduk. Kutsar vaatas kahtlustavalt minusugust räbaldunud klienti, aga ma hüppasin sisse enne, kui ta vastu vaidlema jõudis hakata. "St. Monica kirikusse," ütlesin ma, "ja pool sovrinit, kui te jõuate sinna kahekümne minutiga." Kell sai kahekümne viie minuti pärast kaksteist ning oli muidugi selge, mis teoksil oli.

Mu kutsar sõitis kiiresti. Minu meelest ei ole ma kunagi kiiremini sõitnud, aga teised jõudsid kohale enne meid. Kui ma saabusin, olid voorimehesõiduk ja landoo auravate hobustega ukse ees. Ma maksin mehele ja tõttasin kirikusse. Seal polnud hingelistki peale nende kahe, kellele ma olin järgnenud, ja ühe koorirüüsse rõivastatud vaimuliku, kes näis neid noomivat. Kõik kolm seisid kobaras altari ees. Ma lonkisin külgkäiku pidi edasi nagu iga teinegi kirikusse sisse

19

astunud logeleja. Äkitselt pöörasid kolm altari ees seisjat minu üllatuseks mind vaatama ja Godfrey Norton tormas minu poole.

"Jumal tänatud!" hüüdis ta. "Te sobite küll! Tulge! Tulge!"

"Mis on?" küsisin.

"Tulge, mees, meil on ainult kolm minutit aega, hiljem ei ole see enam kehtiv."

Mind poolenisti tiriti altari ette ja enne kui ma millestki aru sain, leidsin end pomisemas vastuseid, mis mulle kõrva sosistati, käenda-mas asju, millest ma midagi ei teadnud, ning aitamas igati kaasa vallalise Irene Adleri kindlale ühendamisele poissmehest Godfrey Nor-toniga. Kõik oli hetke jooksul läbi ning härra tänas mind ühelt poolt ja daam teiselt poolt ning vaimulik saatis mulle otse eest säravaid pilke. See oli kõige pöörasem olukord, millesse ma kunagi oma elus sattunud olen, ning just sellest mõtlemine ajaski mind äsja naerma. Tundub, et nende abiellumisluba ei olnud päris ametlik,

vaimulik teatas kategooriliselt, et laulatab nad ainult siis, kui on olemas vähemalt mingisugune tunnistaja, ning minu õnnelik lähenemine päästis peigmehe vajadusest tormata tänavalt isameest otsima. Pruut andis mulle sovrini ning ma kavatsen seda selle sündmuse mälestuseks oma kellaketi küljes kanda."

"See on väga ootamatu asjakäik," ütlesin ma, "ja mis sai edasi?"

"Noh, ma leidsin, et mu plaan on tõsises ohus. Paistis, et see paar võis viivitamatult ära sõita, ning seega olid vajalikud väga kiired ja energilised minupoolsed abinõud. Kuid kiriku uksel läksid nad lahku, mees sõitis tagasi Temple'isse ja naine oma koju. "Ma sõidan kella viie ajal parki nagu tavaliselt," ütles Irene Adler mehest lahkudes. Rohkem ma ei kuulnud. Nad sõitsid eri suunda ja mina läksin oma asju õiendama."

"Ning need oleksid?"

"Lihalõigud ja klaas õlut," vastas Holmes kella helistades. "Mul on olnud liiga kiire, et toidule mõelda, ning tõenäoliselt on mul täna õhtul veelgi kiirem. Muide, doktor, ma tahan, et te mind aitaksite."

"Meeleldi."

"Ega teil midagi seaduserikkumise vastu ei ole?"

"Mitte kõige vähematki."

"Ega vahistamise vastu?"

"Õilsa ürituse nimel mitte."

20

"Oo, üritus on suurepärane!"

"Siis olen ma teiega!"

"Ma olin kindel, et võin teie peale loota."

"Aga mida te minult soovite?"

"Kui proua Turner on kandiku tuppa toonud, teen ma selle teile selgeks. Niisiis," ütles Holmes, asudes näljaselt selle lihtsa toidu kallale, mille meie majaperenaine oli toonud, "ma pean arutama seda söögi ajal, sest mul pole kuigi palju aega. Kell hakkab viis saama. Kahe tunni pärast peame olema tegevuspaigal. Preili Irene või pigem madame tuleb sõitmast tagasi kell seitse. Me peame tal Briony Lodge'i juures vastas olema."

"Ja mis saab siis?"

"Selle peate minu hooleks jätma. Ma olen juba järgnevad sündmused korraldanud. Esitan teile ainult ühe nõudmise. Te ei tohi vahele segada, juhtugu mis tahes. Kas mõistate?"

"Kas ma pean olema erapooletu?"

"Te ei tohi teha mitte kui midagi. Tõenäoliselt tekib seal väike rüselus. Ärge sellesse sekkuge. Asi lõpeb sellega, et mind viiakse majja. Neli või viis minutit hiljem tehakse elutoa aken lahti. Te peate end selle avatud akna lähedusse seadma."

"Jah."

"Te peate mind jälgima, sest ma olen teile nähtav." "Jah."

"Ja kui ma tõstan käe - niiviisi -, viskate teie tuppa selle, mille ma teile selleks otstarbeks annan, ning karjute samal ajal, et tuli on lahti. Kas te saate minust aru?"

"Täielikult."

"Selles ei ole midagi eriti hirmsat," ütles Holmes sigarikujulist rulli taskust võttes. "See on tavaline tinavalaja suitsurakett, mille mõlemas otsas on sütik, mis teeb selle isesüttivaks. Sellega teie ülesanne piirdubki. Kui te hüüate, et tuli on lahti, toetavad teid üsna mitu inimest. Te võite tänavanurgale minna ja ma ühinen teiega kümne minuti pärast. Loodetavasti olen ma ennast mõistetavaks teinud?"

"Ma pean jääma erapooletuks, minema akna juurde, jälgima teid ja viskama märguande peale selle eseme sisse, siis karjuma, et tuli on lahti, ja ootama teid tänavanurgal."

"Täpselt nii."

21

"Siis võite täielikult minu peale loota."

"Suurepärane. Nüüd on mul ilmselt aeg end oma uueks osaks ette valmistada."

Holmes kadus magamistuppa ja tuli mõne minuti pärast tagasi kui lahke ja lihtsameelne lahkusu vaimulik. Tema laiaservaline must kaabu, kottis püksid, valge kaelaside, kaastundlik naeratus ning üldine tähelepanelik ja heatahtlikult uudishimulik ilme olid sellised, millega oleks härra John Hare üksi võinud võistelda. Asi polnud lihtsalt selles, et Holmes vahetas kostüümi. Näis, nagu oleks iga uue osaga muutunud tema ilme, käitumine ja isegi tema hing. Kui ta sai kuritegevuse alal asjatundjaks, kaotas lava hea näitleja, nagu ka teadus kaotas terase mõtleja.

Kell oli veerand seitse, kui me Baker Streetilt lahkusime, ning kümme minutit enne täistundi leidsime end Serpentine'i Avenue'It. Hakkas juba hämarduma ning tänavalaternaid parajasti süüdati, kui me sammusime Briony Lodge'i ees edasi-tagasi, selle asuka tulekut oodates. Maja oli just selline, nagu ma olin seda Sherlock Holmesi sisutiheda kirjelduse järgi kujutlenud, aga paik ei olnud nii üksik, kui ma olin oodanud. Vastupidi, vaikse linnajao väikese tänava kohta oli see märkimisväärselt rahvarohke. Nurgal suitsetas ja naeris salkkond viletsalt rõivastatud mehi, sealsamas oli kääriteritaja oma rattaga, kaks kaardiväelast kurameerisid ühe lapsehoidjaga ning mitu hästirõivastatud noormeest tolknesid samas, sigar suus.

"Vaadake," märkis Holmes, kui me maja ees edasi-tagasi sammusime, "see abielu lihtsustab asja tunduvalt. Foto muutub nüüd kahe teraga mõõgaks. On võimalus, et Irene Adlerile on selle näitamine Godfrey Nortonile niisama vastumeelne nagu meie kliendile võimalus, et see satub tema printsessi silma alla. Küsimus on nüüd selles, kust me fotot otsima peame."

"Tõepoolest - kust?"

"On väga vähe tõenäoline, et Irene Adler seda kaasas kannab. See on kabinetkaustas. Liiga suur, et seda oleks võimalik kergesti naise rõivastusse peita. Ta teab, et kuningas on võimeline teda varitsema ja läbi otsida laskma. Kaks sellelaadilist katset on juba tehtud. Seega võime olla kindlad, et ta ei kanna seda kaasas."

"Kus see siis on?"

"Tema pankuri või advokaadi juures. Nende kahe võimalusega

22

peab arvestama. Aga ma kaldun arvama, et kumbki pole õige. Naistele meeldib salatseda ja asju oma käe järgi ära peita. Miks peaks Irene Adler foto kellegi teise kätte andma? Iseennast võib ta usaldada, aga keegi ei oska öelda, millist kaudset või poliitilist survet võidakse avaldada ametimehele. Pealegi, kas te mäletate, et ta oli otsustanud kasutada fotot mõne päeva jooksul. See peab asuma kättesaadavas kohas. See peab olema tema enda majas."

"Aga sinna on kaks korda sisse murtud."

"Häh! Ei osatud otsida."

"Aga kuidas teie otsite?"

"Ma ei otsigi."

"Mida te siis teete?"

"Ma lasen Irene Adleril seda endale näidata."

"Aga ta ju keeldub."

"Ta ei saa seda teha. Aga ma kuulen rattamürinat. Tema tõld tuleb. Nüüd täitke täht-tähelt mu juhtnööre."

Sel ajal kui Holmes rääkis, paistis avenüü kurvi tagant tõlla külg-laternate kuma. See oli elegantne väike landoo, mis vuras Briony Lodge'i ukse ette. Kui see peatus, sööstis üks nurga peal aega surnuks löövatest meestest ettepoole ust avama, lootuses vaskmünti teenida, kuid ta lükkas kõrvale teine logeleja, kes oli sama kavatsusega kohale tormanud. Tekkis äge tüli, mida suurendasid veelgi kaks kaardiväelast, kes asusid ühe logardi poolele, ning kääriteritaja, kes toetas niisama tuliselt teist poolt. Anti esimene hoop, ning hetke jooksul oli tõllast välja astunud daam keset väikest jõuku, kus õhetavad ja rabelevad mehed üksteist metsikult rusikate ja keppidega kolkisid. Holmes sööstis rahvasumma, et daami kaitsta; aga just siis, kui ta oli daamini jõudnud, Holmes karjatas ja kukkus maha, veri mööda nägu alla jooksmas. Kui Holmes kukkus, lasksid kaardiväelased ühes suunas ja päevavargad teises suunas jalga, mitu paremini rõivastatud inimest aga, kes olid jälginud kähmlust selles osalemata, tulid nüüd lähemale, et aidata daami ja anda abi vigastatud mehele. Irene Adler, nagu ma teda ikka veel nimetan, oli trepist üles tõtanud, aga ta seisatas trepipealsel, tema suurepärane kuju esikulaternate taustal välja joonistumas, ja vaatas tagasi tänava poole.

"Kas see vaene härra on tõsiselt viga saanud?" küsis ta.

"Ta on surnud!" hüüdis mitu häält.

23

"Ei, ei, tal on veel eluvaim sees!" karjus teine hääl. "Aga ta sureb enne, kui ta haiglasse jõutakse viia."

"Ta on vapper mees," ütles üks naine. "Kui teda poleks olnud, oleksid nad proua rahakoti ja kella kätte saanud. Need olid igavesed jõhkardid. Ahaa, vaene mees hakkas uuesti hingama."

"Teda ei või ometi tänavale lamama jätta. Kas me tohime ta majja kanda, proua?"

"Muidugi. Tooge ta elutuppa. Seal on mugav diivan. Tulge minu järel, palun."

Aeglaselt ja pühalikult kanti Holmes Briony Lodge'i ja asetati elutuppa diivanile, samal ajal kui mina neid sündmusi ikka veel oma vahipostilt akna juures jälgisin. Tuled olid põlema pandud, kuid ruloosid ei olnud veel ette tõmmatud, nii et ma nägin, kuidas Holmes diivanil lebas. Ma ei tea, kas teda haaras sel hetkel kahetsus osa pärast, mida ta mängis, aga ma tean, et mina ei olnud küll elus sügavamat häbi tundnud kui nüüd, mil nägin seda kaunist olendit, keda ma petma valmistusin, ja seda armulisust ja lahkust, millega ta viga saanud mehe eest hoolitses. Ja ometi oleksin maju Holmesi kõige alatumal kombel reetnud, kui ma oleksin nüüd loobunud osast, mille ta mulle oli usaldanud. Tegin südame kõvaks ja võtsin oma palitu hõlma alt suitsuraketi. Lõpuks ei kavatse ma ju Irene Adlerile midagi halba teha. Me ainult takistame teda kellelegi teisele halba tegemast.

Holmes oli diivanil istuli tõusnud ja ma nägin, et ta ahmis õhku, nagu mataks tal hinge. Toatüdruk jooksis akna juurde ja avas selle. Samal hetkel nägin ma, kuidas Holmes käe tõstis, ning selle märguande peale viskasin ma oma raketi tuppa, hüüdes: "Tuli lahti!"

Vaevalt oli see hüüatus mu huulilt kõlanud, kui kogu pealtvaatajate hulk, hästi ja halvasti rõivastatud inimesed - härrasmehed, talli-poisid ja teenijatüdrukud -, ühinesid üldise kisaga "Tuli lahti!". Paksud suitsupilved täitsid keereldes toa ja tungisid avatud aknast välja. Ma silmasin jooksvaid kogusid ning hetk hiljem kinnitas Holmesi hääl maja seest, et tegemist on valehäirega. Trügides läbi lärmava rahvahulga, jõudsin ma tänavanurgale ning kümme minutit hiljem tundsin ma oma rõõmuks, kuidas sõber mul käe alt kinni võttis ja ma sellest märulist eemale pääsesin. Holmes kõndis kiiresti ja vaikides mõne minuti, kuni olime keeranud ühele vaiksele, Edge-ware Roadi poole viivale tänavale.

24

"See oli teil väga kenasti tehtud, doktor," tähendas ta. "Paremini ei oleks saanudki. Kõik on korras." "Kas te saite foto kätte?" "Ma tean, kus see on." "Ja kuidas te seda teada saite?" "Ta näitas mulle, nagu ma teile ütlesin." "Ma ei taipa ikka veel midagi."

"Ma ei taha sellest saladust teha," ütles Holmes naerdes. "Asi on ülimalt lihtne. Te saite muidugi aru. et kõik need inimesed tänaval olid kaasosalised. Nad olid kõik selleks õhtuks palgatud."

"Seda ma aimasin."

"Kui kaklus lahti läks, oli mul peopesas natuke värsket punast värvi. Tormasin ettepoole, kukkusin, lõin käe näo ette ja jätsingi mulje, et olen haletsusväärselt kannatada saanud. See on vana nipp."

"Selle peale oskasin ma ka tulla."

"Siis kanti mind majja. Irene Adler pidi mind paratamatult majja laskma. Mis tal muud üle jäi! Ja nimelt elutuppa, kuhu ta minu kahtluste kohaselt foto oli peitnud. Oli kaks võimalust, kas elutuppa või magamistuppa, ning ma olin otsustanud teada saada, kumba neist. Mind asetati diivanile, ma andsin märku, et mul matab hinge, nad olid sunnitud akna avama, ning siis oligi teie kord tegutseda."

"Kuidas see teid aitas?"

"See oli kõige tähtsam. Kui naine arvab, et tema maja põleb, tormab ta vaistlikult päästma seda, mida ta kõige kallimaks peab. See on täiesti vastupandamatu sund ning ma olen seda korduvalt ära kasutanud. Mul oli sellest kasu Darlingtoni võltsingu skandaali puhul ja Arnsworthi lossi loos niisamuti. Abielunaine haarab lapse; vallaline sirutab käe ehtekarbi järele. Noh, mulle oli selge, et meie tänasel daamil ei olnud majas midagi väärtuslikumat kui see, mida me otsime. Ta tormaks seda kindlasse kohta toimetama. Tulehäire oli imetlusväärselt hästi tehtud. Suitsust ja karjumisest oleks piisanud ka raudsete närvide vapustamiseks. Irene Adler reageeris suurepäraselt. Foto on nišis liikuva paneeli taga, just parempoolse kellanööri kohal. Ta oli hetke jooksul seal ning ma silmasin vilksamisi fotot, kui ta selle poolenisti välja tõmbas. Kui ma hüüdsin, et tegemist on valehäirega, pani ta foto tagasi, heitis raketile pilgu, tormas toast välja, ja ma ei ole teda sellest saadik näinud. Ma tõusin ja lahkusin

majast, tülitamise pärast vabandades. Ma kaalusin, kas mitte proovida fotot kohe kätte saada, aga et kutsar oli tuppa tulnud ja jälgis mind pingsalt, tundus olevat kindlam oodata. Liigne tormakus võib kõik ära rikkuda."

"Ja mis siis nüüd saab?"

"Meie otsingud on niisama hästi kui lõppenud. Ma lähen homme Irene Adlerile külla koos kuningaga ja ka koos teiega, kui te viitsite meiega kaasa tulla. Meid juhatatakse elutuppa daami ootama, kuid on tõenäoline, et ta ei leia tulles ei meid ega fotot. Tema Majesteedile võib pakkuda rahuldust see oma käega tagasi võtta."

"Ja millal te selle külaskäigu ette võtate?"

"Kell kaheksa hommikul. Irene Adler ei ole siis veel tõusnud, nii et meil on tegutsemisvabadus. Pealegi tuleb meil kiirustada, sest see abielu võib tähendada täielikku muutust selle daami elus ja kommetes. Ma pean viivitamatult kuningale telegrafeerima."

Me olime jõudnud Baker Streetile ja seisatanud ukse ees. Holmes otsis parajasti taskutest võtit, kui keegi mööduja ütles:

"Head ööd, härra Sherlock Holmes!"

Sel ajal oli kõnniteel mitu inimest, kuid paistis, et need sõnad tulid vihmamantliga saleda nooruki suust, kes oli mööda kiirustanud.

"Ma olen seda häält enne kuulnud," ütles Holmes hämaralt valgustatud tänavat vahtides. "Kes kurat see küll olla võis?"

III

Sel ööl magasin ma Baker Streetil ning me olime hommikul ametis röstitud saia ja kohviga, kui Böömimaa kuningas sisse tormas.

"Te saite selle tõesti kätte!" hüdis ta Sherlock Holmesil õlgadest haarates ja talle innukalt otsa vaadates.

"Veel mitte."

"Aga teil on lootust?"

"Mul on lootust."

"Siis tulge! Ma põlen kärsitusest."

"Me peame võtma voorimehe."

"Ei, minu tõld ootab."

"See lihtsustab asja." Me läksime trepist alla ja asusime jälle teele Briony Lodge'i poole.

"Irene Adler läks mehele," tähendas Holmes.

"Läks mehele? Millal?"

"Eile."

"Aga kellele?"

"Nortoni-nimelisele inglise advokaadile." "Aga ta ei armasta seda meest." "Ma loodan, et armastab." "Ja miks te seda loodate?"

"Sest see säästaks Teie Majesteeti igasugusest edasise tülitamise hirmust. Kui daam armastab oma abikaasat, siis ei armasta ta Teie Majesteeti. Kui ta ei armasta Teie Majesteeti, siis pole mingit põhjust, miks ta peaks Teie Majesteedi plaane segama."

"See on tõsi. Ja ometi... Nojah! Oleks ta ometi olnud minuga ühest seisusest! Milline kuninganna temast oleks saanud!" Kuningas vajus tusasesse vaikusse, mida ei rikkunud miski, kuni me Serpentine Avenue'1 peatusime.

Briony Lodge'i uks oli lahti ja trepil seisis elatanud naine. Ta jälgis pilkaval ilmel, kuidas me tõllast väljusime.

"Küllap vist härra Sherlock Holmes?" ütles ta.

"Mina olen härra Holmes," vastas mu kaaslane, silmitsedes naist küsiva ja üpris jahmunud pilguga.

"Tõesti! Proua ütles, et teie tulekut on oodata. Ta sõitis täna hommikul koos abikaasaga kella veerand kuuese rongiga Charing Crossi jaamast mandrile."

"Kuidas!" Sherlock Holmes vaarus tagasi, üllatusest ja meelehär-mist kahvatu. "Kas te tahate öelda, et ta on Inglismaalt lahkunud?"

"Et mitte kunagi enam tagasi tulla."

"Ja paberid?" küsis kuningas kähedalt. "Kõik on kadunud."

"Vaatame." Holmes trügis teenijast mööda ja tormas elutuppa, kuningas ja mina tema kannul. Toas oli mööblit nihutatud, kapiuksed ja sahtlid olid lahti tõmmatud, otsekui oleks daam neis enne põgenemist kiirustades tuhninud. Holmes tormas kellanööri juurde, lükkas väikese luugi kõrvale, ja pistnud käe peidikusse, võttis sealt välja foto ja kirja. Fotol oli õhtukleidis Irene Adler ise, kirja peale oli kirjutatud: "Sherlock Holmesile isiklikult." Mu sõber rebis kirja lahti

ning me lugesime seda kolmekesi koos. See oli kirjutatud keskööl ning kõlas järgmiselt:

"Väga austatud Sherlock Holmes! Te olite tõesti väga tubli. Te petsite mind täielikult ära. Mul lekkis kahtlus alles pärast tulekahju-häiret. Siis, kui ma leidsin, kuidas ma ennast reetnud olin, hakkasin ma mõtlema. Mind oli mitu kuud tagasi Teie eest hoiatatud. Mulle öeldi, et kui kuningas

mingi agendi palkab, siis olete see kindlasti Teie. Ja mulle anti Teie aadress. Ja ometi sundisite Te kõigest sellest hoolimata mind paljastama seda, mida Te teada tahtsite. Isegi pärast seda, kui mul kahtlused tekkisid, leidsin ma, et mul oli raske mõelda halvasti säärasest toredast ja lahkest vanast vaimulikust. Aga Te ju teate, et ma olen ka ise näitlejaks õppinud. Meesterõivad pole mulle midagi uut. Ma kasutan tihti vabadust, mida need annavad. Saatsin kutsar Johni Teid jälgima, jooksin üles, panin selga oma matkarõi-vad, nagu ma neid nimetan, ning tulin alla just siis, kui Te lahkusite.

Ma järgnesin Teile koduni ning veendusin nõnda, et olen tõesti kuulsa Sherlock Holmesi huviobjekt. Siis soovisin ma Teile üsna ninakalt "head ööd" ja läksin Temple'isse oma abikaasa juurde.

Me mõlemad arvasime, et parim abinõu on põgenemine, kui tagaajajaks on nii kohutav vastane; seega leiate homme siia tulles pesa tühjana. Mis aga puutub fotosse, siis võib Teie klient rahulik olla. Ma armastan ja mind armastab temast parem mees. Kuningas võib teha, mida ta tahab, ilma et teda takistaks naine, kellele ta on julmalt ülekohut teinud. Ma hoian seda fotot ainult ettevaatusabinõuna ja selleks, et säilitada relva, mis kindlustaks mind kõigi sammude vastu, mida ta võiks tulevikus astuda. Ma jätan siia ka foto, mida ta võib-olla endale tahaks, ning soovin Teile kõike head.

Siira austusega

Irene Norton, née Adler."

"Milline naine - oh, milline naine!" hüüdis Böömimaa kuningas, kui me kõik kolmekesi olime selle läkituse läbi lugenud. "Eks ma öelnud teile, kui kiire ja otsustav ta on! Eks oleks ju temast imetlusväärne kuninganna saanud? Kas pole kahju, et ta polnud minu tasemel?"

"Selle põhjal, mida ma ise sellest daamist näinud olen, paistab ta tõesti olevat hoopis teistsugusel tasemel kui Teie Majesteet," ütles

Holmes külmalt. "Mul on kahju, et ma ei suutnud Teie Majesteedi asja edukalt lõpule viia."

"Vastupidi, kulla härra," hüüdis kuningas, "suuremat edu ei olekski võimalik saavutada. Ma tean, et ta oma sõna ei murra. Foto on nüüd niisama kindlas kohas nagu siis, kui see oleks tulle visatud."

"Mul on rõõm kuulda, et Teie Majesteet nii ütleb."

"Ma olen teile tohutult palju võlgu. Öelge palun, kuidas ma saan teile tasuda. See sõrmus..." Kuningas libistas maokujulise smaragdiga sõrmuse sõrmest ja sirutas selle peopesal välja.

"Teie Majesteedil on midagi, mida ma ise kõige kõrgemalt hindaksin," ütles Holmes.

"Teil pruugib seda ainult nimetada."

"See foto!"

Kuningas vahtis teda hämmastunult.

"Irene'i foto!" hüüdis ta. "Muidugi, kui te seda soovite."

"Ma tänan Teie Majesteeti. Siis pole selles asjas enam midagi teha. Mul on au teile kõige paremat hommikut soovida." Holmes kummardas ning pööras ümber, nägemata kätt, mille kuningas talle oli sirutanud, ning asus minu seltsis teele kodu poole.

Ja see oligi lugu sellest, kuidas suur skandaal Böömimaa kuningakoda ähvardas ja kuidas naise teravmeelsus härra Sherlock Holmesi parimad plaanid nurja ajas. Holmesil oli kombeks naiste tarkuse üle nalja heita, aga viimasel ajal pole ma kuulnud teda seda tegemas. Ja kui ta räägib Irene Adlerist või viitab tema fotole, siis nimetab ta teda alati austavalt Naiseks suure algustähega.

II. PUNAPEADE LIIT

Ühel möödunud aasta sügispäeval läksin ma külla oma sõbrale Sherlock Holmesile ja leidsin ta elavas vestluses väga tüseda, näost punetava eaka härrasmehega, kellel olid tulipunased juuksed. Vabandades segamise pärast, olin ma valmis lahkuma, kuid Holmes tõmbas mind järsult tuppa ja pani ukse minu taga kinni.

"Sobivamal ajal ei oleks te tulla saanudki, kulla Watson," ütles ta südamlikult.

"Ma arvasin, et teil on tegemist."

"On küll. Väga palju tegemist."

"Ma võin siis kõrvaltoas oodata."

"Mitte mingil juhul. Härra Wilson, doktor Watson on minu partner ja abiline paljudes kõige edukamates juhtumites ning kahtlemata on mulle temast väga suurt kasu ka teie juhtumi uurimisel."

Tüse härra ajas end toolil poolenisti püsti ja noogutas tervituseks, heites mulle oma väikestest, rasvavoltidesse uppuvatest silmadest kiire ja põgusa küsiva pilgu.

"Istuge kanapeele," ütles Holmes uuesti tugitooli vajudes ja sõrmeotsi vastamisi pannes, nagu tal oli kombeks teha juriidiliste probleemide üle mõtiskledes. "Ma tean, kulla Watson, et te jagate mu armastust kõige vastu, mis on veider ning erineb igapäevaelu konventsioonidest ja üksluisest rutiinist. Te olete näidanud, et see teile meeldib, pannes õhinal kirja ning, vabandage, et ma seda ütlen, ilustades mingil määral minu enda väikesi seiklusi."

"Teie juhtumid on mulle tõesti väga suurt huvi pakkunud," tähendasin ma.

"Küllap te mäletate, et märkisin hiljuti, just enne seda, kui me asusime lahendama preili Mary Sutherlandi väga lihtsat probleemi, et kummalisi sündmusi ja erakordseid kombinatsioone peame otsima elust enesest, mis läheb alati palju kaugemale kui ükski katsetus kujutlusevallas."

"Selles väites lubaksin ma endal kahelda."

"Seda küll, doktor, aga sellegipoolest tuleb teil minu seisukohaga nõustuda, sest muidu kuhjan ma ühe fakti teise otsa, kuni teil mõistus üles ütleb ja te tunnistate, et mul oli õigus. Niisiis,'härra Jabez Wilson oli nii lahke ja tuli mulle täna hommikul külla ning ta alustas jutustust, mis tõotab kujuneda nii iseäralikuks, nagu ma enam ammu kuulnud ei ole. Te olete kuulnud mind märkimas, et kõige kummalisemad ja harukordsemad seigad ei ole tavaliselt seotud mitte suuremate, vaid väiksemate kuritegudega ning vahetevahel koguni juhtumitega, mille puhul jääb kahtlus, kas mingit kuritegu üldse toime pandud on. Senikuuldu põhjal on mul võimatu öelda, kas praeguse juhtumi puhul on tegemist kuriteoga või ei, aga asjade käik on küll üks kõige iseäralikumaid, mida ma kunagi kuulnud olen. Võib-olla te oleksite nii lahke, härra Wilson, ja alustaksite oma jutustust otsast peale. Ma ei palu seda lihtsalt sellepärast, et minu sõber doktor Watson ei kuulnud loo algust, vaid ka seetõttu, et loo pentsikus äratab minus tungiva soovi kuulda teie suust kõiki võimalikke üksikasju. Saades asjade käigust esialgse pildi, olen ma tavaliselt võimeline kasutama teejuhina tuhandeid teisi samalaadseid juhtumeid, mis mulle kohe meenuvad. Käesoleval juhul olen sunnitud tunnistama, et niipalju kui mina tean, on need faktid ainulaadsed."

Tüse klient ajas pisut uhkeldavalt rinna kummi ning tõmbas oma palitu sisetaskust välja räpase ja kortsus ajalehe. Samal ajal, kui ta pea ette sirutas ja põlve peal silutud ajalehe kuulutuseveergu vaatas, silmitsesin ma teda korralikult ja püüdsin oma kaaslase kombel mõistatada, millele võivad viidata tema rõivad või välimus.

Paraku ei saavutanud ma oma vaatlusega kuigi palju. Kõik märgid näitasid, et meie külaline on tavaline keskmine briti poodnik, rasvunud, täispuhutud ja laisk. Tal olid jalas üsna kottis halliruudulised püksid, seljas mitte just kõige puhtam eest lahti nööbitud must

saterkuub ning võidunud vest koos raske kassikullast albertketiga, mille küljes rippus kaunistuseks nelinurkne auguga metallitükk. Viledaks kulunud silinder ja luitunud pruun, kortsus sametkraega palitu lebasid tema kõrval toolil. Ükskõik, kuidas ma ka ei vaadanud, kokkuvõttes ei olnud selle mehe juures midagi märkimisväärset peale leekivpunase pea ning äärmist meelehärmi ja rahulolematust väljendava näoilme.

Sherlock Holmesi kiirele pilgule ei jäänud minu tegevus märkamata, kuid minu küsiva silmavaate peale raputas ta naerdes pead. "Ma ei oska järeldada midagi peale ilmselgete faktide, et meie külaline on kunagi oma kätega tööd teinud, et ta kasutab nuusktubakat, et ta on vabamüürlane, et ta on käinud Hiinas ja et viimasel ajal on ta märkimisväärselt palju kirjutanud."

Jabez Wilson oleks ehmatusest peaaegu toolilt püsti karanud, nimetissõrm ajalehe peal ja pilk minu kaaslase näol.

"Kuidas, andku Jumal mulle jätkuvasti õnne, kuidas te seda kõike teate, härra Holmes?" küsis ta. "Kuidas te näiteks taipasite, et ma kätega tööd tegin? See on tõsi mis tõsi, sest ma alustasin laeva puusepana."

"Teie kätest, kulla härra. Teie parem käsi on lausa numbri võrra suurem kui vasak. Te olete sellega tööd teinud ja lihased on rohkem arenenud."

"Hüva, aga nuusktubakas ja vabamüürlus?"

"Ma ei hakka oma seletustega teie enda taiplikkust alahindama, eriti kui te oma ordu rangeid reegleid rikkudes kaare ja ringjoonega lipsunõela kasutate."

"Ah, muidugi, see läks mul meelest ära. Aga kirjutamine?"

"Mida muud see siis näitab, kui teie parem mansett on viie tolli ulatuses läikima hõõrdunud ning vasakul käisel on küünarnuki lauale toetamisest sile laik tekkinud."

"Hüva, aga Hiina?"

"See kala, mille te olete otse parema randme kohale tätoveerida lasknud, saab olla tehtud ainult Hiinas. Ma olen tätoveeringuid väikestviisi uurinud ning andnud isegi oma panuse selleteemalisse kirjandusse. Kalasoomuste õrnroosaks toonitamine on Hiinale üpris iseloomulik. Kui ma näen veel lisaks, et teie kellaketi otsas ripub Hiina münt, läheb asi veelgi lihtsamaks."

32

Jabez Wilson naeris valjusti. "No säärast asja pole ma enne kuulnud!" lausus ta. "Mina arvasin alguses, et olete teie alles tark, aga ma näen, et lõpuks pole selles midagi erilist."

"Ma hakkan arvama, Watson," ütles Sherlock Holmes, "et ma teen oma seletustega vea. Teate küll, omne ignotum pro magnifico[1], ning minu vaene väike reputatsioon, nii paljukest, nagu seda on, variseb täiesti kokku, kui ma nii avameelne olen. Kas te ei leia seda kuulutust, härra Wilson?"

"Jah, juba leidsingi," vastas Wilson, jäme punetav sõrm poole kuulutuseveeru peal. "Siin see on. Sellest kõik algaski. Lugege ise."

Võtsin tema käest lehe ja lugesin järgmist:

"Punapeade Liidule

USA-st, Pennsylvaniast, Lebanoni linnast pärit kadunud Ezekiah Hopkinsi päranduse tõttu on nüüd saadaval veel üks ametikoht, mis kindlustab liidu liikmele neljanaelase nädalapalga väga väikeste teenete eest. Kõlvuliseks loetakse kõik punapäised mehed, kes on kehalt ja mõistuselt terved ning vanemad kui kakskümmend üks aastat. Tulla isiklikult esmaspäeval kell üksteist liidu ruumidesse Fleet Streetil, Pope's Court 7, Duncan Rossi juurde."

"Mida see veel tähendab?" hüüatasin ma, olles selle erakordse teadaande kaks korda läbi lugenud.

Holmes kõhistas naerda ja niheles toolil, nagu tal hea tuju puhul kombeks oli.

[1] Kõike, mis on tundmatu, kiputakse liialdama (lad. k.).

"See on midagi uudset, eks ole?" ütles ta. "Ja nüüd, härra Wilson, hakake päris algusest pihta ning rääkige meile kõik iseendast, oma majakondsetest ja mõjust, mida see kuulutus teie käekäigule avaldas. Kõigepealt aga, doktor, pöörake tähelepanu lehe nimele ja kuupäevale."

"See on 1890. aasta 27. aprilli "The Morning Chronicle". Täpselt kaks kuud tagasi ilmunud."

"Väga hea. Niisiis, härra Wilson?"

"Noh, lugu oli just nii, nagu ma teile rääkisin, härra Sherlock Holmes," ütles Jabez Wilson otsaesist pühkides. "Mul on Coburg Square'il City lähedal väike pandimaja. See pole kuigi suur ettevõte ning viimastel aastatel olen ma sellest parajasti ära elanud. Kunagi

33

oli mulle jõukohane kahte abilist pidada, aga praegu on mul abiks ainult üks mees ning mul oleks talle palga maksmisega päris tegemist, kui ta ei oleks nõus ameti õppimiseks poole palgaga töötama."

"Mis selle vastutuleliku noormehe nimi on?" küsis Sherlock Holmes.

"Tema nimi on Vincent Spaulding ning ega ta ei olegi eriti noor. Tema vanust on raske öelda. Nutikamat abilist ma ei oskakski tahta, härra Holmes, ning ma tean väga hästi, et ta võiks parema koha saada ja teenida kaks korda nii palju, kui mina talle maksta saan. Aga lõpuks on ta ise rahul, miks peaksin siis mina torkima hakkama?"

"Tõepoolest, mispärast? Paistab, et teil on vedanud ja te olete saanud palgalise, kes töötab harilikust madalama tasu eest. Tänapäeval ei ole see sugugi tavaline. Mulle näib, et teie abiline on niisama erakordne nagu too kuulutus."

"Oh, tal on oma vead ka," ütles Wilson. "Niisugust fotograafia-hullu pole ma veel enne näinud. Muudkui plõksutab oma aparaadiga, kuigi peaks samal ajal õppima, ning kaob siis keldrisse nagu jänes urgu oma pilte ilmutama. See on tema peamine puudus, aga üldiselt on ta tubli töömees. Pahesid tal ei ole."

"Arvatavasti töötab ta ikka veel teie juures?"

"Jah. Tema ja üks neljateistkümneaastane tüdruk, kes valmistab lihtsat toitu ja hoiab maja korras - rohkem mul majas inimesi ei ole, sest ma olen lesk ja lapsi mul pole. Me elame kolmekesi väga vaikselt ning kui me midagi rohkem korda ei saada, siis vähemalt katuse hoiame pea kohal ja võlad maksame ära.

See kuulutus oli esimene asi, mis meie elu häiris. Täpselt kaheksa nädala eest tuli Spaulding kontorisse, seesama ajaleht käes ja ütles:

"Küll ma tahaksin punapea olla, härra Wilson!"

"Mispärast?" küsisin mina.

"Aga sellepärast," ütles tema, "et Punapäiste Meeste Liidus on jälle ametikoht saadaval. Koha saajale tähendab see väikest varandust ning minu meelest on neid ametikohti rohkem kui mehi, nii et eestkostjad ei tea, mida rahaga peale hakata. Kui mu juuksed ainult värvi vahetaksid, ootaks mind ees lausa kullaauk."

"Milles siis asi on?" pärisin ma. Vaadake, härra Holmes, mina olen väga kodune mees ning et minu töö tuleb minu juurde ja ma ise ei pea selle juurde minema, siis ei tõstnud ma tihti mitu nädalat jalga

34

kodust välja. Seetõttu ei olnud ma väljas toimuvaga kursis ning rõõmustasin alati uudiste üle.

"Kas teie ei ole kunagi Punapäiste Meeste Liidust kuulnud?" Icüsis Spaulding silmi pärani ajades.

"Mitte kunagi."

"See paneb mind imestama, sest teie ise kõlbaksite mõnele vabale kohale."

"Ja mis palka nendel kohtadel siis makstakse?" pärisin mina.
"Oh, kõigest paarsada aastas, aga töö on kerge ega pruugi teisi ettevõtmisi kuigivõrd segada."
Noh, on kerge arvata, et selle peale läksid mul kõrvad kikki, sest minu äri pole paaril viimasel aastal eriti hästi edenenud ning paarsada naela lisaraha oleks väga ära kulunud.
"Rääkige mulle kõik, mida te sellest teate," ütlesin ma.
"Noh," lausus Spaulding mulle kuulutust näidates, "te näete ise, et liidul on üks vaba koht ning siin on ka aadress, kuhu te üksikasjade kuulmiseks pöörduma peate. Niipalju kui mina aru saan, asutas selle liidu Ameerika miljonär Ezekiah Hopkins, kellel olid väga iseäralikud kombed. Ta oli ise punapea ja suhtus suure sümpaatiaga kõigisse punapäistesse meestesse, nii et pärast tema surma leiti, et ta oli jätnud oma tohutu suure varanduse eestkostjate hoolde koos juhtnööridega, mille kohaselt eestkostjad pidid varanduse intresse punast värvi juustega meestele kerge teenistuse kindlustamiseks kasutama. Kõige põhjal, mida ma kuulnud olen, on palk hiilgav ja tööd vähe."
"Aga seda kohta tahavad saada miljonid punapäised mehed," ütlesin mina.
"Mitte nii paljud kui arvata võiks," kostis tema. "Tegelikult tulevad arvesse ainult Londonis elavad täiskasvanud mehed. See ameeriklane oli alustanud noore mehena Londonis ning ta tahtis vanale heale linnale teenet osutada. Ma olen samuti kuulnud, et sooviavaldusi ei maksa esitada neil, kelle juuksed on helepunased või tumepu-nased või mingit muud tooni peale ehtsalt ereda, leekiva tulipunase. Noh, kui teie sellest asjast hooliksite, pruugiks teil lihtsalt uksest sisse kõndida, aga võib-olla ei ole need mõnisada naela seda vaeva väärt."
Noh, nagu te ise näha võite, härrased, on see tõsi, et minu juuksed
35
on nii sügavat ja tumedat punast värvi, mistõttu mulle tundus, et kui selles asjas mingiks võistluseks läheb, ei ole minu väljavaated sugugi halvemad kui mõnel teisel. Vincent Spaulding näis teadvat kogu loost nii palju, et minu arust võis temast mulle abi olla, seepärast käskisin ma tal pandimaja selleks päevaks kinni panna ja kohe minuga kaasa tulla. Tal oli vaba päeva üle väga hea meel ning me panimegi ukse kinni ja asusime teele kuulutuses antud aadressil.
Karta on, härra Holmes, et säärast vaatepilti ei näe ma enam kunagi. Selle kuulutuse peale olid tulnud linna põhja-, lõuna-, ida- ja läänekaarest kõik mehed, kelle juustel oli kas või mingi punakas varjund. Fleet Street oli punapeadest ummistatud ning Pope's Court nägi välja nagu tänavakaupmehe apelsinikäru. Ma ei oleks arvanud, et tervel maal leidub nii palju punapäid, kui oli kokku toonud see üksainus kuulutus. Siin võis näha kõiki värvivarjundeid: õlgkollast, sidrunkollast, oranži, telliskivipunast, iiri setteri värvi, maksakarva pruuni, liivakarva kollakat, aga nagu Spaulding oli öelnud, olid ainult vähestel tõeliselt eredad tulipunased juuksed. Nähes, kui palju inimesi seal ootas, oleksin ma juba lootust kaotades loobunud, aga Spaulding ei tahtnud sellest kuuldagi. Ma ei suuda kujutleda, kuidas ta sellega hakkama sai, aga ta trügis ja tõukles ja nugis, kuni tõmbas mind läbi rahvahulga ja kontorisse viivast trepist üles. Trepil toimus kahekordne liikumine, ühes läksid lootusrikkalt üles ja teised tulid norus tagasi, aga meie kiilusime ennast teiste vahele nii hästi kui sai-me ning olime peagi kontoris."
"Teile on saanud osaks väga huvitav kogemus," tähendas Holmes, kui tema klient pausi tegi ja tohutu suure näputäie nuusktubakaga mälu värskendas. "Palun jätkake oma äärmiselt põnevat lugu."
"Kontoris oli ainult paar puutooli ja üks kuusepuust laud, mille taga istus väike mees, kelle juuksed olid isegi veel punasemad kui minul. Ta rääkis mõne sõna iga kandidaadiga, kes tema juurde astus, ja siis õnnestus tal leida igaühe juures mingi puudus, mis järjekordse kandidaadi kõlbmatuks tegi. Tundus, et selle koha saamine ei olnudki nii lihtne. Kui aga tuli meie kord, suhtus väike mees minusse palju heasoovlikumalt kui kellessegi teisesse ning pani meie järel ukse kinni, et ta saaks meiega omavahel juttu ajada.

"See on härra Jabez Wilson," ütles minu abiline, "ta soovib asuda vabale kohale teie liidus."
36
"Ja ta sobib sellele kohale hiilgavalt," vastas väike mees. "Ta vastab kõigile nõuetele. Ma ei mäletagi, millal ma viimati midagi nii oivalist nägin." Ta astus sammu tagasi, pani pea ühele küljele viltu ja vahtis mu juukseid, kuni mul hakkas päris piinlik. Siis äkitselt sööstis ta ettepoole, pigistas mu kätt ja õnnitles mind südamlikult edu puhul.
"Oleks ülekohtune kõhelda," ütles ta. "Kuid ma olen kindel, et te annate andeks, kui ma võtan tarvitusele ühe enesestmõistetava ettevaatusabinõu." Nende sõnade juures haaras ta kahe käega mul juustest kinni ja sikutas, kuni ma valust röögatasin. "Teie silmad on märjad," ütles ta mind lahti lastes. "Ma saan aru, et kõik on nii, nagu peab. Aga meil tuleb olla ettevaatlik, sest kaks korda on meid petetud parukaga ja üks kord juuksevärviga. Kingsepapigist võiksin ma rääkida lugusid, mis teeksid inimloomuse teile vastikuks." Ta läks akna juurde ja karjus kõigest kõrist, et koht on täidetud. Alt kostis pettumusohe ning inimesed läksid eri suundadesse laiali, kuni polnud näha enam ühtki punapead peale minu enda ja liidu asjaajaja.
"Minu nimi on Duncan Ross," ütles väike mees, "ning ma olen ise ka meie ülla heategija fondi palgaline. Kas te olete abielus, härra Wilson? Kas teil lapsi on?"
Vastasin eitavalt.
Tema nägu venis korrapealt pikaks.
"Helde taevas!" ütles ta tõsiselt. "Asi on tõesti väga paha! Mul on kurb seda kuulda. Fond asutati muidugi nii punapeade paljundamiseks ja levitamiseks kui ka nende ülalpidamiseks. Küll on kahju, et te olete poissmees!"
Selle peale muutusin mina omakorda nukraks, härra Holmes, sest ma arvasin, et jään sellest kohast ikkagi ilma, aga pärast mõneminutilist järelemõtlemist ütles härra Ross, et kõik on korras.
"Mõne teise puhul," lausus ta, "võiks see puudus saatuslikuks saada, aga niisuguste juustega mehe puhul nagu teie võib mõnele asjaolule läbi sõrmede vaadata. Millal te oma uusi ametikohuseid täitma saaksite hakata?"
"Noh, asi on natuke täbar, sest mul on juba oma äri," vastasin ma.
"Ei sellest ole midagi, härra Wilson!" lausus Vincent Spaulding. "Küllap mina sellega teie asemel toime tulen."
"Kui pikk on tööaeg?" küsisin ma.
37
"Kümnest kaheni."
Pandimaja töötab enamasti õhtuti, härra Holmes, eriti neljapäeva-ja reedeõhtuti, sest siis on just palgapäev tulemas, nii et mulle sobiks väga kenasti võimalus hommikuti natuke raha teenida. Pealegi teadsin ma, et minu abiline oli tubli mees ja sai hakkama kõigega, mis võis ette tulla.
"See sobiks mulle väga hästi," vastasin ma. "Aga milline on palk?"
"Neli naela nädalas."
"Ja töö?"
"Puhtalt vormitäiteks." "Mida te sellega mõtlete?"
"Noh, te peate olema kogu aeg kontoris või vähemalt majas. Kui te ära lähete, kaotate töökoha igaveseks. See punkt on testamendis väga selgesti väljendatud. Kui te kontorist ettenähtud aja jooksul puudute, ei vasta te tingimustele."
"See on ju ainult neli tundi päevas ja äraminek ei peaks mulle pähegi tulema," ütlesin ma.
"Ükski ettekääne ei loe," teatas härra Ross, "ei haigus, ei äriasjad, ei miski muu. Te peate kohal olema, muidu jääte oma kohast ilma."
"Aga milles seisneb minu töö?"

"Briti entsüklopeedia ümberkirjutamises. Selle esimene köide on seal kapis. Te peate ise endale tindi, suled ja kuivatuspaberi otsima, meie poolt on see laudja tool. Kas olete valmis homme alustama?"

"Muidugi," vastasin ma.

"Siis jääme hüvasti, härra Jabez Wilson, ja lubage mul õnnitleda teid veel kord selle tähtsa ametikoha puhul, mis teil õnnestus endale saada." Ta saatis mind kummardusega toast välja ning ma läksin koos oma abilisega koju, teadmata õieti, mida öelda või teha - nii rahul olin ma oma vedamisega.

Noh, ma mõtlesin sellest loost terve päeva ja olin õhtuks jälle pahas tujus, sest mul oli õnnestunud ennast veenda, et kogu asi on mingi suurejooneline puru silmaajamine või pettus, kuigi ma ei suutnud kujutleda, mis võis olla selle eesmärk. Tundus täiesti uskumatu, et keegi võis teha säärase testamendi või et selline summa võidakse maksta millegi nii lihtsa eest nagu Briti entsüklopeedia ümberkirjutarnine.

Vincent Spaulding tegi, mis ta suutis, et mul tuju tõsta, kuid tnagamamineku ajaks olin ma endale kogu selle asja maha laitnud, hommikul aga otsustasin ma kontorile vähemasti pilgu peale visata, ostsin ühepennise tindipudeli ning asusin hanesule ja seitsme kantse-leiformaadis kirjutuspaberiga Pope's Courti poole teele.

Noh, minu üllatuseks ja rõõmuks vastas kõik täielikult tõele. Kirjutuslaud oli minu jaoks valmis seatud ning härra Duncan Ross kandis hoolt, et ma sain ilusti tööle asuda. Ta näitas mulle A-tähe juures alguse kätte ning läks siis minema, kuid aeg-ajalt astus ta sisse, et vaadata, kas mul on kõik korras. Kell kaks jättis ta minuga hüvasti, leides, et ma olen kiiduväärselt palju kirjutanud, ning lukustas minu järel kontori ukse.

See jätkus päevast päeva, härra Holmes, ning laupäeval ladus härra Ross mu nädalase töö eest lauale neli kuldmünti. Sama kordus järgmisel nädalal ja ülejärgmisel. Igal hommikul kell kümme läksin ma kontorisse ja igal pärastlõunal kell kaks lahkusin ma sealt. Ajapikku hakkas härra Duncan Ross ainult korra hommiku jooksul kontoris käima ning mõne aja pärast ei tulnudki ta enam sinna. Sellegipoolest ei julgenud ma muidugi hetkekski toast lahkuda, sest ma polnud kindel, millal ta tulla võib, ning ametikoht oli nii hea ja sobis mulle nii hästi, et ma ei tahtnud selle kaotusega riskuda.

Nõnda möödus kaheksa nädalat ning ma olin kirjutanud abtidest ja ambudest, armeest ja arhitektuurist ja Atikast ning lootnud püüdlikult, et jõuan peagi B-täheni. Kantseleipaber oli mulle kenakesti maksma läinud ning ma olin peaaegu terve riiuli täiskirjutatud pabereid täis ladunud. Ning siis äkitselt tuli sellele kõigele lõpp."

"Lõpp?"

"Jah. See sündis alles täna hommikul. Ma läksin, nagu harilikult, kell kümme tööle, aga uks oli kinni ja lukus, keset uksetahvlit oli naelaga löödud väike nelinurkne paberitükk. Siin see on, lugege ise."

Härra Wilson tõstis üles umbes märkmepaberi suuruse valge papitüki. Sellele oli kirjutatud järgmine teade:

Punapeade Liit on
laiali saadetud.

9. oktoober 1890. aasta. Sherlock Holmes ja mina silmitsesime seda nappi sõnumit ja haledat

nägu selle taga, kuni asja koomiline külg sai kõigi teiste kaalutluste üle sedavõrd võimust, et me purskasime mõlemad laginal naerma.

"Mina selles küll midagi eriti naljakat ei näe," hüüdis meie klient, punastades oma tulipunaste juuste juurteni. "Kui te ei oska midagi paremat kui minu üle naerda, võin ma kuhugi mujale minna."
"Ei, ei!" hüüatas Holmes, surudes ta uuesti toolile, millelt ta oli end pooleldi püsti ajanud. "Ma ei tahaks teie juhtumist mingi hinna eest loobuda. See oli nii värskendavalt harukordne. Aga andke mulle andeks, selles on ka midagi õige pisut naljakat. Palun öelge, mida te ette võtsite, kui te ukse küljest selle kaardi leidsite?"
"Ma olin vapustatud. Ma ei teadnud, mida teha. Siis tegin ma järelepärimisi ümberkaudsetes kontorites, aga paistis, et keegi ei teadnud midagi. Lõpuks läksin ma majaomaniku juurde, kes on alumisel korrusel elav arveametnik, ning küsisin, kas ta oskab mulle öelda, mis on saanud Punapeade Liidust. Ta vastas, et ta ei ole niisugusest organisatsioonist kunagi midagi kuulnud. Siis ma küsisin talt, kes oli härra Duncan Ross. Ta vastas, et see nimi on talle tundmatu.
"Hüva," selgitasin ma, "see härra korterist number neli."
"Kuidas, kas see punase peaga mees?"
"Jah."
"Ah soo," vastas majaomanik, "tema nimi on William Morris. Ta on advokaat ja kasutas minu ruume ajutiselt, oma uue kontori korda-saamiseni. Ta kolis ära eile."
"Kust ma teda leida võiksin?"
"Eks tema uuest kontorist. Ta ütles mulle aadressi. Jah, King Ed-ward Street 17, St. Pauli katedraali lähedal."
Ma asusin teele, härra Holmes, aga kui ma kohale jõudsin, asus sellel aadressil põlvekaitsete vabrik ning seal polnud keegi kuulnud ei William Morrisest ega Duncan Rossist."
"Ja mida te siis tegite?" küsis Holmes.
"Läksin koju Saxe-Coburg Square'ile ja küsisin nõu oma abiliselt. Aga tema ei osanud mind kuidagi aidata. Ta ütles ainult, et küllap ma mõne aja pärast posti teel mingi teate saan. Aga sellest mulle ei piisanud, härra Holmes. Ma ei tahtnud sellist töökohta ilma võitluseta kaotada ning kuna ma kuulsin, et te olete nii lahke ja annate nõu vaestele inimestele, kes seda vajavad, siis tulin ma jalamaid siia."
40
"Ja tegite väga targasti," ütles Holmes. "Teie juhtum on äärmiselt tähelepanuväärne ning mul on rõõm sellega tegelda. Teie jutu põhjal arvan ma. et see võib olla seotud tõsisemate asjadega, kui esimesel pilgul paista võib."
"Asi on küllalt tõsine!" lausus Jabez Wilson. "Ma olen ilma jäänud tervelt neljast naelast nädalas."
"Mis puutub teisse isiklikult," märkis Holmes, "siis minu meelest ej ole teil põhjust sellele erakordsele liidule midagi ette heita. Otse vastupidi! Nagu ma aru saan, olete rohkem kui kolmekümne naela võrra rikkam, rääkimata üksikasjalikest teadmistest, mida te olete saanud kõigi A-tähe alla jäävate märksõnade kohta. Te ei ole sellega midagi kaotanud."
"Ei ole. Aga ma tahan nende kohta teateid saada, tahan teada, kes nad on ning mis sihiga nad mulle niisuguse vingerpussi mängisid -kui see ikka oli vingerpuss. See oli üsna kallis lõbu, sest neile läks kogu asi maksma kolmkümmend kaks naela."
"Me püüame neis küsimustes selgusele jõuda. Kõigepealt on mul teile paar küsimust, härra Wilson. Kui kaua on olnud teie teenistuses see abiline, kes teie tähelepanu üldse sellele kuulutusele juhtis?"
"Siis oli ta olnud umbes kuu aega."
"Kuidas ta teie teenistusse astus?"
"Kuulutuse peale."
"Kas ta oli ainus, kes kuulutusele vastas?"

"Ei, neid oli kümmekond."
"Miks te just tema valisite?"
"Sest ta oli osav ja nõus madala palgaga."
"Lausa poole palgaga."
"Jah."
"Missugune see Vincent Spaulding välja näeb?"
"Ta on väike, tüse, väga kärmete liigutustega, habet ega vuntse tal pole, kuigi ta on kindlasti kolmkümmend täis. Laubal on tal valge laik." ,
Holmes ajas end üpris erutatult toolil sirgfl. "Seda ma arvasin," ütles ta. "Ks te olete kunagi märganud, et tema kõrvades on augud kõrvarõngaste jaoks?"
"Olen küll. Ta ütles, et need augud oli teinud üks mustlane, kui ta alles poisike oli."
41
"Hmh!" mühatas Holmes uuesti sügavalt mõttesse vajudes. "Kas ta töötab ikka veel teie juures?"
"Oo jaa, olin just äsja temaga koos."
"Ja kas teie äraolekul teie äriasjade eest hoolt kanti?"
"Pole põhjust nuriseda. Hommikuti pole kunagi palju tööd."
"Sellest piisab, härra Wilson. Annan teile rõõmuga oma hinnangu päeva-paari jooksul. Täna on laupäev ning esmaspäevaks oleme loodetavasti juba mingile järeldusele jõudnud."
"Noo, Watson," küsis Holmes, kui meie külaline oli ära läinud, "mida teie sellest kõigest arvate?"
"Ma ei arva midagi," vastasin ma siiralt. "See on väga mõistatuslik lugu."
"Mida pentsikum mingi asi on, seda vähem mõistatuslikuks see üldiselt osutub," ütles Holmes.
"Tõelist peamurdmist põhjustavad just tavalised, ilmetud kuriteod, nagu on kõige raskem identifitseerida ka tavalist nägu. Aga selles asjas tuleb mul viivitamatult tegutseda."
"Mida te siis teha kavatsete?" pärisin ma.
"Suitsetada," kostis ta. "See küsimus lausa nõuab kolm piibutäit tubakat ning mul on palve, et te mind viiekümne minuti jooksul ei kõnetaks." Ta tõmbas end tugitoolis kerra, kõhnad põlved ulatusid peaaegu vastu tema kotkanina ning nõnda ta seal istus, suletud silmi, must savipiip otsekui mingi kummalise linnu nokk ette sirutumas. Olin jõudnud järeldusele, et ta on magama jäänud, ning olin ka ise juba kergelt tukastamas, kui Holmes kargas järsku toolilt püsti nagu inimene, kes on mingile otsusele jõudnud, ning asetas oma piibu kaminasimsile.
"Täna õhtul mängib St. Jamesi saalis Sarasate," sõnas ta. "Mis te arvate, Watson? Kas teie patsiendid saavad teid mõneks tunniks vabaks anda?"
"Mul ei ole täna mingeid kohustusi. Minu praksis ei ole mind kunagi eriti sidunud."
"Siis pange kaabu pähe ja tulge! Ma lähen kõigepealt Cityst läbi ning me võime teel lõunat süüa. Ma näen, et kavas on palju saksa muusikat, mis vastab hoopis enam minu maitsele kui itaalia või prantsuse muusika. Saksa muusika süüvib iseendasse ja mina tahan ka iseendasse süüvida. Tulge kaasa!"
42
Me sõitsime allmaaraudteega Aldersgate'ini ning jõudsime lühikese jalutuskäigu järel Saxe-Coburg Square'ile, selle erakordse loo tegevuspaika, mida me olime hommikul kuulnud. See oli umbne, väike, peenutasev väljak, kus luitunud kahekorruselised telliskivimajad ümbritsesid varbtaraga piiratud platsikest, millel umbrohu-segune muru ja mõni pleekinud loorberipõõsas kõigest jõust suitsu-vinguse ja ebasoodsa õhkkonnaga võitlesid. Nurgamaja küljes asuvad kolm kullatud palli ja pruun silt, millele oli valgete tähtedega kirjutatud JABEZ WILSON, näitasid kätte paiga, kus meie punapäine klient oma äri ajas. Sherlock Holmes peatus maja ees, pea viltu, ning

uuris seda, silmad kipras laugude vahel säramas. Seejärel kõndis ta aeglaselt mööda tänavat edasi ning läks siis, ikka veel teraselt maju uurides, uuesti nurgani. Lõpuks tuli ta pandimaja juurde tagasi, põrutas klepiga kaks-kolm korda tugevasti vastu sillutist, läks ukse juurde ja koputas. Ukse avas otsekohe kavala näoga, aetud habemega noormees, kes palus tal sisse astuda.

"Tänan teid," vastas Holmes. "Ma tahtsin ainult küsida, kuidas siit Strandile saab."

"Kolmas tänav paremale, seejärel neljas vasakule," vastas abiline viivitamatult ja pani ukse kinni.

"See on nutikas mees," tähendas Holmes, kui me minema läksime. "Minu arvamust mööda on Londonis ainult kolm meest temast nutikamad ning hulljulguses võib ta isegi kolmandale kohale pretendeerida. Olen temast ennegi üht-teist kuulnud."

"Ilmselt on härra Wilsoni abilisel selles Punapeade Liidu mõistatuses üpris suur roll," ütlesin ma. "Te küsisite teed üksnes selleks, et teda näha."

"Mitte teda."

"Mida siis?"

"Tema püksipõlvi."

"Ja mida te siis nägite?"

"Seda, mida ma näha lootsin."

"Miks te vastu sillutist koputasite?"

"Kulla doktor, praegu on aeg tähelepanekuid teha, mitte lobiseda. Me oleme spioonid vaenlase territooriumil. Saxe-Coburg Square'ist me juba midagi teame. Uurigem nüüd ala, mis jääb selle taha."

Kui olime üksildaselt Saxe-Coburg Square'ilt ümber nurga pöö-

ranud, leidsime end tänavalt, mis kujutas sellega võrreldes niisama suurt kontrasti nagu pildi esikülg tagaküljega võrreldes. See oli üks linna peamisi tuiksooni, mida mööda kulges City liiklus põhja ja läände. Sõiduteed ummistas tohutu kaubaveokite vool, mis kandus kahes reas linna sisse ja välja, kõnniteed aga mustendasid jalakäijate tõttavast summast. Vaadates peente poodide ridasid ja väärikaid ärihooneid, oli meil raske uskuda, et need asusid tõesti kohe selle luitunud ja seiskunud eluga platsi taga, kust me olime äsja tulnud.

"Laske ma vaatan," ütles Holmes nurgal seistes ja majaderida silmitsedes. "Ma tahaksin lihtsalt siinsete majade järjekorra meelde jätta. Minu harrastus on Londonit täpselt tundma õppida. Siin on Mortimeri äri, tubakapood, väike ajalehepood, City ja äärelinna Coburgi harupank, taimetoitlaste restoran ja McFarlane'i vaguni-ehitusdepoo. Nüüd oleme jõudnud juba järgmise blokini. Niisiis, doktor, me oleme oma töö teinud, seega on aeg natuke lõbutseda. Sööme ühe võileiva ja joome tassi kohvi ning siirdume siis viiuli-muusika maailma, kus valitseb üksnes ilu, peenetundelisus ja harmoonia ning kus pole punapäiseid kliente, kes meid oma keerdküsi-mustega kiusavad."

Minu sõber oli entusiastlik muusik, kusjuures ta ise ei olnud mitte üksnes väga võimekas muusika esitaja, vaid ka harukordselt andekas helilooja. Terve õhtupooliku istus ta parteri esireas täiuslikult õnnelikuna ja liigutas oma pikki kõhnu sõrmi tasa muusika rütmis, kusjuures tema leebe naeratav nägu ja rauge unelev pilk sarnanesid nii vähe kui üldse võimalik jälituskoer Kolmesi, järeleandmatu, teravataibulise, osava kriminaalagendi Holmesi näo ja pilguga. Tema erakordses iseloomus pääses vaheldumisi esile kaks erinevat tahku, ning nagu ma olen tihti mõelnud, kujutasid tema äärmine täpsus ja taibukus endast vastukaalu sellele poeetilisele ja mõtisklevale meeleolule, mis teda aeg-ajalt valdas. Tema heitlikus loomuses vaheldus ülim raugus palavikulise energiaga ning, nagu ma hästi teadsin, oli ta kõige hirmuäratavam just siis, kui ta oli päevade kaupa keset oma improvisatsioone ja gooti kirjas köiteid tugitoolis vedelnud. Nimelt siis haaraski teda äkitselt jahikirg ning tema hiilgav arutlusvõime jõudis intuitsiooni tasemele, nii et tema meetodeid mitte tundvad

inimesed piidlesid teda kahtlustavalt, otsekui oleksid tema teadmised teistele surelikele kättesaamatud. Kui ma nägin teda sel õhtupoolikul

44

St. Jamesi saalis nii muusikasse süvenenuna, oli mul tunne, et neile, kelle kannule ta on asunud, võivad saabuda halvad ajad.

"Te tahate kahtlemata koju minna, doktor," märkis Holmes, kui me väljusime.

"Jah, oleks kena küll."

"Ja mul on ajada üks asi, milleks kulub mõni tund. Seal Coburg Square’il on lugu tõsine."

"Miks tõsine?"

"Seal plaanitsetakse märkimisväärset kuritegu. Mul on alust arvata, et me jõuame selle ära hoida. Aga see, et täna on laupäev, teeb asja tunduvalt keerulisemaks. Täna öösel vajan ma teie abi."

"Mis ajal?"

"Kella kümnest piisab." "Ma olen kell kümme Baker Streetil."

"Hüva! Ja kuulge, doktor, asi võib pisut ohtlikuks minna, nii et olge lahke ja pistke oma sõjaväerevolver taskusse." Ta viipas käega, keeras kanna peal ringi ja kadus silmapilk rahvasumma.

Küllap ei ole ma kaasinimestest juhmim, kuid Sherlock Holmesiga tegemist tehes rõhus mind alati omaenese rumaluse tajumine. Ma olin nüüdki kuulnud seda, mida oli kuulnud tema, näinud seda, mida oli näinud tema. kuid ometi oli tema jutust ilmne, et ta ei mõistnud selgelt mitte ainult seda, mis oli juhtunud, vaid ka seda, mis pidi juhtuma, minule oli aga kogu lugu endiselt segane ja groteskne. Sõites koju Kensingtoni, vaagisin ma mõttes uuesti kõike punapäise entsüklopeedia-kopeerija erakordsest loost kuni kaiguni Saxe-Coburg Square'ile ja pahaendeliste sõnadeni, millega Holmes oli minust lahkunud. Mida kujutas endast see öine retk ning miks pidin ma sinna relva kaasa võtma? Kuhu me läksime ja mida me tegema pidime? Holmes oli mulle vihjanud, et see siledanäoline pandimajapidaja abiline oli ohtlik mees - mees, kes võib kavalaid plaane sepitseda. Ma katsusin selles kõiges selgusele jõuda, kuid loobusin peagi meeleheitel ning jätsin kogu loo seniks kõrvale, kuni öö sellele seletuse pidi andma.

Kell oli veerand kümme, kui ma kodunt väljusin ja läbi pargi Oxford Streeti kaudu Baker Streetile suundusin. Ukse ees seisis kaks voorimehetroskat ning koridori astudes kuulsin ma ülalt hääli. Kui ma Holmesi tuppa jõudsin, leidsin, et mu sõber vestleb elavalt kahe

45

mehega, kellest ühes tundsin ära Peter Jonesi, politseiagendi, teine aga oli pikk, kõhn, kurva näoga mees, kelle kübar läikis silmatorkavalt ning kellel oli seljas masendavalt väärika välimusega saterkuub.

"Ahaa! Ongi kõik kohal!" ütles Holmes, nööpis lühikese kuue kinni ja võttis varnast raske ratsapiitsa. "Watson, te olete vist tuttav härra Jonesiga Scotland Yardist? Lubage mul tutvustada teid härra Merryweatherile, kellest saab meie kaaslane tänaöises seikluses."

"Me tegutseme jälle paarikaupa, doktor," ütles Jones oma suurelisel moel. "Meie sõber on eriti osav jälitust alustama. Tal on vaja ainult üht vana koera, kes saagi kinni püüaks."

"Loodetavasti ei selgu lõpuks, et me oleme tühja tuult taga ajanud," märkis härra Merryweather süngelt.

"Te võite härra Holmesi üsna julgelt usaldada," seletas politsei-agent kõrgilt. "Ta kasutab omaenda väikesi meetodeid, mis on küll, kui te niisugust märkust mulle pahaks ei pane, õige pisut liiga teo-reetilised ja fantastilised, aga eeldusi detektiivitööks tal on. Võib liialdamata öelda, et kord või paar, nagu näiteks Sholto mõrva ja Agra aarde asjus, oli ta tõele lähemal kui politsei."

"Oh, kui te nii arvate, härra Jones, siis olgu peale," lausus võõras leebivalt. "Tunnistan siiski, et tunnen puudust oma roberist. See on kahekümne seitsme aasta jooksul esimene laupäevaõhtu, mil ma bridži ei mängi."

"Küllap te avastate, et mängite täna öösel suurema summa peale kui kunagi varem ning mäng on palju põnevam," ütles Sherlock Holmes. "Teie jaoks, härra Merryweather, on see panus kolmekümne tuhande naela ringis ja teie jaoks, Jones, on see mees, keda te kätte tahate saada."

"John Clay, mõrtsukas, varas, sissemurdja ning võltsija. Ta on küll noor mees, härra Merryweather, aga üks paremaid oma ametis ning kõigist Londoni kurjategijal st tahaksin ma just teda raudu panna. See John Clay on tähelepanuväärne noormees. Tema vanaisa oli hertsog ning ta ise on õppinud Etonis ja Oxfordis. Tema mõte liigub niisama väledalt nagu tema sõrmed ning kuigi me kohtame tema jälgi igal sammul, ei tea me kunagi, kust leida meest ennast. Ühel nädalal murrab ta Sotimaal kuhugi sisse, järgmisel aga kogub juba Cornwallis raha orbudekodu ehitamiseks. Olen teda aastaid jälitanud, aga pole teda veel silmagagi näha saanud."

46

"Loodetavasti saab mulle täna öösel osaks rõõm teid temaga tuttavaks teha. Ka minul on olnud John Clayga paar kokkupuudet ning ma olen teiega nõus, et ta tunneb oma ametit. Aga kell on juba kümme läbi ning meil on aeg teele asuda. Kui teie kahekesi istute esimesse troskasse, tuleme Watson ja mina teisega järele."

Sherlock Holmes ei olnud pika sõidu ajal kuigi jutukas, ta nõjatus vaStu istme seljatuge ning ümises õhtupoolikul kuuldud meloodiaid, jvle logistasime läbi lõputu gaasilaternatega valgustatud tänavalabü-rindi, kuni jõudsime Farringdon Streetile.

"Nüüd oleme peaaegu kohal," teatas mu sõber. "Merryweather on pangadirektor ja asjast isiklikult huvitatud. Ma arvasin, et ei tee paha, kui Jones ka meiega kaasa tuleb. Ta ei ole halb inimene, kuid politseinikuna on ta täielik idioot. Tal on üks suur voorus. Ta on vapper nagu buldog ning visa nagu vähk, kui ta kellegi oma sõrgade vahele saab. Olemegi kohal ning meid juba oodatakse."

Olime jõudnud sinnasamasse rahvarohkele tänavale, kus me hommikul olime seisnud. Meie voorimehed saadeti ära ning härra Merryweatheri juhatusel läksime mööda kitsast koridori ja sisse külguksest, mille ta meile lahti tegi. Sees nägime väikest koridori, mis lõppes väga raske raudväravaga. Ka see avati ning me läksime alla kivist keerdtrepist, mille lõpus oli veel üks raske värav. Härra Merryweather peatus, et latern põlema panna, ning juhtis meid seejärel edasi mööda pimedat mullalõhnalist koridori ja pärast kolmanda ukse avamist hiigelsuurde kambrisse või keldrisse, mis oli üleni pakke ja raskeid kaste täis kuhjatud.

"Ülalt teile kergesti ligi ei pääse," täheldas Holmes laternat üles tõstes ja ringi vaadates.

"Alt ka mitte," ütles härra Merryweather, lüües kepiga vastu põrandat katvaid kiviplaate. "Taevas hoidku, siin kõlab päris õõnsalt!" märkis ta üllatunult pilku tõstes.

"Ma pean tõesti paluma, et te pisut vaiksemalt oleksite!" lausus Holmes karmilt. "Te olete juba kogu aeg meie retke õnnestumise ohtu seadnud. Kas ma tohin paluda, et te oleksite nii lahke ja istuksite ühe kasti peale ega segaks vahele?"

Väärikas härra Merryweather sättis end ühe pakendi servale istuma, näol väga haavunud ilme, Holmes aga laskus põlvili põrandale ning hakkas laterna ja suurendusklaasi abil üksikasjalikult

47

uurima pragusid kivide vahel. Mõnest sekundist piisas tema rahuldamiseks, sest ta hüppas jälle püsti ja pani suurendusklaasi taskusse.

"Meil on vähemalt tund aega varuks," märkis ta, "sest vaevalt saavad nad võtta midagi ette enne, kui tubli pandimajapidaja on ilusti voodis. Siis ei kaota nad enam minutitki, sest mida kiiremini nad töö tehtud saavad, seda rohkem jääb neil aega põgenemiseks. Doktor, me asume praegu - nagu te

kahtlemata olete ära arvanud - Londoni ühe suurema panga, City harupanga keldris. Härra Merryweather on selle president ning ta seletab teile, et Londoni julgematel kurjategijatel on praegu põhjust selle keldri vastu märkimisväärset huvi tunda."

"Siin on meie Prantsuse kuld," sosistas direktor. "Meid on mitu korda hoiatatud, et võidakse teha katset seda röövida." "Teie Prantsuse kuld!"

"Jah. Mõne kuu eest oli meil võimalus oma varusid suurendada ning me laenasime sel otstarbel Prantsusmaa pangalt kolmkümmend tuhat napoleondoori. On teatavaks saanud, et meil pole veel olnud võimalust raha lahti pakkida ning et see asub ikka veel meie keldris. Selles pakis, mille peal ma istun, on kaks tuhat tinapaberi kihtide vahele pakitud napoleondoori. Meie kullakangide tagavara on praegu palju suurem, kui tavaliselt ühes harupangas hoitakse, ning direktoritel on olnud selles suhtes kahtlusi."

"Mis olid vägagi õigustatud," tähendas Holmes. "Nüüd aga on aeg natuke plaani pidada. Minu ootuste kohaselt jõuab asi tunni aja vältel otsustavasse järku. Vahepeal, härra Merryweather, peame selle salalaterna kinni katma."

"Ja istuma pimedas?"

"Küllap vist. Mul on kaardipakk kaasas ning et me oleme partic carree, siis ma mõtlesin, et te oleksite võinud lõpuks ikkagi oma robed saada. Aga ma näen, et vaenlase ettevalmistused on nii kaugele jõudnud, et me ei või riskida valgust näidata. Ja kõigepealt tuleb meil positsioonid valida. Tegemist on julgete meestega ja kuigi mc oleme nende suhtes eelisolukorras, võivad nad meile kahju teha, kui me ette ei vaata. Mina seisan selle kasti taha ning teie peitke end nende taha. Kui ma tule varaste peale suunan, piirake nad kiiresti ümber. Kui nad tulistavad, Watson, siis laske nad igasugu süümepiinata maha."

48

Asetasin vinnastatud revolvri puupakendi peale, mille taga ma küünitasin. Holmes libistas oma laternale katte ette ning jättis meid pilkasesse pimedusse - säärasesse täielikku kottpimedusse, mida ma ej olnud kunagi enne kogenud. Kuuma metalli lõhn kinnitas meile, et valgus oli ikka veel olemas, valmis hetke jooksul põlema lahvatama. jytu närvid olid ootusest viimse võimaluseni pingul ning see äkiline pimedus ja keldri külm rõske õhk mõjusid mulle kuidagi masendavalt ja rusuvalt.

"Neil on muidugi üks taganemistee," sosistas Holmes. "See läheb läbi maja Saxe Coburg Square'ile. Jones, ma loodan, et te täitsite mu palve?"

"Välisukse juures ootavad inspektor ja kaks politseiohvitseri." "Siis olerme kõik augud kinni pannud. Aga nüüd peame olema väitja ootama."

Kui pikk see aeg tundus! Tagantjärele andmeid võrreldes selgus, et ootamine kestis ainult tunni ja veerandi, ometi näis mulle, et öö hakkas juba läbi saama ning meie kohal maa peal saabus koidik. Mu liikmed olid väsinud ja kanged, sest ma ei julgenud asendit vahetada, närvid aga olid äärmiselt pingul ning kuulmine nii terav, et ma ei kuulnud mitte ainult oma kaaslaste tasast hingamist, vaid suutsin ka eristada tüseda Jonesi sügavamat ja raskemat hingetõmmet pangadirektori kergest ohkesarnasest hingamisest. Oma kohalt üle kasti vaadates nägin ma põrandat. Äkitselt tabas mu pilk valguskuma.

Esialgu oli see kõigest kahvatu täpp kivipõrandal. Siis venis täpp pikemaks, kuni muutus kollaseks triibuks, ning seejärel näis ilma mingi hoiatuse või hääleta põrandas lõhe avanevat ning nähtavale ilmus käsi, valge, peaaegu naiselik käsi, mis väikese valguslaigu keskel ringi kobas. Minuti või kauemgi ulatus see väänlevate sõrmedega käsi põrandast välja. Siis tõmmati see niisama äkitselt tagasi, nagu see oli ilmunudki, ning kõikjal valitses taas pimedus, kõigest üksainus kahvatu täpp jäi tähistama pragu kivide vahel.

Kuid valgus kadus ainult hetkeks. Ragina ja kriginaga vajus üks lai valge kivi küljeli ning jättis maha nelinurkse haigutava augu, millest hoovas laternavalgust. Üle serva piilus teravate näojoontega Poisikeselik nägu, mis vaatas teraselt ringi, ning siis lükkas tulija kätega avause servadele toetudes kõigepealt õlad ja seejärel vöökoha august välja, kuni ta sai ühe põlve augu servale toetada. Järgmisel

49

hetkel seisis ta augu kõrval ja vinnas välja kaaslast, kes oli painduv ja väike nagu ta ise, kahvatu näo ja väga punase juuksepahmakaga.

"Õhk on puhas," sosistas esimene mees. "Kas sul on peitel ja kotid kaasas? Kurat võtaks! Hüppa, Archie, hüppa, mina kõigun nagunii võllas!"

Šherlock holmes oli välja sööstnud ja sissetungijal kraest kinni haaranud. Teine mees sukeldus auku ning ma kuulsin rebeneva riide kärinat, kui Jones tema särgist kinni krahmas. Valgus välgatas revolvripäral, kuid Holmesi ratsapiits tabas mehe rannet ja relv kolksatas vastu kivipõrandat.

"Pole mõtet, John Clay," ütles Holmes mahedalt. "Asi on lootusetu."

"Seda ma näen," vastas tema vang äärmiselt külmavereliselt. "Küllap mu semuga on kõik korras, kuigi ma näen, et te saite kätte tema kuuesaba."

"Ah, kas tõesti! Paistab, et te olete põhjaliku töö teinud. Ma pean teile komplimendi tegema."

"Ja mina teile," vastas Holmes. "See punapeade idee oli väga uudne ja mõjus."

"Sa kohtud oma semuga üsna pea," ütles Jones. "Tal läheb august allaronimine kiiremini kui minul. Ole paigal, kuni ma rauad kinni panen."

"Palun ärge puutuge mind oma räpaste kätega," märkis meie vang, kui käerauad tema randmete ümber kinni kõlksatasid. "Te võib-olla ei tea, et minu soontes voolab kuninglik veri. Olge ühtlasi nii lahke ja kasutage minu poole pöördudes sõnu "härra" ja "palun"."

"Hüva," ütles Jones teda vahtides ja itsitades. "Kas te suvatseksite, härra, trepist üles sammuda, et me saaksime seal voorimehe võtta ja Teie Kõrgeaususe politseijaoskonda viia?"

"Nii on parem," lausus John Clay häirimatult. Ta tegi meile kolmele hoogsa kummarduse ning läks detektiivi valve all rahulikult minema.

"Tõepoolest, härra Holmes," ütles Merryweather, kui me nende järel keldrist välja läksime. "Ma ei tea, kuidas pank teid tänada või teile tasuda saab. Pole mingit kahtlust, et te olete avastanud ja täielikult

50

nurja ajanud ühe kõige sihikindlama pangaröövikatse, millega mul kunagi elus tegemist on olnud."

"Mul oli endal härra John Clayga paar arvekest klaarida," kostis golmes. "Mul on olnud selle looga seoses mõni väike kulutus, mille pank loodetavasti kompenseerib, kuid muidu olen ma saanud rikkaliku tasu selle kogemuse näol, mis on mitmes mõttes ainulaadne, ning tasuks oli mulle ka võimalus kuulata ülimalt märkimisväärset lugu Punapeade Liidust."

* * *

“Mõistate, Watson," seletas Holmes mulle varasel hommikutunnil, kui me soodaveega viskit juues Baker Streeti korteris istusime, "algusest peale oli ilmselge, et kogu selle üsna fantastilise kuulutuse ja entsüklopeedia ümberkirjutamise ainus võimalik eesmärk pidi olema see mitte eriti taibukas pandimajapidaja iga päev mitmeks tunniks teelt eest saada. See oli muidugi pentsik moodus, aga oleks tõesti raske midagi paremat soovitada. Leidliku Clay viis sellele mõttele kahtlemata tema kaassüüdlase juuste värv. Neli naela nädalas oli peibutis, mis pidi pandimajapidajat ahvatlema, ning mida tähendas see meestele, kes mängisid tuhandete peale! Nad panid kuulutuse lehte, üks kelm üüris ajutise kontori, teine kelm õhutas meest sellele kuulutusele vastama ning koos läks neil korda

kindlustada tema eemalviibimine kõigil tööpäevade hommikutel. Niipea kui ma kuulsin, et abiline tuli tööle poole palgaga, oli mul selge, et ta tahtis seda kohta saada mingil mõjuval põhjusel."

"Aga kuidas te selle põhjuse ära arvata oskasite?"

"Kui majas oleks olnud naine, oleksin ma kahtlustanud lihtsalt labast armulugu. See ei tulnud aga kõne allagi. Mehe äri oli väike ning majas polnud midagi, mis oleks seletanud nii keerulisi etteval-mistusi ja nii suuri kulutusi, nagu kelmid teinud olid. Mis see olla võis? Ma mõtlesin Wilsoni abilise kiindumusele fotograafiasse ning tema kombele keldrisse kaduda. Kelder! Seal oligi selle sassis niidiots. Siis tegin ma tolle saladusliku abilise kohta järelepärimisi ning leidsin, et mul on tegemist ühe kõige külmaverelisema ja julgema kurjategijaga Londonis. Ta tegi midagi keldris - midagi, milleks kulus mitme kuu vältel palju tunde päevas. Uuesti tekkis küsimus, mis

51

see olla võis. Ma ei suutnud mõelda välja midagi peale selle, et ta kaevas tunnelil mingisse teise hoonesse.

Nii kaugele ma olingi jõudnud, kui ma tegevuspaika külastama läksin. Ma üllatasin teid, tagudes kepiga vastu sillutist. Püüdsin kindlaks teha, kas kelder ulatub maja ette või taha. Ees tühimikku ei olnud. Siis helitasin ma kella ning, nagu ma lootsin, tegi ukse lahti abiline. Meil on olnud mõni kokkupõrge, aga me ei olnud teineteist kunagi enne näinud. Ma peaaegu ei vaadanudki talle näkku. Tahtsin näha hoopis tema põlvi. Küllap te märkasite ise ka, kui kulunud, kortsus ja plekilised olid tema püksipõlved. Need kõnelesid kaevates veedetud tundidest. Jäi üle veel kindlaks teha, kuhu nad kaevasid. Ma kõndisin ümber nurga, nägin meie sõbra valduste taga City ja äärelinna harupanka ning tundsin, et olen oma ülesande lahendanud. Kui te pärast kontserti koju sõitsite, külastasin mina Scotland Yardi ning pangadirektorite presidenti ning nende külaskäikude tulemust te nägite."

"Aga kuidas te oskasite öelda, et nad just täna öösel üritavad?" küsisin mina.

"Noh, kui nad oma liidu kontori kinni panid, tähendas see, et härra Jabez Wilsoni kohalolek neid enam ei seganud - teiste sõnadega, nad olid oma tunneli valmis saanud. Aga neil oli oluline seda kiiresti kasutada, sest käik võidi avastada ning ka kullakangid võidi minema viia. Laupäev sobis neile paremini kui ükski teine päev, sest see oleks andnud neile põgenemiseks kaks päeva. Kõigil neil põhjustel oletasin ma, et nad tulevad täna öösel."

"Te mõtlesite selle nii ilusasti välja!" hüüatasin ma teesklematu imetlusega. "See on nii pikk ahel, kuid ometi kõlab iga lüli tõeselt."

"See päästis mind igavusest," vastas Holmes haigutades. "Paraku tunnen ma juba, et igavus võtab minu üle uuesti võimust. Minu elu möödub ühesainsas kestvas pürgimuses pääseda eksistentsi labasuse käest. Need väikesed probleemid aitavad mind selles."

"Ja teie olete inimkonna heategija," ütlesin ma.

Holmes kehitas õlgu. "Noh, võib-olla sellest ongi natuke kasu." tähendas ta. "L'homme c'est rien - l'oeuvre c'est tout,"* nagu kirjutas Gustave Flaubert George Sandile."

* Inimene - see ei ole midagi, töö - see on kõik (pr. k).

III. KADUNUD PEIGMEHE JUHTUM

"Kulla mees," ütles Sherlock Holmes, kui me istusime tema Baker Streeti korteris kamina ees, "elu on lõpmata palju veidram kui ükski inimmõistuse leiutis. Me ei söandaks mõelda välja asju, mis on tegelikult igapäevaelus tavaliseks saanud. Kui me saaksime käsikäes sellest aknast välja lennata, selle suure linna kohal hõljuda, vaikselt majade katused pealt tõsta ning piiluda kõike seda kummalist, mis seal toimub: imelikke kokkusattumusi, salasepitsusi, üksteisele vastu tegutsemisi, imepäraseid sündmusteahelaid, mis kulgevad läbi mitme põlvkonna ning viivad väga outre

tulemusteni, siis muudaks see kogu ilukirjanduse selle tavade ja etteaimatavate lõpplahendustega üpris iganenuks ja tulutuks."

"Ja ometi ei ole mina selles veendunud," vastasin ma. "Need juhtumid, mis ajalehtedes päevavalgele tuuakse, on üldiselt küllalt ilmetud ja labased. Meie politseikroonikas on realismiga viimse piirini mindud, aga peab tunnistama, et tulemus ei ole ometi nii paeluv ja kunstipärane."

"Realistliku mulje jätmiseks tuleb vastavalt oma äranägemisele teatud valik teha," tähendas Holmes. "Sellest jääb puudu politseikroonikas, kus rõhutatakse võib-olla rohkem kohtuniku igavat sõnavõttu kui üksikasju, mis kätkevad vaatleja jaoks terve loo ülimalt ehtsat tuuma. Võite mind uskuda, mitte miski ei ole ebaloomulikuni kui labane igapäevane elu."

Ma naeratasin ja raputasin pead. "Saan täiesti aru, miks te nii arvate," laususin ma. "Muidugi, kuna te olete mitteametlik nõuandja ning abiline kõigile, kes on kolmel kontinendil täielikku kimbatusse sattunud, siis te puutute kokku kummaliste ja pentsikute asjadega. Aga kuulge," - ma võtsin maast hommikulehe, "paneme selle küsimuse õige praktikas proovile. Võtame eismese mulle silma hakanud pealkirja: "Mees kohtleb julmalt oma naist". Siin on pool veergu trükikirja, aga ma tean seda lugematagi, et see on täiesti tuttav lugu. Muidugi on tegemist teise naisega, viinaga, ründamisega, peksmisega, siniste plekkidega, kaastundliku õe või majaperenaisega. Ka kõige tahumatum kirjanik ei suudaks midagi tahumatumat välja mõelda."

"Te olete oma väite tõestuseks küll õnnetu näite valinud," ütles Holmes lehte enda kätte võttes ja pilku üle artikli libistades. "See on Dundase abielulahutuse asi ning juhtumisi aitasin ma selles mõnd väikest küsimust selgitada. Mees oli karsklane, ühtki teist naist ei olnud ning käitumine, mille üle kaevati, seisnes selles, et mehel oli tekkinud komme võtta iga söömaaja lõpul valehambad suust välja ning visata nendega oma naist, milline tegevus, te peate möönma, ei ole tõenäoliselt jõukohane ühe keskpärase jutukirjaniku kujutlusvõimele. Võtke näputäis nuusktubakat, doktor, ning tunnistage, et teie toodud näide andis võidu mulle."

Ta sirutas välja oma vanast kullast nuusktubakatoosi, mille kaane keskel oli suur ametüst. Tubakatoosi toredus kujutas endast nii suurt kontrasti Holmesi koduse käitumise ja lihtsa eluga, et ma ei suutnud hoiduda selle kohta märkust tegemast.

"Ah jaa," kostis Holmes, "mul läks meelest ära, et ma ei ole teid mõne nädala näinud. See on väike mälestusese Böömimaa kuningalt tänutäheks mu abi eest Irene Adleri dokumentide juhtumis."

"Aga sõrmus?" pärisin ma, heites pilgu tähelepanuväärsele bril-jandile, mis Holmesi sõrmes kiiskas.

"Selle saatis mulle Hollandi kuninga perekond, kuigi asi, milles ma neid aitasin, oli nii delikaatne, et ma ei saa usaldada seda isegi teile, kuigi te olete olnud nii lahke ja mõne minu probleemikese kirja pannud."

"Ja kas teil on praegu ka midagi käsil?" küsisin ma huviga.

"Umbes kümme või kaksteist asja, aga ükski neist ei kujuta

endast midagi huvipakkuvat. Teate, need on tähtsad, ilma et need oleksid huvitavad. Ma olen tõesti leidnud, et just tähtsusetutes juhtumites on tavaliselt võimalus vaadelda ning kasutada seda kiiret põhjuse ja tagajärje analüüsi, mis annab uurimistööle võlu. Suuremad kuriteod kipuvad olema lihtsamad, sest mida suurem on kuritegu, seda ilmsem on harilikult selle motiiv. Välja arvatud üks üsna keeruline lugu, millega pöörduti minu poole Marseille'st, ei ole neis juhtumites midagi, mis vähimatki huvi pakuks. Küll aga on võimalik, et meie katte jõuab peagi midagi põnevamat, sest kui ma just väga ei eksi, tuleb siia üks minu klient."

Holmes oli toolilt tõusnud ning seisis Tüllkardinate vahel, vaadates alla sombusele, neutraalsetes värvitoonides Londoni tänavale. Üle tema õla vaadates nägin ma, et teisel pool tänavat seisis suur naine, raske karusnahkne boa kaela ümber ning suur kähar punane sulg laia servaga kübara küljes, mis oli koketsel, DevonshireM hertsoginna moel viltu kõrva peale seatud. Selle vägeva varustuse alt piilus naine närviliselt meie aknaid, niheles kõnniteel, sõrmed aga näppisid kindanööpe. Äkitselt sööstis ta otsekui end kaldast lahti tõukav ujuja üle tee ning me kuulsime teravat kellahelinat.

"Ma olen neid sümptomeid ka varem näinud," ütles Holmes oma sigaretti tulle visates. "Kõnniteel nihelemine tähendab alati affaire de coeuri. Ta tahaks nõu küsida, aga kardab, et küsimus on sellest rääkimiseks liiga delikaatne. Ja isegi siin on võimalik vahet teha. Kui mõni mees on naisele ränka ülekohut teinud, siis naine tavaliselt enam ei nihele ning harilik sümptom on katkine kellanöör. Praegu paistab olevat tegemist armuasjaga, kuid piiga ei ole niivõrd vihane, kuivõrd segaduses või kurb. Aga siin ta ise tulebki meie kahtlusi hajutama."

Holmesi sõnade ajal kõlas koputus uksele ning jooksupoisikuues poisike teatas preili Mary Sutherlandi saabumisest. Daam ise kõrgus samal ajal poisi väikese musta kogu taga otsekui täispurjes kaubalaev tillukese lootsipaadi taga. Sherlock Holmes tervitas meie külalist sundimatu viisakusega, mille poolest ta silma paistis, ning sulgenud ukse ja saatnud daami kummardusega tugitooli, silmitses ta naist talle omasel põhjalikul ja ometi hajameelsel kombel.

"Kas te ei leia, et teie lühinägelikkuse juures on pisut pingutav nii palju masinakirjatööd teha?" küsis ta.

55

"Esialgu oli see küll nii," vastas meie külaline, "aga nüüd ma tean ka vaatamata, kus tähed asuvad." Taibates siis äkitselt Holmesi sõnade kogu mõtet, võpatas ta tugevasti ja tõstis pilgu, hirm ja hämmastus laial heasüdamlikul näol. "Te olete minust kuulnud, härra Holmes," hüüdis ta, "sest kuidas te muidu seda kõike teaksite?"

"Pole tähtis!" ütles Holmes naerdes. "Minu amet on igasuguseid asju teada. Võib-olla olen ma treeninud ennast nägema seda, mis teistel kahe silma vahele jääb. Kui see nii ei oleks, miks te peaksite siis tulema minult nõu küsima?"

"Ma tulin teie juurde, sest teist rääkis mulle proua Etherege, kelle mehe te nii kergesti üles leidsite, kuigi politsei ja kõik teised teda juba surnuks pidasid. Oh. härra Holmes, küll oleks hea, kui te minu heaks sedasama teeksite! Ma ei ole rikas, aga minu sissetulek on siiski sada naela aastas lisaks sellele piskule, mis ma masina taga teenin, ning annaksin selle kõik ära, et saada teada, mis on juhtunud härra Hosmer Angeliga."

"Miks te minuga konsulteerima tulles nõnda kiirustasite?" küsis Sherlock Holmes, sõrmeotsad vastamisi ja pilk lakke suunatud.

Mary Sutherlandi küllaltki mõttelagedale näole ilmus taas jahmunud ilme. "Jah, ma tormasin tõesti välja," vastas ta, "sest mind ajas vihale, kui kergelt härra Windibank - see tähendab, minu isa - kogu seda asja võttis. Ta ei tahtnud minna politseisse ja ta ei tahtnud tulla teie juurde, nii et kuna ta midagi teha ei tahtnud ja korrutas ainult, et mitte midagi pole juhtunud, ajas see mind lõpuks marru, ma panin lihtsalt riided selgaja tulin otsejoones teie juurde."

"Teie isa," ütles Holmes, "kindlasti on ta teie kasuisa, sest tal on teine nimi."

"Jah, minu kasuisa. Ma kutsun teda isaks, kuigi ka see kõlab imelikult, sest ta on minust ainult viis aastat ja kolm kuud vanem." "Ja kas teie ema on elus?"

"Oo jaa, ema on elus ja terve. Ega see mulle eriti ei meeldinud, härra Holmes, kui ta nii ruttu pärast isa surma uuesti abiellu astus ning pealegi veel mehega, kes on temast ligi viisteist aastat noorem. Isa oli Tottenham Court Roadil torulukksepp ning ta jättis endast maha korras poe, mida ema koos

eestöölise härra Hardyga edasi pidas, aga kui härra Windibank tuli. sundis ta ema poe maha müüma, sest veiniäri proovireisijana pidas ta ennast palju paremaks. Nad

56

said firma tcgutsemisõiguse ja intresside eest neli tuhat seitsesada naela, aga seda polnud pooltki nii palju, kui isa oleks võinud saada, kui ta veel elus oleks olnud."

Ma olin oodanud, et Sherlock Holmes läheb seda asjasse mittepuutuvat lobisemist kuulates kannatamatuks, aga otse vastupidi - ta oli seda suurima ja keskendunud tähelepanuga kuulanud.

"Kas teie enda väike sissetulek on pärit sellest poest?" küsis ta. "Oi ei! See on täiesti omaette, selle jättis mulle onu Ned Aucklandist. See on Uus-Meremaa kapital, mis annab neli ja pool protsenti. Kogu kapital on kaks tuhat viissada naela, aga ma saan kasutada ainult intresse."

"Te äratate minus väga suurt huvi," lausus Holmes. "Ning et te saate aastas oma teenistusele lisaks nii suure summa nagu sada naela, siis te kindlasti reisite veidi ja elate igati oma tahtmist mööda. Minu meelest elab vallaline daam väga lahedasti ära umbes kuue-kümnenaelase sissetulekuga."

"Ma saaksin palju vähemagagi hakkama, härra Holmes, aga te ju mõistate, et seni, kuni ma kodus elan, ei taha ma kodustele koormaks olla, ning seepärast kasutavad nemad seda raha, kuni ma nende majas olen. See on muidugi nii ainult ajutiselt. Härra Windibank võtab mu intressid igas kvartalis väljaja annab ema kätte, aga mina saan päris kenasti hakkama sellega, mida ma masinakirjatööga teenin. Mulle makstakse kaks penni lehe pealt ning ma teen tihti viisteist kuni kakskümmend lehte päevas."

"Te olete oma olukorra mulle põhjalikult selgeks teinud," ütles Holmes. "See siin on minu sõber doktor Watson. kelle juuresolekul te võite rääkida niisama vabalt nagu minu enda juuresolekul. Olge nüüd nii lahke ja rääkige meile kõik oma suhetest härra Hosmer Angeliga."

Puna valgus preili Sutherlandi näole ning ta näppis närviliselt oma jaki äärt. "Ma kohtusin temaga gaasitorude monteerijate ballil," ütles ta. "Kui isa veel elus oli, saatsid nad talle ikka piletid ning pärast pidasid nad meid meeles ja saatsid piletid emale. Härra Windibank ei tahtnud, et me läheksime. Ta ei taha kunagi, et me kusagil käiksime. Ta läheks päris pööraseks, kui ma isegi mõnele pühapäevakooli lõbusõidule tahaksin minna. Aga seekord olin ma otsustanud minna, ja

57

kindlasti otsustanud, sest mis õigus oli temal

57

mind takistada! Ta ütles, et meil ei kõlba niisuguste inimestega tegemist teha, aga seal olid kõik isa sõbrad. Ja ta ütles veel, et mul ei ole midagi sobilikku selga panna, kuigi ma ei olnud oma punakaslillat plüüskleiti õieti kapist välja võtnudki. Lõpuks, kui midagi muud ei aidanud, sõitis ta äriasjus Prantsusmaale, aga ema ja mina läksime koos härra Hardyga, meie endise eestöölisega, ballile ning seal ma kohtasingi Hosmer Angelit."

"Küllap oli härra Windibank Prantsusmaalt tagasi tulles väga pahane, et te ballil olite käinud," lausus Holmes.

"Ah, ta käitus väga kenasti. Ma mäletan, et ta naeris ja kehitas õlgu ning ütles, et pole mõtet naisterahvale midagi keelata, sest naine saab ikka oma tahtmist."

"Ah nii. Nagu ma aru saan, kohtasite teie sellel ballil härrat, kelle nimi oli Hosmer Angel."

"Jah. Ma kohtasin teda sel õhtul ning ta tuli järgmisel päeval küsima, kas me jõudsime ikka ilusti koju, ning pärast seda käisime -see tähendab, härra Holmes, mina käisin temaga kaks korda jaluta-mas, aga siis tuli isa koju tagasi ja härra Hosmer Angel ei saanud enam meile tulla."

"Kas tõesti?"

"Noh, teate, isale sedasorti asjad ei meeldinud. Niipalju kui see temast olenes, ei lasknud ta mingeid külalisi majja ning tal oli kombeks öelda, et naine peab olema õnnelik oma perekonnaringis. Aga nagu mul oli kombeks emale öelda, tahab naine kõigepealt endale oma perekonnaringi muretseda, ning minul seda veel ei olnud."

"Aga mida tegi Hosmer Angel? Kas ta ei püüdnud teiega kokku saada?"

"Noh, isa pidi nädala pärast jälle Prantsusmaale minema ning Hosmer kirjutas mulle, et on kindlam ja parem, kui me enne tema minekut ei kohtu. Mina võtsin igal hommikul kirjad vastu, nii et isa ei pruukinud sellest teada saada."

"Kas te olite siis juba selle härraga kihlatud?"

"Oo jaa, härra Holmes. Me kihlusime pärast esimest jalutuskäiku. Hosmer - härra Angel - oli ühes Leadenhall Streeti kontoris kassiir ja..."

"Millises kontoris?"

58

"Kõige hullem ongi see, et ma ei tea."

"Kus ta siis elas?"

"Ta magas sealsamas majas."

"Ja te ei tea tema aadressi?"

"Ei... tean ainult, et see asus Leadenhall Streetil."

"Kuhu te oma kirjad saatsite?"

"Leadenhall Streeti postkontorisse nõudmiseni. Ta ütles, et kui ma kirjad talle kontorisse saadan, hakkavad kõik teised ametnikud teda tögama, ma tegin siis ettepaneku kirjad masinal kirjutada, nagu ta ise tegi, aga see talle ei meeldinud, ta ütles, et kui ma käsitsi kirjutasin, tundis ta. et kirjad tulid minult, masinakirjas kirjade puhul aga oli tal tunne, et masin on tulnud meie vahele. See näitab teile, härra Holmes, kui kiindunud ta minusse oli ning milliste pisiasjade peale ta mõtles."

"See on väga paljuütlev." lausus Holmes. "Ma olen seda juba ammu aksioomiks pidanud, et pisiasjad on lõpmata tähtsad. Kas te mäletate veel mõnd Hosmer Angeliga seotud pisiasja?"

"Ta oli väga häbelik mees. härra Holmes. Ta jalutas minuga pigem õhtul kui päevavalguses, sest ta ütles, et ta ei salli, kui talle tähelepanu pööratakse. Ta oli väga tagasihoidlik ja härrasmehelik. Isegi tema hääl oli vaikne. Ta oli lapsena kurgumandlipõletikku põdenud ja nagu ta mulle ütles, oli ta kurk paistes olnud, ning seetõttu oli ta kõri nõrk ning ta rääkis katkendlikult, poolsosinal. Ta oli alati väga hästi riides, väga korralikult ja lihtsalt, aga temal, nagu minulgi, oli vilets silmanägemine ning ta kandis kaitseks päikese eest tumedaid prille."

"Hüva, ja mis juhtus siis, kui teie kasuisa, härra Windibank, uuesti Prantsusmaale sõitis?"

"Hosmer Angel tuli jälle meile ning pani ette abielluda enne, kui isa tagasi tuleb. Ta oli hirmus tõsine ja laskis mul, käsi testamendi peal, vanduda, et juhtugu mis juhtub, ma jään igavesti temale truuks. Ema ütles, et Hosmer Angel tegi õigesti ning see näitas tema kire suurust. Ema oli algusest peale tema poolt ning Hosmer Angel meeldis emale isegi veel rohkem kui mulle, kui nad hakkasid siis nädala jooksul abiellumisest rääkima, küsisin ma, kuidas jääb isaga, aga nad mõlemad ütlesid, et isast pole lugu, talle tuleb sellest alles pärast rääkida, ning ema lubas asja isaga korda ajada. See mulle päriselt ei

59

meeldinud, härra Holmes. Tundus imelik, et ma pidin isalt luba küsima, sest ta oli ainult mõni aasta minust vanem, aga ma ei tahtnud ka midagi salaja teha. seepärast kirjutasin ma isale Bordeaux'sse. kus asuvad tema kompanii prantsuse osakonnad, aga kiri tuli mulle laulatuspäeva hommikul tagasi." "Ta ei saanud seda siis kätte?"

"Ei, sest ta oli just enne selle kohalejõudmist Inglismaale sõitnud."

"Noo, see läks siis halvasti! Teie laulatus pidi olema reedel. Kas see pidi olema kiriklik laulatus?"
"Jah, aga kõik pidi toimuma väga vaikselt. Laulatus ise pidi olema St. Saviouri kirikus King's Crossi lähedal ning pärast pidime koos külalistega minema St. Pancrase hotelli. Hosmer tuli meile voorimehetroskaga järele, aga et me olime kahekesi, pani ta meid mõlemaid troskasse ja tuli ise järele tõllaga, mis juhtus olema ainus voorimehesõiduk sel tänaval. Me jõudsime esimesena kiriku juurde, ning kui tõld ka seal peatus, ootasime, et Hosmer astub sealt välja, aga ta ei ilmunudki nähtavale, ning kui voorimees pukist alla tuli ja tõlda sisse vaatas, ei olnud seal kedagi! Voorimees ütles, et tema küll ei suuda kujutleda, mis sellest härrast saanud on, sest ta nägi oma silmaga, kuidas härra tõlda istus. See juhtus möödunud reedel, härra Holmes, ning sellest ajast pole ma näinud ega kuulnud midagi, mis temaga juhtunule valgust heidaks."
"Mulle tundub, et teid on väga häbiväärselt koheldud," ütles Holmes.
"Oh ei! Ta oli liiga lahke, et mind nõnda maha jätta. Ta isegi kordas mulle terve hommiku ikka ja jälle, et ma pean talle truuks jääma, mis ka ei juhtuks; isegi kui mingi ettenägematu sündmus meid lahku viib. pean ma alati meeles pidama, et ma olen end tõotusega sidunud, ning et varem või hiljem tuleb ta selle tõotuse täitmist nõudma. Pulmapäeva hommikul tundus selline jutt imelik, aga hilisemad sündmused annavad sellele uue tähenduse."
"Annavad tõesti. Teie enda arvamus on siis, et temaga juhtus mingi ettenägematu õnnetus?"
"Jah, ma usun. et ta aimas mingit ohtu, muidu ta ei oleks nõnda rääkinud. Ja ma arvan, et hiljem juhtuski see, mida ta oli aimanud."
"Kuid leil ei ole vähematki ettekujutust, mis see võis olla?"
60
“Mitte vähematki."
"Mul on veel üks küsimus. Kuidas teie ema asjasse suhtus?"
"Ta oli vihane ja ütles, et ma sellest loost enam ei räägiks."
"Aga teie isa? Kas te rääkisite sellest talle?"
"Jah, ning paistis, et tema arvas ka nagu mina, et midagi oli juhtunud ning et ma saan ilmselt uuesti Hosmerist teateid. Nagu isa ütles, mis kasu oleks kellelegi sellest, et ta viib mind kiriku ukseni ja jätab seal maha? Vaat kui Hosmer oleks mult raha laenanud või kui ta oleks minuga abiellunud ja lasknud mul raha oma nimele kanda, siis oleks tõesti võinud mingi põhjus olla, aga Hosmer oli rahaasjades väga iseseisev ning ei tahtnud mult kunagi šillingilki. Aga mis siis ometi juhtuda võis? Ja miks ta kirjutada ei saanud? Oh, kui ma selle peale mõtlema hakkan, ajab see mind päris hulluks ning ma ei saa öösel silmagi kinni." Neiu tõmbas muhvist välja väikese taskuräti ja hakkas selle sisse ahastavalt nuuksuma.
"Ma heidan sellele juhtumile pilgu," lausus Holmes püsti tõustes, "ning kahtlemata õnnestub meil jõuda mingi kindla tulemuseni. Pange see koorem nüüd minu õlgadele ning ärge end sellega enam vaevake. Eelkõige laske härra Hosmer Angelil kaduda teie mälestustest, nagu ta on kadunud teie elust."
"Te siis arvate, et ma ei näe teda enam kunagi?"
"Ilmselt ei näe."
"Mis temaga siis juhtunud on?"
"Jätke see küsimus minu hooleks. Ma tahaksin saada tema välimuse täpse kirjelduse ning kõik tema kirjad, mida te mulle anda saate."
"Ma panin tema leidmiseks kuulutuse möödunud laupäevasesse "Chronicle'isse," ütles preili Sutherland. "Siin on ajaleheväljalõige ja siin on neli temalt saadud kirja."
"Tänan teid! Ja mis on teie aadress?"
"Camberwell, Lyon Place, number kolmkümmend üks."

"Nagu ma aru saan, härra Angeli aadressi te ei saanudki teada. Kus asub teie isa töökoht?"
"Ta on proovireisija Westhouse & Marbanki juures, suures punaveini importivas firmas Fenchurch Streetil."
"Tänan teid. Teie jutt oli väga selge. Jätke need paberid siia ja pidage meeles, mis nõu ma teile andsin. Visake kogu see lugu endal
61
peast välja ning ärge laske sel oma elu mõjutada."
"Te olete väga lahke, härra Holmes, aga ma ei saa seda teha. Ma jään Hosmerile truuks. Kui ta tagasi tuleb, olen ma valmis temaga abielluma."
Hoolimata meie külalise absurdsest kübarast ja mõttelagedast näost, oli tema lihtsas usus midagi suursugust, mis meis tahtmatult austust äratas. Ta asetas väikese paberipaki lauale ning läks oma teed, lubades tulla tagasi niipea, kui teda kutsutakse.
Sherlock Holmes istus mõne minuti vaikides, sõrmeotsad ikka veel vastamisi, jalad välja sirutatud ja pilk lakke suunatud. Siis võttis ta varnast vana ja kulunud savipiibu, mis oli talle nõuandja eest, ning pannud piibu põlema, nõjatus ta keset tihedaid sinakaid suitsurõngaid vastu tooli seljatuge, näol lõpmata rauge ilme.
"See piiga väärib üpris suurt tähelepanu," märkis Holmes. "Mina pean teda ennast huvitavamaks kui tema probleemikest, mis on muide üsna lihtlabane. Kui te vaatate mu kartoteeki, leiate sellega sarnanevad juhtumid Andoveris seitsmekümne seitsmendal aastal ja midagi säärast oli ka möödunud aastal Haagis. Kuigi idee ise on vana, olid meie külastaja loo paar üksikasja minu jaoks uudsed. Aga piiga ise oli väga huvitav."
"Tundus, et te märkasite tema juures nii mõndagi, mis oli minu jaoks täiesti nähtamatu." tõdesin ma.
"Mitte nähtamatu, kuid märkamatuks jäänud, Watson. Te ei teadnud, kuhu vaadata, ning ei pannud seetõttu midagi olulist tähele. Ma ei suuda teile kunagi selgeks teha, kui tähtsad on varrukad, kui paljuütlevad on pöidlaküüned või kui palju võib oleneda ühesl kingapaelast. No nii, mida teie selle naise välimuse põhjal järelda-site? Kirjeldage seda."
"Noh, tal oli peas sinakashall laia servaga õlgkübar, mille küljes telliskivipunane sulg. Tema jakk oli must. selle külge olid õmmeldud mustad helmed ning jaki servas olid väikesed läikivmustad kaunistused. Tema kleit oli pruun, kohvipruunist natuke tumedam, ning kaeluses ja varrukate küljes olid punakaslillad plüüskandid. Tema kindad olid hallikad ning parema käe nimetissõrme kohalt katki. Tema kingi ei pannud ma tähele. Tal olid väikesed ümmargused rippuvad kuldkõrvarõngad ning üldse jättis ta üsna jõuka, natuke labase, muretu ja kergemeelse inimese mulje."
62
Sherlock Holmes plaksutas vaikselt käsi ja kihistas naerda.
"Ausõna. Watson, teist hakkab asja saama! Te olete tõesti väaa tubli. Tõsi küll, kõik olulised jooned on teil märkamata jäänud, aga ie olete meetodi kätte saanud ja teil on värvide jaoks silma. Ärge kunagi usaldage üldmuljet, kulla mees. keskenduge pigem üksikasjadele. Mina vaatan kõigepealt alati naise varrukat. Mehe puhul on võibolla õigem kõigepealt püksipõlvi uurida. Nagu te tähele panile, olid selle naise varrukatel plüüsribad. ning sellest riidest on palju kasu. sest selle peal on nähtavad kõik jäljed. Kenasti oli näha kahekordne triip natuke randmest kõrgemal, sest just selle koha surub masinakirjutaja vastu lauda. Käsiõmblusmasin jätab peaaegu samasuguse jälje, aga ainult käe välimisel küljel, mitte risti üle käsivarre nagu siin. Seejärel vaatasin ma meie külalisele otsa, ning märganud näpits-prillide vajutusjälgc mõlemal pool nina, söandasin ma teha märkuse nõrga silmanägemise ja masinakirja kohta, mis näis teda üllatavat."
"See üllatas ka mind."

"Aga see oli ju silmanähtav. Kui ma seejuures pilgu langetasin, äratas minus suurt huvi ja imestust tähelepanek, et kuigi tal ei olnud jalas lausa erinevad saapad, olid need tegelikult erinevast paarist, ühe saapa ninakapp oli pisut kaunistatud, teine aga oli päris lihtne. Ühel oli viiest nööbist kinni pandud ainult kaks alumist ning teisel esimene, kolmas ja viies nööp. Niisiis, kui te näete, et muidu igati korralikult riides noor daam on tulnud kodunt välja, pooleldi kinni nööbitud, erinevast paarist saapad jalas, siis pole just raske järeldada, et ta tuli kodunt välja kiirustades."

"Mis veel?" küsisin ma. tundes nagu alati innukat huvi oma sõbra teravmeelsete arutluste vastu.

"Märkasin möödaminnes, et enne kodunt lahkumist, kuid juba väljaminekuks rõivastatuna oli ta kirjutanud kirja. Te panite tähele, et tema parema käe kinnas oli nimetissõrme kohalt katki, aga ilmselt te ei näinud, et nii kinnas kui ka sõrm olid lilla tindiga koos. Ta oli kirjutanud kiirustades ja pistnud sulepea liiga sügavale tindi sisse. See juhtus ilmselt täna hommikul, muidu ei oleks plekk tema sõrmel nii selgesti näha olnud. Kõik see on ju lõbus, kuigi üsna algeline. Watson, aga ma pean nüüd uuesti asja juurde asuma. Kas te loeksite mulle ette härra Hosmer Angeli välimuse kirjelduse selles kuulutuses?"

63

Ma tõstsin väikese triikikirjariba valguse kätte.

"Neljateistkümnenda kuupäeva hommikul kaduma läinud Hosmer Angeli nimeline härrasmees (oli seal öeldud). Umbes viis jalga seitse tolli pikk, tugeva kehaehitusega, kahvatu jumega, juuksed mustad, pealagi hakkab paljaks minema, kohev must põskhabe ja vuntsid, tumedad prillid, kerge kõnehäire. Viimati nähti teda mustas saterkuues, millel olid siidist käänised, tal oli seljas must vest, kella küljes kullast albertkett, jalas olid hallid tviidriidest püksid, kummiriidest säärtega saabaste peal pruunid kedrid. On teada, et ta töötas ühes Leadenhall Streetil asuvas kontoris. Kes annab..."

"Sellest piisab," ütles Holmes. "Mis puutub kirjadesse," jätkas ta neile pilku heites, "siis need on väga lihtlabased. Nende põhjal ei saa härra Angeli kohta öelda midagi muud peale selle, et ta tsiteerib ühel korral Balzaci. Kuid nende juures on üks tähelepanuväärne asjaolu, mida te kahtlemata märkate."

"Kirjad on masinal kirjutatud," laususin ma.

"Vähe sellest, ka allkirjad on masinal kirjutatud. Vaadake seda väikest korralikku "Hosmer Angelit" kirja lõpus. Kuupäev on kirja pandud, aga näete, mingit muud aadressi peale Leadenhall Streeti ei ole ning see jätab üsna uduse mulje. See allkiri on väga paljuütlev - tegelikult võiksime seda nimetada otsustavaks asjaoluks."

"Mida see otsustab?"

"Kulla mees, kas on võimalik, et te ei mõista, kui suur tähtsus on sel allkirjal käesolevas juhtumis?"

"Vist ei mõista, kui tajust ei tahtnud kindlustada endale võimalust allkirjast lahti öelda juhul, kui teda lubaduse rikkumise pärast vastutusele oleks püütud võtta."

"Ei, asi ei olnud selles. Kuid ma kirjutan kaks kirja, mis peaksid kogu loo ära klaarima. Üks kiri läheb ühte firmasse Citys, teine aga noore daami kasuisale härra Windibankile ning ma küsin, kas ta saaks meiega homme õhtul kell kuus siinsamas kohtuda. Me võime niisama hästi ka meessoost sugulasega asju ajada. Aga seni, doktor, kuni saabuvad vastused neile kirjadele, ei saa me midagi teha, seega võime oma väikese probleemi vahepeal kõrvale jätta."

Mul oli nii palju põhjust uskuda oma sõbra suurde arutlusvõi-messe ja erakordsesse tegutsemisenergiasse, et minu meelest pidi olema kuidagi põhjendatud ka see enesekindlus ja muretus, millega

64

ta suhtus sellesse iseäralikusse mõistatusse, mille põhjani tal tungida oli palutud. Minu teada oli nurjumine talle ainult ühel korral osaks saanud - see oli Böömimaa kuninga ja Irene Adleri foto juhtum -, aga kui ma meenutasin "Nelja märgi" pentsikuid sündmusi ning erakordseid asjaolusid, mis olid seotud "Etüüdiga punases", tundsin ma, et see peaks olema tõesti üks imelik sasipundar, mida Sherlock Holmes lahti harutada ei suudaks.

Ma jätsin ta seega savipiipu popsutama, olles veendunud, et kui ma järgmisel õhtul tagasi tulen, on tal käes kõik preili Mary Suther-landi kaotsiläinud peigmehe juurde viivad niidid.

Tol ajal nõudis mult endalt suurt tähelepanu üks väga raske hai-gusjuhtum ning ma veetsin terve järgmise päeva kannataja voodi juures. Kell hakkas juba kuus saama, kui ma lõpuks vabanesin ja võisin troskasse hüpata ning Baker Streetile sõita, kartes ise natuke, et ma jään selle väikese mõistatuse lahendamisele kaasaaitamiseks liiga hiljaks. Kuid Sherlock Holmes oli üksi ja tukkus, pikk kõhn kogu tugitoolis kerra tõmbunud. Hirmuäratav pudelite ja katseklaaside rida ning soolhappe selge terav lõhn näitasid mulle, et ta oli veetnud päeva, tehes keemilisi katseid, mis talle nii väga meeldisid.

"Noh, kas lahendus on käes?" küsisin ma sisse astudes.

"Jah, tegemist oli baariumoksiidi bisulfaadiga."

"Ei, ei, ma pidasin silmas mõistatust!" hüüatasin ma.

"Ah seda! Ma mõtlesin parajasti sellest soolast, mille kallal ma töötasin. Aga tolles loos polnud üldse mingit mõistatust, kuigi, nagu ma juba eile ütlesin, selles leidub huvipakkuvaid üksikasju. Ainus viga on see, et ilmselt pole olemas ühtegi seadust, mille alusel seda lurjust vastutusele võtta."

"Kes ta siis oli ning mis sihiga ta preili Sutherlandi maha jättis?"

Ma olin jõudnud selle küsimuse esitada ning Holmes ei olnud veel suud vastamiseks avanud, kui me kuulsime koridoris raskeid samme ja uksele koputati.

"See on neiu kasuisa James Windibank," ütles Holmes. "Ta kirjutas ja teatas mulle, et tuleb kell kuus siia. Sisse!"

Tuppa astus turske keskmist kasvu mees. ta oli umbes kolmeküm-neaastane, raseeritud ja kahvatu näonahaga, tema käitumine oli mahe ja meelitlev, hallide silmade pilk aga üllatavalt terav ja taiplik. Ta heitis meile mõlemale küsiva pilgu, asetas oma läikiva torukübara

65

puhvetkapi peale ning nihkus kerge kummarduse saatel küljetsi lähimale toolile istuma.

"Tere õhtust, härra James Windibank," ütles Holmes. "Teie vist kirjutasite masinal selle kirja, milles te leppisite minuga kokku kohtumise kell kuus?"

"Jah, ma jäin ilmselt natuke hiljaks, aga teate, ma ei ole päriseh iseenda peremees. Mul on kahju, et preili Sutherland teid selle lookesega tülitas, sest ma ei pea õigeks sedasorti asjadega võõraste juurde minemist. Ta tuli siia täiesti vastu minu tahtmist, aga ta on väga kergesti erutuv ja tormakas tütarlaps, nagu te võib-olla märkasite, ning kui ta on midagi otsustanud, ei ole teda sugugi lihtne ohjeldada. Teie suhtes ei olnud mul muidugi eriti palju vastuväiteid, sest teie ei ole politseiga seotud, aga pole siiski meeldiv, kui perekonna õnnetusi valju häälega kogu ilmale kuulutatakse. Pealegi on see raisatud raha, sest kuidas suudaksite teie seda Hosmer Angelit leida."

"Vastupidi," lausus Holmes rahulikult, "mul on põhjust uskuda, et mul õnnestub härra Hosmer Angel üles leida."

Härra Windibank võpatas tugevasti ja pillas kindad maha. "Mul on rõõm seda kuulda." ütles ta.

"Kummaline on see," märkis Holmes, "et kirjutusmasin on peaaegu niisama isikupärane nagu inimese käekiri. Kui pole tegemist päris uute masinatega, ei kirjuta ükski kirjutusmasin päris sama moodi nagu mõni teine. Mõni täht kulub rohkem kui teine ning mõni kulub ainult ühest servast.

Pange nüüd tähele, härra Windibank, teie kirjas on kõik e-d natuke ähmased ja r-i konks on pisut vigane. Peale nende on veel neliteist iseloomulikku joont, aga need kaks on kõige silmanähtavamad."

"Me kirjutame kontoris kõik kirjad selle masinaga ning kahtlemata on see natuke kulunud," vastas meie külaline, silmitsedes Holmcsi teraselt oma väikeste säravate silmadega.

"Ja nüüd näitan ma teile üht tõepoolest huvitavat asja, härra Windibank," jätkas Holmes. "Ma kavatsen kirjutada kunagi ühe väikese monograafia kirjutusmasinast ja selle seosest kuritegevusega. Olen sellele teemale pisut tähelepanu pühendanud. Mul on siin neli kirja, mis oleksid nagu tulnud kadunud mehelt. Need kõik on masinal kirjutatud. Ning kõigil juhtudel pole mitte ainult e-d ähmased ja r-id ilma konksudeta, vaid te panete ka tähele, kui te võtate

vaevaks minu suurendusklaasi kasutada, et seal on olemas kõik need neliteist iseloomulikku tunnust, millele ma enne viitasin."

Härra Windibank hüppas toolilt püsti ja haaras oma kübara. "Ma ei saa sedasorti fantastilise jutu peale aega raisata, härra Holmes," ütles ta. "Kui te selle mehe kinni püüda saate, püüdke ta siis kinni ning teatage mulle, kui ta teil juba käes on."

"Muidugi," lausus Holmes, astus ukse juurde ja keeras võtit lukuaugus. "Ma teatan teile siis, et ta on mul käes!"

"Kuidas? Kus?" karjus Windibank näost valgeks minnes ja lõksulangenud roti kombel ringi vahtides.

"Ei, see ei lähe, tõesti ei lähe," ütles Holmes mahedalt. "Teil ei õnnestu ennast välja keerutada, härra Windibank. Lugu on liiga läbipaistev ning see oli väga vilets kompliment, kui te ütlesite, et mul on võimatu nii lihtsat küsimust lahendada. Vaat nõnda! Võtke istet ja arutagem seda asja!"

Meie külaline vajus toolile, tema nägu oli kaame ja laubal läikis higi. "Selle... selle eest ei saa kohtusse kaevata," kogeles ta.

"Kardan väga, et ei saa. Aga omavahel öeldes, Windibank, oli see omal väikesel kombel üks kõige julmemaid, isekamaid ja südametumaid tempe, millega mul on kunagi tulnud tegemist teha. Laske ma kirjeldan nüüd põgusalt sündmuste käiku ning vaielge mulle vastu, kui ma eksin."

Mees kössitas toolil, pea rinnale vajunud, otsekui täiesti murtud inimene. Holmes toetas jalad vastu kaminanurka, nõjatus, käed taskus, vastu tooli seljatuge ning hakkas rääkima pigem iseendaga kui meiega, nagu mulle näis.

"See mees abiellus raha pärast endast palju vanema naisega," ütles Holmes, "ning senikaua, kui naise tütar nende juures elas, sai ta rõõmu tunda ka tütre rahast. Nende sissetulekuga inimeste jaoks oli see märkimisväärne rahasumma ning sellest ilmajäämine oleks nende elu tõsiselt mõjutanud. Olukorra püsimise nimel lasus pingutada. Tütar oli hea ja lahke ning hella südamliku käitumisega, seega oli ilmne, et tema rohkeid voorusi ja kenakest sissetulekut arvestades ei oleks tal lastud kaua vallaliseks jääda. Tema abielu oleks aga muidugi tähendanud saja naela kaotamist aastas, nii et mida tegi siis kasuisa selle takistamiseks? Ta valis endastmõistetava käitumisviisi n,ng püüdis neiut kodus hoida, keelates tal omavanuste noortega

seltsida. Kuid kasuisa leidis peagi, et see vahend kaua ei aita. Tütar läks tõrksaks, nõudis oma õigust ja teatas lõpuks, et ta kavatseb minna teatud ballile. Mida tegi tema nutikas kasuisa siis? Ta tuli välja mõttega, mis teeb rohkem au tema peale kui tema südamele. Oma naise mahitusel ja abiga maskeeris ta ennast, kattis need terased silmad tumedate prillidega, varjas näo põskhabeme ja kohevate vuntsidega, tegi oma selgest häälest meelitleva sosina, ning olles tütarlapse lühinägelikkuse

tõttu endas täiesti kindel, ilmus ta härra Hosmer Angelina lagedale ning hoidis teisi kavalere eemal, kurameerides ise oma kasutütrega."

"Alguses oli see ainult nali," ägas meie külaline. "Ma ei osanud arvatagi, et ta sedavõrd pea kaotab."

"Tõenäoliselt ei osanud. Olgu sellega kuidas on, aga noor daam kaotas tõesti pea, ning kuna ta oli täiesti kindel, et tema kasuisa on Prantsusmaal, ei tulnud talle hetkekski pähe oma kavaleri pettuses kahtlustada. Ta oli noorhärra tähelepanuavaldustest meelitatud ning ema valjuhäälne imetlus suurendas tema tunnet veelgi. Siis hakkas härra Angel neil külas käima, sest oli ilmne, et tõelise tulemuse saavutamiseks tuleb minna võimalikult kaugele. Toimusid kohtumised ja sõlmiti kihlus, mis kindlustas lõpuks selle, et tütarlaps oma tundeid kellelegi teisele ei kingiks. Aga see pettus ei saanud igavesti kesta. Need teeseldud sõidud Prantsusmaale olid üsna tülikad. Oli selge, et asi tuli nii dramaatilisel kombel lõpule viia, et see jätaks noore daami hinge püsiva jälje ega laseks tal mõnda aega ühegi teise kavaleri poole vaadata. Seetõttu ka kõik need pühakirja nimel vande andmised ja vihjed võimalusele, et veel pulmapäeva hommikul võib midagi juhtuda. James Windibank tahtis, et preili Sutherland oleks Hosmer Angeliga nii tugevasti seotud ja nii suures teadmatuses tema saatusest, et ta vähemalt kümne aasta jooksul ühtki teist meest kuulda ei võtaks. Ta viis tütarlapse kirikuukseni, ning et ta kaugemale minna ei saanud, siis kadus ta väga mugavalt vana nõksu kasutades ning ühest tõllauksest sisse ja teisest välja astudes. Minu meelest toimusid sündmused sellises järjestuses, härra Windibank!"

Meie külaline oli Holmesi jutu ajal enesekindluse tagasi saanud ning tõusis nüüd toolilt, külm irve kaamel näol.

"Võib-olla oli asi nii, aga võib-olla ei olnud ka, härra Holmes. ütles ta, "aga kui te juba kord nii terane olete, siis peaksite mõistma.

68

et praegu rikute seadust teie, mitte mina. Mina ei ole algusest peale midagi seadusevastast teinud, aga senikaua, kuni te seda ust lukus hoiate, võib esitada teile süüdistuse kallaletungis ja seadusevastases kinnipidamises."

"Nagu te ütlete, ci saa teid seaduse korras vastutusele võtta." lausus Holmes ust lukust lahti keerates ja valla lükates, "aga ometi vää-rite karistust rohkem kui keegi teine. Kui sel noorel daamil oleks vend või sõber, peaks ta teile piitsa andma. Kurat võtaks!" jätkas Holmes, mehe õelat irvet nähes õhetama lüües. "See ei kuulu küll minu kohustuste hulka kliendi ees. aga mul on siin ratsapiits käepärast ning ma arvan, et luban endale seda rõõmu ja..." Ta astus kärmesti kaks sammu piitsa suunas, aga enne, kui ta selle kätte võtta jõudis, kostis trepilt meeletu klõbin, raske esikuuks paugatas ning me nägime aknast, kuidas James Windibank kõigest jõust mööda tänavat minema lidus.

"On see alles külmavereline lurjus!" ütles Holmes naerdes ja viskus uuesti tugitooli. "See mees liigub ühelt kuriteolt teisele, kuni ta teeb midagi väga tõsist ja lõpetab võllas. Mõnes suhtes pakkus see juhtum isegi natuke huvi."

"Ma ei mõista veel praegu tervet teie mõttekäiku," märkisin ma.

"Noh, algusest peale oli muidugi selge, et sel Hosmer Angeli kummalisel käitumisel pidi olema mingi mõjuv põhjus, ning niisama selge oli ka see, et niipalju kui meie aru saime, oli kasuisa ainus inimene, kellele juhtunust tõesti tulu tõusis. Paljuütlev oli fakt, et kaks meest ei olnud kunagi koos ning üks ilmus alati välja siis, kui teist kohal ei olnud. Kahtlase mulje jätsid tumedad prillid ja imelik hääl, mis mõlemad vihjasid maskeeringule, nagu ka kohevad vuntsid. Kõiki minu kahtlusi kinnitas Hosmer Angeli kummaline komme kirjutada allkiri masinakirjas, mis näitas muidugi, et tema käekiri

oli preili Sutherlandile nii tuttav, et ta oleks ära tundnud ka kõige väiksema näite sellest. Nagu te näete, osutasid kõik need üksikud faktid koos paljude tähtsusetumate tõikadega ühes suunas."

"Kuidas te seda kõike kontrollisite?"

"Kui ma olin kord juba õige mehe üles leidnud, oli kinnitust kerge saada. Ma teadsin firmat, kus see mees töötas. Ma jätsin kõrvale kõik, mis oleks võinud olla maskeeringu tulemus - vuntsid, prillid, hääle -. ja saatsin firmale tema isikukirjelduse, lisades palve, et nad

69

teataksid mulle, kas see kirjeldus langeb kokku mõne nende proovireisija omaga. Ma olin märganud kirjutusmasina eripära ning kirjutasin mehele endale tema töökoha aadressil, paludes tal siia tulla. Nagu ma ootasin, oli tema vastus masinal kirjutatud ning selles olid olemas needsamad tühised, aga iseloomulikud vead. Sama postiga saabus mulle kiri Westhouse & Marbanki firmast Fenchurch Stree-tilt, milles oli öeldud, et see kirjeldus langes igas suhtes kokku nende juures töötava James Windibanki kirjeldusega. Voilä tout!" "Mis saab nüüd preili Sutherlandist?"

"Kui ma talle tõtt ütlen, ei usu ta mind. Te võib-olla mäletate vana pärsia ütlust: "Oht ootab seda, kes võtab endale tiigrikutsika, ja oht ootab ka seda. kes võtab naiselt pettekujutluse." Hafizi sõnades on niisama sügav mõte nagu Horatiuse sõnades, ning nendes ei ole sugugi vähem elutarkust."

IV. BOSCOMBE'I ORU MÕISTATUS

Minu naine ja mina istusime ühel hommikul parajasti lauas, kui teenija tõi telegrammi. See oli Sherlock Holmesilt ja kõlas järgmiselt:

"Kas teil on paar vaba päeva? Mulle telegrafeeriti äsja Inglismaa lääneosast seoses Boscombe'i oru tragöödiaga. Oleksin rõõmus, kui te minuga kaasa tuleksite. Õhk ja loodus on täiuslikud. Sõidan Paddingtonist 11.15 väljuva rongiga."

"Mida sa ütled, kallis?" küsis naine mulle otsa vaadates. "Kas sa lähed?"

"Ma tõesti ei tea, mida öelda. Mul on praegu üsna palju tööd."

"Oh, Anstruther hoolitseb ise sinu patsientide eest. Sa oled viimasel ajal natuke kahvatuks jäänud. Ma arvan, et vaheldus tuleks sulle kasuks ja härra Sherlock Holmesi juhtumid pakuvad sulle alati nii suurt huvi."

"Kui arvestada seda, et ühe juhtumi tõttu sain ma tuttavaks sinuga, oleksin ma tänamatu, kui need mulle huvi ei pakuks," vastasin ma. "Aga kui ma kavatsen minna, pean kohe asjad pakkima, sest mul on ainult pool tundi aega."

Minu laagrielu kogemused Afganistanis olid teinud must vähemalt kiire ja vilunud reisija. Minu vajadused olid ju lihtsad, nii et vähem kui poole tunniga olin ma oma reisikotiga voorimehetõllas ja logistasin Paddingtoni jaama poole. Sherlock Holmes sammus platvormil edasi-tagasi, pikk hall reisipalitu ja liibuv riidest müts tegid

71

tema pika kõhna kuju isegi veel pikemaks ja kõhnemaks.

"See on teist tõesti väga kena, et te tulite, Watson," ütles ta. "On hoopis teine asi, kui minuga on kaasas inimene, kellele ma võin täielikult loota. Kohalikud abilised on alati kas lihtsalt tüliks või erapoolikud. Võtke palun kaks nurgaistet, ma ostan piletid."

Vagun oli meie päralt, kui mitte arvestada suurt ajalehehunnikut, mille Holmes oli kaasa võtnud. Nendes ta tuhnis ja neid luges, vahepeal märkmeid tehes ja mõtiskledes, kuni me olime Readingist läbi sõitnud. Siis rullis ta need kõik üheks suureks nutsakuks ja viskas selle pagasivõrku.

"Kas te olete sellest juhtumist midagi kuulnud?" küsis Holmes.

"Mitte sõnagi. Ma pole mitu päeva lehti lugenud."

"Londoni ajakirjandus pole veel tervet lugu avaldanud. Ma vaatasin just kõik viimase aja lehed läbi, et üksikasju teada saada. Niipalju kui mina aru saan, näib see olevat üks neid lihtsaid juhtumeid, mis on tegelikult äärmiselt keerulised."

"See kõlab pisut paradoksaalselt."

"Aga see on läbinisti õige. Erakordsuses peitub peaaegu alati mingi kaudne jälg. Mida ilmetum ja tavalisem on kuritegu, seda raskem on süüdistust tõendada. Kuid selles juhtumis on esitatud väga tõsine süüdistus mõrvatud mehe pojale."

"Tegemist on siis mõrvaga?"

"Nojah, nii oletatakse. Ma ei pea midagi enesestmõistetavaks, kuni mul pole olnud võimalust ise asja uuVida. Ma seletan teile mõne sõnaga olukorda, niipalju kui olen olnud võimeline seda mõistma.

Boscombe’i org asub Herefordshire’is üsna Rossi lähedal. Kõige suurem maaomanik sealkandis on keegi härra John Turner, kes teenis oma raha Austraalias ning tuli mõne aasta eest tagasi endisele kodumaale. Üks talle kuuluvatest taludest, Hatherley, renditi härra Charles McCarthyle, kes oli samuti endine austraallane. Mehed olid koloonias tuttavad olnud, nii et üsna loomulik, et ennast sisse seades jäid nad võimalikult lähestikku elama. Turner oli ilmselt rikkam, nii et McCarthyst sai tema rentnik, kuid näib, et nende vahel valitses siiski täielik võrdsus, sest nad olid sageli koos. McCarthyl oli üks poeg, kaheksateistkümneaastane noormees, ja Turneril oli niisama vana ainus tütar, kuid kummagi naine ei olnud elus. Paistab, et nad vältisid ümberkaudsete inglise perekondade seltskonda ja elasid

tagasitõmbunult, kuigi mõlemad McCarthyd armastasid sporti ja neid nähti tihti ümbruskonna võiduajamistel. McCarthy pidas kahte teenijat - meest ja naist. Turneril oli suur majapidamine, vähemalt poole tosina teenriga. Niipalju olen ma suutnud saada andmeid perekondade kohta. Nüüd läheme faktide juurde.

3. juunil, see tähendab eelmisel esmaspäeval, lahkus McCarthy oma majast Hatherley's kella kolme paiku pärast lõunat ja kõndis Boscombe'i lammijärve juurde, mis on moodustunud läbi Boscom-be'i oru voolava jõekese laienemisel. Ta oli käinud koos teenriga hommikul Rossis ja öelnud sellele, et ta peab kiirustama, sest kell kolm on tal tähtis kokkusaamine. Sellelt kokkusaamiselt ta elavana tagasi ei pöördunud.

Hatherley talust on Boscombe'i järveni veerand miili ja kaks inimest nägid teda teel sinna. Üks oli vana naine, kelle nime ei mainita, ja teine on William Crowder, Turneri teenistuses seisev metsavaht. Mõlemad tunnistavad vande all, et härra McCarthy kõndis üksi. Metsavaht lisab, et mõni minut pärast seda, kui ta oli härra McCart-hyt möödumas näinud, nägi ta tema poega, James McCarthyt sama teed minemas, püss kaenlas. Parimal juhul oli isa sel ajal veel tegelikult näha ja poeg järgnes talle. Ta ei mõelnud sellest rohkem, kuni õhtul kuulis asetleidnud tragöödiast.

Mõlemat McCarthyt nähti ka pärast seda, kui metsavaht William Crowder oli nad silmist kaotanud. Boscombe'i järve ümbritseb tihe mets, ainult järve servas on rohuriba ja natuke roogu. Üks neljateistkümneaastane tüdruk, Patience Moran, kes on Boscombe'i oru valduse väravavahi tütar, korjas ühes metsatukas lilli. Ta väidab, et seal olles nägi ta metsa piiril, järve lähedal härra McCarthyt ja tema poega, ning paistis, et nad tülitsesid ägedasti. Tüdruk kuulis, kuidas vanem McCarthy poja aadressil väga vängeid sõnu pruukis, ning nägi, kuidas poeg otsekui isa löömiseks käe tõstis. Nende tüli kohutas tüdrukut nii. et see jooksis minema ja ütles koju jõudes emale, et kaks McCarthyt jäid temast Boscombe'i järve äärde tülitsema ning ta kardab, et nad lähevad käsitsi

kokku. Vaevalt oli tüdruk jõudnud seda öelda, kui noor McCarthy jooksis jahimajakese juurde ja teatas, et oli leidnud oma isa surnuna metsas ja palub väravavahi abi. Ta oli väga erutatud, ilma pussitaja palja peaga, ning pandi tähele ka seda, et tema parem käsi ja varrukas olid värske verega koos. Talle järgnedes

73

leidsid inimesed surnukeha järve ääres rohul. Pea oli mingi raske ja nüri esemega puruks löödud. Sääraseid vigastusi oleks väga hästi võidud tekitada tema poja püssi päraga, püss ise leiti mõne sammu ' kaugusel laibast rohu pealt. Nendel asjaoludel vahistati noormees silmapilk ning eeluurimise tulemusel esitati talle teisipäeval süüdistus "tahtlikus tapmises", kolmapäeval saadeti ta Rossi kohtunike ette, kes esitasid selle juhtumi arutamiseks järgmisel kohtuistungil. Niisugused on peamised selle juhtumiga seotud faktid, nagu need uurija ja politseikohtu ees selgusid."

"Ma ei oska vist tõesti kujutleda ühtki hukatuslikumate tõenditega juhtumit," tähendasin ma. "Kui kaudsed tõendid üldse kunagi kurjategijale on osutanud, siis just selle juhtumi puhul."

"Kaudsed süütõendid on väga petlikud," vastas Holmes mõtlikult. "Võib tunduda, et need osutavad selgelt teatud kindlas suunas, kui te aga oma vaatepunkti veidi nihutate, võivad needsamad tõendid niisama kindlalt hoopis millelegi muule osutada. Tuleb siiski tunnistada, et noormehe seisukohalt on süüdistus ülimalt tõsine ning on väga võimalik, et ta on tõepoolest süüdi. Ümbruskonnas on aga mitu inimest, nende hulgas ka preili Turner, naabruses elava maaomaniku tütar, kes usuvad tema süütusse ning on palganud Lestrade'i, keda te j võib-olla mäletate ühenduses "Etüüdiga punases", et ta juhtumi noormehe huvides lahendaks. Lestrade, kes on üsna suures segaduses, andis juhtumi mulle üle ning seetõttu kihutavadki kaks keskealist härrasmeest viiekümnemiilise tunnikiirusega lääne suunas, selle asemel et rahulikult kodus leiba luusse lasta."

"Ma kardan," ütlesin ma, "et faktid on sedavõrd ilmsed, et sellest juhtumist teile küll tunnustust ei tõuse."

"Pole midagi petlikumat kui ilmne fakt," vastas Holmes naerdes. "Pealegi võime sattuda mõnele teisele ilmsele faktile, mis Lestrade'ile ei pruukinud üldsegi ilmne olla. Te tunnete mind liiga hästi, et arvata, nagu ma kiitleksin, öeldes, et ma kas kinnitan tema teooriat või purustan selle vahenditega, mille kasutamiseks või isegi mõistmiseks pole ta sootuks võimeline. Kui võtta esimene ettejuhtunud näide, siis taipan ma väga hästi, et teie magamistoa aken on paremal pool, ja ometi kahtlen ma, kas härra Lestrade oleks märganud isegi nii ilmselget asja nagu see."

"Kuidas ometi..."

74

"Kulla mees, ma tunnen teid hästi. Ma tean, milline sõjaväeline korralikkus teid iseloomustab. Te ajate igal hommikul habet ja sel aastaajal ajate habet päevavalguses; aga kuna teie habe on vasakult palju halvemini ja teisel pool lõuga lausa lohakalt aetud, siis on muidugi täiesti selge, et see pool on halvemini valgustatud kui teine, jyla ei suuda kujutleda, et teie harjumustega inimene vaatab ennast ühtlase valguse käes ja jääb rahule säärase tulemusega. Kasutan seda ainult triviaalse näitena vaatlemisoskusest jajärelduste tegemisest. Selles seisneb minu metier ning on mingi võimalus, et sellest võib olla abi eelseisvas uurimistöös. Eeluurimise käigus toodi esile paar väiksemat üksikasja, mida tasub tähele panna."

"Mis need on?"

"Ilmneb, et noormeest ei arreteeritud mitte otsekohe, vaid alles pärast seda, kui ta oli Hatherley farmi tagasi pöördunud. Kui politseiinspektor teatas noormehele, et ta võetakse vahi alla, märkis noor McCarthy, et see ei üllata teda ning see pole midagi enamat kui talle paras palk. Selline mõtteavaldus kustutas loomulikult igasuguse kahtluse, mis oleks muidu eeluurimiskohtu vandemeeste hinge võinud jääda."

"See oli ülestunnistus!" hüüatasin mina.
"Ei, sest kohe pärast seda kinnitas noormees, et ta on süütu."
"Eelnevate hukatuslike sündmuste valguses on see väide vähemasti väga kahtlane."
"Vastupidi," ütles Holmes, "see on kõige heledam laik, mida ma praegu nende pilvede seas näha suudan. Ükskõik kui süütu James McCarthy ka olla võib, säärane lollpea ei ole ta ometi, et ei mõistaks, kuivõrd tugevasti asjaolud tema vastu räägivad. Kui tema vahistamine oleks teda üllatanud või kui ta oleks nördimust teeselnud, oleks just see mulle ülimalt kahtlane tundunud, sest säärane üllatus või viha ei oleks neil asjaoludel loomulikud olnud, küll aga võiksid need näida parima käitumisviisina mõnele kelmile. See, et ta olukorraga keerutamata leppis, näitab kas seda, et ta on süütu, või siis on ta märkimisväärselt suure enesevalitsusega ja otsustav inimene. Mis puutub tema märkusesse paraja palga kohta, siis polnud ka selles midagi iseäralikku, kui te mõtlete sellele, et ta seisis isa surnukeha kõrval ning pole mingit kahtlusi, et selsamal päeval oli ta sedavõrd unustanud oma pojakohuse, et ta astus isaga sõnavahetusse,
75
ja nagu ütles väike tüdruk, kelle tunnistus on väga tähtis, tõstis isegi käe, otsekui tahtes isa lüüa. Noormehe märkuses ilmnenud enesesüüdistus ja kahetsus näivad mulle pigem märkidena tervest mõttelaadist kui varjatud süüst."
Raputasin pead. "Paljud inimesed on palju tühisemate tõendite põhjal üles poodud," märkisin ma.
"On küll. .Ta paljud inimesed on ülekohtuselt üles poodud."
"Milline on noormehe enda seletus selle loo kohta?"
"Kardan, et see ei ole tema toetajatele eriti julgustav, kuigi selles ilmnevad paar asjaolu, mis ütlevad nii mõndagi. Te leiate seletuse siit ajalehest ja võite seda ise lugeda."
Holmes võttis oma ajalehepatakast kohaliku Herefordshire'i lehe numbri, ja löönud lehe lahti, näitas mulle lõiku, milles õnnetu noormees oli andnud oma seletuse toimunu kohta. Ma seadsin end vaguni nurka istuma ja lugesin selle väga hoolikalt läbi. See lõik kõlas nõnda:
"Siis kutsuti välja James McCarthy, kadunu ainus poeg, ja ta andis järgmise tunnistuse:
"Ma olin olnud kolm päeva kodunt ära Bristolis ning olin just eelmise esmaspäeva, 3. juuni hommikul koju jõudnud. Minu saabumise ajal isa kodus ei olnud ning teenijatüdruk teatas mulle, et ta oli koos tallipoiss John Cobbiga Rossi sõitnud. Varsti pärast saabumist kuulsin ma õues isa vedruvankrist maha tulevat ja kiiresti hoovist välja minevat, kuigi ma ei teadnud, mis suunas ta läks. Ma võtsin seejärel oma püssi ja kõndisin Boscombe'i järve poole, sihiga minna järve teisele kaldale küülikutarandikku. Teel nägin ma metsavaht Willian Crowderit, nagu ta on oma tunnistuses väitnud; aga ta eksib, arvates, et ma järgnesin oma isale. Mul polnud aimugi, et isa käis minu ees. Umbes saja jardi kaugusel järvest kuulsin ma hüüatust "a-hoü", mis oli minu ja isa tavaline märguanne. Tõttasin seejärel edasi ja leidsin ta järve ääres seismas.- Paistis, et ta oli mind nähes väga üllatunud, ja ta päris mult üsna tõredalt, mida ma sealt otsin. Järgnes sõnavahetus, mis läks üle tüliks ja peaaegu kähmluseks, sest mu isa oli väga ägeda loomuga mees. Nähes, et ta hakkab enesevalitsust kaotama, jätsin ma ta üksi ja hakkasin tagasi Hatherley farmi minema. Ma olin aga alles 150 jardi kaugusele jõudnud, kui kuulsin selja taga võigast karjatust, mis pani mind tuldud teed tagasi jooksma. Ma
76
leidsin isa maas hinge vaakumas, pea hirmsasti purustatud. Viskasin püssi maha ja võtsin isal ümbert kinni, aga ta heitis peaaegu otsekohe hinge. Põlvitasin mõne minuti tema kõrval ja läksin siis härra Turneri väravavahi juurde abi otsima, sest tema maja asus kõige lähemal. Kui ma tagasi tulin, ei näinud ma isa juures mitte kedagi ja mul pole aimugi, kuidas ta vigastada sai. Üldiselt teda ei armastatud, sest ta oli mõnevõrra külma ja tõrjuva käitumisega, aga niipalju kui ma tean, ei olnud tal ühtki tõelist vaenlast. Midagi rohkem ma selle asja kohta ei tea."

Uurija: "Kas isa ütles teile midagi enne surma?"
Tunnistaja: "Ta pomises paar sõna, aga ma kuulsin, nagu oleks ta "rott" öelnud."
Uurija: "Mida see teie meelest tähendas?"
Tunnistaja: "See ei öelnud mulle midagi. Ma mõtlesin, et ta jampsib."
Uurija: "Mis küsimuses tekkis teil ja isal see viimane tüli?"
Tunnistaja: "Sellele küsimusele ma parema meelega ei vastaks."
Uurija: "Pean ilmselt nõudma, et te vastaksite."
Tunnistaja: "Mul ei ole tõesti võimalik seda teile öelda. Võin ainult kinnitada, et sel pole mingit pistmist järgneva kurbmänguga."
Uurija: "Seda otsustab eeluurimine. Pean juhtima teie tähelepanu asjaolule, et vastamast keeldumine võib tulla teile oluliselt kahjuks juhul, kui teie vastu algatatakse kohtuasi."
Tunnistaja: "Sellegipoolest pean ma keelduma."
Uurija: "Ma saan aru, et hõige "a-hoi!" oli teie ja isa omavaheline märguanne?"
Tunnistaja: "Jah oli."
Uurija: "Kuidas siis juhtus, et ta hõikas enne, kui ta teid nägi, ja enne, kui ta isegi teadis, et olete Bristolist tagasi tulnud?"
Tunnistaja (märkimisväärses segaduses): "Ma ei tea."
Vannutatud mees: "Kas te ei näinud midagi kahtlust äratavat, kui te karjet kuuldes tagasi jooksite ja isa surmavalt vigastatuna leidsite?"
Tunnistaja: "Ma ei ole päris kindel."
Uurija: "Mida te sellega mõtlete?"
Tunnistaja: "Kui ma lagendikule tormasin, olin ma nii suures ärevuses ja erutatud, et ma ei suutnud mõelda millelegi peale isa.
77
Ometi jäi mulle ähmane mulje, et kui ma isa poole jooksin, lebas midagi minust vasakul maas. Mulle näis, et see oli mingi hall ese, kuub või siis pleed. Kui ma isa kõrvalt püsti tõusin, vaatasin ma seda otsides ringi, aga see oli kadunud."
"Kas te tahate öelda, et see kadus enne, kui te abi tooma läksite?"
"Jah, see oli kadunud."
"Te ei oska öelda, mis see oli?"
"Ei, mul oli lihtsalt tunne, et seal oli midagi."
"Kui kaugel laibast?"
"Kümmekond jardi."
"Ja kui kaugel metsaservast?"
"Umbes vist sama kaugel."
"Järelikult võeti see ese ära ajal, mil te olite sellest kümmekonna jardi kaugusel?"
"Jah, aga seljaga sinnapoole."
Sellega oli tunnistaja ülekuulamine lõppenud."
"Ma näen," laususin ma leheveerule pilku heites, "et uurija on oma viimastes märkustes noore McCarthy vastu üsna karm. Ta juhib õigusega tähelepanu vastukäivusele, et isa hõikas teda enne tema nägemist, samuti noormehe keeldumisele kirjeldada üksikasjaliselt jutuajamist isaga ning tema iseäralikule kirjeldusele isa surmaeelsetest sõnadest. Kõik need räägivad, nagu ta täheldab, väga tugevasti poja vastu."
Holmes naeris vaikselt endamisi ja heitis pehmele istmele pikali. "Nii teie kui ka koroner olete mõlemad mõningast vaeva näinud." ütles ta, "et valida välja kõige selgemalt noormehe kasuks rääkivad asjaolud. Kas te ei mõista, et kord on tal teie meelest liiga palju kujutlusvõimet, kord jälle

liiga vähe. Liiga vähe, kui ta ei suudaks leiutada tüli põhjust, mis vandemeestes tema vastu kaastunnet äratakѕ; liiga palju, kui ta oleks ise välja mõelnud midagi nii kuulmatut nagu surmaeelne viide rotile jajuhtum selle kadunud riidetükiga. Ei, kulla mees. mina lähenen sellele juhtumile seisukohast, et see noormees rägib tõtt, ning vaatame, kuhu see hüpotees meid viib. Aga nüüd on siin minu Petrarca taskuväljaanne ning ma ei ütle selle juhtumi kohta enam ainsatki sõna, enne kui oleme sündmuskohale jõudnud. Me sööme lõunat Swindonis ning rong peaks jõudma sinna kahekümne minuti pärast."

78

Kell hakkas juba neli saama, kui me lõpuks, pärast kaunist Stroudi orust läbisõitmist ja läikiva Severni jõe ületamist leidsime end kenas maakonnalinnakeses Rossis. Kõhn nirginäoga, salaliku ja kavala ilmega mees ootas meid jaamaplatvormil. Hoolimata helepruunist tolmumantlist ja nahksääristest. mida ta lugupidamisest ümbruskonna vastu kandis, ei olnud mul mingit raskust Scotland Yardi politseiniku Lestrade'i äratundmisega. Koos temaga sõitsime "Herefordi Vappi", kus meile oli tuba juba kinni pandud.

"Ma tellisin tõlla," ütles Lestrade, kui me teed jõime. "Ma tunnen teie energilist loomust ja tean. et ei saa enne rahu. kui olete kuriteo-paigal käinud."

"See oli teist väga kena ja kiiduväärt," vastas Holmes. "Küsimus on lihtsalt baromeetri näidus."

Lestrade tegi jahmunud näo. "Ma ei saa päriselt aru," ütles ta.

"Mida ilmaklaas näitab? Ahah, kakskümmend üheksa. Pole tuu-leõhkugi ja taevas pole ühtki pilve. Mul on siin karbitäis sigareid, mis tuleb ära suitsetada, ja diivan ei olegi nii jube nagu tavaliselt maavõõrastemajades. Minu meelest ei ole tõenäoline, et ma täna õhtul tõlda kasutan."

Lestrade naeris leplikult. "Te olete kahtlemata ajalehtede põhjal oma järeldused teinud," ütles ta. "Juhtum on selge nagu allikavesi ning mida rohkem sellesse süveneda, seda selgemaks see saab. Kuigi naisele ei saa muidugi ära öelda, eriti veel, kui ta on oma õiguses veendunud. Ta oli teist kuulnud ja tahtis teada teie arvamust, kuigi ma kinnitasin talle korduvalt, et te ei suuda teha midagi rohkemat, kui mina olin juba teinud. Taevas hoidku, tema tõld ongi ukse ees!"

Vaevalt oli Lestrade seda öelnud, kui tuppa tormas üks kõige ilusamaid noori naisi, keda ma olen oma elus näinud. Tema kanni-kesekarva silmad särasid, huuled olid paokil, põsed roosatasid, iga-sugune loomulik tagasihoidlikkus oli teda valdava erutuse ja mure mõjul kadunud.

"Oh, härra Sherlock Holmes!" hüüdis neiu meile kordamööda otsa vaadates ja lõpuks naiselikult kiire intuitsiooniga pilgu minu kaaslasel peatades. "Ma olen nii rõõmus, et te tulite. Ma sõitsin siia, et seda teile öelda. Ma tean, et James ei tapnud teda. Ma tean seda ning tahan, et teie alustaksite oma tööd ka selle teadmisega. Selles küsimuses te ei tohi kahelda. Me oleme tundnud teineteist lapsest

79

saadik ning ma tean Jamesi vigu paremini kui keegi teine, aga ta on nii hella südamega, et ei teeks kärbselegi liiga. Selline süüdistus on absurdne igaühe meelest, kes teda tõesti tunneb."

"Ma loodan, et me suudame härra McCarthy süütust tõestada, preili Turner," ütles Sherlock Holmes. "Te võite kindel olla, et ma teen kõik, mis on minu võimuses."

"Aga te olete tunnistusi lugenud. Kas olete mingile järeldusele jõudnud? Kas te näete mõnd väljapääsu, mõnd pragu. Kas te ise ei arva, et James on süütu?"

"Minu arvates on see väga tõenäoline."

"Näete nüüd!" hüüatas neiu pead kuklasse heites ja Lestrade'ile trotslikult otsa vaadates. "Kas kuulsite! Härra Holmes annab mulle lootust."

Lestrade kehitas õlgu. "Ma kardan, et mu kolleeg on järelduste tegemisel natuke kiirustanud," ütles ta.

"Aga tal on õigus. Oh, ma tean, et tal on õigus. James ei tapnud. Ja mis puutub tema tülisse isaga, siis ma olen kindel, et ta ei tahtnud sellest uurijale rääkida seetõttu, et see puudutab mind."

"Mil viisil?" küsis Holmes.

"Praegu ei tohi ma midagi varjata. Jamesil ja tema isal oli minu pärast palju lahkhelisid. Härra McCarthy soovis kõigest hingest, et meie vahel sõlmitaks abielu. James ja mina oleme alati armastanud teineteist nagu vend ja õde; aga muidugi on ta alles noor ega ole veel kuigi palju elu näinud ja... ja... noh, loomulikult ei tahtnud ta veel ennast siduda. Seetõttu tekkisidki tülid ning ma olen kindel, et see oli üks neist."

"Aga mida arvas teie isa?" küsis Holmes. "Kas tema oli sellise ühenduse poolt?"

"Ei, tema oli ka selle vastu. Selle poolt ei olnud keegi peale härra McCarthy." Kiire puna valgus üle neiu värske noore näo, kui Holmes saatis talle ühe oma terava uuriva pilgu.

"Tänan teid selle informatsiooni eest," ütles Holmes. "Kas ma võin teie isa näha, kui ma homme teie juurde tulen?"

"Arst vist ei luba."

"Arst?"

"Jah, kas te ei olegi siis kuulnud? Isa tervis on pikki aastaid halb olnud, aga see lugu murdis ta lõplikult. Ta jäi pikali ja doktor Wil-

lows ütleb, et tema tervis on läbi ja tema närvisüsteem on vapustatud. Härra McCarthy oli ainus veel elav inimene, kes isa omal ajal Victorias tundis."

“Ahaa! Victoria! See on oluline."

"Jah, kaevandustes."

"Jajah, kullakaevandustes, kust, nagu ma aru saan, härra Turner oma varanduse sai." "Jah, muidugi."

"Tänan leid, preili Turner. Te aitasite mind oluliselt."

"Te ju ütlete mulle, kui te homme midagi uut kuulete. Te saate kahtlemata vanglas Jamesiga kokku. Oh, kui te sinna lähete, härra Holmes, siis öelge talle, palun, et ma tean, et ta on süütu."

"Kindlasti ütlen, preili Turner."

"Ma pean nüüd koju minema, sest isa on väga haige, ja kui ma tema juurest ära lähen, hakkab ta minu järele väga igatsema. Hüvasti, ja aidaku teid Jumal teie ettevõtmistes." Neiu tõttas toast välja niisama tormakalt, nagu ta oli sisenenudki, ning me kuulsime tema tõllarataste kolinat tänavat mööda kaugenemas.

"Mul on teie pärast häbi, härra Holmes," ütles Lestrade mõnemi-nutise vaikuse järel väärikalt. "Miks te peaksite tekitama lootusi, mida te ei täida? Ma pole just ülearu õrna südamega, aga seda nimetaksin ma julmuseks."

"Ma arvan, et ma tean, kuidas McCarthy süütust tõestada." ütles Holmes. "Kas teil on luba temaga vanglas kohtumiseks?"

"Jah, aga ainult teile ja mulle."

"Siis ma otsustan ikkagi väljaminemise kasuks. Kas meil on veel aega rongiga Herefordi sõita ja temaga täna õhtul kohtuda?" "Küllalt."

"Siis tehkem nõnda. Watson, küllap tundub teile see aeg väga pikk, aga ma lähen ära ainult paariks tunniks."

Ma kõndisin koos nendega jaama ja jalutasin mööda väikese linna tänavaid, tulin lõpuks hotelli tagasi, heitsin diivanile pikali ja Püüdsin endas ühe kõmuromaani vastu huvi äratada. Raamatu nigel süžee oli aga nii mannetu, võrreldes selle sügava saladusega, milles me kobades teed otsisime, ning

ma leidsin, et minu tähelepanu rändas nii sageli kirjandusest tegelikule elule, et ma viskasin raama-tu lõpuks nurka ja pühendusin jäägitult päevasündmustest mõtisklemisele.

81

Kui oletada, et selle õnnetu noormehe jutt vastas täiesti tõele, mis põrgulik asi, mis ettearvamatu ja erakordne õnnetus võis siis juhtuda selle aja vahel, mil ta oma isast lahkus, ja hetke vahel, mil ta tema karjatusi kuuldes uuesti lagendikule tormas? See pidi olema midagi hirmsat ja hukatuslikku. Mis see küll olla võis? Kas mina kui arst ei oleks saanud järeldada midagi vigastuste iseloomust? Helistasin kella ja palusin tuua kohaliku nädalalehe, milles oli eeluurimiskohtu istungi sõnasõnaline kirjeldus. Kohtuarsti tunnistuses väideti, et vasaku kiiruluu tagumine kolmandik ja kuklaluu vasak pool olid mingi nüri eseme lugeva löögiga purustatud. Ma märkisin selle paiga oma peas ära. Oli selge, et säärane löök pidi olema löödud tagantpoolt. See oli mingil määral süüalusele kasuks, sest kui neid tülitsemas nähti, oli ta näoga isa poole. Siiski ei tähendanud see kuigi palju, sest vanem mees võis olla selja keeranud, enne kui löök langes. Võib-olla tasus siiski Holmesi tähelepanu sellele juhtida. Siis see iseäralik surmaeelne viide rotile - mida see tähendada võis? See ei saanud olla sonimine. Inimene, kes sureb äkilise löögi tagajärjel, ei hakka tavaliselt sonima. Ei. tõenäolisemalt oli see katse seletada, mil moel ta surma leidis. Ma murdsin selle üle pead. püüdes leida mõnd võimalikku seletust. Ja siis see lugu halli riideesemega, mida noor McCarthy nägi. Kui ta rääkis tõtt, pillas mõrvar ilmselt põgenedes maha mõne oma riideeseme, arvatavasti kuue. ning näib, et tal jätkus julgust tulla tagasi ja võtta see ära hetkel, kui poeg põlvitas seljaga tema poole kümmekonna sammu kaugusel. Milline saladuste ja uskumatute seikade sasipundar oli terve see lugu! Ma ei imestanud Lestrade'i arvamuse üle, kuid mul oli Sherlock Holmesi taiplikkusse ometi nii palju usku, et ma ei saanud kaotada lootust senikaua, kuni iga uus fakt näis tugevdavat tema veendumust noore McCarthy süütuses.

Oli juba hilja, kui Sherlock Holmes tagasi tuli. Ta tuli üksi, sest Lestrade peatus linnas.

"Baromeeter on ikka veel väga kõrgel," märkis Holmes istet võttes. "On tähtis, et ei hakkaks sadama enne, kui me saame maapinda uurida. Teiselt poolt peab inimene olema sellise kena töö tarvis kõige terasem ja parimas vormis ning ma ei soovinud teha seda pikast reisist vaevatuna. Ma nägin noort McCarthyt."

"Ja mida te temalt teada saite?"

82

"Mitte midagi."

"Kas ta ei suutnud asjale mingit valgust heita?"

"Mitte kui mingit. Ma kaldusin vahepeal arvama, et ta teab, kes kuriteo sooritas, ja varjab teda, kuid nüüd olen ma veendunud, et ta 0n niisama suures hämmelduses nagu kõik teisedki. Ta ei ole eriti kiiretaibuline noormees, kuigi tal on meeldiv välimus ja ma ütleksin, et usaldusväärne süda."

"Ma ei saa tema maitset imetleda." märkisin ma, "kui see on tõesti tõsi, et tal on vastumeelt abielu nii veetleva noore daamiga nagu see preili Turner." .

"Ahaa, sellega on seotud üks kurb lugu. See poiss on pööraselt ja meeletult preili Turnerisse armunud, aga kaks aastat tagasi, kui ta oli alles poisike, ning enne, kui ta preili Turnerit tundma õppis, sest neiu oli olnud viis aastat internaatkoolis, ei teinud see tolvan midagi vähemat, kui sattus ühe Bristoli baaridaami küüsi ja abiellus temaga perekonnaseisuaktide büroos. Kellelgi ei ole sellest aimugi, kuid te võite kujutleda, millisesse raevu see teda ilmselt ajab, et teda noomitakse selle tegematajätmise pärast, mille tegemiseks ta oleks kõigeks valmis, kuid mis on täiesti võimatu. Just sedasorti ehedas ahastuses ta tõstiski käed, kui tema isa nende viimases jutuajamises teda preili Turnerile abieluettepanekut tegema innustas. Teiselt poolt ei olnud tal vahendeid enda ülalpidamiseks ning tema isa, kes oli kirjelduste kohaselt väga karm mees, oleks tõtt kuuldes poja

lihtsalt majast välja visanud. Noor McCarthy oligi viimased kolm päeva oma baaridaamist naisega Bristolis veetnud ning tema isa ei teadnud, kus ta oli. Pange tähele! See on tähtis fakt. Kuid sellest õnnetusest on ka kasu tõusnud, sest kui baaridaam luges lehest, et noormees on väga täbarasse olukorda sattunud ja puuakse tõenäoliselt üles, ütles ta mehest täiesti lahti ja kirjutas talle, et tal on juba mees, kes töötab Bermuda dokkides, nii et neid ei seo tegelikult miski. Ma arvan, et see uudis lohutas noort McCarthyt hoolimata kõigest, mida ta on kannatanud."

"Aga kui tema on süütu, kes siis selle teo toime pani?"

"Jaa! Kes? Eriti juhiksin ma teie tähelepanu kahele asjaolule. Uks on see, et mõrvatud mehel oli järve ääres kellegagi kokkusaamine, ning see keegi ei saanud olla tema poeg, sest poeg oli kodunt ara ja isa ei teadnud, millal ta tagasi tuleb. Teiseks kuuldi mõrvatud

meest hõikamas "a-hoi!", enne kui ta teadis, et poeg on tagasi jõudnud. Need on kriitilised punktid, millest see kohtuasi sõltub. Ja nüüd, kui tohin paluda, räägime parem George Mcredithist ning jätame kõik tühisemad asjad homseni kõrvale."

Nagu Holmes oligi ennustanud, ei hakanud vihma sadama ning hommik koitis säravana ja pilvituna. Kell üheksa tuli Lestrade meile tõllaga järele ning me asusime teele Hatherlcy farmi ja Boscombc'i järve poole.

"Täna hommikul on tõsiseid uudiseid," tähendas Lestrade. "Räägitakse, et härra Turner Hallist on nii haige, et kardetakse tema elu pärast."

"Küllap ta on eakas mees?" arvas härra Holmes.

"Kuuekümne ringis, aga elu välismaal on tal tervise rikkunud ning juba mõnda aega on see üha halvemaks läinud. Viimased sündmused on talle väga halvasti mõjunud. Ta oli McCarthy vana sõber, ning ma võin lisada, tema suur heategija, sest ma olen teada saanud, et ta ei nõudnud McCarthylt Hatherley farmi eest renti."

"Kas tõesti? See on huvitav," ütles Holmes.

"Jaa! Ta on teda ka tuhandel muul moel abistanud. Siinkandis räägivad kõik tema lahkusest McCarthy vastu."

"Tõesti! Kas see ei tundu teile natuke iseäralik, et see McCarthy. kellel endal näib olevat väga vähe hinge taga ning kes paistab olevat Turnerile nii palju võlgu, räägib sellegipoolest oma poja naitmisest Turneri tütrega, kes on eeldatavasti pärijanna, ning lisaks teeb McCarthy seda nii enesekindlalt, nagu oleks küsimus ainult abieluettepaneku tegemises ning kõik muu tuleks iseenesest? Asi on veelgi imelikum, kuna me teame, et Turner ise oli selle mõtte vastu. Tütar ütles meile seda. Kas te ei tee sellest mingit järeldust?"

"Me oleme jõudnud tuletiste ning järeldusteni," ütles Lestrade mulle silma pilgutades. "Mul on faktidegagi küllalt raske toime tulla, ilma et ma veel teooriaid ja kujutlusi taga hakkaksin ajama."

"Teil on õigus," vastas Holmes teeseldud tagasihoidlikkusega, "faktidega toimetulemine valmistab teile tõesti väga suuri raskusi."

"Igatahes olen ma mõistnud ühte fakti, mida teil paistab olevat raske taibata." lausus Lestrade pisut ägestudes.

"Ja see on..."

"Et McCarthy seenior hukkus McCarthy juuniori käe läbi ning kõik sellele vastu rääkivad teooriad on tühipaljas jama."

"Noh. parem juba jama ajada kui udus ekselda," vastas Holmes naerdes. "Aga ma eksin rüngalt, kui see pole Hatherley farm seal vasakut kätt."

"Jah. see ta on." Tegemist oli suure meeldiva hoonega. See oli kahekorruseline ja kivikatusega, hallidel seintel olid suured kollased saniblikuplekid. Kuid ettetõmmatud rulood ja suitsuta korstnad

andsid sellele rõhutud ilme, otsekui oleks selle õudse juhtumi raskus ikka veel majal lasunud. Me läksime ukse juurde, kus toatüdruk näitas Holmesi palvel meile saapaid, mis olid tema peremehel sur-masaamise ajal jalas, ning ka üht paari tema poja saapaid, kuigi mitte seda paari, mis tal tookord jalas oli olnud. Mõõtnud saapaid väga hoolikalt seitsmest või kaheksast erinevast kohast, soovis Holmes, et teda juhatataks hoovi ning sealt hakkasime me kõik minema mööda looklevat rada, mis viis Boscombe'i järve äärde.

Kui Sherlock Holmes niiviisi värskeid jälgi ajas. oli la otsekui ümber sündinud. Inimesed, kes olid kohanud ainult Baker Streeti vaikset mõtlejat ja loogikul, ei oleks teda ära tundnud. Tema nägu lõi õhetama ja tõmbus tumedamaks. Kulmud olid muutunud kaheks tugevaks mustaks kriipsuks, silmad aga sädelesid nende all terashalli läikega. Tema pea oli kummargil, õlad längus, huuled kokku pigistatud ning tema pikal soonilisel kaelal paistsid veresooned nagu piitsa-nöörid. Tema sõõrmed näisid puhtloomalikusl jälitamisrõõmust paisuvat ning tema mõistus oli sedavõrd täielikult keskendunud käesolevale juhtumile, et iga küsimus oli määratud kurtidele kõrvadele või kutsus äärmisel juhul vastuseks esile üksnes kannatamatu urina. Kiiresti ja vaikselt läks Holmes mööda rada. mis kulges läbi niitude ja metsa Boscombe'i järve äärde. Tegemist oli niiske, soise maaga, nagu on tavaline terves selles piirkonnas, ning nii rajal kui ka mõlemal pool seda piiravas madalas rohus olid paljude jalgade jäljed. Mõnikord tõttas Holmes edasi, mõnikord seisatas järsult ning korra tegi ta lausa väikese ringi peale ühele lagendikule. Lestrade ja mina kõndisime tema järel, detektiiv ükskõikne ja põlastav, mina a§a jälgisin oma sõpra huviga, mis tärkas veendumusest, et iga v'unane kui tema tegu on suunatud eesmärgi saavutamisele.

Boscombe’i järv, mis on väike, pilliroost ümbritsetud, umbes v»ekümnejardise läbimõõduga veepind, asub Hatherley farmi ja

jõuka härra Turneri erapargi piiril. Järve vastasserva piirava metsa kohal võisime näha rikka maaomaniku elupaiga kõrgeid punaseid torne. Järve Hatherley-poolses küljes oli mets väga tihe ning metsaserva ja järve palistava pilliroo vahel oli kitsas, umbes kahekümne sammu laiune vettinud rohu riba. Lestrade näitas meile täpset paika, kus laip oli leitud, ning maapind oli seal tõesti nii niiske, et ma võisin selgesti näha jälgi, mis olid jäänud löögi saanud mehe kukkumisest. Holmesi jaoks, nagu ma võisin näha tema innukast näost ja pingsast pilgust, oli sellelt mahasõtkutud rohult veel palju muudki välja lugeda. Ta jooksis ringi nagu koer, kes hakkab jälge üles võtma, ning küsis siis minu kaaslaselt: "Mispärast te järve läksite?"

"Ma tõmbasin mõne korra rehaga. Mõtlesin, et äkki on seal mingi relv või midagi muud asjasse puutuvat, Aga kuidas ometi..."

"Oh, kuulge nüüd! Mul pole praegu aega seletada! Teie viltusi vasaku jala jälgi on kõik kohad täis. Seda näeks isegi mutt ning seal kaovad need jäljed pilliroogu. Oh, kui lihtne oleks kõik olnud, kui ma oleksin jõudnud siia enne, kui nad tulid nagu pühvlikari ja trampisid siin igal pool. On näha, kuidas tuldi koos väravavahiga ning trambiti ära kõik jäljed kuue või kaheksajala kaugusel laibast. Aga siin on kolmed ühesugused jäljed." Holmes võttis luubi väljaja heitis oma vihmamantli peale maha, et paremini näha, rääkides kogu aeg pigem iseenda kui meiega. "Need on noore McCarthy jalad. Kaks korda ta kõndis ja ühel korral jooksis ta kiiresti, nii et pöiajäl-jed on sügavad ning kandu pole peaaegu näha. See kinnitab tema juttu. Ta jooksis, kui nägi oma isa maas lamamas. Siis on siin isa jalajäljed, kui ta edasi-tagasi sammus. Ja mis see veel on? See on püssipära jälg, mis tekkis siis, kui poeg seisis ja kuulas. Ja see? Oh-hoo! Mis see siis on? Keegi on käinud kikivarvul! Kikivarvul! Pealegi on tal olnud jalas kandilise ninaga, üpris ebatavalised saapad! Jäljed tulevad, lähevad, tulevad uuesti - muidugi, kuube ära viima. Aga kust need jäljed tulevad?" Holmes jooksis edasi-tagasi, mõnikord kaotades, mõnikord leides jälje, kuni me jõudsime päris metsaserva, ümbruskonna

kõige suurema puu, suure pöökpuu varju. Holmes läks jalgsi jälgi pidi teisele poole pööki ja heitis vaikse rahuloleva hüüatusega veel kord kõhuli. Ta jäi sinna kauaks, tuhnis lehtedes ja kuivanud raagudes, kogus ümbrikusse midagi, mis näis mulle tolmuna,

ning uuris läbi luubi mitte ainult maapinda, vaid isegi puukoort, nii kõrgel, kui ta ulatus. Samblal lebas sakiline kivi ning Holmes uuris ka seda hoolikalt ja võttis selle kaasa. Siis läks ta rada mööda läbi metsa, kuni jõudis maanteele, kus kõik jäljed kadusid.

"See on olnud märkimisväärselt huvitav juhtum," täheldas ta jälle endiseks Holmesiks muutudes. "Ilmselt on see hall maja paremat kätt väravavahi maja. Ma lähen õige sisse, ajan Moraniga paar sõna juttu ning kirjutan võib-olla ühe kirjakese. Pärast seda võime sõita lõunat sööma. Te võite tõlla juurde jalutada, ma tulen kohe järele."

Umbes kümne minuti pärast olime uuesti tõllas ja sõitsime tagasi Rossi. Holmesil oli ikka veel kaasas see kivi, mille ta oli metsast üles korjanud.

"See võib teile huvi pakkuda, Lestrade," ütles ta kivi näidates. "Sellega sooritatigi mõrv."

"Ma ei näe mingeid jälgi."

"Neid ei olegi."

"Kuidas te siis teate?"

"Selle kivi all kasvas rohi. Kivi oli lebanud seal ainult mõne päeva. Polnud mingit jälge kohast, kust see oli võetud. See sobib vigastusega. Ühestki teisest relvast pole vähimatki märki."

"Ja kes on mõrvar?"

"Pikk vasakukäeline mees, lonkab paremat jalga, jalas on tal paksu tallaga jahisaapad, seljas hall kuub, suitsetab india sigareid, kasutab sigaripitsi ja kannab taskus nüri sulenuga. On veel mitmeid teisigi tunnusmärke, kuid neist ilmselt piisab, et meie otsinguid hõlbustada."

Lestrade naeris. "Kardan, et ma jään endiselt skeptiliseks," ütles ta. "Teie teooriad on küll väga kenad, aga meil tuleb tegemist teha põikpäise Briti vandekohtuga."

"Nouss verrons," vastas Holmes rahulikult. "Teie kasutage oma meetodeid ja mina kasutan omi. Täna õhtupoolikul on mul palju tegemist ning ma sõidan tõenäoliselt õhtuse rongiga Londonisse."

"Ja jätate juhtumi lõpetamata?"

"Ei, see on lõpule viidud."

"Aga mõistatus?"

"See on lahendatud."

"Kes on siis kurjategija?"

87

"See härra, keda ma kirjeldasin."

"Aga kes ta on?"

"Kindlasti pole kuigi raske seda teada saada. Siinkandis pole just palju rahvast."

Lestrade kehitas õlgu. "Mina olen praktiline inimene," ütles ta, "ning ma ei saa tõesti hakata otsima ümbruskonnas vasakukäelisi vigase jalaga härrasmeest. Minust saaks terves Scotland Yardis naerualune."

"Olgu peale," lausus Holmes vaikselt. "Ma andsin teile igatahes võimaluse. Siin ongi teie elupaik. Head aega. Enne ärasõitu kirjutan ma teile mõne rea."

Jätnud Lestrade'i tema korterisse, sõitsime hotelli, kus leidsime kaetud lõunalaua. Holmes oli vaikiv ja mõttesse vajunud, tema näol oli valulik ilme nagu inimesel, kes on kimbatusse sattunud.

"Kuulge, Watson," ütles ta siis, kui laud oli koristatud. "Istuge nüüd lihtsalt selle tooli peal ja laske mul endale üks väike jutlus pidada. Ma ei tea päriselt, kuidas toimida, ning ma hindaksin kõrgelt teie nõuannet. Pange sigar põlema ja laske mul selgitada."

"Olge nii lahke!"

"Noh, kui nüüd vaadata seda juhtumit, siis noore McCarthy jutustuses hakkasid meile mõlemale kohe silma kaks asjaolu, kuigi need mõjutasid mind tema kasuks ja teid tema vastu. Üks oli see. et isa hõikas tema jutu järgi "a-hoi!" enne tema nägemist. Teine oli isa erakordne surmaeelne viide rotile. Te mõistate muidugi, et ta pomises mitu sõna. aga see oli kõik, mis pojal kõrvu jäi. Nii, nendest kahest asjaolust meie uurimistöö peabki algama ning me alustame seda eeldades, et kõik, mida noormees rääkis, on täiesti tõsi."

"Mis on siis lahti selle "a-hoiga"?"

"Noh, ilmselt ei saanud see olla pojale määratud. Niipalju kui isa teadis, oli poeg Bristolis. See oli lihtsalt juhus, et ta oli kuuldekauguses. "A-hoi!" oli mõeldud selle inimese tähelepanu paelumiseks. kellega härra McCarthy kokku saama läks. Aga "a-hoi!" on eht austraalia huige ning seda kasutavad just austraallased isekeskis-Võib üsna kindlalt oletada, et isik, kellega McCarthy ootuste kohaselt Boscombe'i järve ääres kohtuma pidi, oli samuti Austraalias elanud."

"Ja kuidas on lugu rotiga?"

Sherlock Holmes võttis taskust kokkumurtud paberilehe ja laotas selle laual laiali. "See on Victoria koloonia kaart," ütles ta. "Ma läkitasin eile õhtul Bristolisse telegrammi, et see mulle saadetaks." Ta kattis osa kaardist käega. "Mida te siit loete?"

"ARAT," lugesin.

"Aga nüüd?" Ta tõstis käe kaardilt. "BALLARAT."

"Täpselt nii. Just selle sõna laususki surev mees, aga poeg kuulis sellest ainult kahte viimast silpi. Ta püüdis lausuda oma mõrtsuka nime. See ja see Ballaratist."

"See on imepärane!" hüüatasin ma.

"See on silmanähtav. Ja nüüd, nagu te näete, olin ma kahtlusaluste hulka tunduvalt vähendanud. Halli riietuseseme olemasolu oli kolmas asjaolu, mida võis pidada kindlaks, eeldades, et poja tunnistus vastas tõele. Täielikust ebamäärasusest oleme nüüd jõudnud kindla ettekujutuseni Ballaratist pärit austraallasest, kellel on hall mantel."

"Muidugi."

"Ja pealegi pidi ta ennast siinkandis koduselt tundma, sest järve äärde pääseb ainult kas farmi või mõisa kaudu, kus võõrad ilmselt kolada ei või."

"Seda kindlasti."

"Siis järgneb meie tänane retk. Maapinna uurimisel sain ma teada need tühised üksikasjad, mis ma sellele lollpeale Lestrade'ile kurjategija isiku kohta andsin."

"Aga kuidas te need teada saite?"

"Te ju tunnete minu meetodit. See rajaneb pisiasjade vaatlemisel."

"Ma tean, et te võite inimese umbkaudse pikkuse määrata tema sammu pikkuse järgi. Ka tema saapad võib jälgede järgi ära tunda." "Jah, need olid omapärased saapad." "Aga tema lonkamine?"

"Tema parema jala jälg polnud kusagil nii selge kui vasakul jalal. Ta loetus sellele kergemalt. Miks? Sellepärast, et ta lonkas, ta oli lombakas."

"Aga vasakukäelisus?"

"Teid ennast üllatas ka kohtuarsti kirjeldatud vigastuste iseloom. Hoop löödi otse selja tagant, kuid vigastused olid ometi vasakul

pool. Kuidas see võimalik on, kui pole just tegemist vasakukäelise inimesega? Mees oli isa ja poja jutuajamise ajal selle puu taga seisnud. Ta oli seal isegi suitsetanud. Ma leidsin sigarituhka ning minu eriteadmised sigarituha liikidest lasevad mul määrata selle kui india sigari. Nagu te teate, olen sellele mõningast tähelepanu pühendanud ning kirjutanud väikese monograafia rohkem kui 140

erineva piibu-, sigari- ja sigaretitubaka tuhast. Kui ma olin tuha leidnud, vaatasin ma ringi ja leidsin siis sigariotsa sambla pealt, kuhu mees oli selle visanud. See oli india sigar, sedasorti sigar, mida valmistatakse Rotterdamis." "Aga sigaripits?"

"Ma nägin, et mees ei olnud sigariotsa suus hoidnud. Järelikult kasutas ta pitsi. Ots oli ära lõigatud, mitte hammustatud, aga lõige polnud puhas, seega ma järeldasin, et tegemist oli nüri sulenoaga."

"Holmes." ütlesin ma, "te olete tõmmanud ümber selle mehe koomale võrgu, millest tal pole pääsu, ning te olete päästnud süütu inimelu nii tõesti, otsekui oleksite te läbi lõiganud tema poomisnööri. Ma näen, kelle suunas see kõik osutab. Süüdlane on..."

"Härra John Turner!" hüüdis hotelliteenija meie võõrastetoa ust avades ja külalist sisse juhatades.

Mees, kes sisenes, oli kummaline ja mõjuv kuju. Tema aeglane lonkav kõnnak ja longus õlad andsid märku jõuetusest, kuid tema karmid, kortsulised, otsekui tahutud näojooned ja vägevad jäsemed viitasid ometi ebatavaliselt tugevale kehale ja iseloomule. Sassis habe, hallisegused juuksed ja silmatorkavad puhmas kulmud andsid üheskoos mehele väärika ja võimuka ilme, aga tema nägu oli lubi-valge, huuled ja ninasõõrmete nurgad kergelt sinaka varjundiga. Mulle oli esimesest pilgust selge, et mees oli mingi surmatoova ja kroonilise haiguse haardes.

"Palun istuge diivanile," ütles Holmes leebelt. "Kas te saite mu kirjakese kätte?"

"Jah, vaht tõi selle mulle. Te kirjutasite, et skandaali vältimiseks soovite mind siin näha."

"Ma mõtlesin, et kui ma Halli oleksin tulnud, oleksid igasugused jutud liikvele läinud."

"Ja miks te mind näha soovisite?" Külaline vaatas mu kaaslasele

otsa ja selles väsinud pilgus oli meeleheide, otsekui oleks tema küsimusele juba vastatud.

"Jah," ütles Holmes, vastates pigem pilgule kui sõnadele. "Nii see on. Ma tean McCarthyst kõik."

Vanamees peitis näo kätesse. "Aidaku mind Jumal!" hüüdis ta. "Aga ma ei oleks lasknud selle noormehega midagi juhtuda. Annan teile oma sõna, et oleksin rääkima hakanud, kui asi oleks eeluurimis-kohtus tema vastu läinud."

"Mul on rõõm seda teie suust kuulda," lausus Holmes tõsiselt. "Oleksin juba nüüd kõik rääkinud, kui poleks olnud minu kallist tütart. See murraks AliceM südame - see murrabki tal südame, kui ta kuuleb, et ma olen vahistatud."

"Nii ei pruugi minna," ütles Holmes. "Kuidas?"

"Ma ei ole riigi teenistuses. Nagu ma aru saan, tahtis just teie tütar, et ma siia tuleksin, ning ma tegutsen tema huvides. Aga noor McCarthy tuleb igatahes süütuks tunnistada."

"Ma olen suremas," ütles vana Turner. "Mul on olnud juba aastaid suhkruhaigus. Minu arst ütleb, et ma ei ela võib-olla enam kuudki. Ometi sureksin ma meelsamini oma katuse all kui vanglas."

Holmes tõusis ja istus laua taha, tal oli sulepea käes ning tema ees oli patakas paberit. "Rääkige meile Lihtsalt tõtt," ütles ta. "Ma panen faktid kirja. Teie kirjutage sellele alla ja Watson on tunnistaja. Siis võin ma kasutada teie pihtimust äärmise abinõuna noore McCarthy päästmiseks. Luban teile, et ma ei kasuta seda muidu kui äärmise vajaduse korral."

"Nii ongi parem," ütles vanamees, "küsimus on selles, kas ma elan kohtuistungini, nii et minule ei tähenda see kuigi palju, aga ma tahaksin Alice'it šokist säästa. Ja nüüd seletan ma asjalood teile ära; kõik need sündmused võtsid palju aega, aga nendest jutustamine läheb õige ruttu.

Te ei tundnud seda surnud meest, McCarthyt. Ta oli kehastunud saatan. Seda võin ma teile öelda. Hoidku Jumal teid niisuguse mehe küüsi sattumast. Taon hoidnud mind viimased kakskümmend aastat enda haardes ja purustanud mu elu. Kõigepealt räägin ma teile, kuidas ma tema võimusesse sattusin.

Lugu sai alguse kuuekümnendate aastate hakul kaevanduses. Olin siis noor, keevaline ja mõtlematu, valmis igas asjas õnne proovima; ma sattusin halba seltskonda, hakkasin jooma, mul polnud kleimi peal õnne, ma hakkasin võsaröövliks. Ühesõnaga, minust sai see, keda siin teeröövliks nimetatakse. Meie salgas oli kuus meest ja me elasime metsikut ja vaba elu, röövides mõnikord mõnda farmi või peatades kullaväljadele sõitvaid vankreid. Ma tegutsesin Ballarati Musta Jacki nime all ning meie salka mäletatakse veel praegugi koloonias kui Ballarati jõuku.

Ühel päeval sõitis Ballaratist Melbourne'i valvesalga saatel kullavoor ning me varitsesime ja ründasime seda. Valvesalgas oli kuus ratsapolitseinikku ja meidki oli kuus, nii et jõud olid tasavägised, kuid me tühjendasime esimese kogupauguga neli sadulat. Siiski tapeti kolm meie poissi enne, kui me noosi kätte saime. Ma pistsin püstoli nina alla kutsarile, kes oligi seesama McCarthy. Oh. oleksin ma ometi taeva pärast ta siis maha lasknud, aga ma halastasin talle, kuigi nägin, et tema pisikeste tigedate silmade pilk klammerdus mu näo külge, otsekui oleks ta püüdnud iga mu näojoont meelde jätta. Me pääsesime kullaga minema, saime jõukaks ning siirdusime Inglismaale, ilma et meid oleks kahtlustatud. Seal lõin ma vanadest semudest lahku ning otsustasin hakata rahulikku ja auväärset elu elama. Ma ostsin selle juhtumisi müügiks oleva maavalduse ning asusin oma rahaga väikest viisi head tegema, et korvata selle teenimise moodust. Ma abiellusin, ning kuigi mu naine suri noorelt, jättis ta mulle kalli väikese Alice'i. Mulle tundus isegi siis, kui ta oli alles päris pisike, et tema tilluke käeke juhtis mind kindlamini õiget rada, kui miski muu kunagi on juhtinud. Ühesõnaga, ma keerasin uue lehekülje ning tegin mis suutsin mineviku unustamiseks. Kõik läks hästi, kuni ma sattusin McCarthy küüsi.

Olin mingi investeeringu asjus linna läinud ning kohtasin teda Regent Streetil, kusjuures tal polnud õieti midagi selga ega jalgagi panna.

"Niisiis, Jack," ütles ta mu käsivart puudutades, "meist saavad sulle niisama hästi kui sinu enda pere liikmed. Meid on kaks, mina ja minu poeg, ning sul avaneb võimalus meid üleval pidada. 'Kui sa seda ei tee - mis seal siis ikka. Inglismaa on tore ja seadust järgiv maa ning mõni politseinik on alati hüüdeulatuses."

Noh, nad tulidki läänekanti, neid polnud võimalik maha raputada ning nad on sellest ajast saadik ilma rendita minu parimatel maadel elanud. Minu jaoks polnud enam olemas puhkust, rahu ega unustust: ükskõik, kuhu ma ka vaatasin, ikka oli mu kõrval tema kavalalt irvitav nägu. Kui Alice suuremaks kasvas, läks asi hullemaks, sest McCarthy mõistis peagi, et rohkem kui politseid kartsin ma seda, et tütar mu minevikust teada saab. Kõike, mida ta tahtis, pidi ta saama, ning oli mis see oli, ma andsin selle talle kõhklemata - maa, raha, majad, kuni ta lõpuks nõudis seda, mida ma anda ei saanud. Ta nõudis Alice'it.

Vaadake, tema poeg oli suureks kasvanud ning sama oli lugu minu tütrega ning kuna oli teada, et mu tervis on nõrk, näis see talle suurepärase võimalusena saada oma poisi kätte terve minu varandus. Aga siinkohal jäin ma kindlaks. Ma ei lubanud tema neetud sool minu sooga seguneda: poisi enda vastu polnud mul midagi, aga temas voolas isa veri, ning sellest piisas. Ma jäin enda juurde kindlaks. McCarthy ähvardas. Ma trotsisin tema kõige hullemaid ähvardusi. Me pidime oma majade vahelisel alal järve ääres kokku saama, et asja arutada.

Kui ma sinna jõudsin, leidsin ma McCarthy pojaga rääkimas, nii et ma panin sigari põlema ja ootasin puu taga, millal ta üksi jääb. Aga tema juttu kuulates näis kogu kibedus ja nurjatus minus pinnale kerkivat. Ta veenis oma poega minu tütrega abielluma, minu tütre enda võimalikku arvamust arvestas ta niisama vähe. otsekui oleks tegemist olnud mõne tänavatüdrukuga. Mind ajas pööraseks mõte, et säärase mehe võimuses pidin olema mina ise ja kõik, keda ma kõige kallimaks pidasin. Kas ma ei võinud neid ahelaid purustada? Ma olin juba suremas ja meeleheitel. Kuigi mu mõistus oli

selge ja ihuliikmed üsna tugevad, teadsin ma, et minu enda liisk on langenud. Aga minu naine ja minu tütar! Mõlemad oleksid päästetud, kui ma suudaksin vaid sundida vaikima selle kurja keele. Mina tapsin ta, härra Holmes. Ma tapaksin ta uuesti. Ükskõik, kui rängalt ma olen ka patustanud, selle lunastamiseks olen ma elanud märtrielu. Aga seda mõtet, et ka minu tütar satub samasse võrku, mis oli tõmmatud minu ümber, ei suutnud ma kuidagi taluda. Ma lõin ta maha, tundmata suuremat kahetsust kui mingi ilge ja mürgise eluka surnuks-ütsumisel. McCarthy karje peale jooksis tagasi tema poeg, aga ma

93

olin juba metsa varju jõudnud, kuigi olin sunnitud tagasi minema ja tooma ära põgenedes maha pillatud mantli... See on tõele vastav lugu kõigest, mis juhtus, härrased."

"Nojah, pole minu asi teie üle kohut mõista," lausus Holmes, kui vanahärra tunnistusele alla kirjutas. "Annaks Jumal, et meile kunagi säärast kiusatust osaks ei langeks."

"Mina seda ei palu. Ja mida te kavatsete ette võtta?"

"Teie tervislikku seisukorda arvestades mitte midagi. Te teate isegi, et peate varsti oma teo eest maapealsest kohtust kõrgema kohtu ees vastust andma. Jätan teie ülestunnistuse enda kätte ning kui McCarthy süüdi mõistetakse, olen ma sunnitud seda kasutama. Kui ei, siis ei näe seda kunagi ühegi sureliku silm ning teie saladus on meie käes kindlas kohas, ükskõik, kas te olete elus või surnud."

"Siis jumalaga," ütles vanamees pühalikult. "Kui te ükskord ise surivoodil olete, siis on teile kergenduseks teadmine, et te olete minu viimastesse päevadesse sellist rahu toonud." Kogu ta hiigelkere tudises ja värises, kui ta vaevaliselt toast väljus.

"Aidaku meid Jumal!" ütles Holmes pärast pikka pausi. "Miks mängib saatus sääraseid vingerpusse vaestele abitutele ussikestele? Iga kord, kui ma kuulen mõnest säärasest juhtumist, mõtlen ma Baxteri sõnadele ja ütlen: Ainult Jumala armust ei ole see juhtunud Sherlock Holmesiga."

James McCarthy mõisteti kohtuistungil õigeks rea väidete alusel, mis olid Holmesi poolt kirja pandud ja advokaadile üle antud. Vana Turner elas pärast meie vestlust veel seitse kuud, kuid nüüd on ta surnud ning on igati põhjust loota, et poeg ja tütar võivad hakata õnnelikult koos elama, teadmata midagi tumedast varjust, mis nende minevikul lasub.

V. BERÜLLDIADEEMI MÕISTATUS

"Holmes," ütlesin ma ühel hommikul meie ärkliakna all seistes ja alla tänavale vaadates, "üks hull tuleb siiapoole. Küll on kurb, et tema sugulased tal üksi väljas käia lasevad."

Mu sõber tõusis laisalt tugitoolist, seisis ja vaatas üle mu õla, käed hommikumantli taskus. Oli ere, karge veebruarihommik ning eelmisel päeval sadanud lumi kattis eredalt talvepäikeses helkides ikka veel paksu kihina maad. Keset Baker Streeti oli liiklus lume pruuniks püdelaks triibuks kündnud, aga kummalgi pool seda triipu ning jalgteede äärde kuhjatuna oli see ikka veel niisama valge kui langedes. Hall sillutis oli puhtaks roogitud ja pühitud, kuid see oli ikka veel ohtlikult libe, nii et inimesi liikus tavalisest vähem. Metro-politani jaama poolt ei tulnudki kedagi peale selle üksiku härrasmehe, kelle veider käitumine oli mu tähelepanu paelunud.

See oli umbes viiekümneaastane, pikk, tüse ja imposantne mees, tal oli lai, tugevate näojoontega nägu ja aukartust äratav kuju. Seljas olid tal tumedad, kuid toredad rõivad, must saterkuub, läikiv kõvakübar, korralikud pruunid kedrid ja hea lõikega pärlhallid püksid. Ometi kujutas mehe käitumine endast absurdset kontrasti tema väärika rõivastuse ja välimusega, sest ta jooksis kõigest jõust, tehes vahetevahel väikesi hüppeid nagu inimene, kes pole harjunud oma jalgu koormama. Jooksu ajal vehkis ta kätega üles-alla, vangutas pead ja tegi kõige veidramaid grimasse.

95

"Mis tal ometi viga võiks olla?" küsisin ma. "Ta vaatab majanumbreid."
"Ehk ta tuleb siia?" arvas Holmes käsi hõõrudes.
"Siia?"
"Jah, ma kaldun arvama, et ta tuleb mult nõu küsima. Ma arvan, et ma tunnen sümptomid ära. Ahaa, eks ma öelnud!" Tema sõnade ajal tormas mees ähkides ja puhkides meie ukse juurde ja sikutas kellanööri, kuni kogu maja helinast kajas.
Mõni hetk hiljem oli mees meie toas, ta ähkis ikka veel ja vehkis kätega, kuid tema silmis oli nii ainitine murelik ja meeleheitlik pilk. et õudus ja kaastunne pühkisid meil otsekohe naeratuse näolt. Mõnda aega ei suutnud ta sõnagi suust saada, üksnes kõigutas end ja katkus juukseid nagu inimene, kelle mõistus on ülesütlemise äärel. Siis hüppas ta järsku püsti ja peksis pead niisuguse jõuga vastu seina, et me mõlemad tormasime tema juurde ja tõmbasime ta seinast eemale. Sherlock Holmes lükkas ta tugitooli istuma, istus ise samasse kõrvale, patsutas mehe kätt ja vestles temaga sel kergel rahustaval toonil, mida ta nii hästi kasutada oskas.
"Te tulite minu juurde oma lugu jutustama, eks ole?" küsis Holmes. "Te tulite nii kiiresti, et see on teid ära väsitanud. Oodake, kuni te olete toibunud, ning siis oleks mul suur rõõm tutvuda iga probleemiga, mida te mulle esitate."
Mees istus minuti või kaks, rind tõusmas ja langemas, ning võitles oma tunnetega. Siis pühkis ta taskurätiga laupa, surus huuled kokkuja keeras näo meie poole.
"Te vist peate mind hulluks," ütles ta.
"Teid on ilmselt tabanud mingi suur õnnetus," vastas Holmes.
"Jumal näeb, et nii see on - see õnnetus on nii ootamatu ja hirmus, et sellest piisab mult mõistuse võtmiseks. Avalikku häbi oleksin ma suutnud välja kannatada, kuigi minu heal nimel pole veel ühtki plekki olnud. Isiklik õnnetus võib ka iga inimest tabada, aga need kaks koos ja nii kohutaval kujul on mind hingepõhjani vapustanud. Pealegi ei puuduta asi üksnes mind. Kõige suursugusemad isikud sel maal võivad kannatada, kui ei leita mingit väljapääsu sellest jubedast loost."
"Palun võtke end kokku," ütles Sherlock Holmes, "ning andke mulle selge ülevaade sellest, kes te olete ja mis on teie nimi."
96
"Minu nimi," vastas meie külastaja, "on teile tõenäoliselt tuttav. Ma olen Alexander Holder, Threadneedle Streeti Holder & Steven-soni pangast."
Nimi oli meile tõesti hästi teada, sest see kuulus vanemale äriosanikule suuruselt teises City erapangakontsernis. Mis võis siis olla juhtunud, et üks Londoni tähtsamaid kodanikke oli sattunud sellisesse ülimalt haledasse kitsikusse? Me ootasime uudishimust põledes, kuni mees tegi teise katse



end kokku võtta ja oma lugu jutustada.
"Ma tunnen, et aeg on kallis," ütles ta, "sellepärast ma tormasingi kohe siia, kui politseiinspektor tegi ettepaneku, et ma teid appi kutsuksin. Ma tulin metrooga Baker Streetile ja ruttasin seejärel jalgsi edasi, sest voorimehed liiguvad sellise lumega aeglaselt. See võttiski mind päris hingetuks, sest ma ei ole kuigi liikuva eluviisiga' inimene. Nüüd on mul juba parem ning ma esitan teile faktid nii lühidalt ja selgelt, kui ma suudan.

Teile on muidugi hästi teada, et edukas panganduses on meie võime leida oma fondidele tulutoovaid investeeringuid niisama tähtis nagu meie hoiustajate ringi ja arvu suurendamine. Üheks tulutoovamaks rahapaigutamise viisiks on laitmatu tagatisega laenud. Mõnel viimasel aastal oleme küllalt palju selles suunas tegutsenud ning andnud mitmele suursugusele perekonnale suuri summasid, mille tagatiseks on nende maalid, raamatukogud või lauahõbe.

Eile hommikul istusin ma pangas oma kabinetis, kui üks ametnik tõi mulle nimekaardi. Ma võpatasin nime nähes, sest see ei kuulunud kellelegi teisele kui - noh, võib-olla ei peaks ma isegi teile rohkem ütlema, kui et seda nime tuntakse üle terve maailma - see on üks kõige suursugusemaid, kõrgeauliscmaid, ülistatumaid nimesid Inglismaal. Ma olin sellest aust liigutatud ning püüdsin seda ka öelda, kui mu külaline sisse astus, aga ta asus otsekohe asja juurde inimese ilmel, kes tahab ebameeldiva toimetuse kiiresti kaelast ära saada.

"Härra Holder." ütles ta. "mulle on teatatud, et teil on kombeks raha laenuks anda."

"Meie firma teeb seda, kui tagatis on kindel," vastasin ma. "Ma pean otsekohe saama viiskümmend tuhat naela," ütles ta. "Nii tühise summa võiksin ma muidugi kümme korda oma sõpradelt laenata, aga ma eelistan suhtuda sellesse kui äriasjasse ja tahan seda äri ise ajada. Te saate ilmselt aru, et minu positsiooniga inimesel

97

pole arukas kellegi ees võlglaseks jääda."

"Kas ma tohin küsida, kui kauaks te seda summat vajate?" küsisin ma.

"Järgmisel esmaspäeval pean ma saama suure summa raha ning siis maksan ma päris kindlasti ära teie antud laenu, koos teie poolt sobivaks peetud intressidega. Aga ma pean selle raha otsekohe kätte saama."

"Annaksin selle rõõmuga edasiste läbirääkimisteta omaenda taskust." ütlesin ma. "kui see nii suurt pingutust välja kannataks. Kui ma aga peaksin tegema seda linna nimel; siis pean ma oma partneri suhtes aus olles nõudma, et isegi teie puhul võetaks tarvitusele kõik äriasjanduses tavapärased ettevaatusabinõud."

"See võimalus meeldiks mulle palju rohkem," ütles tema ja võttis kätte neljakandilise musta marokäännahast kastikese, mille ta oli oma tooli kõrvale asetanud. "Te olete kahtlemata kuulnud berüll-diadeemist?"

"Üks kõige väärtuslikumaid impeeriumile kuuluvaid esemeid." ütlesin ma.

"Täpselt nii." Ta avas kasti ning seal pehme ihukarva sameti peal lebaski see hunnitu väärisehe, mida ta oli maininud. "Selles on kolmkümmend üheksa tohutu suurt berülli," ütles ta, "ning kivide kuldraamistus on hindamatu. Kõige madalama hinnangu järgi oleks diadeemi väärtus kaks korda suurem minu küsitud summast. Ma olen valmis jätma selle teile tagatiseks."

Võtsin väärtusliku kastikese enda kätte ning viisin pilgu sellelt mõningase hämmastusega oma kuulsale kliendile.

"Kas te kahtlete selle väärtuses?" küsis ta.

"Mitte põrmugi. Ma kahtlen ainult..."

"Kas mul sobib seda siia jätta. Teie süda võib selles suhtes rahulik olla. Mulle ei tuleks see pähegi, kui ma ei oleks absoluutselt kindel, et ma olen võimeline selle nelja päeva pärast tagasi võtma. See on puhtal kujul vormi küsimus. Kas see tagatis on piisav?"

"Küllaldane."

"Te mõistate, härra Holder, et ma näitan sellega, kui väga ma, teid usaldan, sest see usaldus põhineb kõigel, mida ma teie kohta olen kuulnud. Ma loodan, et te mitte üksnes ei ole diskreetne ega räägi asjast kellelegi, vaid et te hoiate seda diadeemi kõikvõimalike

98

ettevaatusabinõudega, sest mul ei pruugi öelda, et kui sellega midagi juhtuks, tõuseks sellest suur avalik skandaal. Iga diadeemile osaks saanud vigastus oleks peaaegu niisama tõsine nagu selle täielik jaotus, sest terves maailmas pole neile kividele võrdseid berülle ping neid oleks võimatu asendada. Kuid ma jätan diadeemi rahuliku südamega teie hoolde ning tulen sellele isiklikult esmaspäeva hommikul järele."

Nähes, et mu klient soovis lahkuda, ei öelnud ma enam midagi, kutsusin kassiiri ja käskisin maksta tal välja viiskümmend tuhande-naelast rahatähte. Kui ma aga olin uuesti üksi jäänud ja vaatasin enda ees laual lebavat väärtuslikku kastikest, mõtlesin ma paratamatult teatud kartusega sellest tohutust vastutusest, mis see endaga kaasa tõi. Kuna tegemist oli rahvusliku omandiga, ei saanud olla mingit kahtlust, et iga sellega juhtunud õnnetus oleks toonud k'aasa hirmsa skandaali. Ma kahetsesin juba. et olin üldse nõustunud seda enda hoole alla võtma, kuid nüüd oli liiga hilja midagi muuta, nii et ma panin diadeemi oma eraseifi luku taha ja hakkasin uuesti tööle.

Kui saabus õhtu, tundsin ma, et oleks ettevaatamatu jätta nii väärtuslik asi ööseks kabinetti. Pankurite seife on ennegi lahti murtud ning miks ei võidaks minu seifiga sedasama teha? Millisesse hirmsasse olukorda ma sellisel juhul satuksin! Seega otsustasin ma järgmisel päeval kastikest kogu aeg endaga kaasas kanda, nii et see ei oleks kunagi õieti minu käeulatusest väljas. Selle kavatsusega võtsin ma voorimehe ja sõitsin, väärisese kaasas, koju Streathamisse. Ma ei julgenud vabalt hingata enne. kui ma olin kastikese üles viinud ja oma rõivastumistoas kirjutus-laua sahtlisse luku taha pannud. - Ja nüüd mõni sõna minu majakondsetest, härra Holmes, sest ma soovin, et te olukorda läbi ja lõhki mõistaksite. Minu tallipoiss ja käskjalg ei ööbi majas ning nemad võib hoopis kõrvale jätta. Mul on kolm teenijannat, kes on töötanud minu juures juba aastaid ning kelle täielik usaldus-väärsus on täiesti väljaspool kahtlust. Teine toatüdruk, Lucy Parr, on olnud minu teenistuses kõigest mõne kuu. Kuid ta tuli suurepäraste soovitustega ning ma olen temaga siiani rahule jäänud. Ta on väga nägus tüdruk ning tal on tekkinud austajaid, kes on vahetevahel maja ümber tõlgendanud. See on ainus Puudus, mis me tema juures oleme avastanud, aga me usume, et ta on 'gas mõttes läbinisti korralik tüdruk.

99

Niipalju siis teenijatest. Minu pere ise on nii väike, et sellc kirjeldamiseks ei kulu palju aega. Ma olen lesk ja mul on ainult üks poeg. Arthur. Ta on valmistanud mulle pettumuse, härra Holmes „ valusa pettumuse. Kahtlemata olen ma ise selles süüdi. Mulle on öeldud, et ma olen ta ära hellitanud. Küllap olengi. Kui mu kallis naine suri, polnud mul peale poja kedagi armastada. Ma ci suutnud laiuda, et naeratus kas või hetkeks tema näolt oleks kadunud. Ma pole kunagi ühtki tema soovi täitmata jätnud. Võib-olla oleks meile mõlemale parem olnud, kui ma oleksin rangemalt käitunud, aga ma kavatsesin kõige paremal.

Ma lootsin loomulikult, et ta jätkab minu ärialast tegevust, aga poisil ei olnud ärikalduvusi. Ta oli ohjeldamatu, isemeelne ning tõtt-öelda, ei saanud ma tema kätte suuri rahasummasid usaldada. Kui ta oli noor, astus ta ühe aristokraatliku klubi liikmeks ning kuna tal oli võluv käitumine, siis sai ta seal peagi lähedaseks sõbraks mitme mehega, kellel on raske rahakott ja kulukad harjumused. Ta õppis suurte panuste peale kaarte mängima ning hipodroomil raha raiskama, nii et ta pidi- ikka ja jälle tulema minu juurde ja paluma, et ma annaksin talle auvõlgade tasumiseks tema kulutusteks määratud raha arvel avanssi. Ta proovis rohkem kui üks kord end sellest ohtlikust seltskonnast lahti rebida, kuid iga kord piisas tema sõbra, sir George Burnwelli mõjust, et teda uuesti sellesse ringi tõmmata.

Ja tõepoolest, mis seal imestada, et säärasel mehel nagu sir George Burnwell on tema üle mõju, sest Arthur on teda sageli meie majja toonud ning ma olen leidnud, et ma ise suudan vaid vaevu tema lummavale maneerile vastu panna. Ta on Arthurist vanem läbi ja lõhki elukogenud mees, ta on

kõikjal käinud, kõike näinud, ta oskab hiilgavalt vestelda ja on väga hea välimusega. Kui ma aga tema särava isiksuse mõjust eemal temast külmaverclisplt mõtlema hakkan, olen ma tema küünilise jutu ja tema silmis tabatud pilgu põhjal ometi veendunud, et ta on inimene, keda ei tohiks üldse usaldada. Nii arvan mina ning nii arvab ka minu väike Mary, kes naiseliku taibuga kiiresti inimeste iseloomu mõistab.

Ning nüüd jääbki veel üle Maryt kirjeldada. Ta on minu vennatütar, aga kui mu vend viie aasta eest suri ja tütre üksi maailma jättis, lapsendasin ma ta ning olen temasse sellest ajast saadik nagu oma tütresse suhtunud. Ta on mu maja päikesekiir - armas, hell, ilus,

100

suurepärane perenaine ja majapidaja, aga samal ajal ka nii õrn. vaikne ja malbe, nagu üks naine üldse olla võib. Ta on minu parem kasi- Ma ei tea, mida ma ilma temata teeksin. Ainult ühes asjas on ta minu tahtele vastu hakanud. Kaks korda on mu poeg palunud tal endaga abielluda, sest Arthur armastab teda andunult, aga mõlemal korral on Mary eitavalt vastanud. Ma mõtlen, et kui üldse keegi oleks võinud Arthuri õigele teele pöörata, siis oleks see olnud Mary. ninu see abielu oleks võinud mu poja tervet elu muuta, kuid nüüd paraku on liiga hilja - päästmatult hilja!

Nüüd. härra Holmes, olete te teada saanud, missugused inimesed minu katuse all elavad, ning ma jätkan oma õnnetut lugu.

Kui me sel õhtul pärast õhtusööki elutoas kohvi jõime, rääkisin ma Arthurile ja Maryle oma elamusest ning sellest aardest, mis oli meie katuse all. jättes mainimata ainult oma kliendi nime. Ma olen kindel, et Lucy Parr. kes tõi kohvi, oli toast välja läinud, aga ma ei või vanduda, et uks oli kinni. Mary ja Arthur tundsid asja vastu suurt huvi ja soovisid kuulsat diadeemi näha, kuid ma arvasin, et on parem seda mitte puutuda.

"Kuhu sa selle panid?" küsis Arthur.

"Oma kirjutuslaua sahtlisse."

"Noh, ma loodan kogu südamest, et majja öö jooksul sisse ei murta." ütles ta. "Diadeem on luku taga," vastasin ma.

"Oh, selle kirjutuslaua teeb lahti iga vana võti. Kui ma alles poisike olin, keerasin ma ise selle kolikambri puhveti võtmega lahti."

Ta rääkis sageli mõtlematult, nii et ma ei pööranud õieti tema sõnadele tähelepanu. Kuid sel õhtul tuli ta mulle väga tõsise näoga minu tuppa järele.

"Kuule, isa," ütles ta, silmad maas, "kas sa saad mulle kakssada naela anda?"

"Ei, ei saa." vastasin ma teravalt. "Ma olen olnud rahaasjades sinu vastu liigagi helde."

'Sa oled olnud väga lahke," ütles ta, "aga ma pean selle raha saama, sest muidu ei või ma enam klubis oma nägu näidata."

'Ja see olekski väga hea!" hüüdsin ma.

Jah. aga sa ei tahaks ju, et ma lahkuksin häbistatud mehena." üt-

101

les Arthur. "Ma ei suudaks seda häbi taluda. Ma pean mingil kombe] raha muretsema ning kui sina seda mulle ei anna, siis tuleb mul teis) vahendeid proovida."

Ma olin väga vihane, sest see oli kolmas nõudmine selle kuu jooksul. "Minult ei saa sa pennigi," hüüdsin ma, mispeale Arthur kummardas ja lahkus sõna lausumata toast.

Kui ta oli läinud, keerasin ma kirjutuslaua lukust lahti, veendusin, et mu aardega oli kõik korras, ja keerasin sahtli uuesti lukku. Siis alustasin ma ringkäiku mööda maja, et vaadata, kas kõik oli korras - selle kohustuse jätan ma tavaliselt Maryle, aga sel õhtul pidasin ma paremaks seda ise teha. Kui ma trepist alla läksin, nägin ma Maryt ennast esiku külgakna juures, mille ta sulges ja riivi pani. kui ma lähenesin.

"Ütle mulle, isa," lausus ta minu meelest natuke murelikult, "kas te lubasite toatüdruk Lucy täna õhtuks välja?"

"Muidugi ei lubanud."

"Ta tuli just nüüdsama tagauksest sisse. Kahtlemata käis ta ainult külgvärava juures kellegagi kohtamas, aga minu meelest on see ohtlik ja sellele tuleb lõpp teha."

"Sa pead temaga hommikul rääkima või kui sa soovid, siis ma räägin ise. Kas sa oled kindel, et kõik uksed ja aknad on kinni?"

"Täiesti kindel, isa."

"Siis head ööd." Ma suudlesin Maryt ja läksin uuesti üles oma magamistuppa, kus ma peagi uinusin.

Ma püüan rääkida teile kõik, härra Holmes, millel võib selle juhtumiga mingit seost olla, kuid ma palun, et te küsitleksite mind iga asjaolu kohta, mida ma piisavalt selgeks ei tee."

"Vastupidi, teie jutt on täiesti arusaadav."

"Ma jõuan nüüd oma loo selle osa juurde, kus ma sooviksin väljenduda eriti selgelt. Ma ei ole eriti raske unega ning kahtlemata muutis murelik meel minu une tavalisest veelgi erksamaks. Umbes kella kahe ajal hommikul äratas mind mingi majas kostnud heli. See lakkas enne, kui ma päris ärkvel olin, kuid mulle oli jäänud mulje, otsekui oleks aken kusagil vaikselt kinni pandud. Ma lebasin pingsalt kuulatades. Äkitselt kuulsin ma oma õuduseks kõrvaltoas selgeid tasaseid samme. Ma tõusin hirmust üleni värisedes ning piilusin oma riietusruumi ukse vahelt sisse.

102

'Arthur!" kisendasin ma. "Sa igavene kaabakas! Sa isavene varganägu! Kuidas sa julged seda diadeemi puutuda?"

Gaasivalgus oli poole peale keeratud, nagu ma selle olin jätnud, ning selle kõrval seisis ainult pükste ja särgi väel mu õnnetu poeg, diadeem käes. Näis, et ta väänas seda või painutas seda kogu jõust. Minu hüüatuse peale pillas ta diadeemi maha ja läks näost surnukahvatuks. Ma haarasin diadeemi ning uurisin seda. Üks kuldne nurk koos kolme berülliga oli kadunud.

"Sa lurjus!" karjusin ma, raevu tõttu endast väljas. "Sa oled selle ära lõhkunud! Sa oled mind igaveseks ajaks häbistanud! Kus on need kalliskivid, mis sa varastasid?"

"Varastasin?" hüüdis ta.

"Jah, sa igavene varganägu!" möirgasin ma teda õlast raputades.

"Ükski ei ole puudu. Ükski kivi ei saa puudu olla," ütles ta.

"Kolm kalliskivi on puudu. Ja sa tead, kus need on. Kas ma pean sind veel lisaks ka valelikuks nimetama? Kas ma siis ei näinud, et sa püüdsid veel üht tükki küljest rebida?"

"Sa oled mind juba niigi küllalt palju sõimanud," ütles Arthur. Enam kauem ei kavatse ma seda kannatada. Kuna sa oled otsustanud mind solvata, siis ei ütle ma selle asja kohta enam midagi. Ma lahkun hommikul sinu majast ning katsun ise maailmas hakkama saada."

"Sa lahkud siit politsei valve all!" karjusin ma kurvastusest ja raevust peaaegu pöörasena. "Ma lasen seda asja põhjalikult uurida."

"Minu käest ei saa sa midagi teada!" vastas Arthur niisuguse ägedusega, mida ma ei olekski temast uskunud. "Kui sa pead paremaks politsei kutsuda, las siis politsei teeb. mis suudab."

Selle aja peale oli terve maja ärkvel, sest ma olin vihaga häält kõrgendanud. Mary tormas esimesena minu tuppa, mõistis diadeemi ja Arthuri nägu nähes tervet lugu, karjatas ning langes teadvusetult põrandale. Ma saatsin toatüdruku politseid kutsuma ning andsin uurimise otsekohe nende kätte. Kui inspektor ja konstaabel majja tulid, küsis Arthur, kes oli seisnud mornilt, käed rinnal, kas mul on kavas teda varguses süüdistada. Vastasin, et tegemist pole enam eraasjaga, see on

muutunud avalikuks asjaks, sest lõhutud diadeem oli rahvuslik vara. Ma olin otsustanud, et kõik peab käima seaduse
järgi.
103
"Sa ei lase mind vähemalt otsekohe vahistada. See oleks nii sinu kui minu huvides, kui ma saaksin viieks minutiks majast lahkuda."
"Et sa saaksid põgeneda või varastatud kivid ära peita," ütlesin ma. Ning mõistes siis, millisesse hirmsasse olukorda ma olin sattunud, palusin ma Arthuril meeles pidada, et kaalul ei olnud mitte ainult minu au, vaid ka minust palju kõrgemal seisva inimese au, kes oli ähvardanud teha skandaali, mis vapustaks tervet rahvast. Seda kõike saaks vältida, kui Arthur ainult ütleks mulle, mida ta on kolme puuduva kiviga teinud.
"Sa võiksid igatahes olukorraga leppida," ütlesin ma, "sind tabati teolt ning ükski ülestunnistus ei saa sinu süüd enam nurjatumaks teha. Kui sa ainult püüaksid asja võimalust mööda parandada ja ütleksid meile, kus berüllid asuvad, siis unustatakse ja andestatakse kõik."
"Hoia oma andestus nende jaoks, kes seda paluvad," vastas ta irvitades kõrvale pöördudes. Ma nägin, et ta oli liiga kalestunud, et minu sõnad teda mõjutada oleksid suutnud. Jäi üle ainult üks võimalus. Ma kutsusin inspektori ja palusin tal mu poeg vahi alla võtta. Otsekohe otsiti põhjalikult läbi mitte ainult tema ise, vaid ka tema tuba ja kõik maja osad, kuhu ta oleks võinud kalliskivid peita, kuid kividest ei leitud mingit jälge ning see närukael ei teinud kogu meie veenmisest ja ähvardamisest hoolimata suud lahti. Täna hommikul I viidi ta vanglasse ning mina tulin pärast kõiki politseiformaalsusi kiiresti teie juurde, et paluda teil kasutada oma oskusi selle asja lahendamisel. Politsei on avalikult tunnistanud, et praegu ei saa nemad sellest üldse aru. Te võite kulutada nii palju raha. kui te vajalikuks peate. Olen juba pakkunud tuhande naela suurust vaevatasu. Oh Jumal, mida ma pean tegema! Ma olen kaotanud üheainsa ööga oma au, kalliskivid ja poja. Oh, mida ma pean küll tegema!"
Ta haaras pea käte vahele ja kõigutas end edasi-tagasi, ürriisedes o endamisi nagu laps, kellelt kurvastus on kõnevõime röövinud.
Sherlock Holmes istus mõne minuti vaikides, kulm kipras ning pilk tulle suunatud.
"Kas teil käib palju külalisi?" küsis ta.
"Mitte kedagi peale minu äripartneri ja tema pere ning mõne Arthuri sõbra. Sir George Burnwell on viimasel ajal mitu korda käinud. Minu meelest pole olnud kedagi teist."
104
"Kas te liigute palju seltskonnas?"
"Arthur liigub. Mary ja mina jääme koju. Me kumbki ei hooli sellest."
"See on noore tütarlapse puhul ebatavaline."
"Ta on vaikse loomuga. Pealegi ei ole ta enam nii noor. Ta on kahekümne nelja aastane."
"Teie jutu põhjal vapustas see lugu ka teda."
"Hirmsasti! Taon isegi veel rohkem vapustatud kui mina."
"Teil kummalgi ei ole mingit kahtlust teie poja süüs?"
"Kuidas saab mul kahtlust olla. kui ma nägin oma silmaga, et diadeem oli tema käes."
"Ma ei pea seda kuigi otsustavaks tõendiks. Kas allesjäänud diadeem oli ka vigastatud?"
"Jah, seda oli väänatud."
"Kas te siis ei arva. et teie poeg võis proovida seda sirgeks painutada?"
"Õnnistagu teid Jumal! Te teete, mida suudate, tema ja minu heaks. Aga see on liiga raske ülesanne. Mida Arthur üldse seal tegi? Kui ta oli seal süütute kavatsustega, miks ta siis seda ei öelnud?"

-"Õigus! Ja kui ta oli süüdi, miks ta siis mõnd valet ei leiutanud? Mulle näib see vaikimine olevat kahe ptsaga asi. Selle juhtumi juures on mitu iseäralikku asjaolu. Mida arvas politsei helist, mis teid unest üles äratas?"

"Nad mõtlesid, et see võis tekkida siis, kui Arthur oma magamistoa ukse kinni pni."

"Küll jah! Otsekui hakkaks kuritegu plaanitsev inimene oma ust kinni virutama, et terve maja üles ärkaks. Mida siis ütles politsei nende kalliskivide kadumise kohta?"

"Nad koputavad ikka veel põrandalaudu ja kombivad mööblit, lootes neid leida."

"Kas nad on tulnud mõttele otsida väljaspool maja?"

"Jah, nad on tegutsenud erakordselt energiliselt. Kogu aed on juba põhjalikult läbi tuhnitud."

"Niisiis, kulla härra," ütles Holmes, "kas teile ei ole nüüd selge, et tervel sel lool on hulga sügavamad tagamaad, kui Leie või politsei alguses arvama kaldusite? Teile näis see olevat lihtne juhtum, minule tundub see äärmiselt keeruline. Mõelge, mida tähendab teie teooria.

105

Te oletate, et teie poeg tõusis voodist üles, läks suurest riskist hoolimata teie riietustuppa, avas teie kirjutuslaua, võttis välja dia-deemi, murdis selle küljest jõuga väikese tüki, läks kuhugi, peitis kolmekümne üheksast kalliskivist kolm ära nii osavalt, et keegi neid leida ei suuda, ning tuli siis ülejäänud kolmekümne kuuega tagasi tuppa, kus ta seadis end suurimasse ohtu avastatud saada. Ma küsin teilt nüüd, kas selline teooria on paikapidav?"

"Aga mis muud seletust saab seal olla?" hüüdis pankur ahastavalt käsi laiutades. "Kui poisi motiivid olid süütud, miks ta neid siis ei seleta?"

"Selle peate teie välja uurima." vastas Holmes, "nii et nüüd. härra Holder. asume teie lahkel loal üheskoos Strcathamisse teele ning pühendame tunnikese üksikasjadega lähemalt tutvumiseks."

Mu sõber käis peale, et ma nendega sellele retkele kaasa läheksin, mida ma tegingi üsna õhinal, sest kuuldud lugu oli äratanud minus sügava uudishimu ja kaastunde. Tunnistan, et pankuri poja süü tundus mulle niisama ilmsena nagu tema õnnetule isale, aga mul oli Holmesi arvamusse siiski nii suur usk. et kuni ta ei olnud jäänud rahule üldiselt omaks võetud seletusega, oli minu meelest veel põhjust loota. Teel Londoni lõunaosa äärelinna ei lausunud Holmes peaaegu sõnagi, ta istus, lõug rinnal, kaabu silmile tõmmatud ja sügavaisse mõtteisse vajunult. Tundus, et meie klient oli talle antud väikesest lootusesädemest uut julgust saanud ning ta isegi vestles minuga põgusalt oma äriasjadest. Lühike rongisõit ja veel lühem jalutuskäik tõid meid Fairbanki. suure finantsisti tagasihoidlikku eluasemesse.

Fairbank oli üsna suur neljakandiline valge kivimaja, mis asus natuke teest eemal. Sissepääsu tõkestava suure raudvärava ees laiuvast murust viis üle kaherealine sissesõidutee. Paremat kätt viis läbi põõsastiku kulgev kitsas rada hekkidevahelisele teele, mis ulatus köögiukseni, kustkaudu ilmselt vajalikud toiduained majja loodi. Vasakut kätt kulges talliõue viiv tee, mis osutus üldkasutatavaks, kuigi vähese liiklusega maanteeks. Holmes jättis meid ukse juurde seisma ja kõndis aeglaselt ümber maja, maja eest läbi, mööda kaubateed ja läbi aia talliteele välja. Ta jäi ära nii kauaks, et härra Holder ja mina läksime söögituppa ja ootasime kamina ees tema tagasitulekut. Me istusime seal vaikides, kui avanes uks ja sisse

106

astus noor naine. Tal oli pikkust tublisti üle keskmise, ta oli sale, tumedate juuste ja silmadega, mis näisid tema lubivalge näo taustal veelgi tumedamatena. Ma ei ole vist iialgi ühegi teise naise näol säärast surnukahvatust näinud. Ka tema huuled olid veretud, ainult silmade ümbrus punetas nutmisest. Kui ta vaikselt tuppa sisenes, tundus mulle, et tema kurvastus on suurem kui pankuril hommikul ning tema puhul oli see seda rabavam, et ilmselt oli tegu tugeva iseloomu ja määratu

enesevalitsusega naisega. Minu sealolekule tähelepanu pööramata läks ta otsejoones onu juurde ning silitas tal armsa naiseliku hellusega pead.
"Sa andsid käsu Arthuri vabastamiseks, eks ole, isa?" küsis ta.
"Ei, ei, tüdruk, see asi tuleb põhjalikult selgeks teha."
"Aga ma olen kindel, et ta on süütu. Sa ju tead. kuidas naise vaistu võib uskuda. Ma tean, et ta ei ole midagi kurja teinud, ning sa kahetsed oma karmi käitumist."
"Miks ta siis vaikib, kui ta süütu on?"
"Kes teab? Võib-olla sellepärast, et ta vihastas sinu kahtlustuste pärast."
"Kuidas ma siis ei oleks pidanud teda kahtlustama, kui ma lausa nägin teda, diadeem käes?"
"Oh, aga ta tahtis seda ainult vaadata. Usu mind. ta on süütu. Jäta see asi sinnapaika ja ära sellest enam räägi. Nii hirmus on mõelda, et meie kallis Arthur on vanglas!"
"Ma ei jäta seda sinnapaika, kuni kalliskivid pole leitud - mitte mingil juhul. Mary! Sinu kiindumus Arthurisse teeb sind pimedaks nende jubedate tagajärgede suhtes, mida see mulle kaasa toob. Selle asemel et asja summutada, kutsusin ma Londonist siia ühe härra, et ta asja põhjalikumalt uuriks."
"Kas selle härra?" küsis Mary näoga minu poole pöördudes.
"Ei, tema sõbra. Ta soovis, et me ta üksi jätaksime. Ta on praegu tallitee peal."
"Tallitee peal?" Neiu kergitas oma tumedaid kulme. "Mida ta seal leida loodab? Ahaa! See vist on tema. Ma loodan, härra, et teil õnnestub tõestada seda, mida ütlevad mulle mu tunded, nimelt seda, et mu onupoeg Arthur ei ole selles kuritöös süüdi."
"Ma jagan täielikult teie seisukohta ning loodan ühes teiega, et meil õnnestub seda tõestada," vastas Holmes, minnes jalamati juurde
107
lund kingadelt maha raputama. "Mul on ilmselt au rääkida preili Mary Holderiga. Kas ma võin teile paar küsimust esitada?"
"Palun esitage, kui see aitab teil seda hirmsat lugu selgitada."
"Kas te ise ei kuulnud eile öösel midagi?"
"Mitte midagi, kuni mu onu hakkas kärkima. Seda ma kuulsin ja tulin alla."
"Te panite eelmisel õhtul aknad ja uksed kinni. Kas te panite kõik aknad riivi?" "Jah."
"Kas nad olid täna hommikul kõik riivis?"
"Jah."
"Teil on toatüdruk, kellel on kallim? Minu meelest te täheldasite eile õhtul onule, et see tüdruk käis väljas temaga kohtamas?"
"Jah, ning seesama tüdruk serveeris ka elutoas kohvi ning võis kuulda onu juttu diadeemist."
"Ah nii. Te tahate öelda, et tüduk võis välja minna ja seda oma kallimale rääkida ning nad kahekesi võisid siis röövimise kavandada."
"Aga mis kasu on kõigist neist ähmastest teooriatest," hüüdis pankur kärsitult, "kui ma ütlesin teile, et ma nägin Arthurit, diadeem käes!"
"Oodake veidi, härra Holder. Me peame selle juurde tagasi tulema. Veel üks küsimus selle tüdruku kohta, preili Holder. Ma eeldan, et te nägite, kui ta köögiuksest sisse tuli?"
"Jah. ma läksin vaatama, kas uks on ööseks kinni pandud, ja tema lipsas parajasti sisse. Ma nägin pimeduses ka seda meest."
"Kas te tunnete teda?"
"Oo jaa, ta on aedviljakaupmees, kes meile aedvilja toob. Tema nimi on Francis Prosper."
"Ta seisis uksest vasakul," ütles Holmes, "see tähendab, mitte päris ukse all, vaid eemal teeraja peal?"

"Jah, seisis."
"Ja tal on puujalg?"
Noore naise väljendusrikastes mustades silmades tärkas midagi hirmusarnast. "Te olete ju päris võlur," ütles ta. "Kuidas te seda teate?" Ta naeratas, aga Holmesi kõhnal innukal näol ei olnud vastu-naeratust.
108
"Ma läheksin nüüd väga hea meelega üles," ütles Holmes. "Tõenäoliselt tahan ma veel kord majaümbruses ringi vaadata. Võib-olla on parem, kui ma enne ülesminemist alumistele akendele pilgu heidan."
Ta kõndis kiiresti ühe akna juurest teise juurde, peatudes ainult talutee poole avaneva suure akna juures. Selle akna tegi Holmes [lahti ja uuris aknalauda väga põhjalikult oma võimsa suurendus-klaasiga. "Nüüd läheme üles," ütles ta lõpuks.
Pankuri riietusluba oli lihtsa mööbliga väike kamber, seal oli hall vaip, suur kirjutuslaud ja kõrge peegel. Holmes läks kõigepealt kirjutuslaua juurde ja silmitses pingsalt lukku.
"Millist võtit selle avamiseks kasutati?" küsis ta.
"Seda, millele mu poeg viitas - kolikambri puhvetkapi võtit."
"Kas see on siin?"
"See on tualettlaua peal."
Sherlock Holmes võttis võtme ja keeras kirjutuslaua lahti. "Lukk avaneb käratult," ütles ta. "Pole ime, et see teid ei ärata-Snud. Diadeem on ilmselt selles kastikeses. Me peame seda vaatama." Ta avas kastikese, võttis diadeemi väljaja asetas selle lauale. See oli juveliirikunsti hiilgav näide ja nendest kolmekümne kuuest kivist ilusamaid ei ole ma eales näinud. Ühes küljes, kust oli ära rebitud kolme kalliskiviga nurk, paistis diadeemi servas mõra.
"Niisiis, härra Holder," ütles Holmes, "siin on selle kahetsus-väärselt kadunud nurga vastasnurk. Kas ma tohin paluda, et te selle küljest murraksite?"
Pankur põrkas jubedustundega tagasi. "Mul ei tule pähe seda proovidagi," ütles ta.
"Siis proovin mina." Holmes pani kogu oma jõu äkilisse pingutusse, kuid tulemusteta. "Ma tunnen, et see annab veidi järele," ütles ta, "aga kuigi mul on erakordselt tugevad sõrmed, kuluks mul selle tüki äramurdmiseks hulk aega. Tavaline inimene seda teha ei suudaks. Ja mis juhtuks teie arvates siis, kui ma selle tõesti küljest murraksin, härra Holder? Kõlaks säärane raksatus nagu püstolilask. Kas te tahate mulle öelda, et see kõik juhtus mõne jardi kaugusel teie voodist ja teie ei kuulnud midagi?"
"Ma ei tea, mida arvata. Minu jaoks on kõik segane."
109
"Aga ehk saab see edaspidi selgemaks. Mida teie arvate, preili Holder?"
"Tunnistan, et jagan ikka veel onu hämmeldust." "Teie pojal ei olnud jalas ei kingi ega tuhvleid, kui te teda nägite?"
"Tal olid ainult püksid jalas ja särk seljas."
"Tänan teid. Meil on selle uurimise käigus tõesti erakordselt vedanud ning me võime süüdistada üksnes iseennast, kui meil ei õnnestu seda asja selgitada. Teie loal, härra Holder, jätkan ma nüüd oma uurimistööd väljas."
Holmes läks vastavalt oma soovile välja üksi, sest ta seletas, et kõik tarbetud jalajäljed võivad tema ülesande ainult raskemaks teha. Ta oli ära tunni või kauem ja tuli lõpuks tagasi, kingad paksu lumekorraga kaetud ja nägu niisama läbitungimatu nagu alati.
"Arvan, et olen näinud nüüd kõike, mis seal näha on, härra Holder," ütles ta. "Kõige paremini saan ma teid aidata, kui ma koju tagasi lähen."



"Aga kalliskivid, härra Holmes? Kus need on?"
"Seda ei saa ma öelda."
Pankur ringutas käsi. "Ma ei näe neid enam kunagi!" kisendas ta. "Aga mu poeg? Kas te annate mulle lootust?" "Minu arvamus pole sugugi muutunud."
"Issand Jumal, milliseid musti asju aeti siis eile öösel minu katuse all?"
"Kui te saate homme hommikul kella üheksa ja kümne vahel minu Baker Streeti korterisse tulla, siis selgitaksin ma teile rõõmuga olukorda. Ma saan aru, et te annate mulle vabad käed teie nimel tegutsemiseks ning ei sea kalliskivide tagasisaamiseks vajaminevale summale mingeid piire?"
"Nende kättesaamiseks annaksin ma terve oma varanduse."
"Väga hea. Ma uurin seda asja vahepeal. Hüvasti, on mingi võimalus, et ma pean enne õhtut veel kord siia tulema."
Mulle oli nüüd selge, et mu kaaslane oli selle juhtumi osas otsusele jõudnud, kuigi mina ei suutnud isegi ähmaselt kujutleda, millised olid tema järeldused. Kojusõidu vältel katsusin ma teda mitu korda küsitleda, aga ta viis iga kord jutu mingile muule teemale, kuni ma lõpuks sellest kui lootusetust ettevõtmisest loobusin. Kell ei olnud
110
ei kolmgi, kui me end uuesti oma korterist leidsime. Holmes tõttas oma tuppa ning tuli mõne minuti pärast uuesti alla, riietatud nagu tavaline päevavaras. Ülestõstetud krae, läikima kulunud kuue. punage kaelasideme ja kantud saabastega oli ta selle klassi täiuslik esindaja.
"Minu meelest käib küll." ütles ta kamina kohal rippuvasse peeglisse vaadates. "Oleks muidugi hea, kui te minuga kaasa saaksite tulla. Watson, aga ma kardan, et see ei lähe. Ma võin olla õigetel jälgedel, aga ma võin ka virvatulukest taga ajada, igatahes saan ma peagi teada, kuidas lugu on. Ma loodan mõne tunni pärast tagasi jõuda." Holmes lõikas puhveti peal oleva prae küljest lõigu looma-liha, pani selle kahe leivatüki vahele, ning pistnud selle algelise söögipoolise taskusse, asus ta oma retkele.
Ma olin just lõpetanud teejoomise, kui Holmes tagasi tuli. ilmselt oli ta oivalises tujus ja vibutas käes üht vana kummisäärega saabast. Ta viskas saapa nurka ja valas endale tassi teed.
"Ma astusin ainult möödaminnes läbi." ütles Holmes. "Ma lähen kohe edasi."
"Kuhu?"
"Ah, West Endi teise otsa. Mul võib üsna kaua aega minna. Ärge mind oodake, kui ma hiljapeale jään." "Kuidas asi edeneb?"
"Noh, pole viga. Ei saa kurta. Ma käisin pärast siit lahkumist veel korra Slreathamis, aga ma ei astunud majja sisse. See on väga armas väike probleem ja ma ei oleks tahtnud sellest kohe kuidagi ilma jääda. Aga ma ei saa siin kaua lobiseda, pean hoopis need häbiväärsed hilbud seljast võtma ja oma ülimalt väärika välisilme taastama."
Nägin tema käitumisest, et tal oli rahuloluks rohkem põhjust, kui tema sõnadest võis välja lugeda. Holmesi silmad sädelesid ning tema kahkjatel põskedel oli isegi natuke puna. Ta tõttas trepist üles ning mõni minut hiljem kuulsin ma esikuukse paugatust, mis ütles mulle, et Holmes oli uuesti läinud talle meelepärasele jahiretkele. : Ma ootasin kesköönі, kuid Holmesist ei olnud kippu ega kõppu, seetõttu läksin ma oma tuppa. Tema puhul oli lavaline, et ta kadus värskele jäljele sattudes mitmeks päevaks ja ööks ühtejärgi, nii et tema hiljapeale jäämine ei üllatanud mind. Ma ei tea, millal ta koju tuli, aga kui ma hommikul sööma läksin, siis oli ta juba platsis.
111
Kohvitass ühes ja ajaleht teises käes, ise nii värske ja traksis nagu üldse võimalik.
"Vabandage, et ma ilma teieta sööma hakkasin, Watson," ütles ta. "aga te ju mäletate, et meie klient pidi täna hommikul üsna vara siia tulema."

"Kuidas, kell on juba üheksa läbi?" vastasin mina. "Ma ei imestaks, kui see olekski tema. Mulle tundus, et ma kuulsin uksekella helinat."

See oli tõesti meie finantsistist sõber. Ma olin vapustatud sellest, kuidas ta oli muutunud, sest tema muidu nii lai ja suur nägu oli nüüd ära vaevatud ja kõhnunud ning tema juuksed näisid mulle vähemasti varjundi võrra hallimana. Ta tuli tuppa kurnatult ja tuimalt, ning seda oli veel valusam vaadata kui tema ägedust eelmisel hommikul, seejärel vajus ta raskelt tugitooli, mille ma talle lähemale lükkasin.

"Ma ei tea, mida ma olen teinud, et mulle nii rängad katsumused osaks saavad," ütles pankur. "Kõigest kahe päeva eest olin ma õnnelik ja jõukas mees ning mul polnud mingit muret. Nüüd on mulle jäänud vaid üksildane ja häbiväärne vanadus. Uks õnnetus teise otsa. Minu vennatütar Mary on mind maha jätnud."

"Teid maha jätnud?"

"Jah. Täna hommikul oli näha, et ta ei olnud oma voodis maganud, tema tuba oli tühi ning esikulaual lebas mulle adresseeritud kirjake. Olin öelnud talle eelmisel õhtul kurbuse, mitte vihaga, et kui ta oleks abiellunud minu pojaga, oleks võinud poisiga kõik korras olla. Võib-olla oli minust mõtlematu seda öelda. Sellele lausele ta oma kirjakeses viitabki:

Mu kõige kallim onu!

Tunnen, et olen Teile häda kaela toonud, ning tean, et kui ma oleksin teisiti käitunud, oleks see hirmus õnnetus võinud olemata olla. See teadmine ei lase mul enam kunagi Teie katuse all õnnelik olla ning ma tunnen, et pean Teist igaveseks lahkuma. Ärge muretsege minu tuleviku pärast, sest see on kindlustatud, ning mis peamine, ärge hakake mind otsima, sest see oleks tulutu vaev ja teeks mulle ainult kahju. Jään nii elus kui surmas Teid armastavaks tütreks.

Parimate soovidega Mary.

Mida ta võis selle kirjaga mõelda, härra Holmes? Kas te arvate, et see osutab enesetapule?

112

"Ei, ei, ei midagi säärast. Võib-olla on see parim võimalik lahendus. Ma loodan, härra Holder, et teie pahandused hakkavad lõpule jõudma."

"Haa! Või nii! Te olete midagi kuulnud, härra Holmes, te olete niidagi teada saanud! Kus on kalliskivid?"

"Ega tuhat naela tükist teie meelest liiga kõrge hind ei ole?"

"Ma maksaksin ka kümme tuhat."

"Seda pole vaja. Kolmest tuhandest aitab. Ja ma kujutan ette, et vaja läheb ka väikest vaevatasu. Kas teil on tšekiraamat kaasas? Siin on sulg. Kirjutage parem tšekk neljale tuhandele."

Juhmistunud ilmega kirjutas pankur nõutud tšeki. Holmes läks oma kirjutuslaua juurde, võttis välja väikese kolmnurkse kullast eseme, milles oli kolm kalliskivi, ning viskas selle lauale.

Rõõmukarjatusega haaras meie klient selle pihku.

"Te saite selle kätte!" hingeldas ta. "Ma olen päästetud! Ma olen päästetud!"

Tema rõõm oli nii tormiline, nagu oli olnud tema kurbus, ning ta surus taasleitud kalliskivid vastu rinda.

"Te võlgnete veel midagi, härra Holder," ütles Sherlock Holmes üsna karmilt.

"Võlgnen!" Pankur kahmas sule. "Nimetage summa ja ma maksan."

"Ei, mulle ei võlgne te midagi. Te võlgnete väga alandliku vabanduse sellele üllale noormehele, oma pojale, kes on käitunud selles loos nõnda, et ma oleksin uhke, kui minu poeg niiviisi käituks, kui mul üldse kunagi peaks poeg olema."

"Arthur siis ei võtnudki kalliskive?"

"Ma ütlesin teile eile ja ma kordan ka täna, et tema ei võtnud neid."

"Te olete kindel! Tõtakem siis kohe tema juurde ja öelgem talle, et tõde on teada."
"Ta teab seda juba. Kui ma olin kõik välja selgitanud, oli mul temaga jutuajamine, ning kui ma leidsin, et ta ei räägi mulle kogu lugu, rääkisin ma selle talle ise, mispeale ta pidi tunnistama, et mul oli õigus, ning ta lisas need vähesed üksikasjad, mis ei olnud mulle veel päris selged. Kuid teie tänahommikune uudis võib tema suu avada."
113
"Taeva pärast, rääkige siis ometi, mis erakordne saladus see on!"
"Ma räägin ning näitan teile, kuidas ma sammhaaval selleni jõudsin. Ja laske mul öelda teile kõigepealt seda, mida on minul kõige raskem öelda ja teil kõige raskem kuulda: sir George Burnwell ja teie vennatütar Mary kavatsesid abielluda. Nüüd on nad üheskoos põgenenud."
"Minu Mary! Võimatu!"
"Kahjuks on see rohkem kui võimalik; see on kindel. Ei teie ega teie poeg ei tundnud selle mehe tõelist iseloomu, kui te ta oma perekonnaringi võtsite. Ta on üks kõige ohtlikumaid mehi Inglismaal - laostunud mängur, täiesti hulljulge kaabakas, mees, kellel pole ei südant ega südametunnistust. Teie vennatütar ei teadnud midagi säärastest meestest. Kui sir George talle oma tõotusi sosistas, nagu ta oli teinud seda sadadega enne, meelitas Mary ennast mõttega, et tema üksi oli mehe südant liigutanud. Saatan ise teab kõige paremini, mida see lurjus ütles, et teie vennatütrest sai igatahes tema tööriist ning neil oli kombeks peaaegu igal õhtul kohtuda."
"Ma ei saa seda uskuda ning ma ei usu kah!" hüüdis pankur tuhakarva näoga.
"Siis räägin ma teile, mis toimus teie majas eile öösel. Kui teie vennatütar arvas, et te olete oma tuppa läinud, lipsas ta alumisele korrusele ja rääkis oma kallimaga läbi tallitee poole avaneva akna. Sir George'i jalajäljed on lumest läbi vajunud, nii kaua seisis ta seal. Mary rääkis talle diadeemist. Mehe paheline kullaiha lõi lõkkele ning ta painutas neiu oma tahte alla. Ma ei kahtle, et teie vennatütar teid armastas, aga on naisi, kelle puhul armastus kallima vastu kõik teised kiindumused hävitab, ning minu meelest oli tema just niisugune. Ta oli mehe juhtnöörid vaevalt ära kuulata jõudnud, kui ta nägi teid alla tulemas, mispeale la pani akna kiiresti kinni ja rääkis teile ühe teenija kõrvalhüppest puujalaga kallimaga, mis oli ka täiesü tõsi.
Teie poeg Arthur läks pärast jutuajamist teiega magama, aga ta magas halvasti, sest ta oli mures oma võlgade pärast klubis. Keset ööd kuulis ta, kuidas tasased sammud tema uksest möödusid, ta tõusis üles ning nägi välja vaadates üllatusega, et tema onutütar hiilis mööda koridori ja kadus teie riietusruumi. Jahmatusest kivinenud, tõmbas noormees midagi selga ja ootas pimeduses, mis sellest
114
imelikust loost tuleb. Peagi ilmus neiu uuesti välja ning teie poeg nägi koridorilambi valguses, et tal oli käes see kallihinnaline dia-deem. Mary läks trepist alla ning Arthur jooksis õudusest värisedes talle järele ja lipsas teie ukse lähedal kardina taha, kust ta nägi, mis toimus all esikus. Ta nägi, kuidas Mary vargsi akna avas, kellelegi pimedusse diadeemi ulatas, seejärel akna sulges ja uuesti oma tuppa kiirustas, möödudes üsna lähedalt Arthuri peidupaigast kardina taga.
Senikaua, kuni Mary oli mängus, ei saanud Arthur tegutseda, ilma et ta oleks ähvardanud paljastada neiut, keda ta armastas. Aga niipea kui neiu oli kadunud, mõistis ta, kui hävitav õnnetus oleks olnud diadeemi kadumine teie jaoks ja kui ülimalt tähtis oli see heaks teha. Arthur tormas alla nii nagu ta oli, paljajalu, tegi akna lahti, kargas lumme ning jooksis mööda teed, kus ta nägi kuuvalguses tumedat kogu. Sir George Burnwell katsus põgeneda, kuid Arthur püüdis ta kinni ning tekkis rüselus, teie poeg rebis diadeemi ühelt poolt, vastane teiselt poolt. Kähmluses andis teie poeg sir George'ile hoobi ja lõi tal kulmu katki. Siis käis järsk naksatus ning teie poeg. leides, et diadeem on tema käes, tormas majja tagasi, pani akna kinni, läks teie tuppa ning oli just avastanud, et diadeemi on rüseluses väänatud, ja püüdis seda parajasti sirgeks painutada, kui ilmusite teie."

"On see võimalik?" ahmis pankur õhku.

"Siis ajasite teie teda vihale oma sõimuga hetkel, mil ta tundis, et oli ära teeninud teie kõige südamlikuma tänu. Ta ei saanud asjade tõelist seisu seletada, reetmata neiut, kes tegelikult tema hoolitsust ei väärinud. Kuid tema asus rüütellikumale seisukohale ja hoidis oma onutütre saladust."

"Ja sellepärast Mary karjatas ja minestaski, kui ta diadeemi nägi," hüüatas härra Holder. "Oh Jumal, milline pime narr ma olen olnud! Ja Arthur palus luba viieks minutiks välja minna! Kallis poiss tahtis näha, kas puuduv tükk on võitluspaigas. Kui julmalt olen ma talle ülekohut teinud!"

"Kui ma teie juurde saabusin," jätkas Holmes, "tegin ma kohe väga hoolikalt maja ümber ringi, et näha, kas lumel on mingeid jälgi, mis mind aidata võiksid. Ma teadsin, et eelmisest õhtust saadik ei olnud lund sadanud, ning ka seda, et tfigev külm oli jälgi säilitanud. Ma läksin mööda kaubateed, kuid leidsin, et see oli segi trambitud

115

ning seal polnud midagi näha. Aga just tee kõrval, köögiukse lähedal, oli seisnud üks naine ja rääkinud mehega, kelle jäljed näitasid, et tal oli puujalg. Ma sain isegi aru, et neid oli segatud, sest nagu oli näha sügavatest päkajälgedest ja kergetest kannajälgedest, oli naine kiiresti ukse juurde tagasi jooksnud. Puujalg oli aga natuke aegu oodanud ning siis ära läinud. Mõtlesin tookord, et tegemist võis olla toatüdruku ja tema armsamaga, kellest te olite juba mulle rääkinud, ning uurimine näitas, et asi oligi nõnda. Tegin aias ringi, märkamata midagi peale mõnede jälgede, mida ma pidasin politseile kuuluvaks, aga kui ma jõudsin taluteele, oli minu ees lumele kirjutatud väga pikk ja keeruline lugu.

Lumel oli saabastega mehe kahekordne jäljerida ja teine kahekordne jäljerida, mis, nagu ma rõõmuga nägin, kuulus paljasjalgsele mehele. Teie jutu põhjal olin ma otsekohe veendunud, et need olid teie poja jäljed. Esimene mees oli mõlemal korral kõndinud, teine aga oli kiiresti jooksnud, ning kuna tema jäljed olid kohati saapa-jälgede peal, siis oli ilmne, et ta oli seda teed läinud esimese mehe järel. Ma läksin jälgi pidi ja leidsin, et need viisid esikuaknani, kus saabastega mees oli oodates kõik lume ära tallanud. Siis kõndisin ma jälgi pidi raja teise otsa, mis oli umbes saja jardi kaugusel või kaugemalgi tee peal. Ma nägin, kus saabastega mees oli ümber pöördunud, kus lumi oli sõtkutud, otsekui oleks seal rüselus toimunud, ning lõpuks mõnda veretilka, mis näitasid mulle, et ma ei olnud eksinud. Saabastega mees oli siis teed mööda edasi jooksnud ning veel üks väike vereplekk näitas mulle, et vigastada oli saanud just tema. Kui ta teises otsas maanteele jõudis, leidsin ma, et teed oli roogitud, nii et need jäljed lõppesid seal.

Kuid majja tulles uurisin ma, nagu te mäletate, esikuakna lauda ja piita oma suurendusklaasiga ning nägin otsekohe, et keegi oli sealt välja roninud. Ma eraldasin pöia piirjooni kohas, kuhu märg jalg oli sisse tulles asetatud. Siis hakkasin ma toimunu kohta arvamust kujundama. Üks mees oli oodanud akna taga; keegi oli toonud kalliskivid; seda tegu oli pealt näinud teie poeg; ta oli varast taga ajanud; oli temaga võidelnud; nad olid mõlemad diadeemi rebinud, nende ühine jõud oli põhjustanud vigastusi, mida kumbki üksi poleks suutnud tekitada. Teie poeg oli võitjana tagasi tulnud, kuid üks tükike oli jäänud tema vastase haardesse. Nii kaugele oli asi selge. Nüüd

116

tekkis küsimus, kes oli see mees ja kes oli talle diadeemi toonud?

Minu vana põhimõte on, et kui te olete välistanud võimatu, siis peab olema tõde see, mis järele jääb, olgu see nii vähe tõenäoline kui tahes. Niisiis, ma teadsin, et teie ei olnud diadeemi alla toonud, seega jäid üle ainult teie vennatütar ja toatüdrukud. Aga kui need olid toatüdrukud, miks peaks teie poeg laskma ennast nende asemel süüdistada? Selleks ei saanud olla mingit põhjust. Kuid et ta armastas oma onutütart, siis oli see hiilgav seletus, miks ta neiu saladust hoidis - seda enam, et

saladus oli häbiväärne. Kui mulle meenus, et te olite oma vennatütart selle akna juures näinud ning et ta diadeemi uuesti nähes minestas, muutus minu oletus veendumuseks.

Ja kes võis olla tema kaasosaline? Ilmselt kallim, sest kes muu võiks üles kaaluda armastuse ja tänulikkuse, mida neiu ilmselt teie vastu tundis? Ma teadsin, et te käisite harva väljas ning teie sõprade-ring oli väga piiratud. Aga nende seas oli sir George Burnwell. Ma olin juba varem kuulnud, et ta oli kurikuulus naistekütt. Küllap olid tema jalas need saapad ning tema käes puuduvad kalliskivid. Kuigi ta teadis, et Arthur oli ta avastanud, võis ta ikkagi loota, et teda ei ähvarda miski, sest noormees ei saanud öelda sõnagi omaenda perekonda kompromiteerimata.

Noh, teie enda kaine mõistus ütleb teile, mis abinõud ma järgmiseks tarvitusele võtsin. Ma läksin päevavargaks maskeerununa sir George'i majja, mul õnnestus tema teenriga tutvust sobitada, ma kuulsin, et tema isand oli eelmisel ööl pead kriimustanud, ning tegin lõpuks kõik kindlaks, ostes kuue šillingi eest sir George'i äravisatud saapad. Nendega läksin ma uuesti Streathamisse ja nägin, et need sobisid täpselt jälgedesse."

"Eile õhtul märkasin ma taluteel näruselt riides hulgust," ütles härra Holder.

"Täpselt nii. See olin mina. Ma leidsin, et mees on mul pihus, seega tulin ma koju ja vahetasin riided. Siis pidin ma käituma delikaatselt, sest mõistsin, et skandaali vältimiseks tuleb tema kohtusse kaebamisest loobuda, ning teadsin ka, et temasugune nutikas lurjus mõistab, et meie käed on selles loos seotud. Ma läksin temaga kokku saama. Kõigepealt muidugi eitas ta kõike. Aga kui ma kirjeldasin talle üksikasjalikult kogu sündmuste käiku, püüdis ta mind ähvardada ja võttis seinalt tinanupuga kepi. Kuid ma teadsin, mida

117

oodata, ja pistsin talle püstoli nina alla, enne kui ta mind lüüa jõudis. Siis muutus sir George natukene mõistlikumaks. Ütlesin, et me maksame tema käes olevate kivide eest tuhat naela tükist. See kutsus esile esimesed kahetsuse ilmingud. "Ah, pagan võtaks!" ütles ta. "Ma andsin nad kõik kuuesaja eest käest ära!" Lubades sir GeorgeMle, et asja kohtusse ei anta, õnnestus mul peagi ostja aadress teada saada. Asusin teele ning sain pärast pikka tingimist meie kivid kätte, makstes tükist tuhat naela. Siis astusin ma teie poja juurest läbi. ütlesin talle, et kõik on korras, ning heitsin lõpuks, ma ütleksin, pärast tõeliselt ränka päevatööd, kella kahe paiku öösel magama."

"See päev päästis Inglismaa suurest avalikust skandaalist," ütles pankur püsti tõustes. "Härra Holmes, ma ei leia lihtsalt õigeid sõnu, aga ma ei jäta teid tehtu eest tänamata. Teie oskused on tõesti ületanud kõik, mida ma olen nende kohta kuulnud. Aga nüüd pean ma tõttama oma kalli poisi juurde, et tehtud ülekohtu pärast vabandada. Aga see, mida te mulle vaesest Maryst rääkisite, läheb mulle valusasti südamesse. Isegi teie ei suuda mulle öelda, kus ta praegu on."

"Minu meelest võib päris kindlalt väita," vastas Holmes, "et ta on seal, kus on sir George Burnwell. Ja niisama kindel on ka see, et olgu selle neiu patud millised tahes, nende eest saab ta varsti enam kui piisavalt karistatud."

VI. INSENERI PÖIDLA MÕISTATUS

Kõigist neist probleemidest, mis olid esitatud minu sõbrale Sherlock Holmesile lahendamiseks meie sõpruse jooksul, juhtisin mina tema tähelepanu ainult kahele: härra Hatherley pöidlale ja kolonel War-burtoni hullusele. Viimati mainitu oleks andnud terasele ja isikupärasele vaatlejale laiema tegevusvälja, kuid esimesel lool oli nii kummaline algus ja nii dramaatilised üksikasjad, et see väärib võibolla rohkem jäädvustamist, olgugi et see andis mu sõbrale vähem võimalust nende deduktiivsete arutlusmeetodite kasutamiseks, mille abil ta nii märkimisväärseid tulemusi saavutas.

Ma usun, et seda lugu on rohkem kui kord ajalehtedes kirjeldatud, aga nagu kõigi selliste jutustuste puhul ikka, on selle mõju palju vähem rabav, kui See on esitatud en bloc poole veeru trükiteksti ulatuses, ning sündmustel pole lastud areneda teie silme all nii, et mõistatus läheneb järk-järgult sedamööda, kuidas iga uus avastus sammu võrra täielikule tõele lähemale viib. Tol ajal jätsid need asjaolud mulle sügava mulje ning kahe aasta möödumine pole kuigivõrd seda mõju nõrgendanud.

Sündmused, millest ma kavatsen teile nüüd lühidalt jutustada, leidsid aset tuhande kaheksasaja kaheksakümne üheksandal aastal, üsna varsti-pärast minu abiellumist. Ma olin hakanud jälle tegelema arstipraksisega ning olin lõpuks jätnud Holmesi üksi tema Baker Streeti korterisse, kuigi ma käisin tal tihti külas ning veensin teda

119

isegi vahetevahel tema boheemlikest harjumustest sedavõrd loobuma, et ta külastas meid. Minu praksis oli järjekindlalt suurenenud ning et ma juhtusin elama Paddingtoni jaama lähedal, siis oli minu patsientide hulgas ka mõni sealne teenistuja. Üks neist, kelle ma olin ravinud terveks piinarikkast ja pikaajalisest haigusest, kuulutas väsimatult minu voorusi ja püüdis saata minu juurde iga kannataja, keda ta kuidagiviisi mõjutada sai.

Ühel hommikul, natuke enne kella seitset, äratas mind toatüdruk, kes koputas uksele ja teatas, et Paddingtonist on tulnud kaks meest, kes ootavad vastuvõtukabinetis. Ma riietusin kiirustades, sest teadsin kogemuste põhjal, et raudteega seotud juhtumid ei olnud peaaegu kunagi tühised, ning tõttasin alla. Kui ma alla jõudsin, tuli kabinetist välja minu vana liitlane raudteevaht ning pani ukse enda järel kõvasti kinni.

"Ma panin ta sinna istuma," sosistas ta pöidlaga üle õla osutades, "temaga on praegu kõik korras."

"Mis siis juhtunud on?" küsisin ma, sest mehe käitumisviisi põhjal oleks võinud arvata, et minu kabinetti on kinni pandud mingi seninägematu olevus.

"Uus patsient," sosistas raudteevaht. "Mõtlesin, et toon ta ise kohale, siis ta ei saa plehku pista. Seal ta nüüd on, elus ja terve. Ma pean ise minema, doktor, mul on nagu teilgi oma kohus täita."

Ja see ustav hing läkski minema, ilma et mul oleks olnud isegi aega teda tänada.

Ma läksin vastuvõtutuppa ja leidsin ühe härra laua taga istumas. Tal oli seljas tagasihoidlik kirju tviidülikond, riidest mütsi oli ta asetanud mu raamatute peale. Tema ühe käe ümber oli mässitud taskurätt, mis oli vereplekiline. See oli noor, ütleksin, et mitte üle kahekümne viie, tugeva meheliku näoga noormees, aga ta oli äärmiselt kahvatu ning jäi mulje, otsekui oleks teda vallanud mingi tugev erutus, mille talitsemiseks kulus kogu tema vaimujõud.

"Andke andeks, et ma teid nii vara üles ajasin, doktor," ütles ta. "aga minuga juhtus öösel väga raske õnnetus. Tulin hommikul rongiga linna ja kui ma küsisin, kust ma võiksin arsti leida, saatis üks tubli mees mind väga lahkesti siia. Ma andsin toatüdrukule oma nimekaardi, kuid ma näen, et ta on jätnud selle siia laua peale."

Võtsin kaardi kätte ja vaatasin seda. "Härra Victor Hatherley.

120

hüdraulikainsener, Victoria Street 16A (neljas korrus). Need olid läinu hommikuse külastaja nimi, töö ja elupaik. "Mul on kahju, et hia lasksin teil oodata," ütlesin ma oma raamatukogutooli istudes. "Nagu ma aru saan, te tulete otse öiselt reisilt, mis on iseendast üksluine tegevus."

, "Oh, minu ööd ei saaks küll kuidagi üksluiseks nimetada," ütles noormees naerma hakates. Ta naeris südamest, tema naer oli kuidagi kile ning ta nõjatus naerust vappudes vastu tooli seljatuge. Kogu minu arstivaist ütles, et selle naeruga pole asi õige.

"Jätke järele!" hüüdsin ma. "Võtke ennast kokku!" Ma valasin talle karahvinist vett klaasi.

Sellest ei olnud paraku kasu. Noort meest oli haaranud säärane hüsteeriahoog, mis tabab tugevaid iseloome, kui mingi raske kriis on läbi saanud. Peagi sai ta uuesti enesevalitsuse tagasi ning oli väga kurnatud ja kahvatu väljanägemisega.

"Ma käitusin nagu viimane narr." hingeldas ta. "Mitte sugugi. Jooge see ära!" Ma kallasin natuke brändit vette ja tema kaametesse põskedesse hakkas tulema puna.

"See on juba parem." ütles ta. "Ja nüüd, doktor, võib-olla te oleksite nii lahke ja vaataksite mu pöialt või õigemini seda kohta, kus mu pöial enne oli."

Ta mähkis taskuräti lahti ja sirutas käe välja. Isegi minu karastunud närvide juures läbis mind seda nähes judin. Käel oli neli ettesirutatud sõrme jajube, punane käsnataoline kont, kus oleks pidanud olema pöial. See oli tervenisti maha lõigatud või rebitud.

"Püha taevas!" hüüatasin ma. "Kui hirmus vigastus. Küllap käsi jooksis tublisti verd."

"Jah, jooksis küll. Ma minestasin, kui see juhtus, ning olin ilmselt kaua teadvuseta. Meelemärkusele tulles leidsin, et haav jooksis ikka veel verd, nii et ma sidusin taskuräti ühe otsa väga tihedalt randme ümber ja tõmbasin selle puupulga abil pingule."

"Suurepärane! Teist oleks pidanud kirurg saama."

"Teate, see on hüdraulikaküsimus ja jääb minu eriala piiresse."

"Pöial on ära lõigatud väga raske ja terava esemega," ütlesin ma haava uurides.

"Nagu näiteks lihunikukirves," ütles tema.

"Küllap vist õnnetus?"



121

"Mitte sinnapoolegi."

"Kuidas? Tapahimuline kallaletung?"

"Väga tapahimuline."

"Te ajate mulle hirmu peale."

Ma pesin haava, puhastasin selle, sidusin kinni ning katsin lõpuks vatikorra ja karboolhappega töödeldud sidemetega. Noormees istus kulmugi kergitamata, kuigi aeg-ajalt hammustas ta huulde.

"Kuidas te ennast tunnete?" küsisin ma, kui olin lõpetanud.

"Oivaliselt! Teie brändi ja korralik side - ma tunnen ennast nagu uus inimene. Olin väga nõrk. aga mul on tulnud ka palju läbi elada."

"Võib-olla on parem, kui te sellest ei räägiks. See mõjub ilmselt teie närvidele halvasti."

"Oh ei, praegu enam mitte. Mul tuleb oma lugu politseile rääkida, aga omavahel öeldes, kui poleks sellist veenvat tõendil nagu minu haav, oleksin üllatunud, kui nad mu juttu usuksid, sest see on väga erakordne lugu ning mul pole kuigi palju tõendeid, mis seda toetaksid, ent isegi kui nad seda usuksid, tean ma kogu asjast nii vähe, et ma kahtlen, kas õiglus pääseb võidule."

"Ahaa!" hüüdsin mina. "Kui on tegemist mingi probleemiga, mille lahendust te näha ihkate, soovitaksin ma teile tungivalt tulla enne politseisse minekut minu sõbra, härra Sherlock Holmesi juurde."

"Oh. ma olen sellest mehest kuulnud," vaslas mu külastaja, "ning ma oleksin väga rõõmus, kui ta asja käsile võtaks, kuigi ma pean muidugi ka politseisse teatama. Kas te soovitaksite mind oma sõb-rale?"^

"Ma teen isegi rohkem. Ma viin teid ise tema juurde." "Ma oleksin teile äärmiselt tänulik."

"Me võtame voorimehe ja lähme koos. Me jõuame just parajaks ajaks, et ühes temaga natuke hommikust süüa. Kas te jaksate käia?"

"Jah, ma ei saa enne rahu, kui ma olen oma loo ära rääkinud."

"Siis kutsub mu teener voorimehe, ma tulen silmapilk tagasi."
Tormasin trepist üles, seletasin asjaloo oma naisele lühidalt ära ning viie minuti pärast olin voorimehetroskas ja sõitsin oma uue tuttavaga Baker Streetile.

Sherlock Holmes lamaskles, nagu ma olingi oodanud, hommikumantel seljas, ta luges "Timesi" erakuulutuste lehekülge ja suitsetas oma hommikueelset piibutäit, mis koosnes kõikvõimalikest eelmise

122

päeva piibutäitest ülejäänud tubakapäradest ja jäänustest, mis olid , kõik hoolikalt kuivatatud ja kaminasimsi nurgale kogutud. Ta võttis meid vastu oma vaiksel sõbralikul moel, tellis praetud peekonit ja mune juurde ning sõi koos meiega tugeva hommikusöögi. Kui see läbi sai, aitas Holmes meie uue tuttava diivanile istuma, asetas padja tema pea alla ning pani klaasi vee ja brändiseguga tema käeulatusse.

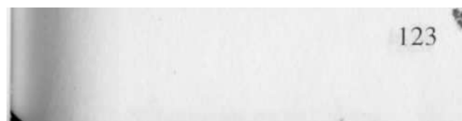
"On kerge näha, et teie kogemus ei olnud päris tavaliste killast, härra Hatherley," ütles ta. "Heitke palun siia pikali ja tundke end nagu kodus. Rääkige meile niipalju kui suudate, aga katkestage oma jutustus niipea, kui te väsite, ning kosutage ennast pisut selle ergutiga."

"Tänan teid," vastas mu patsient, "aga ma olen tundnud end uue inimesena sellest saadik, kui doktor mul haava kinni sidus, ning arvan, et teie hommikusöök viis ravi lõpule. Ma raiskan teie väär-tuslikku aega nii vähe kui võimalik, seetõttu alustan otsekohe oma iseäralike juhtumuste lugu."

Holmes istus suures tugitoolis, näol see roidunud, rauge ihne, mis varjas tema erku ja terast loomust, mina aga istusin tema vastas ning me kuulasime vaikides imelikku lugu, mida meie külaline üksikasjalikult jutustas.

"Olgu teile teadmiseks," ütles ta, "et ma olen orb ja poissmees ja elan üksi oma Londoni korteris. Elukutselt olen ma hüdraulikainse-ner ning ma olen saanud märkimisväärseid töökogemusi seitsme aasta jooksul, mil ma olin õpiajal Greenwichi tuntud firmas Venner & Matheson. Kaks aastat tagasi, kui mu õpiaeg läbi sai ning kui ma oma vaese isa surma järel kena rahasumma pärisin, otsustasin ise äri alal õnne katsuda ja üürisin endale kontori Victoria Streetil.

Küllap leiavad kõik inimesed, et nende esimesed iseseisvad sammud äri alal on lihtsalt jubedad. Minule oli see aeg erakordselt kole. Kahe aasta jooksul on mul olnud kolm konsultatsiooni ja üks väike tööots ning absoluutselt midagi muud pole mu elukutse mulle sisse toonud. Minu kogu teenistus on siiani kakskümmend seitse naela ja kümme šillingit. Ma ootasin oma väikeses toas iga päev kella üheksast hommikul kella neljani pärastlõunal, kuni ma hakkasin lõpuks julgust kaotama ning arvama, et mul ei tulegi kunagi mingeid kliente.



Kuid eile, just siis, kui kavatsesin kontorist lahkuda, tuli mu

123

ametnik sisse ja ütles, et üks härra tahab mind äriasjus näha. Ametnik tõi mulle ka nimekaardi, kuhu oli kirjutatud "Kolonel Lysander Stark". Kohe tema kannul tuli kolonel ise, kõvasti keskmisest pikem mees, kuid äärmiselt kõhn. Ma pole vist kunagi elus nii kõhna inimest näinud. Terve tema nägu näis koosnevat ainult teravast ninast ja lõuast ning põsenahk oli esiletungivate kontide peal üsna pingul. Ometi tundus see kõhnus normaalne, mitte mõnest tõvest tingitud, sest mehe pilk oli särav, samm reibas ja rüht kindel. Ta oli rõivastatud lihtsalt, aga korralikult, ning vanust oli tal pigem neljakümne kui kolmekümne ringis.

"Härra Hatherley?" küsis ta kerge saksa aktsendiga. "Teid, härra Hatherley, soovitati mulle kui meest, kes ei ole mitte ainult asjatundja omal alal, vaid kes on ka diskreetne ja oskab saladust hoida."
Ma kummardasin, tundes end sellise pöördumise peale meelitatuna nagu iga teinegi noor mees. "Kas ma tohin küsida, kes mulle nii hea iseloomustuse andis?"
"Noh, võib-olla on parem, kui ma seda teile praegu ei ütle. Samast allikast kuulsin ma ka, et te olete orb ja poissmees ning elate üksi Londonis."
"See on täiesti õige," vastasin ma, "aga te vabandate mind, kui ma ütlen, et ma ei mõista, mis seos on sel kõigel minu ametialaste võimetega. Ma saan aru, et te tahtsite minuga ametiasjus rääkida?"
"Kahtlemata ametiasjus. Aga küll te näete, et kogu minu jutt on tegelikult asjakohane. Mul on teile erialast tööd, kuid vajalik on täielik saladuskate - saage aru, täielik saladuskate ning muidugi võime seda oodata rohkem mehelt, kes elab üksi, kui mehelt, kes elab perekonnarüpes."
"Kui ma olen juba lubanud saladust hoida," laususin ma, "siis võite mind täielikult usaldada."
Ta silmitses mind minu sõnade ajal väga tähelepanelikult ning mulle tundus, et ma ei olnud kunagi enne näinud nii kahtlustavat ja küsivat pilku.
"Kas te siis lubate?" küsis kolonel lõpuks.
"Jah, ma luban."
"Absoluutne ja täielik vaikimine enne tööd, töö ajal, ja pärast seda? Mitte mingisuguseid viiteid sellele asjale ei suuliselt ega kirjalikult?"
124
"Ma olen juba oma sõna andnud."
"Väga hea." Ta kargas äkitselt püsti, sööstis nagu välk üle toa ja paiskas ukse lahti. Koridor ukse taga oli tühi.
"Kõik on korras," ütles ta tagasi tulles. "Ma tean, et alluvad tunnevad mõnikord huvi oma peremehe asjade vastu. Nüüd võime rahulikult rääkida." Ta tõmbas oma tooli päris minu tooli lähedale ning hakkas mind uuesti selle küsiva ja mõtliku pilguga silmitsema.
Selle kondise mehe kummaliste vigurite mõjul oli minus hakanud tekkima vastikustunne ja isegi väike hirm. Ka kartus klienti kaotada ei suutnud panna mind kärsitust ohjeldama.
"Palun rääkige, mis asja teil oli," ütlesin ma, "sest mul pole aega raisata." Andku taevas andeks mulle see viimane lause, aga need sõnad tulid mulle huulile.
"Kuidas teile sobiks viiskümmend gini ühe öö töö eest?" küsis ta. "Suurepäraselt."
"Ma ütlen ühe öö töö, kuigi ühe tunni töö oleks tõele lähemal. Ma tahaksin lihtsalt kuulda teie arvamust hüdraulilise stantsimismasina kohta, mis on korrast ära. Kui te näitate meile, mis on viga, teeme ise selle peagi korda. Mis te säärasest tööst arvate?"
"Töö paistab olevat kerge ja tasu helde."
"Nii see on. Me soovime, et te tuleksite täna viimase rongiga."
"Kuhu?"
"Eyfordi Berkshire'is. See on väike asula Oxfordshire'i piiril, seitsme miili kaugusel Readingist. Paddingtonist väljub rong, millega te jõuate kohale veerand kaheteistkümne paiku."
"Väga hea."
"Ma tulen teile tõllaga vastu."
"Tähendab, meil tuleb veel edasi sõita?"
"Jah, meie majakene on päris maakohas. Tubli seitse miili Eyfordi jaamast."
"Siis me küll enne keskööd kohale ei jõua. Ilmselt ei lähe öösel enam ühtki rongi tagasi. Ma olen sunnitud ööseks sinna jääma."
"Jah, me saame teid kerge vaevaga ööbima jätta."
"See on ju väga ebamugav. Kas ma ei võiks tulla mingil sobivamal ajal?"

"Me oleme otsustanud, et on kõige parem, kui te tulete hilja, ende ebamugavuste kompenseerimiseks maksamegi teile, noorele
125
ja tundmatule mehele, tasu, mille eest võiks kuulda teie elukutse tippude arvamust. Aga kui te seda pakkumist vastu võtta ei taha, siis on veel küllalt aega keelduda."

Ma mõtlesin viiekümne gini peale ning sellest, kui väga need mulle ära kuluksid. "Ei," vastasin ma. "Ma tulen väga meelsasti teie soovidele vastu. Sooviksin siiski pisut selgemat juhatust, mida te minult ootate."

"Jah, muidugi. On täiesti loomulik, et vaikimistõotus, mille me teilt võtsime, äratab teis uudishimu. Ma ei taha, et te seoksite end millegagi, ilma et teile oleks kõik ära seletatud. Me vist võime päris kindlad olla. et meid ei kuulata pealt?"

"Täiesti kindlad."

"Seega on asjalugu järgmine. Teile on tõenäoliselt teada, et vanu-tusmuld on väärtuslik toode ning et seda leidub Inglismaal ainult paaris kohas?"

"Nii ma olen kuulnud."

"Natuke aega tagasi ostsin ma väikese maja - väga väikese maja - kümne miili kaugusel Readingist. Mul oli õnn avastada, et ühel minu põllul asus vanutusmulla lade. Seda lähemalt uurides leidsin ma aga, et lade on suhteliselt väike ning moodustab ühendusriba kahe palju suurema lademe vahel sellest vasakul ja paremal, mis asusid aga mõlemad minu naabrite maadel. Need head inimesed ei teadnud üldse, et nende maas leidus midagi, mis oli niisama väärtuslik nagu kullakaevandus. Loomulikult oli minu huvides osta nende maad, enne kui nad selle tõelise väärtuse avastaksid, kuid kahjuks ei olnud mul selleks kapitali. Ma jagasin oma saladust aga paari sõbraga ning nemad tegid ettepaneku, et me peaksime vaikselt ja salaja oma väikese lademe kallal töötama ning et sel kombel teenik-sime raha, mis võimaldaks meil naaberpõldusid ära osta. Seda me olemegi nüüd mõnda aega teinud ning oma operatsioonide kergendamiseks seadsime üles hüdraulilise pressi. See press, nagu ma olen juba seletanud, on korrast ära ning me soovime kuulda teie arvamust. Me valvame aga oma saladust väga kiivalt ning kui saadakse juba teada, et meie väikeses majas käivad hüdraulikainsenerid, siis hakatakse seda asja uurima, ning kui faktid avalikuks tuleksid-võiksin ma jumalaga jätta igasuguse võimalusega neid maid saada ja oma plaane ellu viia. Seepärast ma nõudsingi teilt lubadust, et te ei
126
räägi oma tänaöisest Eyfordi-sõidust mitte ühelegi inimesele. Loodetavasti oli minu jutt arusaadav?"

"Ma saan teist täiesti aru," ütlesin ma. "Ainus asi, mida ma riselt ei mõista, on see, mis kasu võib teil olla hüdraulilisest pressist vanutamismulla kaevandamisel, sest minu arusaamist mööda kaevandatakse seda nagu kruusa kruusaaugust."

"Oh," vastas kolonel hooletult, "mc kasutame oma meetodeid. Me pressime mulla plokkideks, et me saaksime need ära viia, ilma et keegi taipaks, mis need on. Aga see on üksnes pisiasi. Ma olen teile nüüd kogu loo jutustanud, härra Hatherley, ning olen ka näidanud, kuidas ma teid usaldan." Viimaste sõnade ajal tõusis ta püsti.

"Ma ootan teid siis veerand kaksteist Eyfordis."

"Ma tulen kindlasti." I "Ja mitte sõnakestki kellelegi." Kolonel saatis mulle viimase pika küsiva pilgu, ning jätnud külma, niiske käepigistusega hüvasti, tõttas ta toast välja.

Noh, kui ma kõige selle üle rahulikult järele mõtlesin, olin ma, nagu te mõlemad võite arvata, selle ootamatult mulle usaldatud töö ule väga hämmastunud. Ühelt poolt olin ma muidugi rõõmus, sest tasu oli vähemalt kümme korda suurem kui ma ise oleksin oma teenete eest osanud küsida, ning oli

võimalik, et see tellimus võis kaasa tuua veel teisigi. Teiselt poolt oli minu palkaja nägu ja käitumine jätnud mulle ebameeldiva mulje ning minu meelest ei olnud tema seletus vanutusmullast piisav seletamaks vajadust minna sinna süda-öösel, ning tema hirmu, et ma äkki oma käigust kellelegi räägin. Ma surusin siiski kõik kartused maha. sõin tugevasti õhtust, sõitsin Pad-dingtoni ja asusin teele, olles täitnud täpselt nõuet keel hammaste taga hoida.

Readingis tuli mul vahetada mitte ainult vagunit, vaid ka jaama. Jõudsin sellegipoolest viimasele Eyfordi rongile ning saabusin väikesse ähmaselt valgustatud jaama üksteist läbi. Olin ainus seal väl-junud reisija ning platvormil ei olnud kedagi peale õõtsuva laternaga unise pakikandja. Kui ma aga jalgväravast välja läksin, leidsin oma hommikuse tuttava teisel pool värava varjus ootamas. Sõnagi lausujata haaras ta mul käsivarrest kinni ja kiirustas koos minuga sõidukisse, mille uks oli lahti. Ta tõmbas mõlemal pool akendele katted

127

ette, koputas vastu tõllaseina ja me kihutasime minema nii kiiresti kui hobune võttis."

"Üks hobune?" hüüdis Holmes vahele.

"Jah, ainult üks."

"Kas te hobuse värvi panite tähele?"

"Jah, ma nägin seda külglaternate valgel, kui ma sõidukisse astusin. Hobune oli raudjas."

"Väsinud või värske?"

"Oh, värske ja karv läikis."

"Tänan teid. Palun vabandust, et ma teid katkestasin. Palun jätkake oma väga huvitavat jutustust."

"Hakkasime siis sõitma ja sõitsime vähemalt tund aega. Kolonel Lysander Stark oli öelnud, et maja asub ainult seitsme miili kaugusel, aga selle järgi, kui kaua me sõitsime, ütleksin mina, et tegemist oli pigem kaheteistkümne miiliga. Kolonel istus kogu aeg vaikides minu kõrval ning ma nägin rohkem kui kord tema poole vaadates, et ta silmitseb mind väga pingsalt. Tundub, et sealkandis ei ole külateed kuigi heas korras, sest me rappusime koledasti. Ma katsusin aknast välja vaadata, et näha, kus me asume, kuid aknad olid jääklaa-sist ning ma ei näinud midagi peale mõne mööduva ereda valgus-laigu. Aeg-ajalt riskisin ma teha mõne märkuse, et reisi üksluisust leevendada, aga kolonel vastas ainult ühesilbiliselt ning vestlusest ei tulnud midagi välja. Lõpuks tuli siiski konarliku tee asemel krabisev ja sile kruusatatud sissesõidutee ning tõld peatus. Kolonel Lysander Stark hüppas välja ning kui ma talle järgnesin, tõmbas ta mind kähku meie ees mustavale verandale. Me oleksime nagu tõllast otse esikusse astunud, nii et mul ei õnnestunud maja esikülge isegi vilksamisi näha. Niipea kui ma olin üle läve saanud, langes uks meie järel raskelt kinni ning ma kuulsin ärasõitva tõlla nõrka rattamürinat.

Majas oli kottpime ning kolonel kobas tikke otsides ringi ja pomises midagi endamisi. Äkitselt avanes koridori teises otsas uks ning meie poole sirutus pikk kuldne valgustriip. See läks laiemaks ning nähtavale ilmus naine, käes lamp, mida ta hoidis pea kohal, pea ette sirutatud, et meid paremini näha. Ma nägin, et naine oli nägus ning läikest, mille lambivalgus tema tumedale kleidile andis, mõistsin ma, et tegemist oli kalli kangaga. Ta otsekui küsis midagi mingis võõras keeles, ning kui mu kaaslane pahuralt ja ühesilbiliselt vastas,

128

võpatas naine nõnda, et lamp oleks peaaegu tal käest kukkunud. Kolonel Stark läks tema juurde, sosistas talle midagi kõrva ning lükanud naise tagasi tuppa, kust see oli tulnud, tuli, lamp käes, minu juurde tagasi.

"Võib-olla te olete nii lahke ja ootate mõne minuti siin toas," ütles ta, üht teist ust lahti lükates. See oli vaikne, lihtsalt sisustatud tuba, keset tuba oli ümmargune laud, millel lebasid läbisegi mõned

saksakeelsed raamatud. Kolonel Stark pani lambi ukse kõrvale harmooniumi peale. "Ma tulen kohe tagasi," ütles ta ja kadus pimedusse.

Ma heitsin pilgu laual lebavatele raamatutele, ning hoolimata sellest, et ma saksa keelt ei osanud, mõistsin ma, et kaks neist olid seadusalased traktaadid ja ülejäänud luulekogud. Siis läksin ma ümbruskonda silmata lootes akna juurde, kuid selle ette oli kinnitatud tugevate riividega tammepuust luuk. Maja oli imeliselt vaikne. Kusagil koridoris tiksus valjusti üks vana seinakell, muidu valitses kõikjal surmavaikus. Mu hinge hakkas pugema ähmane rahutus. Kes olid need sakslased ning mida nad tegid siin kummalises kolkas? Ja kus see maja üldse asus? Ma olin umbes kümne miili kaugusel Eyfordist, see oli kõik, mida ma teadsin, aga kas ma asusin põhjas, lõunas, idas või läänes, sellest ei olnud mul aimugi. Tegelikult jäid Reading ja võib-olla ka teised suured linnad sellesse raadiusse, nii et see paik ei pruukinudki olla niisugune kolgas. Ometi näitas see täielik vaikus kindlalt, et me asusime maal. Kõndisin mööda tuba edasi-tagasi, ümisesin tuju tõstmiseks üht viisi ning tundsin, et olen oma viiekümneginise tasu täielikult ära teeninud.

Äkitselt, ilma et hauavaikust oleks miski eelnevalt rikkunud, vajus mu toa uks aeglaselt lahti. Uksel seisis seesama naine, esiku-pimedus selja taga, ning minu lambi kollane valgus paistmas tema erutatud ja ilusale näole. Ma nägin esimesest pilgust, et ta oli hirmust haige, ning see vaatepilt pani mul endal südame rinnus tarduma. Ta tõstis vaikimise märgiks ühe väriseva sõrme ning sosistas mulle vigases inglise keeles mõne sõna, vaadates ise otsekui hir-> rnunud sälg üle õla pimedusse.

"Mina läheksin ära," ütles ta, püüdes, nagu mulle näis, kõigest jõust rahulikult rääkida. "Mina läheksin ära. Ma ei jääks siia. Siin pole teil midagi head teha."

129

"Aga, proua," ütlesin mina, "Ma ei ole veel teinud seda, milleks ma tulin. Ma ei saa kuidagi ära minna, enne kui ma olen masinat näinud."

"Teil pole mõtet oodata," jätkas naine. "Võite minna uksest välja, keegi ei takista." Ja nähes siis, et ma naeratasin ja raputasin pead. loobus ta järsku oma talitsetusest ja astus sammu edasi, käed palu-valt kokku surutud. "Jumala nimel!" sosistas ta. "Kaduge siit enne, kui on liiga hilja!"

Mina aga olen loomult pisut põikpäine ning seda enam ma mingisse asjasse tahan sekkuda, mida rohkem on ees takistusi. Mõtlesin oma viiekümneginisest tasust, väsitavast reisist ja ebameeldivast öõst, mis näis mind ees ootavat. Kas see kõik pidi olema ilmaasjata.' Miks peaksin ma minema hiilima, ilma et ma oleksin oma töö teinud ja mulle määratud tasu saanud? Kust mina teadsin, see naine võis mingi kinnisidee all kannatada. Kuigi naise käitumine oli vapustanud mind rohkem, kui ma tunnistada tahtsin, raputasin ma seega söakal ilmel uuesti pead ja teatasin, et kavatsen jääda. Naine pidi juba uuesti veenma hakkama, kui meie pea kohal kostis ukse pauga-tus ning trepilt kõlasid mitmed sammud. Naine kuulatas hetke, ringutas ahastuses käsi ja kadus niisama äkki ja käratult, nagu ta oli tulnud.

Tulijad olid kolonel Lysander Stark ja lühike paks mees, kelle topeltlõua voltide vahel kasvas villataoline habe ning keda tutvustati mulle härra Fergusonina.

"See on mu sekretär ja töödejuhataja," ütles kolonel. "Muide, mul on mulje, et minust jäi see uks suletuks. Kardan, et te olite siin tuuletõmbe käes."

"Vastupidi," ütlesin ma, "tegin ise ukse lahti, sest tuba tundus pisut umbne."

Kolonel saatis mulle kahtlustava pilgu. "Võib-olla läheme siis parem asja juurde," lausus ta. "Härra Ferguson ja mina viime teid masinat vaatama."

"Ma panen siis parem kaabu pähe."

"Oh ei, masin on majas."

"Kuidas, te kaevate vanutusmulda majas?"
"Ei, ei. Siin me ainult pressime seda. Aga see pole oluline. Me
130
lisame ainult, et te uuriksite masinat ja annaksite meile teada, mis sel viga on."
Läksime koos trepist üles, kolonel käis lambiga ees, paks töödejuhataja ja mina tema järel. See vana maja oli tõeline labürint koridoride, käikudega, kitsaste keerdtreppidega, väikeste madalate ustega, mille lävepakke olid kulutanud üle nende käinud põlvkonnad. Välja arvatud alumisel korrusel, ei olnud mujal majas mingit jälge vaipadest ega mööblist, krohv koorus seintelt ning näha oli inetuid rohekaid niiskuselaike. Ma püüdsin olla nii muretu ilmega kui võimalik, aga ma ei olnud unustanud selle naise hoiatust, kuigi ma seda kuulda ei võtnud, ning hoidsin oma kahel kaaslasel teraselt silma peal. Ferguson paistis olevat morn ja vaikiv mees, kuid sellest vähesest, mida ta ütles, taipasin ma, et ta oli vähemasti minu kaasmaalane.
Lõpuks jäi kolonel Lysander Stark seisma ühe madala ukse juures, mille ta lukust lahti keeras. Ukse taga oli väike neljakandiline ruum, millesse me kolmekesi korraga äragi ei mahtunud. Ferguson jäi välja ning kolonel juhatas mind sisse.
"Me oleme praegu tegelikult hüdraulilise pressi sees ning eriti ebameeldiv oleks, kui keegi pressi käivitaks. Selle väikese kambri lagi on tegelikult allalaskuva kolvi ots ning see langeb vastu metall-põrandat mitme tonni raskusega. Väljaspool külgedel asuvad väikesed veesilindrid, mis võtavad selle jõu vastu, kannavad üle ja võimendavad seda teile tuttaval viisil. Masin töötab küllalt hästi, aga see on kuidagi raskelt käima hakanud ning selle võimsus on vähenenud. Võib-olla te olete nii lahke ja vaatate masina üle ning näitate meile, kuidas me saame selle korda teha."
Võtsin koloneli käest lambi ja uurisin masinat väga põhjalikult. See oli tõesti hiigelsuur ning võimeline väga suurt survet avaldama. Kui ma aga välja läksin ja masinat käivitavad kangid alla vajutasin, mõistasin ma vihiseva hääle järgi kohe, et masin lekkis pisut ning osa vett voolas ühest külgsilindrist tagasi. Lähem uurimine näitas, et ühe ülekandekangi otsa ümber olev kautšukiriba oli kokku tõmbunud, nü et see ei täitnud enam päriselt õõnsust, mida mööda see 'Ukus. Oli selge, et' võimsuse vähenemine oli tingitud just sellest ning ma selgitasin seda oma kaaslastele, kes jälgisid minu märkusi väga hoolikalt ning esitasid mitu praktilist küsimust selle kohta, ^ida nad vea parandamiseks tegema peaksid. Kui ma olin asja neile
131
selgeks teinud, läksin ma tagasi masina peakambrisse ning silmitsesin seda põhjalikult omaenda uudishimu rahuldamiseks. Esimesest pilgust oli selge, et vanutusmulla lugu oli puhas väljamõeldis, sest oleks olnud absurdne arvata, et nii võimas masin kavandatakse nii kohatul eesmärgil. Seinad olid puust, aga põrand kujutas endast suurt raudküna ning kui ma seda lähemalt uurisin, nägin seal kõikjal ladestunud metallikihti. Olin kummardunud ja kraapisin seda, et näha, mis see täpselt on, kui kuulsin vaikset saksakeelset hüüatust ning nägin koloneli kooljanägu enda peale alla vaatamas. "Mida teie seal teete?" küsis ta.
Olin vihane, et mind oli alt tõmmatud nii üksikasjaliselt viimistletud valega, nagu tema mulle rääkinud oli. "Imetlesin teie vanutus-mulda," vastasin ma. "Ma saaksin teile masina suhtes paremini nõu anda, kui ma tean, millisel eesmärgil seda täpselt kasutati."
Kahetsesin oma tormakust otsekohe, kui ma need sõnad öelnud olin. Koloneli nägu muutus karmiks ja tema hallides silmades süttis hukatusttoov tuluke.
"Väga hea!" ütles ta. "Te saate masina kohta kõik teada." Ta astus sammu tagasi, lõi väikese ukse kinni ja keeras võtit lukuaugus. Tormasin ukse juurde ja tõmbasin lingist, aga uks oli üsna tugev ega andnud mu hoopidele ega müksudele järele. "Kuulge!" karjusin ma. "Kuulge! Kolonel! Laske mind välja!"

Ja siis äkitselt kuulsin ma vaikusest heli, mille mõjul mu süda saapasäärde vajus. See oli kangide kõlksatus ja lekkiva silindri vilin. Kolonel oli masina käima pannud. Lamp oli ikka veel põrandal, kuhu ma selle nõgu uurides olin asetanud. Tulevalgel nägin ma. et must lagi liikus minu poole alla. aeglaselt, jõnkshaaval, kuid, nagu ma väga hästi teadsin, oli tegemist jõuga, mis pidi mind minuti jooksul vormituks massiks lömastama. Viskusin kisendades vastu ust ning rebisin küüntega lukku. Hüüdsin, et kolonel mind välja laseks, kuid halastamatu kangide kõlksumine summutas mu karjed Lagi oli minu peast ainult jala või paari kõrgusel ning ma võisin kätt tõstes selle kõva ja karedat pinda katsuda. Siis sähvatas mulle pähe mõte, et mu surmapiin sõltub väga palju sellest, millises asendis ma surma vastu võtan. Kui ma lebaksin näoli, langeks raskus mu selgroole, ning ma judisesin sellest hirmsast murdumisest mõeldes. Teisiti oleks võib-olla kergem, kuid kas mul jätkus julgust lebada ja

vaadata üles selle jõnkshaaval alla laskuva surmatoova musta massi poole? Ma ei saanudki enam sirgelt seista, kui mu pilku paelus miski, mis tõi mu rinda uuesti lootusepuhangu. \ Ma ütlesin enne. et kuigi põrand ja lagi olid rauast, olid seinad puust. Kui ma viimast korda kiirustades ringi vaatasin, nägin ma leahe laua vahel peenikest kollase valguse triipu, mis üha laienes, kui väike paneel tagasi lükati. Hetkeks suutsin ma vaevu uskuda, et see oli tõesti uks. mis mind surma küüsist päästis. Järgmisel silmapilgul viskusin läbi ava ning jäin peaaegu teadvusetult teisele poole lebama. Paneel oli minu järel uuesti sulgunud, kui lambi ragin ning paar hetke hiljem kostev kahe metallplaadi kõmin ütlesid mulle, et ma olin pääsenud üle noatera.

Mind tõi teadvusele see, et mind meeleheitlikult randmest sakutati ning ma leidsin end lebamas kitsas koridoris kivipõrandal, üks naine kummardus minu kohale ja rebis mind vasaku käega randmest, paremas käes hoidis ta küünalt. Tegemist oli sellesama hea sõbraga, kelle hoiatust ma rumalast peast kuulda ei olnud võtnud.

"Tulge! Tulge!" hüüdis ta hingetult. "Nad on hetke pärast siin. Nad näevad, et teid ei ole seal. Oh, ärge raisake kallist aega, tulge nüüd!"

Vähemasti seekord ma naise nõuannet ära ei põlanud. Tõusin vankudes püsti ja jooksin koos temaga mööda koridori ja keerdtrepist alla. Trepp viis ühte teise laia koridori ning just siis, kui me sinna jõudsime, kuulsime jooksumüdinat ja hüüdeid, üks hääl kostis korruselt, kus meie viibisime, ning teine korrus altpoolt. Minu teejuht peatus ja vaatas ringi nagu inimene, kellel on mõistus otsas. Siis lükkas ta lahti magamistoa ukse, mille aknast säras eredalt sisse kuu.

"See on teie ainus võimalus," ütles naine. "Aken on kõrgel, aga võib-olla saate siit hüpata."

Tema sõnade ajal ilmus koridori teise otsa valgus ning ma nägin kolonel Lysander Starki kõhna kogu tormamas lähemale, ühes käes latern ja teises mingi lihunikukirve moodi relv. Sööstsin läbi magamistoa, paiskasin akna lahti ja vaatasin välja. Kui vaikne, kena ja loomulik näis see aed kuuvalgel, ning maapinnani ei saanud olla rohkem kui kolmkümmend jalga. Ronisin aknalauale, kuid viivitasin hüppamisega, et kuulda, mis toimub minu päästja ning mind taga

ajava kaabaka vahel. Kui naisele oleks liiga tehtud, oleksin ma igal juhul riskinud ja talle appi minna otsustanud. See mõte oli jõudnud mulle vaevu pähe vilksatada, kui kolonel oli juba ukse juures ja trügis naisest mööda, kuid naine lõi käed ümber ta keha ning püüdis teda tagasi hoida.

"Fritz! Fritz!" hüüdis ta inglise keeles. "Pea meeles, mis sa mulle pärast eelmist korda lubasid. Sa ütlesid, et enam seda ei juhtu! Ta ei räägi midagi! Oh, ta ei räägi midagi!"

"Sa oled hull, Elise!" karjus kolonel, püüdes naise haardest lahti rabelda. "Sa hukutad meid. Ta nägi liiga palju. Lase mind mööda!" Ta lükkas naise kõrvale, tormas akna juurde ning lõi mind oma

raske relvaga. Olin lasknud end aknast välja ning rippusin kätejõul aknalaua küljes, kui hoop langes. Tundsin nüri valu, mu haare läks lõdvaks ning ma kukkusin alla aeda.

Kukkumine põrutas mind, kuid viga ma ei saanud, seetõttu tõusin püsti ja tormasin nii kiiresti kui suutsin põõsaste vahele, sest ma mõistsin, et ma polnud veel kaugeltki väljaspool hädaohtu. Äkitselt aga haaras mind jooksu pealt kohutav pööritus ja nõrkus. Vaatasin oma kätt, mis tuikas valust, ning nägin alles siis, et mu pöial oli otsast löödud ja haavast voolas verd. Püüdsin siduda taskurätti käe ümber, kuid järsku hakkas mul kõrvus kumisemaja järgmisel hetkel vajusin ma sügavas minestuses roosipõõsaste vahele.

Ma ei oska öelda, kui kaua ma meelemärkuseta olin. See oli kindlasti väga pikk aeg, sest kui ma teadvusele tulin, oli kuu silmapiirile vajunud ja koitis selge hommik. Mu rõivad olid kastest märjad ning kuuekäis oli haavatud käest voolanud verest läbi imbunud. Kipitav haav tõi mulle otsekohe meelde kõik minu öise seikluse üksikasjad ning ma kargasin püsti tundega, et ma ei pruugi veel praegugi olla tagaajajate käest pääsenud. Kuid ümber vaadates nägin oma hämmastuseks, et näha polnud ei maja ega aeda. Olin lebanud ühes hekinurgas maantee lähedal ning minust veidi allpool oli madal hoone, mis osutus lähemal vaatlemisel sellekssamaks jaamahooneks, kuhu ma olin eelmisel ööl saabunud. Kui mu käel ei oleks olnud seda jubedat haava, oleks võinud kõik nende hirmsate tundide jooksul juhtunu olla vaid halb unenägu.

Pooluimasena läksin ma jaama ja küsisin, millal läheb hommikune rong. Readingisse pidi üks rong minema vähem kui tunni aja

134

pärast. Leidsin, et tööl oli seesama pakikandja, keda olin näinud saabudes. Küsisin temalt, kas ta oli kunagi kuulnud kolonel Lysan-der Starkist. See nimi oli talle võõras. Kas ta oli eelmisel ööl näinud mind ootavat tõlda? Ei, ei olnud. Kas kusagil lähedal oli politseijaoskonda? Üks asus umbes kolme miili kaugusel. I See oli minu jaoks liiga pikk tee, nõrk ja haige nagu ma olin. Otsustasin oma loo politseile rääkimisega oodata, kuni jõuan linna. Saabusin Londonisse pisut kuus läbi ning lasksin kõigepealt haava kinni siduda ning doktor oli siis nii lahke ja võttis mind siia kaasa. Ma annan selle juhtumi teie kätesse ning teen täpselt teie soovitust mööda.'"

Pärast selle erakordse jutustuse kuulamist istusime mõlemad natuke aega vaikides. Siis võttis Sherlock Holmes riiulilt ühe raskekaalulise märkmeraamatu, milles ta hoidis oma ajaleheväljalõikeid. ^ "Siin on üks huvipakkuv teade," ütles ta. "See ilmus kõigis lehtedes umbes aasta eest. Kuulake:

"Üheksandal selle kuu päeval kadunud härra Jeremiah Hayling, kahekümne kuue aastane, hüdraulikainsener. Lahkus oma korterist kell kümme õhtul ning sellest ajast saadik pole temast midagi kuuldud. Seljas olid tal... jne. jne. Ahaa! Kujutan ette, et see oli eelmine kord, kui kolonelil oli vaja oma masinat remontida."

"Püha taevas!" hüüdis mu patsient. "Seda need naise sõnad siis tähendasid."

"Kahtlemata. On üsna selge, et kolonel oli külmavereline ja meeletu mees, kes oli täiesti veendunud, et tema väikest mängu ei tohi miski takistada, nagu need paadunud piraadid, kes ei jäta vallutatud laeval kedagi ellu. Noh, nüüd on iga hetk kallis, nii et kui te jaksate, siis läheme kohe Scotland Yardi ja asume siis Eyfordi poole teele."

Umbes kolm tundi hiljem olime kõik koos rongis, mis sõitis Readingist väikesesse BerkshireM alevikku. Meie seltskonnas olid Sherlock Holmes, hüdraulikainsener, inspektor Bradsteet Scotland Vardist, üks erariietes mees ja mina ise. Bradsteet oli laotanud krahvkonna topograafilise kaardi istmele ning tõmbas sirkli abil ringi, mille keskpunktiks oli Eyford.

"Palun!" ütles ta. "See ring on tõmmatud kümne miili raadiuses külast. Koht, mida meil vaja on, peab asuma kusagil selle joone 'ähedal. Mulle näib, et te rääkisite kümnest miilist, härra?"

135

"See oli tubli tunnine sõit."

"Ja te arvate, et teid toodi teadvusetult nii kaugelt tagasi?"

"Ilmselt küll. Ma mäletan segaselt, nagu oleks mind tõstetud ja kuhugi kantud."

"Mina ei saa sellest aru," laususin ma, "miks nad teid säästsid, kui nad teid teadvusetult aias lebamas leidsid. Võib-olla olid naise palved lurjuse südame pehmemaks teinud."

"See on minu meelest vähe tõenäoline. Ma pole oma elus nii halastamatut nägu näinud."

"Oh, selle teeme varsti selgeks," ütles Bradsteet. "Noh, ma olen oma ringi tõmmanud ning hea oleks, kui ma nüüd teaksin, kust me otsitud inimesed leiaksime."

"Ma vist oskaksin oma sõrme sinna kohta panna," lausus Holmes vaikselt.

"Kas tõesti!" hüüatas inspektor. "Teie olete siis otsusele jõudnud! Kuulge, vaatame, kes veel teiega nõus on. Mina ütlen, et see jääb lõunasse, sest seal on üksildasemad paigad."

"Ja mina ütlen, et itta," teatas mu patsient.

"Mina pooldan läänt," märkis erariides politseinik. "Läänes on mitu vaikset külakest."

"Aga mina olen põhja poolt," ütlesin ma, "sest põhjas pole künkaid ning meie sõber ütleb, et ta ei märganud, et tõld oleks ühestki künkast üles sõitnud."

"Tohoh," hüüatas inspektor naerdes, "on alles kenakesti erinevad arvamused. Me oleme kompassile ringi peale teinud. Kellele teie oma otsustava hääle annate?"

"Te kõik eksite."

"Kõik ei saa eksida."

"Saate küll. Minu punkt on siin." Holmes pani sõrme ringi keskele. "Siit me nad leiamegi."

"Aga kaheteistkümnemiiline sõit?" ahmis Hatherley õhku.

"Kuus miili külast väljaja kuus tagasi. Pole midagi lihtsamat."

"Te ütlete ise, et hobune oli värske ja karv läikis, kui te tõlda istusite. Kuidas see oli võimalik, kui ta oleks sõitnud kaksteist miili mööda halba teed?"

"See on küll tõenäoline riugas," tähendas Bradsteet mõtlikult' "Selle jõugu tegevuses ei saa muidugi olla mingit kahtlust."

136

"Mitte mingisugust," kinnitas Holmes. "Nad on laia haardega valerahategijad ning masinat kasutasid nad hõbedat asendava sulami saamiseks."

"Me oleme juba mõnda aega teadnud, et tegutseb mingi kaval jõuk," ütles inspektor. "Nad on tuhandete kaupa poolekroonilisi välja lasknud. Me ajasime isegi nende jälgi kuni Readingini. kuid ei saanud kaugemale, sest nad olid peitnud oma jäljed viisil, mis näitas, et tegemist on vanade kaladega. Nüüd aga, tänu sellele õnnelikule husele, on nad meil minu arvates peagi käes." Aga inspektor eksis, sest neile kurjategijatele polnud saatusest määratud õiglast karistust saada. Kui me Eyfordi jaama veeresime, nägime tohutut suitsusammast, mis kerkis naabruses asuva väikese puudetuka tagant ning rippus maastiku kohal nagu hiiglaslik jaana-linnusulg.

"Maja põleb?" küsis Bradsteet, kui rong jälle oma teed tossutas. "Jah, härra!" vastas jaamaülem. "Millal see põlema läks?"

"Ma kuulsin, et öösel, aga tuli on suuremaks läinud ning praegu on leekides terve maja."

"Kelle maja see on?"

"Doktor Becheri."

"Öelge mulle," sekkus insener, "kas doktor Becher on väga kõhn, pika ja terava ninaga sakslane?"

Jaamaülem naeris südamest. "Ei, härra, doktor Becher on inglane ning terves koguduses pole soliidsema ümbermõõduga meest. Aga tema juures elab üks härra, tema patsient, kes on, nagu ma

aru saan, välismaalane ning tema näeb küll nii välja, et natuke head Berkshire'i loomaliha talle kahjuks ei tuleks."

Jaamaülem ei olnud oma juttu veel lõpetanudki, kui me kõik juba tule poole tõttasime. Tee tõusis madalast künkast üles ning meie ees oli suur, pikk, krohvitud hoone, mille igast praost ja aknast purskas tuld, samal ajal kui kolm tuletõrjemasinat eesaias asjatult leeke summutada püüdsid.

"See on õige koht," hüüdis Hatherley suures erutuses. "Seal on kruusatee ja seal on roosipõõsad, mille vahel ma lamasin. Sealt teisest aknast ma välja hüppasingi."

"Noh, te olete neile vähemasti kätte maksnud," ütles Holmes.

137

"Kahtlemata pani teie õlilamp, kui see pressi vahel katki litsuti, põlema puust seinad, kuigi ilmselt erutas teie tagaajamine neid nii, et nad seda kohe ei märganudki. Hoidke nüüd oma silmad lahti, et rahva hulgas oma eileöiseid sõpru märgata, kuigi ma kardan väga, et nad on nüüd juba tubli saja miili kaugusel."

JaHolmesi hirmud osutusidki tõeks, sest sellest päevast siiamaani pole olnud kuulda sõnakestki ei ilusast naisest, ei õelast sakslasest ega ka mornist inglasest. Tolle päeva varahommikul oli üks talupoeg näinud mitme inimese ja väga kogukate kastidega tõlda, mis kihutas Readingi poole, kuid seal kadusid kõik põgenike jäljed ning isegi Holmesi leidlikkus ei suutnud avastada ühtki märki, mis oleks nende asukohale osutanud.

Tuletõrjujaid olid hämmeldanud need imelikud seadmed, mida nad majast olid leidnud, ning veelgi enam mõjus neile äsja küljest löödud inimese pöidla avastamine kolmanda korruse aknalaual. Päikeseloojanguks aga kandsid nende pingutused vilja ning nad kustutasid leegid, kuigi katus oli enne sisse langenud ja kogu maja muutunud sääraseks rusuhunnikuks, et peale mõne moondunud silindri ja raudtorude ei jäänud jälgegi järele masinavärgist, mis oli meie õnnetule tuttavale nii kalliks maksma läinud. Kuurist leiti suures koguses niklit ja tina, kuid münte ei avastatud, ning see võis seletada nende juba mainitud kogukate kastide olemasolu tõllas.

Kuidas viidi meie hüdraulikainsener aiast paika, kus ta uuesti teadvusele tuli, oleks võinud jääda igaveseks saladuseks, kui pehmele mullale jäänud jäljed meile üpris selget lugu poleks jutustanud. Ilmselt kandsid inseneri kaks inimest, kellest ühel olid märkimisväärselt väikesed ja teisel ebatavaliselt suured jalad. Üldiselt oli kõige tõenäolisem, et vaikiv inglane, kes ei olnud nii julge või nii tapahimuline kui tema kaaslane, oli aidanud naisel teadvusetut meest ohutusse kohta kanda.

"Noh, on minul alles vedanud!" ütles meie insener nukralt, kui me rongi istusime, et uuesti Londonisse sõita. "Olen pöidlast ilma ja viiekümneginisest ilma ja mida ma sellega võitnud olen?"

"Kogemuse," vastas Holmes naerdes. "Teate, sellest võib kaudset kasu olla, teil pruugib see vaid kenaks looks teha ja te teenite endale kõigiks ülejäänud elupäevadeks hiilgava seltskonnainimese kuulsuse."

VII. KÕRGEST SOOST POISSMEHE MÕISTATUS

Lord St. Simoni naisevõtt ja selle veider lõpp on ammu lakanud olemast huviobjektiks neis kõrgetes ringkondades, kus õnnetu peigmees liigub. Uued skandaalid on selle varju jätnud ning nende pikantsemad üksikasjad on tõmmanud keelepeksjate tähelepanu kõrvale sellelt nelja aasta vanuselt draamalt. Aga kuna mul on põhjust uskuda, et selle loo kõik asjaolud pole kunagi üldsusele

teatavaks saanud, ning kuna minu sõbral Sherlock Holmesil oli märkimisväärne osa selle juhtumi selgitamisel, tunnen ma, et ükski tema meenutusraamat poleks täielik ilma lühikese ülevaateta sellest tähelepanuväärsest episoodist.
Mõni nädal enne minu enda abielu, päevil, mil ma veel koos temaga Baker Streeti korteris elasin, tuli Holmes ükskord pärastlõunaselt jalutuskäigult koju ja leidis laualt kirja. Ma olin terve päeva korteris veetnud, sest ilm oli äkitselt vihmale pööranud, puhusid tugevad sügistuuled ning seejezaili kuul, mille ma olin ühes jalas oma Afganistani sõjakäigu mälestusesemena kaasa toonud, tuikas tuima järjekindlusega. Keha ühes tugitoolis ja jalad teisele tõstetud, olin ma ümbritsenud end ajalehehunnikuga, kuni lõpuks viskasin kõik need päevauudistest küllastununa kõrvale ja lebasin loiult, vahtides suurt vappi ja monogrammi laual lebaval ümbrikul, ning murdsin laisalt pead, kes küll võis olla mu sõbra suursugune kirjasaatja.
139

"Siin on üks väga peen läkitus," tähendasin ma, kui Holmes tuppa astus. "Kui ma õigesti mäletan, siis teie hommikused kirjad olid kalakaupmehelt ja sadama tolliinspektorilt."
"Jah, minu kirjad on kahtlemata võluvalt vaheldusrikkad," vastas ta naeratades, "ja tagasihoidlikumad on tavaliselt huvitavamad. See näeb välja ühe niisuguse ebameeldiva peokutse moodi, mis paneb inimese kas igavust tundma või valetama."
Ta murdis pitseri lahti ja libistas pilgu üle kirja.
"Ohoo, kuulge, see võib siiski üsna huvitavaks osutuda."
"See ei ole siis peokutse?"
"Ei, asi on selgelt ametialane."
"Ja suursuguselt kliendilt?"
"Ühelt auväärsemalt Inglismaal."
"Kulla mees, ma soovin teile õnne!"
"Ma kinnitan teile, Watson,ilma igasuguse teeskluseta, et minu kliendi seisus on mulle vähem tähtis kui tema juhtumi põnevus. Aga on mingi võimalus, et selles uues juurdluses ei tule meil puudu ka põnevusest. Te olete viimasel ajal hoolsalt ajalehti lugenud, eks ole?"
"Näib sedamoodi," ütlesin ma nukralt, osutades tohutu suurele lehepatakale nurgas. "Mul pole midagi muud teha olnud."
"Õnneks on see nii, sest te olete võib-olla võimeline mulle informatsiooni andma. Ma ei loe midagi peale kriminaalkroonika ja erakuulutuste. Viimased on alati õpetlikud. Aga kui te olete hiljutisi sündmusi nii hoolikalt jälginud, siis olete ilmselt lugenud ka lord St.Simonist ja tema laulatusest?"
"Oo jaa, kõige sügavama huviga."
"See on hea. See kiri, mida ma käes hoian, on lord St.Simonilt. Ma loen selle teile ette ning vastutasuks peate te läbi vaatama need lehed ja andma mulle kõik, mis seda asja puudutab. Kiri on järgmine:
Kallis härra SherlockHolmes!
Lord Backwater ütles mulle, et ma võin kõhklematult teie otsustusvõime ja peenetundelisuse peale loota. Seega olen ma otsustanud teid külastada ja teiega nõu pidada ühes väga valusas küsimuses, mis on seotud minu laulatusega. Härra Lestrade Scotland Yardist tegeleb juba selle looga, aga ta kinnitab mulle, et ta ei näe teie
140
kaastööle mingeid takistusi ning tema arvates võib sellest isegi mõningast abi olla. Ma külastan teid kell neli pärast lõunat ning kui teil juhtub sel ajal midagi muud kavas olema, siis ma loodan, et te lükkate selle edasi, sest minu juhtum on ülimalt tähtis." Siiralt teie St.Simon.

See on saadetud Grosvenor Mansionsist, kirjutatud hanesulega ning suursugusel lordil juhtus säärane õnnetus, et ta määris oma parema käe väikese sõrme välisküljc tindiga," märkis Holmes läkitust kokku voltides.

"Ta ütleb kell neli. Praegu on kell kolm. Ta on tunni aja pärast siin."

"Siis on mul parajasti aega teie abiga asjasse selgust tuua. Vaadake need ajalehed läbi ning seadke artiklid ajalisse järjekorda, mina aga heidan samal ajal pilgu andmetele meie kliendi kohta."

Holmes võttis kamina kõrvalt teatmeraamatute reast ühe punaste kaantega köite. "Siin ta ongi," lausus ta istudes ja raamatut põlvel lahti lüües. "Lord Robert Walsingham de Vere St.Simon, Balmorali hertsogi noorem poeg. Hmh! Vapp: taust sinine, kolm ogalist juurikat musta horisontaaltriibu kohal. Sündinud 1846. aastal. Ta on neljakümne ühe aastane, mis on abiellumiseks üsna küps iga. Oli eelmises valitsuses ministriabi asumaade küsimuses. Vana hertsog, tema isa, oli kunagi välisminister. Nad põlvnevad otseliini mööda Planta-genetidest ning naisliini pidi Tudoritest. Ohoo! Noh, see kõik ei ütle meile kuigi palju. Millegi toekama kuulmiseks pean ma ilmselt pöörduma teie poole, Watson."

"Mul pole peaaegu mingeid raskusi vajaminevate kirjutiste leidmisega," laususin ma, "sest faktid on küllalt värsked ning mulle tundus see asi märkimisväärne. Ma kartsin neist teile rääkida, sest ma teadsin, et teil on juurdlus käsil, ning teile ei meeldi, kui teised asjad teid segavad."

"Oh, te mõtlete seda Grosvenor Square'i mööbliauto probleemi-kest. See on nüüd täiesti selge - kuigi see oli muidugi algusest peale ilmselge. Palun andke mulle oma valitud artiklid."

"Siin on esimene teade, mis mul õnnestus leida. See on "Morning Posti" perekonnakroonikas ning ilmus, nagu te näete, mõne nädala eest: "Abielu suhtes on kokku leppinud (öeldakse seal) lord St.

Simon, Balmorali hertsogi teine poeg, ja preili Hatty Dorani, skvaier Aloysius Dorani ainus tütar Californiast, USA-st." See on kõik."

"Napp ja asjakohane." märkis Holmes oma pikki kondiseid jalgu tule poole sirutades.

"Ühes sama nädala seltskonnalehes oli seda teadet lähemalt käsitlev artikkel. Ahah, siin see ongi:

Peagi läheb abieluturul kaitset vaja, sest praegune vabakauban-duspõhimõte näib olevat tugevasti meie koduse toote vastu meelestatud. Üksteise järel läheb Suurbritannia suursuguste majade pidamine meie kaunite sugulaste kätte Atlandi tagant. Möödunud nädalal on nende võluvate vallutajate võitude nimekiri saanud ühe tähtsa täienduse. Lord St.Simon, kes on üle kahekümne aasta näidanud, et tema peale väikese jumalanna nooled ei hakka, on nüüd kindlalt teatanud oma lähenevast abielust preili Hatty Doraniga, California miljonäri võluva tütrega. Preili Doran, kelle nõtke figuur ja pimestavalt ilus nägu äratasid suurt tähelepanu Westbury pidustustel, on ainuke laps ning teadete kohaselt ületab tema praegune kaasavara oluliselt kuuekohalist numbrit, kusjuures edaspidi võib see veelgi kasvada. Kuna see on avalik saladus, et Balmorali hertsog on olnud viimasel paaril aastal sunnitud oma maalid maha müüma, ning et lord St. Simonil endal ei ole mingit varandust peale väikese maavalduse Birchmooris, siis on ilmne, et selle abieluühendusega ei võida mitte ainult California pärijanna, kellel see võimaldab kergesti ja lihtsalt vabariiklikust daamist Briti lordi abikaasaks saada." "On seal veel midagi?" küsis Holmes haigutades. "Oo jaa, palju. Siis on siin veel üks teade "Morning Postis", kus on öeldud, et abielu tuleb väga vaikne, et laulatus toimub St. Geor-ge'i kirikus Hanover Square'il, et kutsutakse ainult pool tosinat lähedast sõpra ning et seltskond siirdub pärast möbleeritud majja Lancaster Gate'is, mille on üürinud härra Aloysius Doran. Kaks päeva hiljem - see tähendab eelmisel kolmapäeval - on lühike teade, et laulatus on toimunud ning et mesinädalad veedetakse lord Backwateri mõisas Petersfieldi lähedal. Kõik need teated ilmusid enne pruudi kadumist."

"Enne mida?" küsis Holmes võpatades.

"Enne daami kadumist."
"Ja millal ta siis kadus?"
142
"Pulmaeine ajal."
"Tõepoolest! Lugu on huvitavam, kui see tõotas tulla; asi läheb lausa dramaatiliseks."
"Jah. see näis mulle pisut tavatuna."
"Tihti kaovad nad enne tseremooniat ja mõnikord mesinädalate ajal. aga teist nii otsustavat tegutsemist ei suuda ma meenutada. Palun esitage mulle üksikasjad."
"Ma hoiatan teid, et need on väga puudulikud."
"Võib-olla me saame seda viga parandada."
"Need vähesed üksikasjad on esitatud ainult ühe eilse hommikulehe artiklis, mille ma teile ette loen. Selle pealkiri on:
Erakordne juhtum nooblil laulatusel
Lord St.Simoni perekonnale on põhjustanud suurt masendust kummalised ja piinarikkad vahejuhtumid, mis on leidnud aset seoses tema abieluga. Tseremoonia, nagu oli ka eilsetes ajalehtedes lühidalt teatatud, leidis aset eile hommikul, kuid alles nüüd võib kinnitada kummalisi kuulujutte, mis on nii visalt ringi liikunud. Hoolimata sõprade katsetest asja summutada, on sellele nüüd osaks saanud nii suur üldsuse tähelepanu, et see ei tuleks kellelegi kasuks, kui me teeskleksime, nagu ei teeks me väljagi juhtumist, mis on üldine jututeema.
Laulatustseremoonia, mis viidi läbi St.George'i kirikus Hanover Square'il, oli väga vaikne, kohal olid ainult pruudi isa härra Aloysius Doran, Balmorali hertsoginna, lord Backwater, lord Eustace, ja leedi Clara St.Simon (peigmehe noorem vend ja õde) ning leedi Alicia Whittington. Pärast laulatust siirdus kogu seltskond härra Aloysius Dorani majja Lancaster Gate'il, kus oli valmis seatud pulma-eine. Ilmneb, et pisut tüli tekitas keegi naine, kelle nime pole kindlaks tehtud, kuid kes püüdis seltskonna järel majja pääseda ja väitis, et tal on lord St.Simoni peale mingid õigused. Alles pärast piinlikku ja pikka nääklemist viskasid ülemteener ja lakei ta välja. Pruut, kes oli õnneks enne seda ebameeldivat vahejuhtumit majja läinud, oli istunud koos külalistega pulmalauda, kuid kaebas järsku halba enesetunnet ja läks oma tuppa. Kuna tema pika äraoleku üle hakati imestust avaldama, läks tema isa talle järele, kuid kuulis tütre toaneitsi käest, et ta oli näinud säärase rõivastusega daami majast lahkuvat, kuid ei uskunud, et see oli tema perenaine, sest perenaine
143
viibis tema teada seltskonnas. Teinud kindlaks, et tütar on kadunud, võttis härra Aloysius Doran koos peigmehega kohe ühendust politseiga ning asja uuritakse väga energiliselt, mis toob tõenäoliselt kaasa selle väga iseäraliku loo kiire selgitamise. Eilsete hiliste öötundideni polnud aga kadunud pruudi asukoha kohta midagi kuulda olnud. Kuulujuttudes öeldakse, et lugu on kahtlane, väidetakse, et politsei on vahistanud varem seltskonda tülitanud naise, sest arvatakse, et ta võib olla kas armukadedusest või mingil muul põhjusel segatud pruudi kummalisse kadumisse."
"Ja kas see on kõik?"
"Teises hommikulehes on ainult üks väike teade, aga see teade on see-eest kõnekas."
"Ja see ütleb..."
"Et preili Flora Miller, seltskonda tülitanud naine, ongi juba vahistatud. Ilmneb, et ta oli enne üks "Allegro" tantsijanna ning et ta on peigmehega mõne aasta tuttav olnud. Lähemaid üksikasju ei ole ära toodud ning nüüd teate te selle juhtumi kohta kõik - sedavõrd, kuivõrd see on olnud ajakirjanduses valgustatud."
"Ja see paistab olevat äärmiselt huvitav juhtum. Ma ei oleks sellest mingil juhul ilma tahtnud jääda. Aga keegi helistab uksekella. Watson, ning kuna seinakell näitab mõni minut neli läbi, siis

pole mul kahtlust, et tulija osutub meie suursuguseks kliendiks. Ärge mitte mõelgegi minema hakata, Watson, sest ma tahaksin väga, et mul oleks tunnistaja, kas või selleks, et oma mälu kontrollida."

"Lord Robert St.Simon," teatas meie jooksupoiss ust lahti lükates.

Sisse astus meeldiva peene näoga härrasmees, tal oli kongus nina ja kahvatu jume, suu ümber oli võib-olla pisut pahur joon, tema pilk oli kindel ja aval nagu inimesel, kellele on osaks langenud õnn alati käske jagada ja kellele ka kuuldutakse. Tema liigutused olid kärmed, kuid ometi jättis tema välimus üldiselt vanema mulje, kui ta tegelikult oli, sest ta käis pisut küürus ning nõtkutas natuke kõndides põlvi. Kui ta võttis peast oma tugevasti sissepoole keerdus servaga kõvakübara, olid ka tema juuksed otstest hallisegused ja pealaelt hõredad. Mis puutub tema rõivastusse, siis see oli peaaegu keigarlikult hoolitsetud, tal oli kaela ümber kõrge krae, seljas must sater-kuub ja valge vest, käes olid kollased kindad, jalas lakknahast kin-

144

|ad ja heledad kcdrid. Ta astus aeglaselt tuppa, vaatas ringi ning vi-lutas paremas käes paela, mille otsas rippusid kuldraamidega pril-

I "Tere päevast, lord St.Simon," ütles Holmes püsti tõustes ja kummardades. "Palun istuge sinna korvtooli. See on minu sõber ja kolleeg doktor Watson. Nihkuge pisut mulle lähemale ning me arutame seda asja."

I "Nagu te ilmselt taipate, on see mulle väga valus küsimus, härra Holmes. Mind on rängalt haavatud. Ma saan aru, et te olete juba mitme samalaadse delikaatse asjaga toime tulnud, kuigi ma oletan, et ilmselt ei olnud need seotud minu ühiskonnaklassiga."

"Jah. ma laskun praegu allapoole."

"Kuidas, palun?"

"Minu viimane seda laadi klient oli kuningas."

"Oo, kas tõesti! Mul polnud aimugi. Ja mis maa kuningas?"

"Skandinaavia kuningas."

"Kuidas? Kas tal oli ka naine kaotsi läinud?"

"Te muidugi mõistate." lausus Holmes üliviisakalt, "et ma hoian oma teiste klientide asjad niisamuti saladuses, nagu ma luban hoida teie asjad."

"Muidugi! Väga õige! Väga õige! Ma palun teilt tõesti vabandust! Mis puutub minu enda loosse, siis ma olen valmis andma teile kõik andmed, mis võivad aidata teil arvamust kujundada."

"Tänan teid. Ma sain teada juba kõik, mis on trükisõnas avaldatud, aga rohkem ei tea ma midagi. Ma oletan, et ma võin seda uskuda - näiteks artiklit, mis puudutab pruudi kadumist."

Lord St.Simon heitis artiklile pilgu. "Jah, mõnes mõttes on kõik õige."

"Aga see nõuab tublisti täiendamist, enne kui keegi võib mingi arvamuse esitada. Minu arvates võiksin ma jõuda faktideni kõige otsemat teed teid küsitledes."

"Palun, küsige."

"Millal te preili Hatty Doraniga esimest korda kohtusite?"

"Aasta tagasi San Franciscos."

"Te reisite Ühendriikides?"

"Jah."

"Kas te kihlusite tookord?"

145

"Ei."

"Aga te olite sõbralikes suhetes?"

"Tema seltskond lõbustas mind ning ta sai aru, et see mind lõbustas."

"Tema isa on väga rikas?"

"Öeldakse, et ta on kõige rikkam mees Vaikse ookeani kaldal." "Ja kuidas ta oma raha sai?"

"Kaevandustest. Mõne aasta eest ei olnud tal midagi. Siis leidis ta kulda, investeeris selle ning tõusis väga kiiresti."

"Milline on teie enda mulje noore daami - teie naise - iseloomust?"

Aadlimees vibutas oma prille natuke kiiremini ja vahtis tulle. "Vaadake, härra Holmes," ütles ta, "minu naine oli juba kahekümneaastane, kui tema isa sai rikkaks meheks. Nende kahekümne aasta jooksul jooksis ta vabalt ringi kullakaevurite laagris ja hulkus mööda metsi ja mägesid, nii et tema haridus on pärit pigem loodusest kui kooliõpetajalt. Ta on seda sorti neiu, keda me Inglismaal rüblikuks nimetame, tal on tugev iseloom, metsik ja vaba, seda pole aheldanud mingid traditsioonid. Ta on tormakas - pidin peaaegu ütlema taltsutamatu. Ta on kiire otsustama ning viib oma otsused kartmatult ellu. Teiselt poolt, ma ei oleks andnud talle seda nime, mida mul on au kanda," - lord laskis kuuldavale vaikse väärika köhatuse - "kui ma ei oleks pidanud teda õilsa loomuga naiseks. Ma usun, et ta on võimeline kangelaslikuks eneseohverduseks ning et igasugune autu käitumine on talle vastik."

"Kas teil on tema pilt?"

"Ma võtsin selle kaasa." Lord avas medaljoni ning näitas meile väga ilusa naise otsevaates pilti. See ei olnud foto, vaid elevandiluule maalitud miniatuurportree ning kunstnik oli toonud täiuslikult esile läikivad mustad juuksed, suured tumedad silmad ja kauni suujoone. Holmes silmitses seda kaua ja tõsiselt. Siis sulges ta medaljoni ja ulatas selle lord St.Simonile tagasi.

"Nii et noor daam tuli siis Londonisse ja te uuendasite oma tutvust?"

"Jah, tema isa tõi ta viimaseks Londoni hooajaks siia. Ma sain temaga mitu korda kokku, kihlusin temaga ja olen nüüd temaga abielus."

146

"Ma saan aru, et ta tõi kaasa märkimisväärse kaasavara?"

"Korraliku kaasavara. Mitte rohkem, kui on minu perekonnas kombeks."

"Ja see jääb muidugi teile, kuna abielu on fait accompli?"

"Ma ei ole tõesti sel teemal järelepärimisi teinud."

"Täiesti loomulik. Kas te nägite preili Doranit laulatuse-eelsel päeval?"

"Jah."

"Kas ta oli heas tujus?"

"Väga heas. Ta rääkis kogu aeg sellest, mida me oma tulevases kooselus peaksime tegema."

"Ah nii! See on väga huvitav. Aga laulatuspäeva hommikul?"

"Ta oli nii säravas tujus kui üldse võimalik - vähemalt kuni laulatuse lõpuni."

"Ja kas te märkasite temas siis mingit muutust?"

"Noh, tõtt öeldes nägin ma siis esimest korda mingeid märke sellest, et tema iseloom on õige veidi okkaline. Aga see vahejuhtum on liiga triviaalne, et sellest rääkida, ning see ei saa mingil kombel asjasse puutuda."

"Kõigest hoolimata, palun rääkige meile sellest siiski."

"Oh, see on lapsik. Kui me läksime käärkambri poole, pillas Hatty oma pruudikimbu maha. Ta läks parajasti mööda esimestest pinkidest ning kimp kukkus ühe pingi vahele. Tekkis hetkeline viivitus, aga pingis istuv härrasmees ulatas kimbu talle jälle tagasi ning paistis, et kukkumine ei olnud seda kuidagi kahjustanud. Kui ma rääkisin Hattyga sellest loost, vastas ta mulle ometi järsult ning näis, et teel koju tõllas oli ta sel tühisel põhjusel absurdselt erutatud."

"Kas tõesti? Te ütlete, et pingis oli üks härrasmees. Seega viibis kohal ka lihtsalt pealtvaatajaid?"

"Oo jaa. Neid on võimatu eemal hoida, kui kirik on lahti."

"See härrasmees ei kuulunud teie naise sõprade hulka?"

"Ei, ei, ma nimetan teda viisakusest härrasmeheks, aga ta oli üsna ühtrahvaliku väljanägemisega isik. Ma ei pannud tema välimust õieti tähelegi. Aga ma arvan tõesti, et kandume asjast üsna kaugele."

"Seega pöördus leedi St.Simon laulatuselt tagasi halvema tujuga, kui tal oli sinna minnes. Mida ta tegi, kui ta uuesti oma isa majja läks?"

147

"Ma nägin, ct ta ajas juttu oma toatüdrukuga." "Ja kes on tema toatüdruk?"

"Tema nimi on Alice. Ta on ameeriklanna ja tuli koos minu naisega Californiast."

"Teenijast usaldusalune?"

"Isegi üleliia suur usaldusalune. Mulle näis. et tema perenaine lubas talle suuri vabadusi. Kuigi muidugi Ameerikas vaadatakse neile asjadele teisiti."

"Kui kaua rääkis teie naine selle Alice'iga?"

"Oh, mõne minuti. Mul oli parjasti muustki mõelda."

"Te ei juhtunud kuulma, mida nad rääkisid?"

"Leedi St.Simon ütles midagi kaevamisõiguse ülelöömise kohta. Tal oli kombeks seda laadi slängi kasutada. Mul pole aimugi, mida ta mõtles."

"Ameerika släng on mõnikord väga väljendusrikas. Ja mida tegi teie naine, kui ta lõpetas oma toatüdrukuga rääkimise?"

"Ta läks söögituppa." "Teie käsivarrele toetudes?"

"Ei, üksi. Säärastes pisiasjades oli ta väga iseseisev. Seejärel, kui me olime umbes kümme minutit lauas istunud, tõusis ta kiirustades, pomises vabanduseks paar sõna ja lahkus toast. Ta ei tulnudki tagasi."

"Aga nagu ma aru saan, tunnistab see toatüdruk Alice vande all, et teie naine läks oma tuppa, tõmbas pika palitu pruudikleidi peale, pani kübara pähe ja läks välja."

"Täpselt nii. Ja hiljem nähti teda kõndimas Hyde Parki koos Flora Milleriga, naisega, kes on nüüd vahi all ning kes oli sel hommikul härra Dorani majas tüli põhjustanud."

"Ah jaa. Ma tahaksin kuulda mõne üksikasja selle noore naise kohta ja teie suhete kohta temaga."

Lord St.Simon kehitas õlgu ja kergitas kulme. "Me oleme olnud mõne aasta sõbralikes suhetes - ma võiksin öelda väga sõbralikes suhetes. Ta viibis tavaliselt "Allegros". Ma ei teinud talle ülekohut ning tal ei olnud õieti mingit põhjust minu üle kaevata, aga te ju teate, millised on naised, härra Holmes. Flora oli üsna armsakene, aga ülimalt tormakas ja minusse andunult kiindunud. Kui ta kuulis, et ma kavatsen abielluda, kirjutas ta mulle kohutavaid kirju ning

148

tõtt-öelda, abielu tähistatigi nii vaikselt sellepärast, et ma kartsin skandaali kirikus. Ta tuli härra Dorani ukse taha just siis, kui me olime kirikust tagasi tulnud, ning püüdis sisse trügida, kasutades minu naise kohta väga teotavaid väljendeid ning isegi ähvardades teda, kuid ma olin ette näinud, et midagi niisugust võib juhtuda, ning seal oli kaks erariietes politseinikku, kes ta peagi jälle välja tõukasid. Kui ta sai aru, et kisatõstmisest pole kasu, rahunes ta maha."

"Kas teie naine kuulis kõike seda pealt?"

"Ei, tänu taevale, ei kuulnud."

"Ja hiljem nähti teda sellesama naisega koos jalutamas?"

"Jah. Ja härra Lestrade Scotland Yardist peab just seda väga psiseks asjaoluks. Arvatakse, et Flora peibutas mu naise välja ja adis talle üles mingi hirmsa lõksu."

"Noh, see on üks võimalik oletus."

"Kas teie arvate ka nii?"

"Ma ei öelnud, et see on tõenäoline. Aga teie ise ei pea seda võimalikuks?"

"Minu meelest ei teeks Flora kärbselegi liiga."
"Siiski muudab armukadedus iseloomu kummalisel kombel. Öelge palun, milline on teie enda teooria juhtunu kohta."
"Noh. tegelikult tulin ma teooriat otsima, mitte seda esitama. Ma len andnud teile kõik faktid. Aga kuna te selle küsimuse mulle sitasite, siis ma võin öelda, et ühe seletusena on mulle pähe tulnud lõimalus, et see erutav sündmus ja teadmine, et ta on teinud selts-konnaredelil nii suure hüppe, põhjustasid mu naisel mingeid väikesi närvihäireid."
"Lühidalt, et ta läks äkitselt peast segi?"
"Noh. tõepoolest, kui ma mõtlen, et ta on pööranud selja - ma ei ütle, mulle, vaid nii paljule, mille poole teised on asjatult püüelnud -. siis saan ma seda vaevalt mingil muul moel seletada."
"Noh, see on ka kindlasti üks mõeldav hüpotees," ütles Holmes naeratades. "Ja nüüd, lord St.Simon, näib mulle, et mul on peaaegu kõik vajalikud andmed olemas. Tohin ma küsida, kas te istusite pulmalauas nõnda, et te nägite aknast välja?"
"Me nägime tänava teist poolt ja parki."
"Ahah. Siis ma arvan, et mul pole vaja teid enam kinni pidada. Ma võtan teiega ühendust."
149
"Kui teil veab piisavalt ja te lahendate selle probleemi," ütles meie klient püsti tõustes.”
"Ma olen selle juba lahendanud."
"Ah? Mis te ütlesite?"
"Ma ütlesin, et ma olen selle lahendanud."
"Kus mu naine siis on?"
"Selle teen ma kiiresti kindlaks."
Lord St.Simon raputas pead. "Ma kardan, et see nõuab targemaid päid kui teil või minul," märkis ta ning lahkus väärika ja vanamoodsa kummarduse saatel.
"Lord St.Simonist on väga lahke teha minu peale sellist au ja kõrvutada seda enda omaga," ütles Sherlock Holmes naerdes. "Ma arvan, et joon pärast kogu seda ristküsitlust ühe soodaveega viski ja suitsetan ühe sigari. Ma olin teinud juhtumi kohta järelduse juba enne, kui meie klient tuppa tuli."
"Kulla Holmes !”
"Mul on märkmeid mitme sarnase juhtumi kohta, kuigi üheski neist ei tegutsetud nii otsustavalt, nagu ma juba enne täheldasin. Kogu küsitlus muutis mu oletuse kindlaks veendumuseks. Kaudsed tõendid on vahetevahel väga veenvad, nagu näiteks siis, kui te leiate piima seest forelli, kui Thoreau'd tsiteerida."
"Aga ma kuulsin ka kõike seda, mida teie kuulsite."
"Kuid ilma, et teil oleks teadmisi eelmiste juhtumite kohta, mis tulevad mulle nii suureks kasuks. Mõne aasta eest oli samasugune juhus Aberdeenis ning midagi üpris sarnast Prantsuse-Preisi sõja järgsel aastal Münchenis. See on üks neid juhtumeid - aga hei, siin ongi Lestrade! Tere õhtust, Lestrade! Klaasi leiate puhvetkapi pealt ja sigarid on karbis."
Politseidetektiivil oli seljas lühike madrusekuub ja kaelas kaelarätik, mis andis talle silmatorkavalt meremeheliku väljanägemise, ning käes oli tal must presentkott. Tervitanud lühidalt, võttis ta istet ja süütas sigari, mida Holmes oli talle pakkunud.
"Mis siis lahti on?" küsis Holmes, pilgus naerusäde. "Paistab, et te pole rahul."
"Ja ma ei olegi rahul. Küsimus on selles paganama St.Simoni abielu loos. Ma ei saa sellest mingit sotti."
"Kas tõesti? Te üllatate mind."
150

"Kes on enne kuulnud nii segasest loost? Näib, et kõik otsad libisevad mul käest. Ma olen terve päeva selle kallal töötanud."
"Ja paistab, et see on teid väga märjaks teinud," lausus Holmes, asetades käe madrusekuue varrukale.
"Jah, ma traalisin Serpentine'i tiiki."
"Hoidku taevas, mispärast?"
"Otsisin leedi St.Simoni laipa."
Sherlock Holmes nõjatus vastu tooli seljatuge ja naeris südamest.
"Kas te Trafalgar Square'i purskkaevu olete juba traalinud?" küsis ta.
"Kuidas? Mida te sellega mõtlete?"
"Sest teil on täpselt samasugused väljavaated leida see daam sealt kui Serpentine'ist."
Lestrade heitis mu kaaslasele vihase pilgu. "Küllap teie teate sellest asjast kõik," urises ta.
"Noh, ma kuulsin just äsja fakte, aga mul on lahendus käes."
"Oh, kas tõesti! Teie arvates ei mängi siis Serpentine selles loos mingit rolli?"
"Ma ei pea seda kuigi võimalikuks."
"Siis te äkki olete nii lahke ja seletate, miks me sealt selle leidsime?" Lestrade tegi jutu käigus oma koti lahti ning viskas põrandale läikivast muareest pruutkleidi, paari valgeid atlasskingi, pruudipärja ja loori - kõik luitunud ja vettinud. "Niisiis," ütles ta, pannes hunniku otsa uue laulatussõrmuse. "Niisiis on siin teile üks paras pähkel pureda, isand Holmes."
"Oh, kas tõesti!" lausus mu sõber suitsurõngaid õhku puhudes. "Te traalisite need Serpentine'ist välja?"
"Ei, pargivaht leidis need kalda lähedal vees triivimas. On tehtud kindlaks, et need on leedi St.Simoni riided, ning mulle tundus, et kui riided olid seal, siis ei saa ka keha kaugel olla."
"Samasuguse hiilgava mõttekäigu alusel peaks iga inimese keha viibima tema riidekapi läheduses. Ja öelge palun, mida te sellega saavutada lootsite?"
"Lootsin leida mingeid tõendeid, mis näitaksid Flora Milleri osalemist pruudi kadumises."
"Ma kardan, et see osutub raskeks."



"Ah teie kardate?" hüüdis Lestrade mõningase kibedusega. "Mi-
151
na kardan. Holmes, et teie oma järelduste ja loogiliste tulemustega olete üsna eluvõõras. Te olete teinud kahe minuti jooksul kaks jämedat viga. See kleit segab Flora Milleri asjasse."
"Ja kuidas siis?"
"Kleidil on lasku. Taskus on nimekaardikarp. Kaardikarbis on kiri. Ja siin see kiri ongi." Lestrade lajatas selle Holmesi ette lauale. "Te kuulake:
Sa näed mind. kui kõik on valmis. Siis tule otsekohe.
F.H.M.
Mina olen algusest peale arvanud, et Flora Miller meelitas leedi St.Simoni minema ning et see naisterahvas on, kahtlemata koos kaasosalistega, vastutav leedi St.Simoni kadumise eest. Siin on seesama tema initsiaalidega kiri, mis kahtlemata uksel vaikselt leedile pihku libistati ning mis ahvatles ta sepitsejate käeulatusse."
"Väga hea, Lestrade," ütles Holmes naerdes. "Te olete tõesti suurepärane. Näidake seda mulle." Ta võttis paberi loiult kätte, kuid see paelus otsekohe tema tähelepanu ning ta hüüatas rahulolevalt. "See on tõesti tähtis." ütles ta.
"Ahaa! Te leiate seda?"

"Väga tähtis. Ma õnnitlen teid südamest!"
Lestrade tõusis võidurõõmsalt ja kummardus vaatama. "Kuidas!" karjatas ta. "Te vaatate vale poolt!"
"Vastupidi, just see ongi õige pool."
"Õige pool? Te olete hull! Siin on pliiatsiga kirjutatud kiri."
"Ja siin on midagi, mis näib olevat osa hotelliarvest, mis mind sügavalt huvitab."
"Selles pole midagi. Ma vaatasin seda juba," ütles Lestrade.
"4. okt. toad 8 šillingit, hommikueine 2 šillingit 6 penni, kokteil 1 šilling, lõuna 2 šillingit 6 penni, klaas šerrit 8 penni. Mina ei näe siin midagi."
"Tõenäoliselt mitte. Sellegipoolest on see väga tähtis. Mis puutub kirjasse, siis on see ka tähtis, või vähemalt on tähtsad initsiaalid, nii et ma õnnitlen teid jälle."
"Ma olen siin küllalt aega raisanud," ütles Lestrade püsti tõustes. "Minul on usku raskesse töösse, mitte aga kamina ees istumisse ja peente teooriale heietamisse. Head päeva, härra Holmes, ning küll me veel näeme, kes esimesena selle asja tuumani jõuab." Ta korjas riided üles. toppis need kotti ja hakkas ukse poole minema.
152
"Üks vihje teile, Lestrade." venitas Holmes, enne kui tema võistleja kadus. "Ma ütlen teile selle loo õige lahenduse. Leedi St.Simon on müüt. Niisugust inimesi pole olemas ega ole ka kunagi olemas olnud."
Lestrade vaatas mu kaaslast kurvalt. Siis keeras ta ennast minu poole, koputas kolm korda endale vastu laupa, raputas pühalikult pead ja tõttas minema.
Ta oli vaevalt jõudnud ukse enda järel kinni panna, kui Holmes püsti tõusis ja palitu selga pani. "Lestrade'i jutus välitööde kohta on oma iva," tähendas ta, "nii et ma arvan, Watson, et ma pean jätma teid natukeseks ajaks teie ajalehtede juurde."
Sherlock Holmes lahkus natuke pärast kella viit, aga mul polnud aega üksildust tunda, sest tunni aja pärast saabus kondiitrist käskjalg väga suure lameda karbiga. Selle pakkis ta lahti nooruki abiga, kes tal kaasas oli, ning peagi hakkas meie tagasihoidliku üürikorteri söögilauale ilmuma päris epikuurlik külm õhtueine. Seal oli paar paari külmi kurvitsaid, faasan, hanemaksapasteedipirukas koos kobara üpris vanade ja ämblikuvõrkudega kaetud veinipudelitega. Olles asetanud kõik need maiuspalad lauale, haihtusid mu kaks külastajat otsekui džinnid "Tuhandest ühest ööst", öeldes selgituseks ainult, et toidukraami eest on makstud ja see telliti sellel aadressil.
Veidi enne kella üheksat astus Sherlock Holmes reipalt tuppa. Tema näol oli tõsine ilme, kuid silmis oli sära, mis viis mind mõttele, et ta ei olnud oma järeldustes pettunud.
"Õhtulaud on siis kaetud," ütles ta käsi hõõrudes.
"Paistab, et te ootate külalisi. Laud on kaetud viiele."
"Jah, keegi võib tõesti läbi astuda," vastas Holmes. "Mind paneb imestama, et lord St.Simon pole veel saabunud. Ahaa! Mulle tundub, et ma kuulen nüüd trepil tema samme."
See oli tõesti meie pärastlõunane külaline, kes kiirustas tuppa, vibutas oma prille tugevamini kui enne ning kelle aristokraatlikul näol oli väga hämmeldunud ilme.
"Tähendab, minu käskjalg sai teid kätte?" küsis Holmes.
"Jah, ning ma tunnistan, et teie teate sisu jahmatas mind sügavalt. Kas see, mida te väidate, pärineb usaldusväärsest allikast?"
"Kõige usaldusväärsemast."
153
Lord St.Simon vajus toolile ja tõmbas käega üle lauba.

"Mida küll hertsog ütleb," pomises ta, "kui ta kuuleb, et üht tema perekonnaliiget on niiviisi alandatud."

"See on kõige puhtakujulisem juhus. Ma ei saa väita, et selles oleks mingit alandust."

"Oh, teie vaatate sellele teisest seisukohast."

"Ma ei arva, et keegi oleks süüdi. Ma ei suuda küll kujutleda, kuidas daam oleks saanud teisiti toimida, kuigi tema järsk käitumisviis on kahtlemata kahetsusväärne. Kuna tal ei ole ema, siis ei olnud tal säärases kriisis ühtki nõuandjat."

"See on solvang, avalik solvang," ütles lord St.Simon, sõrmedega vastu lauda trummeldades.

"Te peate tegema mööndusi sellele vaesele neiule, kes oli sattunud nii enneolematusse olukorda."

"Ma ei tee mingeid mööndusi. Ma olen tõesti väga vihane ning mind on häbiväärselt ära kasutatud."

"Ma vist kuulsin kellahelinat," ütles Holmes. "Jah, mademelt kostab samme. Kui mina ei suuda veenda teid asjasse leebivalt suhtuma, lord St.Simon, siis olen ma kutsunud advokaadi, kes on võib-olla edukam." Holmes avas ukse ja juhatas sisse ühe daami ja härra. "Lord St.Simon," ütles ta, "lubage mul tutvustada teile härra ja proua Francis Hay Moultonit. Ma arvan, et te olete daamiga enne kohtunud."

Neid uustulnukaid nähes oli meie klient püsti hüpanud ja seisis väga sirgelt, pilk maa, käsi saterkuue hõlma vahele pistetud, otsekui solvatud väärikuse kehastus. Daam oli kiiresti edasi astunud ja tema poole käe sirutanud, aga lord St.Simon ei tõstnud ikka veel pilku. See tuli võib-olla tema meelekindlusele kasuks, sest daami paluvale näole oli tõesti raske vastu panna.

"Sa oled vihane, Robert," ütles naine. "Noh, küllap sul on selleks ka piisavalt põhjust."

"Palun ära minu käest vabandust palu!" ütles lord St.Simon kibestunult.

"Oo jaa, ma tean, et ma olen sind tõesti halvasti kohelnud ning et ma oleksin pidanud enne lahkumist sinuga rääkima, aga ma olin üsna vapustatud ning sellest ajast saadik, kui ma Franki uuesti nägin, ei teadnud ma lihtsalt üldse, mida ma tegin või ütlesin. Ma

imestan ainult, et ma sealsamas altari ees ära ei minestanud."

"Võib-olla te soovite, proua Moulton, et minu sõber ja mina läheksime toast välja, kuni te seda lugu selgitate?"

"Kui ma oma arvamust avaldada võin," tähendas võõras härra, "siis on meil selles loos juba natuke liiga palju salatsemist olnud. Mina omalt poolt tahaksin, et terve Euroopa ja Ameerika selle kohta tõtt kuuleksid." Ta oli väike sitke mees, tal oli päikesest põlenud ja raseeritud terane nägu ja ergas olek.

"Siis räägin ma meie loo kohe ära," ütles naine. "Frank ja mina kohtusime 1884. aastal McQuire'i laagris, Kaljumäestiku lähedal, kus paps kulda otsis. Frank ja mina olime kihlatud, aga siis ühel päeval sattus isa kulla peale ja sai pataka raha, samal ajal kui vaese Franki kleim jooksis tühja ning sellest ei tulnud midagi. Mida rikkamaks sai isa, seda vaesem oli Frank; nii et lõpuks ei tahtnud isa enam kuuldagi, et meie kihlus püsima jääks, ning ta viis mind ära -Friscosse. Frank aga ei andnud alla ja tuli mulle sinna järele ning me kohtusime, ilma et isa sellest midagi oleks teadnud. See teadmine oleks teda ainult marru ajanud, nii et me ajasime lihtsalt kõik ise korda. Frank ütles, et ta läheb ja ajab ka varanduse kokku ning ei tule mind nõudma enne, kui tal on niisama palju raha kui isal. Siis lubasin ma oodata teda igavesti ning tõotasin, et ei abiellu kellegi teisega, kuni ta on elus. "Miks me siis kohe ei võiks abielluda?" küsis Frank. "Siis oleksin ma sinus kindel ning ma ei nõua sinult abikaasakohuste täitmist enne, kui ma tagasi tulen." Noh, me arutasime seda asja ning ta korraldas kõik nii kenasti ära, vaimulik oli valmis ja ootas meid, et me lihtsalt abiellusimegi sealsamas ning siis läks Frank oma õnne otsima ja mina läksin tagasi isa juurde.

Edasi kuulsin ma, et Frank oli Montanas, ning siis läks ta Arizo-nasse kulda otsima ja seejärel sain ma temast teateid New Mexicost. Pärast seda lugesin pikka ajaleheartiklit sellest, et kullaotsijate laagrit olid rünnanud apatšid, ning tapetute hulgas oli ka Franki nimi. Ma langesin otsekohe minestusse ning olin veel mitu kuud väga haige. Paps arvas, et mul on lõpp lähedal, ja viis mind poolte Frisco arstide juurde. Terve aasta ja kauemgi ei kuulnud ma Frankist midagi, nii et mul ei tekkinud kahtlustki, et ta on tõesti surnud. Siis käis lord St.Simon Friscos, meie tulime Londonisse ning meie abielu suhtes jõuti kokkuleppele ja papa oli väga rahul, aga mina tundsin


155

155

kogu aeg, et ükski mees siin maamuna peal ei saa minu südames asuda kohale, mis oli antud mu vaesele Frankile.

Sellegipoolest, kui ma oleksin abiellunud lord St.Simoniga, oleksin ma muidugi tema suhtes oma kohust täitnud. Me ei suuda käsutada oma armastust, küll aga tegusid. Ma läksin lord St.Simoniga altari ette, kavatsedes saada talle nii heaks naiseks, kui ma vähegi suutsin. Aga te võite kujutleda, mida ma tundsin, kui ma just altari ette jõudes tagasi vaatasin ning nägin Franki esimeses pingis seismas ja mind vaatamas. Alguses mõtlesin ma, et see on tema vaim. aga kui ma uuesti vaatasin, oli ta ikka veel seal, pilgus nagu mingi küsimus, otsekui oleks ta tahtnud teada, kas ma olin teda nähes rõõmus või kurb. Ma imestan, et ma üldse püsti püsisin. Ma tean, et kõik käis mu silme ees ringi ning vaimuliku sõnad olid otsekui mesilase sumin mu kõrvus. Ma ei teadnud, mida teha. Kas ma pidin tseremoonia katkestama ja kirikus stseeni tegema? Ma heitsin uuesti Frankile pilgu ning ta näis teadvat, mida ma mõtlen, sest ta tõstis sõrme suu juurde, käskides mul vait olla. Siis ma nägin, et ta kritseldas midagi paberitükile, ning teadsin, et ta kirjutas mulle kirja. Kui ma välja minnes tema pingist möödusin, pillasin ma oma kimbu tema kätte ning ta libistas lilli tagasi andes kirja mulle pihku. See oli vaid üks rida, milles ta palus mul enda juurde tulla, kui ta mulle märku annab. Muidugi ei kahelnud ma hetkekski, et nüüd pidin ma kõigepealt Franki suhtes oma kohust täitma, ning ma otsustasin teha täpselt tema õpetust mööda.

Tagasi jõudes rääkisin ma oma toatüdrukuga, kes oli tundnud Franki Californias ning oli temasse alati sõbralikult suhtunud. Ma ütlesin, et ta midagi ei räägiks, vaid pakiks mõned asjad ning paneks mu palitu valmis. Ma tean, et ma oleksin pidanud rääkima lord St.Simoniga, aga tema ema ja kõigi nende kõrgest soost inimeste ees oli see kole raske. Ma otsustasin lihtsalt põgeneda ja hiljem seletada. Ma ei olnud veel kümme minutitki lauas istunud, kui ma nägin aknast Franki teisel pool tänavat. Ta viipas mulle ja hakkas siis pargiväravast sisse minema. Ma lipsasin välja, panin palitu selga ja läksin talle järele. Keegi naine tuli ja rääkis mulle midagi lord St.Simonist - selle vähese põhjal, mida ma kuulsin, näib mulle, et temalgi oli mingi abielueelne saladus -, aga mul õnnestus naisest lahti saada ning ma jõudsin peagi Frankile järele. Me võtsime

156

voorimehe ja sõitsime korterisse, mille ta oli Gordon Square'ile üürinud, ning see oli minu tõeline laulatus pärast kõiki neid ootuse-aastaid. Frank oli olnud apatšide käes vangis, oli põgenenud, tulnud Friscosse, kuulnud, et ma olin teda surnuks pidanud ja Inglismaale läinud, ta tuli mulle järele ning leidis mind lõpuks minu teise laulatuse hommikul."

"Ma nägin seda ajalehes," seletas ameeriklane. "Ajalehes oli ära toodud nimi ja kirik, aga mitte seda, kus pruut elas."

"Seejärel rääkisime sellest, mida me tegema peaksime, ning Frank pooldas avameelsust, aga mul oli selle kõige pärast nii häbi, et ma oleksin tahtnud kuhugi kaduda ja mitte kedagi enam kunagi näha

- võib-olla saata lihtsalt kirjake papale ja teatada talle, et ma olen elus. Mul oli hirmus mõelda, kuidas kõik need lordid ja leedid seal pulmalauas istusid ja minu tagasitulekut ootasid. Nii võttiski Frank minu pruutkleidi ja muud asjad, tegi neist pambu, et mind nende järgi üles ei leitaks, ning viskas selle kuhugi, kust keegi seda leida ei võinud. On võimalik, et me oleksime homme edasi Pariisi läinud, kuid see hea härra, härra Holmes. tuli täna õhtul meie poole, kuigi ma ci taipa, kuidas ta meid üles leidis, ning ta tõestas meile väga selgelt ja lahkesti, et mina eksisin ja Frankil oli õigus ning et me jätame endast niiviisi salatsedes vale mulje. Siis pakkus ta meile võimalust rääkida lord St.Simoniga omavahel ning me tulime otsekohe tema korterisse. Nüüd, Robert, oled sa kõik teada saanud ning mul on väga kahju, kui ma olen sulle haiget teinud, ning ma loodan, et sa ei pea mind väga alatuks."

Lord St.Simon ei olnud oma jäika poosi põrmugi muutnud, kuid ta oli kuulanud seda pikka jutustust kortsus kulmu ja kokkusurutud huultega.

"Palun vabandust," lausus ta, "aga mul pole kombeks oma kõige intiimsemaid asju sellisel avalikul kombel arutada." I "Sa siis ei anna mulle andeks? Sa ei anna mulle kätt, enne kui ma lähen?"

"Oh, annan küll, kui see sulle mingit rõõmu teeb." Lord St.Simon sirutas käe väljaja surus külmalt kätt, mille naine talle ulatas.

"Ma lootsin," tegi Holmes ettepaneku, "et te sööte koos meiega sõbralikult õhtust."

"Minu meelest on see natuke palju palutud," vastas tema lordlik

157

kõrgus. "Ma võin olla sunnitud leppima nende uute asjaoludega, aga keegi ei tohiks minult nõuda, et ma veel pidu ka peaksin. Soovin nüüd teie loal kõigile head õhtut." Ta tegi meile kõigile korraga sügava kummarduse ning sammus toast välja.

"Ma loodan, et teie vähemalt austate mind oma seltskonnaga," ütles Sherlock Holmes. "On alati rõõm kohtuda ameeriklasega, härra Moulton, sest mina olen üks neid inimesi, kes usuvad, et ühe monarhi narrus ja ühe ministri eksisammud ammustel aegadel ei takista meie lapsi saamast ühel päeval sellesama suure maailmariigi kodanikeks lipu all, mis saab olema Union Jacki ja Tähelipu kombinatsioon."

"See oli huvitav juhtum," täheldas Holmes, kui meie külalised olid lahkunud, "sest see näitab väga selgesti, kui lihtne seletus võib olla lool, mis näib esimesel pilgul peaaegu seletamatu. Miski ei saa olla loomulikum kui sündmuste rida, mida kirjeldas see naine, ning miski ei ole kummalisem kui selle tulemus, vaadatuna näiteks Scot-land Yardi härra Lestrade'i silme läbi."

"Te ise ei eksinud siis üldse?"

"Mulle olid algusest peale selged kaks fakti, esiteks see, et pruut oli heameelega laulatustseremooniale läinud, ning teiseks see, et ta oli seda kahetsenud mõni minut pärast koju tagasi jõudmist. Ilmselt oli hommikul juhtunud midagi, mis põhjustas tema meelemuutuse. Mis see võis olla? Ta ei olnud kellegagi räkinud, sest ta oli kogu aeg peigmehe seltskonnas. Kas ta oli siis kedagi näinud? Kui jah, siis pidi see keegi olema pärit Ameerikast, sest pruut oli siin nii vähe aega viibinud, et ilmselt ei olnud siin kellelgi tema peale säärast mõju, et selle inimese nägemine teda nii põhjalikult oma plaane muutma oleks sundinud. Nagu näete, me oleme mitmete võimaluste välistamise abil jõudnud juba mõtteni, et pruut võis näha ameeriklast. Kes see ameeriklane siis olla võis ning miks peaks tal daamile nii suur mõju olema? See võis olla kallim, see võis olla abikaasa. Ma teadsin, et Hatty Dorani neiupõlv möödus karmides tingimustes ja kummalistes olukordades. Niikaugele olin ma jõudnud juba enne. kui ma lord St.Simoni jutustust olin kuulnud. Kui ta rääkis meile mehest kirikupingis, muutusest pruudi käitumises, nii läbipaistvast võttest kirja saamiseks nagu lillekimbu pillamine, pruudi pöördumisest usaldatud toatüdruku poole ja tema väga tähendusrikkast

viitest kaevamisõiguse ülelöömisse - mis tähendab kullakaevajate kõnepruugis selle omastamist, millele teisel inimesel on eelisõigus -, siis sai kogu olukord täiesti selgeks. Pruut oli jalga lasknud koos ühe mehega ning see mees oli kas kallim või endine abikaasa - kusjuures teine võimalus oli tõenäolisem."

"Ja kuidas te nad ometi üles leidsite?"

"See oleks olnud raske, aga sõber Lestrade'i käes oli informatsioon, mille väärtust ta ise ei teadnud. Initsiaalid olid muidugi kõige tähtsamad, aga veelgi väärtuslikum oli teada saada, et selle nädala sees oli see mees maksnud arve ühes Londoni kõige peenemas hotellis."

"Kuidas te selle kõige peenema tuletasite?" "Peentest hindadest. Kaheksa šillingit voodikoha eest ja kaheksa benni šerri eest osutasid ühele kõige kallimatest hotellidest. Londonis ei ole kuigi palju hotelle, kus sellist hinda võetakse. Northumberland Avenue hotellis, kuhu ma järgmiseks läksin, sain ma registreeri-

Imisraamatut uurides teada, et Francis H. Moulton, ameeriklasest härrasmees, oli ainult päev varem lahkunud, ning vaadates tema sissekandeid, leidsin ma needsamad arved, mida ma olin näinud duplikaadil. Tema kirjad pidi edasi saadetama majja 226 Gordon Square'il, nii et sinna ma siirdusingi ja mul vedas sedavõrd, et leidsin armastajapaari kodunt, seejärel söandasin neile natuke isalik-

. ku nõu anda ning juhtisin nende tähelepanu asjaolule, et igas mõttes oleks parem, kui nad selgitaksid oma olukorda pisut laiemale üldsu-

isele ning iseäranis lord St.Simonile. Ma kutsusin nad siia temaga kohtuma ning, nagu te näete, ma tõin ka lord St.Simoni kohale." , "Aga mitte eriti heade tulemustega," märkisin ma. "Tema käitumine ei olnud küll eriti lahke."

; "Ah, Watson," lausus Holmes naeratades, "võib-olla ei oleks teiegi eriti lahke, kui pärast kogu seda kurameerimist ja abiellumist jääte te hetke jooksul ilma nii naisest kui ka varandusest. Me vist võime lord St.Simonisse väga mõistvalt suhtuda ning tänada oma õnnetähte, et me ilmselt kunagi ise tema olukorda ei satu. Tõmmake oma tool lähemale ja ulatage mulle viiul, sest ainus probleem, mis meil tuleb nüüd lahendada, seisneb selles, kuidas need kõledad sügisõhtud mööda saata."

VIII. PUNASTE PÖÖKIDE MÕISTATUS

"Inimene, kes armastab kunsti kunsti enda pärast," märkis Sherlock Holmes "Daily Telegraphi" kuulutustelehekülge kõrvale visates, "ammutab sageli kõige teravamat naudingut selle kõige tähtsusetumatest ja madalamatest ilmingutest. Mul on meeldiv täheldada. Watson, et te olete senini mõistnud tõde, et neis meie juhtumite ülestähendustes, mis te olete lahkelt kirja pannud ning, ma pean ütlema, vahetevahel ka ilustanud, ei ole te esile toonud mitte niivõrd paljusid cause celeoreWd ja sensalsioonilisi kohtuprotsesse, milles ma olen osalenud, vaid pigem juhtumeid, mis võisid olla küll iseenesest tühised, kuid andsid sellegipoolest võimaluse kasutada neid järelduste tegemise ja loogilise süsteemi võimeid, mida ma olen oma tegevusalal eriti arendanud."

"Ja siiski," ütlesin ma naeratades, "ei saa ma väita, et minu ülestähendusi on täiesti alusetult kõmulisuses süüdistatud."

"Te olete võib-olla eksinud," märkis Holmes, võttes tangidega hõõguva söe ning läites sellega pika kirsipuust piibu, mis enamasti asendas tema savipiipu, kui ta ei olnud niivõrd mõtlikus, kuivõrd vaidlushimulises tujus, "te olete võib-olla eksinud, püüdes panna värvi ja elu igasse oma lausesse,

selle asemel et kirjeldada lihtsalt seda ranget mõttetööd põhjustest tagajärjeni, mis ontegelikult kogu selle asja juures ainus tähelepanuväärne joon."

"Mulle tundub, et ma olen teid oma kirjutistes kõige paremast küljest näidanud," kostsin ma üsna jahedalt, sest mulle mõjus eemaletõukavalt

160

egoism, mida ma olin rohkem kui korra oma sõbra erakordse iseloomu silmatorkava joonena märganud.

"Ei, tegemist pole ei isekuse ega upsakusega," lausus Holmes. vastates, nagu tal kombeks, pigem mu mõtetele kui sõnadele. "Kui ma nõuan, et minu võimeid õiglaselt kujutatakse, siis ainult seetõttu, et tegemist on millegi isikupäratuga - millegagi, mis on minust väljaspool. Kuritegu on tavaline. Loogika on haruldane. Seega peaksite pikemalt peatuma pigem loogikal kui kuriteol. Te olete madaldanud võimaliku loengukursuse jutuseeriaks."

Oli varakevadine jahe hommik ning me istusime pärast hommikusööki rõõmsalt põleva kamina ees Baker Streeti vanas toas. Pruuni-kashallide majaridade vahel rullus alla tihe udu ning vastasmaja aknad paistsid nagu tumedad vormitud laigud raskete kollakate vanikute vahel. Meie gaasituli põles ja helkis valgel laudlinal, läikival portselanil ja metallil, sest laud ei olnud veel koristatud. Sherlock Holmes oli terve hommiku vaikinud, lehitsedes pidevalt mitme lehe kuulutusteveerge, kuni ta lõpuks ilmselt otsingutest loobus ja hakkas mitte eriti heatujulisena mulle minu kirjanduslike puudujääkide kohta loengut pidama.

I "Samal ajal," märkis ta pärast pausi, mille vältel ta oli istunud oma pikka piipu popsides ja tulle vahtides, "ei saa teid kuidagi kõmulisuses süüdistada, sest neist juhtumitest, mille vastu te nii lahkelt huvi olete tundnud, ei tegele tunduv osa üldse mitte kuritegudega nende juriidilises mõttes. See väike asi, milles ma püüdsin aidata Böömimaa kuningat, preili Mary Sutherlandi erakordne kogemus, probleem, mis oli seotud viltuse suuga mehega ning kõrgest soost poissmehe juhtum olid kõik väljapoole juriidilist valdkonda jäävad juhtumid. Kuid ma kordan, et kõmulist vältides võite te olla sattunud triviaalsuse piirimaile."

Lõpptulemus võis ju olla triviaalne," kostsin ma, "aga meeto-eid pean ma uudseks ja huvitavaks."

"Päh, kulla mees, mida hoolib analüüsi ja tuletuse peenematest varjunditest publik, see suur hoolimatu publik, kes ei oska tunda ära kangrut tema hamba ja heliloojat tema vasaku käe pöidla järgi! Aga Kesti, kui teie ülestähendused on triviaalsed, siis ei saa ma teid süüdistada, sest suurejooneliste juhtumite ajad on möödas. Inimesed, vähemalt kurjategijad, on kaotanud igasuguse ettevõtlikkuse ja

161

originaalsuse. Mis puutub minu enda väikesesse praksisesse, siis näib see manduvat kontoriks, mille ülesanne on otsida üles kadumaläinud tinapliiatseid ja anda nõu tütarlastekoolide noortele neidudele. Kuid tundub, et nüüd olen ma lõpuks päris põhja jõudnud. Kujutan ette, et kiri, mille ma sain täna hommikul, tähistab minu nullpunkti. Lugege seda!" Holmes viskas mulle kortsutatud kirja.

See oli kirjutatud eelmisel õhtul Montague Place'is ja kõlas niiviisi:

Kallis härra Holmes!

Ma sooviksin väga Teiega nõu pidada selles suhtes, kas ma peaksin vastu võtma mulle pakutud koduõpetaja töökoha. Kui see Teile tüli ei tee, tulen homme kell pool üksteist Teie poole.

Siiralt Teie

Violet Hunter.

"Kas te tunnete seda noort daami?" küsisin ma.

"Ei tunne."

"Kell ongi pool üksteist."
"Jah, ning mul pole kahtlust, et tema andiski kella."
"See võib osutuda huvitavamaks, kui te arvate. Meenutage, et sinise granaatkivi juhtum, mis näis alguses tühipalja naljana, kujunes tõsiseks uurimistööks. Nii võib minna ka seekord."
"Noh, eks loodame. Aga meie kahtlused kaovad õige pea, sest kui ma väga ei eksi, siis kõnealune isik ongi siin."
Tema jutu ajal läks uks lahti ja tuppa astus noor naine. Ta oli lihtsalt, kuid korralikult riides, särava, elava näoga, tedretähniline nagu rüüdimuna ning kärmete liigutustega, mis iseloomustavad naisi, kellel on tulnud ise endale ilmas teed rajada.
"Ma olen kindel, et te annate mulle selle tülitamise andeks," ütles neiu, kui minu kaaslane tõusis, et teda tervitada, "sest mulle sai osaks väga imelik kogemus, ning kuna mul ei ole vanemaid ega ühtegi sugulast, kellelt ma võiksin nõu küsida, siis ma mõtlesin, et võib-olla oleksite teie nii lahke ja ütleksite mulle, mida ma tegema peaksin."
"Palun istuge, preili Hunter. Mul on rõõm teha teie heaks kõik. mida ma suudan."
Ma nägin, et uue kliendi käitumine ja kõnemaneer jätsid Hoi' mesile soodsa mulje. Holmes vaatas ta uuriva pilguga üle ning
162
keskendus siis, silmad poolsuletud ja sõrmeotsad vastamisi, tema jutu kuulamisele.
"Ma töötasin viis aastat koduõpetajana kolonel Spence Munro perekonnas," ütles preili Hunter, "aga kaks kuud tagasi määrati kolonel Galifaxi, Nova Scotiasse ning ta viis lapsed Ameerikasse iasa, nii et ma jäin ilma tööta. Ma panin kuulutuse lehte ja vastasin ise kuulutustele, aga tulemusteta. Lõpuks hakkas mu viimane vähene säästetud raha otsa lõppema ning ma ei osanud mõelda, mida ma peaksin tegema.
West-Endis on üks tuntud koduõpetajate agentuur, mille nimi on Westaway's, ning mul oli kombeks käia umbes kord nädalas vaatamas, kas seal on midagi sobivat välja ilmunud. Westaway oli selle ettevõtte asutaja nimi, aga seda juhib tegelikult preili Stoper. Ta istub oma väikeses kabinetis ning tööd otsivad naised ootavad eesruumis ja juhatatakse siis ükshaaval sisse, ning tema uurib oma raamatuid ja vaatab, kas tal on neile sobivat töökohta pakkuda.
Noh, kui ma möödunud nädalal sinna läksin, juhatati mind väikesesse kabinetti nagu tavaliselt, aga ma leidsin, et preili Stoper ei olnud üksi. Tema kõrval istus laialt naeratades hämmastavalt tüse mees, tema tugev lai lõug läks üle üksteise järel allapoole rulluvateks lottideks, tal olid prillid ninal ning ta silmitses väga tõsiselt sisseastuvaid naisi. Kui mina tuppa läksin, ta lausa hüppas oma toolil ning pöördus kärmesti preili Stoperi poole.
"See sobib," ütles ta, "midagi paremat ei saa ma tahtagi. Oivaline! Oivaline!"
Paistis, et ta oli üsna õhevil ja hõõrus väga heatujuliselt käsi. Ta oli nii mõnusa olemisega mees, et teda oli lausa rõõm vaadata.
"Kas te otsite tööd, preili?" küsis ta.
“Jah, härra."
'Koduõpetajanna kohta?"
“Jah."
'Ja millist palka te tahate?"
“Oma viimases töökohas kolonel Spence Munro juures sain ma neli naela kuus."
"Noo, noo, see on koorimine - lausa koorimine!" hüüdis ta käsi üles tõstes otsekui mingist kiresööstust vallatud inimene. "Kuidas
163
võib keegi pakkuda nii närust summat selliste võlude ja võimetega daamile?"

"Minu võimed võivad olla väiksemad, kui te ette kujutate," ütlesin ma. "Natuke prantsuse keelt, natuke saksa keelt, muusika ja joonistamine..."

"Noo, noo!" hüüdis ta. "See kõik pole oluline. Küsimus on selles, kas teil on daamilik hoiak ja käitumisviis? Selles ongi lühidalt kogu asi. Kui seda ei ole, siis ei kõlba te kasvatama last, kes võib ühel heal päeval mängida olulist osa Inglismaa ajaloos. Aga kui teil see olemas on, kuidas võib siis ükski härrasmees paluda, et te alanduksite vastu võtma kolmekohalisest arvust väiksemat summat? Minu teenistuses, armuline preili, algab teie palk sajast naelast aastas."

Te võite kujutleda, härra Holmes, et mulle, puruvaene nagu ma olin, tundus selline pakkumine isegi liiga heana, et tõsi olla. Kuid nähes võib-olla minu näol uskumatut ilmet, tegi see härra oma rahakoti lahti ja võttis välja rahatähe.

"Mul on samuti kombeks," ütles ta, naeratades kõige lahkemal moel, nii et tema silmad olid näo valgete voltide vahel nagu kaks kitsast sädelevat pilu, "anda oma teenistuses olevatele noortele daamidele pool palka avansiks, et nad saaksid katta kõik väikesed reisi ja rõivastusega seotud kulutused."

Mulle tundus, et ma ei olnud kunagi varem näinud nii paeluvat ja nii hoolitsevat meest. Kuna ma olin juba kaupmehele võlgu, kulus avanss väga ära, aga ometi oli kogu selles tehingus midagi ebaloomulikku, mis tekitas minus soovi kuulda pisut rohkem, enne kui ma ennast sidusin.

"Kas ma tohin küsida, kus te elate?" küsisin ma.

"Hampshire'is. Võluv maakoht. Punased Pöögid, viis miili Win-chesterist edasi. See on väga ilus kant, kulla noor daam, ja meil on imearmas maamaja."

"Ja minu kohustused? Ma tahaksin teada, milles need seisnevad.'

"Üks laps - üks armas pisike kuueaastane rüblik. Oh, kui te näeksite, kuidas ta tuhvliga tarakane tapab! Plaks! Plaks! Plaks! Enne km te silmagi jõuate pilgutada, on kolm tükki juba valmis!" Ta nõjatus vastu tooli seljatuge ja naeris jälle, nii et silmad voltide vahele kadusid.

164

Lapse viis meelt lahutada jahmatas mind pisut, aga isa naer viis piind mõttele, et võib-olla tegi ta nalja.

"Tähendab, minu ainsaks kohuseks on hoolitseda ühe lapse eest?" küsisin ma.

"Ei, ei, mitte ainsaks, mitte ainsaks kohuseks, kulla noor daam," lüüdis ta. "Teie kohuseks oleks, nagu te ise ka kindlasti taipate, täita Igasuguseid väikesi korraldusi, mida mu naine teile anda võib, eeldades muidugi, et daamil on sünnis neile korraldustele kuuletuda. Te ei arva, et see oleks liiga raske, ega ju?"

"Mul oleks rõõm teile kasulik olla."

"Nii jah. Nüüd räägime riietusest. Teate, me oleme veidrad inimesed, veidrad, aga heasüdamlikud. Kui teil palutakse kanda kleiti, mille mc teile anname, ega teil siis meie väikesele tujule vastuväiteid ei ole, mis?"

"Ei," ütlesin ma, kuigi tema sõnad tekitasid minus märkimisväärset hämmastust.

"Või kui teil palutakse juuksed enne meie juurde tulemist päris lühikeseks lõigata?"

Ma suutsin vaevu oma kõrvu uskuda. Nagu te võib-olla tähele panete, härra Holmes, on mu juuksed üsna lopsakad ning üpris iseäralikku kastanpruuni tooni. Minu juukseid on peetud maaliliseks. Ma ei võinud mõeldagi nende ohverdamisele sellisel mõtlematul kombel.

"Kardan, et see on päris võimatu," ütlesin ma. Mees oli jälginud mind. põnevil pilk väikestes silmades, ning ma nägin, et minu sõnade ajal libises üle tema näo vari.

"Ma kardan, et see on hädavajalik," ütles ta. "See on üks minu naise väike tuju ning naiste tujusid, teate, armuline preili, naiste tujusid tuleb arvestada. Nii et te siis ei lõika oma juukseid maha?"

"Ei, ma tõesti ei saa seda teha," vastasin ma kindlalt.

"Nojah, sellega on siis asi otsustatud. Kahju, sest muus suhtes oleksite tõesti väga kenasti sobinud. Sellisel juhul, preili Stoper, vaataksin ma veel mõnda noort naist."

Juhatajanna oli kogu selle aja oma paberitega tegelnud, lausumata meile sõnagi, aga nüüd heitis ta mulle pilgu, milles väljenduv ilmne pahameel tekitas minus paratamatult kahtluse, et minu keeldumise tõttu oli ta kenakesest vahendustasust ilma jäänud.

165

"Kas te soovite, et teie nimi jääks registrisse?" küsis ta.

"Kui te olete nii lahke, preili Stoper."

"Noh, näib, et sellest pole suurt kasu, sest te ütlete kõige parematest pakkumistest ära," vastas ta teravalt. "Teil ei maksa loota, et me teeme pingutusi teile teise niisuguse võimaluse otsimiseks. Head päeva, preili Hunter!" Ta lõi gongi laual ja käskjalg juhatas mind välja.

Teate, härra Holmes, kui ma tagasi oma korterisse jõudsin ja leidsin, et puhvetkapp oli peaaegu tühi ja laual oli kaks või kolm tasumata arvet, hakkasin ma endalt küsima, kas ma ei olnud teinud suurt rumalust. Lõppude lõpuks, kui neil inimestel olid imelikud tujud ning kui nad ootasid kuuletumist kõige veidramates asjades, olid nad vähemasti valmis oma veidruse eest maksma. Väga vähesed koduõpetajannad Inglismaal saavad sada naela aastas. Pealegi, mis oli mul mu juustest kasu? Paljud inimesed näevad lühemate juustega paremad välja ning võib-olla kuulun minagi nende hulka. Järgmisel päeval kaldusin arvama, et ma olin teinud vea, ning hiljem olin ma selles kindel. Ma olin oma uhkusest peaaegu jagu saanud ning kavatsesin minna uuesti agentuuri küsima, kas see koht on veel vaba, kui ma sain sellelt härralt endalt kirja. See on mul kaasas ja ma loen selle teile ette:

Punased Pöögid, Winchesteri lähedal

Kallis preili Hunter!

Preili Stoper oli nii lahke ja andis mulle Teie aadressi ning ma kirjutan siit, et küsida, kas Te olete oma otsuse üle järele mõelnud. Mu naine sooviks väga, et Te tuleksite, sest minu kirjelduse põhjal meeldisite te talle väga. Me oleme valmis maksma Teile kolmkümmend naela veerandaasta eest ehk sada kakskümmend naela aastas, et hüvitada Teile kõik väikesed ebameeldivused, mida meie tujud võivad põhjustada. Lõpuks ei nõua need Teilt erilist pingutust. Minu naisele meeldib teatud elektrisinise varjund ning ta sooviks, et Te kannaksite hommikul majas olles seda värvi kleiti. Kuid selle kleidi ostmiseks ei ole Teil tarvis teha mingeid kulutusi, sest meil on alles minu kallile tütrele Alice'ile (kes on nüüd Philadelphias) kuulunud kleit, mis minu arvates Teile väga hästi sobib. Mis puutub ühes või teises kohas istumisse või teatud meelelahutustesse,

166

siis ei peaks need Teile mingit ebamugavust valmistama. Teie juustest on muidugi kahju, eriti seetõttu, et märkasin ftieie lühikese vestluse käigus paratamatult nende ilu, aga ma kardan, et pean selles punktis kindlaks jääma, ning loodan vaid, et kõrgem palk võib teile nende kaotuse hüvitada. Mis puutub lapsesse, siis selles osas on Teie kohustused väga kerged. Katsuge, palun, siia sõita ja ma tulen Teile jahikaarikuga Winchesteri vastu, featage mulle, millise rongiga Te saabute.

Parimate lootustega, Jephro Rucastle.

Niisuguse kirja sain ma äsja, härra Holmes, ning ma olen otsustanud selle pakkumise vastu võtta. Kuid enne otsustava sammu astumist tahtsin ma siiski kogu selle loo teile kaalumiseks esitada."

"Kui olete otsusele jõudnud, preili Hunter, siis see paneb kogu loole punkti," ütles Holmes naeratades.

"Aga te ei soovita mul keelduda?"

"Tunnistan, et mulle ei meeldiks, kui minu õde niisuguse tööpakkumise vastu võtaks."

"Mida see kõik tähendab, härra Holmes?"

"Ah, mulle näib, et asjal on ainult üks võimalik lahendus. Härra Rucastle näis olevat väga lahke ja heasüdamlik mees. Äkki on tema laine hullumeelne ja ta soovib seda salajas hoida, kartes, et naine viiakse muidu hullumajja, ning seepärast täidab ta naise kõiki tujusid, et hullusehoo saabumist takistada?"

"See on üks võimalik lahendus - tegelikult on see asjade seisu juures kõige tõenäolisem võimalus. Aga igal juhul ei paista see olevat ühele noorele daamile sobilik majapidamine."

"Aga raha, härra Holmes, raha!"

"Jah, muidugi, palk on hea - liiga hea. See tekitabki minus ärevust. Miks peaksid nad maksma teile 120 naela aastas, kui nad oleksid võinud valida keda tahes neljakümne eest? Neil peab olema selleks mingi mõjuv põhjus."

"Ma mõtlesin, et kui ma räägin teile kõigist neist asjaoludest, siis te mõistate, kui ma hiljem teie abi vajan. Ma tunneksin end palju kindlamalt, kui ma teaksin, et te olete minu seljataga."

"Oh, selle tunde võite endaga kaasa võtta. Kinnitan teile, et teie Probleem tõotab kujuneda kõige huvitavamaks neist, mida mul

167

mitme kuu jooksul lahendada on tulnud. Selle mõni joon on selgelt uudne. Kui te leiate, et te kahtlustate midagi või teid ähvardab hädaoht..."

"Hädaoht! Millist hädaohtu te ette näete?" Holmes raputas tõsiselt pead. "See ei oleks enam hädaoht, kui me oskaksime seda määratleda," lausus ta. "Aga üksainus telegramm toob mind igal ajal. päeval või öösel, teile appi."

"Sellest piisab." Preili Hunter tõusis reipalt toolilt, kogu murelikkus otsekui näolt pühitud. "Ma lähen nüüd kerge südamega Hampshire'isse. Kirjutan kohe härra Rucastle'ile, ohverdan täna õhtul oma vaesed juuksed ja asun homme Winchesteri poole teele." Tänanud Holmesi mõne sõnaga, soovis ta meile mõlemale head ööd ja tõttas oma teed.

"Näib vähemasti, et see noor naine on täiesti võimeline iseenda eest hoolitsema," ütlesin ma, kui me kuulsime tema kiireid kindlaid samme trepist alla minemas.

"Ja seda võimet läheb tal vaja," lausus Holmes tõsiselt. "Olen rängalt eksinud, kui me temalt õige pea teadet ei saa."

Ei läinudki palju aega, kui minu sõbra ettekuulutus täide läks. Möödus kaks nädalat, mille kestel ma leidsin sageli, et mu mõtted läksid preili Hunterile, ning ma küsisin endalt, millistele inimkoge-muse kummalistele kõrvalteedele see üksik naine oli eksinud. Ebatavaline palk, kummalised tingimused, kerged kohustused - need kõik osutasid millelegi ebanormaalsele, kuigi minu võimetest ei piisanud selle äraarvamiseks, kas tegemist oli veidruse või salasepitsusega, kas see mees oli filantroop või lurjus. Mis puutub Holmesi, siis ma märkasin, et ta istus sageli pool tundi järjest, kulm kipras ja ilme hajevil, aga kui ma preili Hunteri lugu mainisin, lõi ta ainult käega. "Andmed! Andmed! Andmed!" hüüdis ta kärsitult. "Ma ei saa ilma savita telliskive teha." Ning ometi lõpetas ta alati pominaga, et tema õde ei oleks küll kunagi niisugust kohta vastu võtta tohtinud.

Telegramm, mille me lõpuks saime, tuli ühel õhtul hilja, kui ma kavatsesin just magama minna ja Holmes asus tegema üht sellis' keemilist katset, millega ta end tihti lõbustas, nii et ma jätsin ta õhtul retordi ja katseklaasi kohale kummarduma ning leidsin ta hommikus1 sööma tulles samas asendis.

Holmes tegi kollase ümbriku lahti, heitis sõnumile pilgu ja viskas selle mulle.

68

"Vaadake sõiduplaanist, millal rongid väljuvad," ütles ta ning sus uuesti oma katsete kallale.

Kutse oli lühike ja tungiv.

Palun olge homme keskpäeval "Musta Luige" hotellis Win-Ähesteris. (Oli seal öeldud.) Tulge tingimata! Olen päris nõutu.

"Hunter. kas te tulete minuga kaasa?" küsis Holmes pilku tõstes,
"Tahaksin tulla."
"Vaadake siis rongiaegasid."
"Üks rong läheb pool kümme," ütlesin ma oma sõiduplaani lehitsedes. "See jõuab pool kaksteist Winchesteri."
"Sobib väga kenasti. Siis lükkan ma oma atsetoonide analüüsi parem edasi, sest võib juhtuda, et me peame hommikul väga heas vormis olema."
Järgmisel päeval kell üksteist olime juba teel vanasse Inglise pealinna. Holmes oli olnud terve tee hommikustesse lehtedesse süvenenud, aga kui me Hampshire'i piiri olime ületanud, viskas ta lehed käest ja hakkas maastikku imetlema. Oli täiuslik kevadpäev, säbrulised valged pilved kandusid helesinises taevas läänest itta. Päike paistis väga eredalt, kuid ometi oli õhus elustavat kargust, mis andis uut energiat. Kõikjal ümberringi, kuni Aldershotti ümbritsevate laugjate küngasteni piilusid helerohelise noore lehestiku keskelt välja talumajade väikesed punased ja hallid katused.
"Eks nad ole värsked ja ilusad!" hüüatasin ma inimese õhinaga, kes on äsja Baker Streeti udust tulnud.
Aga Holmes raputas tõsiselt pead.
"Teate, Watson," ütles ta, "see on üks minu meelelaadiga inimese I needusi, et ma pean vaatama kõike detektiivi vaatenurgast lähtudes. Te vaatate neid hajusaid maju ning teile avaldab muljet nende ilu. Mina vaatan neid ning ainus mõte, mis mulle pähe tuleb, on seotud sellega, kui eraldatud nad on ning kui karistamatult võib siin kuritegu toime panna."
"Püha Jumal!" hüüdsin ma. "Kes seostaks kuritegu nende armsate vanade talumajadega?"
"Minus tekitavad need alati teatud õudust. Oma kogemuste põhjal usun ma, Watson, et isegi kõige pahelisemad ja jälgimad Londoni kõrvaltänavad ei ole tunnistajaks kohutavamatele pahedele kui see lahke ja ilus maakoht."
169
"Te tekitate minus jubedust!"
"Aga selle põhjus on väga ilmne. Avaliku arvamuse surve võib teha linnas seda, mida seadused korda saata ei suuda. Ükski tänav ei ole nii ilge, et piinatud lapse karjatus või joodiku hoobi mütsatus naabrite seas kaastunnet või nördimust eiärataks, ning pealegi on kogu õigusemõistmise masinavärk nii lähedal, et üksainus kaebe-sõna võib selle käivitada ning kuritegu lahutab süüpingist üksainus samm. Aga vaadake neid üksildasi maju, üksi põldude keskel, enamasti täis vaeseid harimatuid inimesi, kes ei tea peaaegu midagi. Mõelge põrgulikult julmadele tegudele, varjatud kurjusele, mis võib säärastes paikades aastaid hingitseda, ilma et keegi sellest teada saaks. Oleks meie juurest abi otsinud neiu läinud elama Winchesteri, ei oleks ma pidanud tema pärast sugugi kartma. Asja teeb ohtlikuks see, et maja asub viis miili linnast väljas. Siiski on selge, et teda isiklikult oht ei ähvarda."
"Ei. Kui ta saab tulla Winchesteri meiega kohtuma, siis pääseb ta välja."
"Täpselt nõnda. Ta on vaba."
"Milles võib siis asi olla? Kas te ei oska seda kuidagi seletada?"
"Ma olen leiutanud mitu erinevat seletust, millest igaüks vastaks meile teada olevatele faktidele. Aga seda, milline neist on õige, saab otsustada ainult selle värske informatsiooni valguses, mis meid kahtlemata ootab. Noh, seal ongi katedraali torn ning me saame peagi teada kõik, mis preili Hunteril on öelda." "Must Luik" on tuntud võõrastemaja High Streetil üsna jaama lähedal ning me leidsime neiu seal meid ootamas. Ta oli reserveerinud salongi ning lõuna ootas meid laual.
"Ma olen nii rõõmus, et te tulite," ütles neiu tõsiselt. "See on teist mõlemast väga kena, aga ma tõesti ei tea, mida ma peaksin tegema. Teie nõuanded oleksid mulle lausa hindamatud."

"Palun rääkige, mis on teiega juhtunud."
"Ma räägin ja pean seda kiiresti tegema, sest ma lubasin härra Rucastle'ile enne kolme tagasi jõuda. Ma sain talt loa tulla täna hommikul linna, kuigi tal polnud aimugi, mis oli minu eesmärk."
"Jutustage meile kõik järjekorras." Holmes sirutas oma pikad kõhnad jalad tule poole ja keskendus kuulamiseks.
"Kõigepealt võin ma öelda, et mulle pole härra ja proua Ru-
170
castle'i poolt otseselt halba kohtlemist osaks saanud. Õiguse nimel tuleb seda öelda. Aga ma ei suuda neist aru saada ning nad teevad mu meele murelikuks." "Millest te aru ei saa?"
"Nende käitumise põhjustest. Aga te kuulete seda järjekorras. Kui ma siia sõitsin, oli härra Rucastle mul vastas ja sõidutas mind oma jahikaarikuga Punastesse Pöökidesse. Maja asub, nagu ta ütles, ilusas kohas, aga hoone ise ei ole ilus, sest tegemist on suure kandilise lubjatud majaga, seinad on niiskusest ja vihmadest laigulised ja jviirulised. Maja ümbritseb krunt, kolmes küljes on mets ning neljandas küljes laskub niit Southamptoni maantee poole, mis teeb umbes saja jardi kaugusel peauksest käänaku. See majaesine maa kuulub krundi juurde, kuid kõik ümberkaudsed metsad on osa Lord Sother-toni jahialadest. Punaste pöökide salk otse esikuukse ees ongi sellele majale nime andnud.
Minu tööandja sõidutas mind kohale, oli armastusväärne nagu ikka ning sel õhtul tutvustas ta mind oma naise ja lapsega. Selles oletuses, härra Holmes, mis näis meile tõenäoline teie korteris Baker Streetil, ei olnud tõtt. Proua Rucastle ei ole hullumeelne. Ma leidsin eest vaikse kahvatu naise, kes on oma mehest palju noorem, minu arvates mitte üle kolmekümne, mees aga on vähemalt nelikümmend viis. Nende jutust olen ma aru saanud, et nad on olnud abielus umbes seitse aastat, et Härra Rucastle oli lesk ning tema ainus laps esimesest abielust oli tütar, kes läks elama Philadelphiasse. Härra Rucastle ütles mulle omavahel, et tütre lahkumise põhjus oli tema arusaamatu vastumeelsus kasuema vastu. Kuna tütar pidi olema vähemalt kahekümneaastane, siis on arvata, et tema elu ei saanud isa noore naise kõrval mõnus olla.
Mulle näis, et proua Rucastle'i meel oli niisama kahvatu nagu tema välimus. Ta ei jätnud mulle ei head ega halba muljet. Ta oli täielik null. Oli kerge näha, et ta armastas kirglikult oma abikaasat ja väikest poega. Tema helehallide silmade pilk rändas pidevalt kord ühele, kord teisele, pannes tähele iga pisimatki soovi ja ennetades seda, kui võimalik. Ka mees oli tema vastu oma tormakal, lärmakal kombel lahke ning üldiselt näisid nad olevat õnnelik paar. Ja ometi oli sel naisel mingi salajane mure. Ta jäi tihti sügavasse mõttesse, näol ülimalt kurb ilme. Rohkem kui kord sattusin ma peale, kui ta
171
nuttis. Ma olen mõnikord mõelnud, et võib-olla vaevab teda lapse iseloom, sest ma ei ole kunagi näinud nii läbinisti rikutud ja tigedat väikest olevust. Ta on oma ea kohta väike, tema pea aga on üsna ebaproportsionaalselt suur. Näib, et ta veedab terve oma elu kas metsikutes ägedushoogudes või süngelt mossitades. Paistab, et meelelahutuse all mõistab ta ainult temast nõrgemale olendile haiget tegemist ning ta ilmutab küllaltki märkimisväärset annet hiirte, väikeste lindude ja putukate püügiplaane sepitsedes. Aga ma parema meelega ei räägiks sellest põrgulisest, härra Holmes, ning õieti ei ole tal minu looga kuigi palju pistmist."
"Mul on hea meel kõigi üksikasjade üle," tähendas mu sõber, "ükskõik, kas nad näivad teile asjassepuutuvatena või ei."
"Ma katsun jälgida, et ma ei jäta välja midagi olulist. Uks ebameeldiv asi selle maja juures, mis mulle otsekohe silma torkas, oli teenijate välimus ja käitumine. Teenijaid on ainult kaks, üks mees ja tema naine. Toller, sest nii on teenri nimi, on jõhker tahumatu hallide juuste ja vurrudega mees, kes

lõhnab pidevalt alkoholi järele. Selle aja jooksul, mil mina nende juures olen elanud, on ta olnud kaks korda päris purjus, ning ometi näib, et härra Rucastle ei pööra sellele mingit tähelepanu. Tolleri naine on väga pikk ja tugev, tusase näoga, niisama vaikne nagu proua Rucastle, kuid palju vähem meeldiv. Nad on yäga ebameeldiv paar, aga õnneks veedan ma suurema osa ajast lastetoas ja oma toas, mis asuvad kõrvuti majanurgas.

Kaks päeva pärast minu saabumist Punastesse Pöökidesse oli minu elu väga rahulik, kolmandal päeval tuli proua Rucastle kohe hommikusöögi järel alla ja sosistas midagi oma abikaasale.

"Oo jaa," ütles härra Rucastle minu poole pöördudes, "me oleme teile väga tänulikud, preili Hunter, et te meie tujudele sedavõrd vastu tulite ja oma juuksed maha lõikasite. Kinnitan teile, et see pole teie välimusele põrmugi kahjuks tulnud. Vaatame nüüd, kuidas see elekt-risinine kleit teile sobib. Te leiate selle oma toast voodi pealt ning kui te oleksite nii hea ja paneksite selle selga, oleksime meie mõlemad teile äärmiselt tänulikud."

Kleit, mille ma eest leidsin, oli iseäralikku sinist värvi. See oli õmmeldud väga heast riidest, mingist villasest kangast, kuid ei tekkinud vähimatki kahtlust, et seda oli enne kantud. Kleit ei oleks mulle paremini sobinud ka siis, kui see oleks minu keha järgi õm-

172

meldud. Nii härra kui ka proua Rucastle väljendasid seda nähes rõõmu. mis näis oma ülevoolavuses liialdatud olevat. Nad ootasid mind eluloas, mis on väga suur ruum ja ulatub läbi terve maja esikülje, kus on kolm kõrget põrandani ulatuvat akent. Keskmise akna lahedale oli asetatud tool, seljatoega akna poole. Mul paluti sinna istuda, ning siis hakkas härra Rucastle toa teises otsas edasi-tagasi kõndides rääkima mulle kõige naljakamaid lugusid, mida ma olen kunagi kuulnud. Te ei oska kujutleda, kui naljakas ta oli. ning ma naersin, kuni päris ära väsisin. Kuid proua Rucastle, kellel ilmselt ei ole huumorimeelt, isegi ei muianud, ta istus, käed süles ja kurb, ärev ilme näol. Umbes tunni aja pärast teatas härra Rucastle äkitselt, et on aeg päevatoimetustega algust teha ning et ma võin nüüd teise kleidi selga panna ja lastetuppa väikese Edwardi juurde minna.

Kaks päeva hiljem toimus täpselt samadel asjaoludel seesama etendus. Ma panin jälle sinise kleidi selga, istusin jälle akna all ja naersin jälle südamest naljakaid lugusid, mida mu tööandjal oli tohutult varuks ning mida ta jutustas jäljendamatult. Siis ulatas ta mulle ühe kõmuromaani, nihutas mu tooli pisut viltu, et mu vari raamatu peale ei langeks, ning palus mul endale valjusti ette lugeda. Ma lugesin umbes kümme minutit, alustades peatüki keskelt, ning siis järsku, keset lauset, käskis ta mul lõpetada ja teine kleit selga panna.

Te võite kergesti kujutleda, härra Holmes, kui suurt uudishimu selle erakordse etenduse võimalik tähendus minus äratas. Ma panin tähele, et nad jälgisid alati väga hoolikalt, et ma ei oleks näoga akna poole, nii et mind haaras soov näha, mis toimus minu selja taga. Alguses näis see võimatu, aga peagi mõtlesin ma välja vahendi. Mu käsipeegel oli katki läinud ning mulle tuli õnnelik mõte peita peegli-kild taskuräti sisse. Järgmisel korral tõstsin ma naerdes taskuräti silme ette ning olin võimeline seda pisut sättides nägema kõike enda selja taga. Tunnistan, et olin pettunud. Minu selja taga ei olnud midagi. Või vähemalt oli see minu esimene mulje. Kui ma teist korda vaatasin, märkasin aga, et Southamptoni maanteel seisis üks mees, habeme ja halli ülikonnaga väike mees, kes näis minu poole vaatavat. See tee on üsna tähtis maantee ning tavaliselt on seal ikka inimesi. See mees aga nõjatus vastu meie maad ümbritsevat piirde-tara ja vaatas tõsiselt üles. Ma langetasin taskuräti, heitsin proua

173

Rucastle'i poole pilgu ja leidsin, et tema silmad puurisid mind väga uurivalt. Ta ei öelnud midagi, kuid ma olen veendunud, et ta arvas ära, et mul oli peegel käes ja ma nägin, mis toimus minu selja taga. Proua tõusis otsekohe püsti.

"Jephro," ütles ta, "seal tee peal on üks häbematu mees, kes vahib preili Hunterit."

"Ega see ei ole mõni teie sõber, preili Hunter?" küsis härra Rucastle.

"Ei, ma ei tunne siinkandis kedagi."

"Helde taevas! Kui häbematu! Pöörduge ringi ja andke talle märku, et ta ära läheks."

"Kindlasti oleks parem, kui ma sellele üldse tähelepanu ei pööraks."

"Ei, ei, siis ta jääbki siia luusima. Pöörduge ringi ja andke talle, vaat niiviisi, märku lahkumiseks."

Ma tegin nagu kästud ning samal hetkel tõmbas härra Rucastle ruloo alla. See oli nädal aega tagasi ning sellest ajast peale ei ole ma enam akna all istunud, sinist kleiti kandnud ega näinud ka seda meest maanteel."

"Jätkake, palun," ütles Holmes. "Teie jutustus tõotab kujuneda väga huvitavaks."

"Ma kardan, et te peate seda üsna katkendlikuks, ning võib juhtuda, et minu kirjeldatud erinevate vahejuhtumite vahel ei ole üldse mingit seost. Esimesel Punastes Pöökides viibimise päeval viis härra Rucastle mind väikesesse kõrvalhoonesse, mis asub köögiukse lähedal. Kui me sellele lähenesime, kuulsin ma valju ketikõlinat ja häält, otsekui oleks mingi suur loom seal sees ringi liikunud.

"Vaadake siit sisse!" ütles härra Rucastle, näidates mulle pilu kahe laua vahel. "On ju iludus, eks ole?"

Ma vaatasin sisse ja märkasin pimeduses kaht hiilgavat silma ja ähmast kössis kogu.

"Ärge kartke," ütles mu tööandja naerdes, nähes minu võpatust. "See on ainult Carlo, minu mastif. Ma nimetan teda enda omaks, aga tegelikult on vana Toller, minu teener, ainus inimene, kes temaga toime tuleb. Me anname talle kord päevas süüa, ja siis ka mitte liig3 palju, nii et ta on kogu aeg väga erk. Toller laseb ta igal õhtul lahti ning aidaku Jumal seda sissetungijat, kellele see koer oma kihvad

sisse lööb. Jumala pärast, ärge te kunagi, mitte mingil ettekäändel, öösel oma jalga üle läve tõstke, sest siis pole teie elu krossigi väärt."

Hoiatus ei olnud põhjendamatu, sest kaks päeva hiljem juhtusin mia kella kahe paiku hommikul magamistoa aknast välja vaatama. Oli ilus kuupaistene öö ning majaesine muru helkis kuuvalguses hõbedaselt ja väljas oli peaaegu niisama valge kui päeval. Ma seisin, §elle vaatepildi rahulikust ilust vallatuna, kuid tajusin siis, et punaste pöökide varjus liikus midagi. Kui see kogu kuuvalgusesse ilmus, nägin ma, mis see oli. See oli hiiglaslik vasikasuurune, kollakas-pruuni värvi, rippuvate mokkadega, musta koonuga ja tohutute esiletungivate kontidega koer. Loom kõndis aeglaselt üle muruplatsi |a kadus selle teises küljes varjude keskele. See hirmus valvur tekitas minus säärast kõhedust, mida minu arvates ükski murdvaras tekitada poleks suutnud.

Ja nüüd räägin ma teile ühest väga kummalisest kogemusest. Ma piin, nagu te teate, Londonis oma juuksed maha lõiganud ning ma olin pannud oma paksu patsi kohvri põhja. Ühel õhtul, kui laps juba magas, hakkasin ma end lõbustama toa mööbli uurimisega ja vähes-te asjade ümberpaigutamisega. Toas oli üks vana kummut, mille kaks ülemist sahtlit olid lahti ja tühjad, alumine sahtel oli aga lukus. Ma olin kaks ülemist sahtlit oma pesu täis pannud ning kuna mul oli veel palju asju üle, olin ma loomulikult pahane, et ei saanud kasutada kolmandat sahtlit. Mulle turgatas pähe mõte, et see võis lihtsalt kogemata lukku jääda, seepärast võtsin ma välja oma võtmekimbu ja püüdsin seda avada. Kõige esimene võti sobiski suurepäraselt ja ma tõmbasin sahtli lahti. Sahtlis oli kõigest üks asi, aga ma olen kindel, et te ei arvaks iialgi ära, mis see oli. See oli minu juuksepalmik.

Ma võtsin palmiku kätte ja vaatasin seda. See oli samasugust iseäralikku värvi ja niisama paks. Aga siis sain ma aru, et see on võimatu. Kuidas võisid minu juuksed olla sahtlis luku taga? Värise-vate kätega tegin ma kohvri lahti, puistasin selle sisu väljaja võtsin põhjast oma juuksed. Ma asetasin kaks patsi kõrvuti ning ma kinnitan teile, need olid täpselt ühesugused. Kas see ei ole erakordne? Ma

murdsin küll igati pead, kuid ei jõudnudki selgusele, mida see tähendas. Panin võõrad juuksed sahtlisse tagasi ega öelnud Rucastle' itele midagi, sest ma tundsin end süüdlasena, kuna olin avanud sahtli, mille nemad olid lukustanud.

175

Nagu te võib-olla olete märganud, härra Holmes, olen ma loomu poolest tähelepanelik ning mul tekkis peagi üpris hea ettekujutus tervest maja plaanist. Kuid majas oli üks tiib, mis näis olevat täiesti tühi. Sinna tiiba viis uks Tollerite eluruumide vastast, aga see oli alati lukus. Ühel päeval trepist alla tulles nägin ma härra Rucastle'it sellest uksest välja tulemas, võtmed käes ning näol ilme, mis ei sobinud sugugi kokku selle ümara heatujulise mehega, kellega ma olin harjunud. Tema põsed punetasid, kulm oli vihaselt kortsus ning meelekohtadel tungisid veresooned esile. Ta lukustas ukse ja tõttas minust sõna lausumata ja mulle pilkugi heitmata mööda.

See äratas minus uudishimu, nii et kui ma läksin oma hoolealusega maja ümbrusesse jalutama, kõndisin ma maja sellesse külge, kust ma võisin tühja majaosa aknaid näha. Seal oli neli akent reas, neist kolm olid lihtsalt räpased, aga neljas oli luugiga kaetud. Toad nende taga olid ilmselt kõik mahajäetud. Kui ma kõndisin seal edasi-tagasi, vahetevahel akende poole vaadates, tuli härra Rucastle minu juurde välja, niisama lõbus ja heatujuline nagu alati.

"Ah," ütles ta, "ärge pidage mind kasvatamatuks, sest ma läksin teist sõna lausumata mööda, kulla noor daam. Mu mõtted olid äriasjadega ametis."

Kinnitasin talle, et ma ei olnud solvunud. "Muide," ütlesin ma, "Paistab, et teil on seal terve rida tühje tubasid ja ühel aknal on luugid ees."

Näis, et minu märkus üllatas ning, nagu mulle tundus, pisut ehmatas teda.

"Minu üheks hobiks on fotograafia," lausus ta. "Ma olen seal pimiku sisustanud. Aga heldeke küll, millise tähelepaneliku noore daami peale me oleme sattunud! Kes seda oleks võinud arvata? Kes küll seda oleks võinud arvata?" Ta rääkis naljatoonil, aga tema pilgus küll nalja ei olnud, kui ta mulle otsa vaatas. Ma nägin sealt kahtlust ja pahameelt, aga mitte nalja.

Nonii, härra Holmes, sellest hetkest peale, kui mõistsin, et nende tubadega on seotud midagi, mida ma ei tohtinud teada, põlesin ma soovist sinna minna. Tegemist polnud pelga uudishimuga, kuigi ma ei ole ka sellest prii. See oli rohkem kohusetunne - tunne, et minu sinnatungimisest võib midagi head tulla. Palju räägitakse naiselikust

176

vaistust; võib-olla tekitas naiselik vaist minus selle tunde. Igatahes i see tunne olemas ning ma valvasin innukalt iga võimalust keela-d uksest sisse minna.

See võimalus tekkis alles eile. Võin teile öelda, et peale härra Ru-stle'i on neis tühjades tubades tegemist nii Tolleril kui ka tema jsel ning kord nägin ma, kuidas Toller suure musta lõuendist koti ;alt sisse minnes kaasa viis. Viimasel ajal on Toller kõvasti jooma akanud ja eile õhtul oli ta väga purjus ning kui ma trepist üles läk-n, oli võti selle ukse ette jäetud. Mul ei ole vähimatki kahtlust, et Iile unustas sinna Toller. Härra ja proua Rucastle olid mõlemad umisel korrusel ja laps oli nende juures, nii et mul avanes oivaline õimalus. Keerasin võtit õrnalt lukuaugus, tegin ukse lahti ja lipsa-sisse.

Minu ees oli kitsas koridor, tapetseerimata ja ilma vaibata, mis gi lõpus täisnurkse pöörde. Nurga taga olid reas kolm ust, millest limene ja kolmas olid lahti. Need mõlemad viisid tühja tuppa, mis id tolmused ja nukrad, ühes toas oli kaks akent, teises üks, ning)ik need aknad olid nii paksu mustusekorraga kaetud, et õhtuvalgus neist ainult ähmaselt läbi kumas. Keskmine uks oli kinni ning selles oli jäme raudlatt, mis oli ühes otsas tabalukuga seina sees oleva ga külge kinnitatud ja teisel pool tugeva köiega kinni seotud. Uks oli ka lukus ja võtit ei olnud ukse ees. Selles barrikadeeritud toas oli ilmselt luugiga kaetud aken ning ometi võisin ma ukse alt paistva ma järgi näha, et tuba ei

olnud pime. Ilmselt oli toas katuseaken, fais ülalt valgust sisse laskis. Kui ma seisin koridoris ja vahtisin seda pahaendelist ust ning mõtlesin, mis saladust see varjata võib, kuulsin ma äkitselt toast sammukaja ning nägin selle ähmase, ukse alt paistva valgustriibu taustal üht varju edasi-tagasi liikumas. Kui pa seda nägin, härra Holmes, valdas mind pöörane, arutu hirm. Minu liiga pingul närvid ütlesid äkitselt üles ning ma pöörasin ringi ja jooksin - jooksin, otsekui püüaks mingi kohutav käsi mul seelikusabast kinni krahmata. Ma tormasin mööda koridori, uksest välja ning otse härra Rucastle'i käte vahele, kes mind teisel pool ust ootas.

"See olite siis teie," ütles ta naeratades. "Seda ma arvasingi, kui ma nägin, et uks oli lahti."

"Oh, mul on nii hirm!" hingeldasin ma.

"Kulla noor daam! Kulla noor daam!" Te ei kujuta ette, kui paitav

177

ja rahustav tema hääl oli. "Ja mis teid siis nii hirmutas, kulla noor daam?"

Aga tema hääl oli natuke liiga meelitlev. Ta läks pisut liiale. olin jälle erk ja valvel.

"Ma olin küllalt rumal, et tühja tiiba minna," vastasin ma. "Aga sealne ähmane vaikus on nii üksildane ja jube, et ma hakkasin kartma ja jooksin jälle välja. Oh, seal on nii kohutavalt vaikne!"

"Kas ainult vaikne?" küsis ta mind teraselt silmitsedes.

"Aga mida teie siis arvasite?" vastasin ma.

"Miks ma teie meelest seda ust lukus hoian?"

"Seda ma küll ei tea."

"Nende inimeste eemalhoidmiseks, kellel pole sinna asja. Kas mõistate?" Ta naeratas ikka veel kõige armastusväärsemal kombel.

"Ma olen kindel, et kui ma oleksin teadnud..."

"Noh nii, nüüd te teate. Ja kui te oma jala veel kunagi üle selle läve tõstate," siinkohal tardus naeratus hetke jooksul raevugrimassiks ning ta vahtis mind tõeliselt kuratliku näoga, "siis viskan ma teid mastifi ette."

Ma olin nii kohkunud, et ma ei teadnudki, mida ma tegin. Küllap ma tormasin temast mööda oma tuppa. Ma mäletan alles seda, et lebasin üleni värisedes oma voodis. Siis mõtlesin ma teist, härra Holmes. Ma ei suutnud seal enam ilma kelleltki nõu küsimata elada. Ma kartsin seda maja, seda meest, naist, teenreid, isegi seda last. Nad kõik olid minu meelest jubedad. Kui ma ainult saaksin teid siia kutsuda, oleks kõik hästi. Muidugi oleksin ma võinud majast põgeneda, aga minu uudishimu oli peaaegu niisama tugev nagu hirm. Peagi olin ma otsusele jõudnud. Ma pidin saatma teile telegrammi. Panin mantli selga ja kübara pähe, läksin postkontorisse, mis on majast umbes poole miili kaugusel, ning tulin siis palju kergema südamega tagasi. Uksele lähenedes tuli mulle pähe hirmus kahtlus, et koer võib lahti olla, aga mulle meenus, et Toller oli end sel õhtul päris oimetuks joonud, ning ma teadsin, et tema oli majakondsetesl ainus, kellel oli sellele metsikule olendile mingi mõju või kes söandas teda lahti lasta. Ma lipsasin ohutult majja ning lebasin pool ööd ärkvel sellest rõõmsast mõttest, et ma saan teiega kokku. Mul ei olnud mingit raskust loa saamisega täna hommikul Winchesteri tulla, aga ma pean olema tagasi enne kolme, sest härra ja proua

178

Rucastle lähevad külla ning jäävad ära terveks õhtuks, nii et ma pean lapse eest hoolitsema. Nii, nüüd olen ma rääkinud teile kõigist oma seiklustest, härra Holmes, ning ma oleksin väga rõõmus, kui te oskaksite mulle öelda, mida see kõik tähendab, ning eelkõige, mida peaksin tegema."

Holmes ja mina olime kuulanud lummatult seda erakordset jutustust. Nüüd tõusis mu sõber püsti ja sammus toas edasi-tagasi, käed jskus ning ülimalt tõsine ilme näol.

"Kas Toller on ikka veel purjus?" küsis ta.

"Jah. Ma kuulsin, kuidas tema naine ütles proua Rucastle'ile, et ei suuda mehega midagi teha."

"See on hea. Ja Rucastle'id lähevad täna õhtul välja?"
"Jah."
"Kas majas on hea tugeva lukuga kelder?"
"Jah, veinikelder."
"Mulle näib, et te olete terves selles loos käitunud väga vapralt ja arukalt, preili Hunter. Mis te arvate, kas te suudaksite veel ühe kangelasteo korda saata? Ma ei paluks seda teilt, kui ma ei peaks teid täiesti erakordseks naiseks."
"Ma püüan. Mida ma pean tegema?"
"Minu sõber ja mina tuleme kella seitsmeks Punastesse Pöökidesse. Selleks ajaks on Rucastle'id läinud ning me loodame, et Toller on teovõimetu. Jääb üle ainult proua Toller, kes võib häiret tõsta. Kui te taksile saata ta mingi ülesandega keldrisse ning ta siis luku taha panna, teeksite te asja palju lihtsamaks."
"Ma teen seda."
1 "Suurepärane! Vaatame seda asja siis põhjalikumalt. Muidugi on olemas ainult üks võimalik seletus. Teid toodi siia, et te kehastaksite kedagi, ning see inimene ise on seal toas vangis. See on ilmselge. Mis puutub sellesse, kes see vang on, siis pole mul mingit kahtlust, et see on tütar, preili Alice Rucastle, kes olevat läinud Ameerikasse, kui ma õigesti mäletan. Teid valiti välja kahtlemata sellepärast, et te sarnanesite temaga pikkuselt, kehaehituselt ja juuste värvilt. Tema uksed olid maha lõigatud, väga võimalik, et mingi haiguse tõttu, mida ta põdes, ja nii muidugi pidid ka teie juuksed ohverdatud saama. Kummalise juhuse tõttu sattusite tema palmiku peale. Mees maanteel on kahtlemata mõni tema sõber - võimalik, et peigmees –
179
ning pole kahtlust, et kuna teie kandsite selle tütarlapse kleiti ja olite nii tema moodi, veendus ta teie naeru põhjal ja hiljem teie märguande põhjal iga kord, et preili Rucastle oli täiesti õnnelik ning ej soovinud enam tema tähelepanuavaldusi. Koer lastakse ööseks lahti, et takistada teda preili Rucastle'iga ühendust võtmast. Siiamaani on asi selge. Kõige tõsisem punkt selles juhtumis on lapse iseloom."
"Mismoodi see küll asjasse puutub?" hüüatasin ma.
"Kulla Watson, teie kui arst saate vanemaid uurides alati ka lapse kohta midagi teada. Kas te ei taipa, et vastupidine kehtib samuti. Ma olen sageli saanud esimese tõelise ettekujutuse vanemate iseloomust, uurides nende lapsi. Selle lapse iseloom on ebaloomulikult julm, julmus julmuse pärast, ning ükskõik, kas ta on saanud selle oma naeratavalt isalt, nagu ma kalduksin arvama, või emalt, igal juhul ennustab see halba vaesele tütarlapsele, kes on nende võimuses."
"Ma olen kindel, et teil on õigus, härra Holmes," hüüdis meie klient. "Mulle meenub tuhat asja, mis kinnitavad mulle, et te olete märki tabanud. Oh, ei maksa kaotada hetkegi, et seda vaesekest aidata."
"Me peame olema ettevaatlikud, sest meil on tegemist väga kavala mehega. Me ei saa enne kella seitset midagi teha. Sel kellaajal oleme teie juures ning lahendame selle saladuse õige pea."
Me pidasime sõna, sest kell oli täpselt seitse, kui me jõudsime Punastesse Pöökidesse, jätnud oma vedruvankri teeäärsesse kõrtsi. Puudesalgast, mille tumedad lehed särasid loojuva päikese valguses nagu häilitud metall, piisas, et maja asukohale osutada, isegi kui preili Hunter ei oleks naeratades trepil seisnud.
"Kas te saite sellega hakkama?" küsis Holmes.
Kusagilt altpoolt kostis valju tagumist. "See on proua Tollcr keldris," ütles preili Hunter. "Tema mees norskab köögis vaiba peal. Siin on tema võtmed, mis on härra Rucastle'i võtmete koopiad."

"Te olete tõesti tubli olnud!" hüüatas Holmes õhinal. "Näidake nüüd teed ja me teeme peagi sellele mustale loole lõpu."

Me läksime trepist üles, keerasime ukse lukust lahti, kõndisime mööda koridori ja leidsime end barrikaadi eest, mida preili Hunte' oli kirjeldanud. Holmes lõikas köie läbi ja võttis ristlati ära. Süs proovis ta lukuaugus mitmesuguseid võtmeid, kuid edutult. Seest ei

180

kostnud ühtki häält ning selle vaikuse peale tõmbus Holmesi nägu pilve.

"Ma loodan, et me ei ole hiljaks jäänud," ütles ta. "Ma arvan, preili Hunter, et me läheme parem ilma teieta sisse. Niisiis, Watson, suruge õlg vastu ust ning vaatame, kas me pääseme tuppa." See oli vana logisev uks ning andis meie ühendatud jõu survele damaid järele. Me tormasime tuppa. See oli tühi. Toas ei olnud ingit mööblit peale väikese õlgmadratsiga voodi, väikese laua ja rvitäie voodipesu. Katuseaken oli lahti ja vang kadunud. 'Siin on olnud tegemist mingi sulitembuga," ütles Holmes, "see lurjus kahtlustas preili Hunterit ja viis oma ohvri minema."

"Aga kuidas?"

"Katuseakna kaudu. Me näeme kohe, kuidas see tal õnnestus." olmes tõmbas end katusele. "Oo jaa," hüüdis ta, "vastu katuse-ästast on pika kerge redeli ots. Nii ta seda tegigi."

"Aga see on võimatu," ütles preili Hunter, "redel ei olnud seal, kui Rucastle'id ära sõitsid."

Ta tuli tagasi ja tegi seda siis. Ma ütlen teile, et see on tark ja ohtlik mees. Ma ei oleks eriti üllatunud, kui need oleksid tema sammud, mida ma praegu trepil kuulen. Watson, oleks vist hea, kui teil revolver käepärast oleks."

Vaevalt oli ta jõudnud need sõnad lausuda, kui toauksele ilmus üks mees, väga paks ja tugev mees, kellel oli raske kepp käes. Preili Hunter hakkas teda nähes kisendama ja vajus seina najale, aga erlock Holmes hüppas mehele vastu.

"Igavene lurjus!" nõudis ta. "Kus on teie tütar?"

Paks mees vaatas toas ringi ja tõstis siis pilgu lahtisele katuseaknale.

"Seda pean mina teilt küsima," kriiskas ta, "varganäod sellised! Nuhid ja vargad! Ma tabasin teid teolt, eks ole? Te olete mul pihus. Küll ma teile näitan!" Ta pöördus ringi ja tormas klõbinal trepist alla.

"Ta läks koera tooma!" hüüdis preili Hunter.

"Mul on revolver," ütlesin ma.

"Pange parem välisuks kinni," karjus Holmes ning me jooksime kõik koos trepist alla. Me olime vaevalt esikusse jõudnud, kui kuulsime koera haukumist ning seejärel valukisa, millega kaasnes

181

jube lõrin, mida oli hirmus kuulata. Punase näo ja värisevate kätega vanapoolne mees tuikus kõrvaluksest sisse.

"Jumal hoidku!" hüüdis ta. "Keegi on koera lahti lasknud. Sellele pole kaks päeva süüa antud. Kähku, kähku, või muidu on liiga hilja!"

Holmes ja mina sööstsime välja, tormasime ümber maja nurga ning meie järel tõttas Toller. Suure näljase eluka must koon oli Rucastle'i kõri kallal, mees ise aga viskles ja kisendas maas. Ma jooksin ligi ja lasksin koerale kuuli pähe ning loom kukkus küljeli, kusjuures tema teravad valged hambad olid ikka veel Rucastle'i kõri paksudes voltides. Suure vaevaga lahutasime mehe koera haardest ja kandsime ta elusana, kuid jubedalt vigastatuna majja. Asetasime ta elutoa diivanile ning, saatnud kaineks saanud Tolled naisele uudiseid viima, tegin ma, mida suutsin, et tal valu leevendada. Olime kõik tema ümber kogunenud, kui uks lahti läks ja pikk kõhetu naine tuppa tuli.

"Proua Toller!" hüüdis preili Hunter.

"Jah, preili. Härra Rucastle laskis mind välja, kui ta tagasi tuli, enne kui ta üles teie juurde läks. Ah, preili, küll on kahju, et te ei öelnud mulle, mida te plaanitsesite, sest ma oleksin teile öelnud, et teie vaev on asjatu."

"Ahaa!" ütles Holmes teda teraselt silmitsedes. "On selge, et proua Toller teab sellest asjast rohkem kui keegi teine."

"Jah, härra, tean külija olen ka valmis rääkima, mida ma tean."

"Siis istuge, palun, ja jutustage meile, sest pean tunnistama, et mitme asjaolu suhtes olen ma ikka veel teadmatuses."

"Ma teen selle teile varsti selgeks," ütles proua Toller, "ja ma oleksin teinud seda juba enne, kui ma oleksin keldrist välja saanud. Kui see asi läheb politseikohtusse, pidage siis meeles, et mina olin ikka teie sõber ja preili Alice'i sõber ka."

Preili Alice ei olnud kunagi kodus õnnelik, sellest ajast peale, km tema isa uue naise võttis. Teda halvustati ja tal polnud milleski sõnaõigust, aga õieti hulluks läks asi siis, kui ta ühe sõbra majas härra Fowlerit kohtas. Niipalju kui mina teada sain, olid prei'1 Alice'il testamendi järgi omad õigused, aga ta oli nii vaikne Ja kannatlik, et ta ei lausunud neist kunagi sõnakestki, jättis lihtsa kõik härra Rucastle'i hooleks. See teadis, et Alice'ilt polnud tal

midagi karta, aga kui tekkis võimalus, et ilmub abikaasa, kes nõuaks kõike, mida seadus ette nägi, siis otsustas isa sellele loole lõpu teha.

Ta tahtis, et Alice kirjutaks alla paberile, mille järgi ta saaks kasutada tütre raha, ükskõik, kas tütar on abielus või ei. Kui preili Alice seda tegemast keeldus, vaevas härra Rucastle teda senikaua, kuni ta jäi ajupõletikku ning tal oli kuus nädalat surm silme ees. Siis paranes preili Alice lõpuks, temast oli järel paljas vari ning tema ilusad jiuksed olid maha lõigatud, aga see ei muutnud tema austaja mõtteid Jing see jäi ikka temale truuks."

"Ahaa!" ütles Holmes. "See. mida te meile nii lahkelt rääkinud flete, teeb asja üsna selgeks ja ma võin tuletada kõik ülejäänu. Ma oletan, et siis pani härra Rucastle oma tütre tuppa kinni?"

"Jah, härra."

"Ja tõi preili Hunteri Londonist siia, et ebameeldivalt järjekindlast härra Fowlerist lahti saada."

"Nii see oli, härra." "Aga et härra Fowler oli sihikindel mees, nagu tubli meremees feeabki olema, siis piiras ta maja ning, kohanud teid, õnnestus tal teatud argumentide, rahaliste või mingite muudega, veenda teid, et teie huvid langevad tema huvidega kokku."

"Härra Fowler oli väga lahke jutuga ja helde käega mees," ütles proua Toller rahulikult.

"Ja sel kombel kandis ta hoolt, et teie mehel ei tulnud joogipoolisest puudu ning et redel oleks valmis niipea, kui teie peremees on läinud."

"Teil on õigus, härra, nii see juhtuski."

"Olen kindel, et me võlgneme teile vabanduse, proua Toller," ütles Holmes, "sest te olete tõesti selgitanud kõik, mis meile peamurdmist põhjustas. Ja siin tulevadki kohalik arst ja proua Rucastle, nii et ma arvan, Watson, et saadame parem preili Hunteri tagasi Winchesteri, sest mulle näib, et meie locus standi on nüüd üsna küsitav."

Ja nõnda sai lahendatud selle punaste pöökidega õudse maja nõistatus. Härra Rucastle jäi ellu, aga oli elu lõpuni murtud mees, eda hoidis elus üksnes tema armastava naise hoolitsus. Nad elavad ikka veel koos oma vanade teenritega, kes teavad tõenäoliselt nii alju Rucastle'ide endisest elust, et ta kardab neist lahkuda. Härra

Fowler ja preili Rucastle abiellusid eriloa alusel Southamptonis päev pärast põgenemist ning härra Fowler on nüüd Mauritiuse saarel riigiametis. Mis puutub preili Violet Hunterisse, siis ei ilmutanud

mu sõber Holmes minu suureks pettumuseks tema vastu edasist huvi, kui ta oli lakanud ühe probleemi keskmeks olemast, ning see neiu on nüüd ühe erakooli juhataja Walsallis, kus ta on minu teada märkimisväärset edu saavutanud.

IX. VIIS APELSINISEEMET

Kui ma vaatan üle oma märkmeid ja ülestähendusi Sherlock Holmesi juhtumitest kaheksakümne teise ja üheksakümnenda aasta vahel, kerkib mu silme ette nii palju kummalisi ja huvitavaid asju, et pole kerge otsustada, mida võtta või mida jätta. Mõni lugu on aga juba ajalehtede kaudu kuulsaks saanud, ning mõni ei andnud mu sõbrale võimalust ilmutada neid iseäralikke omadusi, mis tal nii täiuslikul kujul olemas olid ning mille illustreerimine ongi käesolevate märkmete eesmärk. Mõne juhtumi puhul pole olnud kasu isegi Sherlock Holmesi hiilgavast analüütilise mõtlemise võimest ning nende kirjeldused jääksid ilma lõputa lugudeks, mõnes juhtumis on selgust saadud ainult osaliselt ning seletus rajaneb pigem oletustel ja aimustel kui ülimalt loogilistel tõenditel, mida Holmes nii kõrgelt hindas. Kuid ühe viimasesse liiki kuuluva juhtumiga kaasnesid sellegipoolest nii märkimisväärsed üksikasjad ning selle lõpplahendus oli nii hämmastav, et ma tunnen kiusatust seda kuidagiviisi kirja panna, kuigi mõni looga seotud seik ei ole lõpuni selgeks saanud ega saa ilmselt ka tulevikus.

1887. aasta andis meile pika rea vähem või rohkem huvitavaid juhtumeid, millest mul on olemas üleskirjutused. Selle aastaringi pealkirjade all leiduvad kirjeldused seiklusest Paradoli kambris; asjaarmastajate kerjuste seltsist, kellele kuulus luksuslik klubi mööbli-'ao all võlvkeldris; asjaoludest, mis olid seotud Briti parklaeva “Sophy Anderson" kadumisega; Grice Patersonsi erakordsetest seiklustest Uffa saarel, ning lõpuks Camberwelli mürgitamisloost.

185

Nagu võib-olla mäletatakse, suutis Sherlock Holmes viimase juhtumi puhul surnud mehe kella üles keerates tõestada, et see oli kaks tundi enne seda üles keeratud ning et kadunuke oli seega selle ajavahemiku sees magama läinud - järeldus, mis oli juhtumi lahendamisel ülimalt tähtis. Kõigist neist lugudest võin ma kunagi tulevikus kirjutada, kuid üheski neist ei olnud sääraseid erakordseid jooni, nagu pakkus see kummaline asjaolude ahel, mille kirjeldamiseks ma nüüd olen sule haaranud.

Käes oli septembri lõpp ning pööripäevased tuulepuhangud olid läinud erakordselt ägedaks. Terve päeva oli tuul ulgunud ning vihni piitsutanud vastu aknaid, nii et me olime sunnitud isegi siin, inimkäte loodud suure Londoni südames oma mõtted hetkeks argielust lahti rebima ning tunnustama nende loodusjõudude võimsust, mis möirgavad inimkonna peale inimeste ehitatud tsivilisatsioonitrellide vahelt otsekui taltsutamata metselajad puuris. Õhtu saabudes torm tugevnes ja muutus valjemaks ning tuul nuttis ja nuuksus korstnas nagu laps. Sherlock Holmes istus mõtlikult kamina ees ning koostas kuritegude kataloogi indeksit, mina aga olin süvenenud ühte Clark Russelli toredasse merejuttu, kuni tormi ulgumine väljas näis segunevat raamatus kirjeldatuga ning vihmaladin üle minevat merelainete kestvaks kohinaks. Mu naine oli emale külla läinud ning mõneks päevaks sai minust uuesti mu endise korteri elanik Baker Streetil.

"Tohoh!" ütlesin ma oma kaaslase poole vaadates. "See oli küll uksekell. Kes võiks täna õhtul siia tulla? Võib-olla mõni teie sõber?"

"Peale teie ei ole mul ühtki sõpra," vastas Holmes. "Mul pole kombeks külalisi kutsuda." "Võib-olla siis klient?"

"Kui nii, siis on tegemist tõsise juhtumiga. Tühisem põhjus ei ajaks inimest välja sellise ilmaga ja sellisel tunnil. Aga küllap see on hoopis mõni perenaise tuttav."

Kuid Sherlock Holmesi oletus oli ekslik, sest koridorist kostsid sammud ja uksele koputati. Holmes sirutas välja oma pika käe ja keeras lambi endast eemale, selle tühja tooli poole, kuhu uustulnuk pidi istuma. "Sisse!" ütles Holmes.

Tuppa astunud mees oli noor, välimuse järgi umbes kahekümne kahe aastane, hoolitsetud välimusega ja korralikult riides ning tema

186

hoiakus oli midagi suursugust ja peent. Tilkuv vihmavari, mida ta käes hoidis, ning tema pikk tilkuv vihmamantel näitasid, millise hirmsa ilmaga ta siia oli tulnud. Ta vaatas lambivalguses murelikult ringi ning ma nägin, et tema nägu oli kahvatu ning silmades oli sünge pilk nagu inimesel, keda rõhub mingi ränk mure. "Ma võlgnen teile vabanduse," ütles ta kuldraamidega näpits-prille silme ette tõstes. "Loodan, et ma teid ei seganud. Kardan, et olen toonud teie õdusasse tuppa tormi ja vihina hingust."

"Andke mulle oma mantel ja vihmavari," lausus Holmes. "Las need puhkavad siin konksu otsas ja saavad natuke kuivemaks. Ma äen, et te olete tulnud edelakandist."

"Jah, Horshamist."

"See savi ja krudisegu, mida ma märkan teie kingakappidel, on sealsetele teedele üpris iseloomulik."

"Ma tulin nõu küsima."

"Seda on kerge anda."

"Ja abi paluma."

"See ei ole alati nii kerge."

"Ma olen teist kuulnud, härra Holmes. Major Prendergast rääkis, kuidas te teda Tankerville'i klubi skandaalis päästsite."

"Ah jaa, muidugi. Teda süüdistati ülekohtuselt petmises kaardimängus."

"Ta ütles, et teie suudate kõik mõistatused lahendada."

"Ta liialdas."

"Teie ei saavat kunagi lüüa."

"Ma olen neli korda lüüa saanud - kolm korda meeste käest ja ühe korra naise käest."

"Aga mis tähtsust on sel, võrreldes teie edukate juhtumite arvuga?"

"On tõsi, et üldiselt olen ma olnud edukas."

"Võib-olla läheb see siis nii ka minu puhul."

"Palun tõmmake tool tulele lähemale ning olge nii lahke ja tehke mulle teatavaks mõni oma loo üksikasi."

"See ei ole tavaline lugu."

"Ükski minu juurde jõudnud lugu ei ole tavaline. Mina olen viimane apellatsioonikohus."

"Ja ometi kahtlen ma. kas te olete kõigi oma kogemuste juures

187

kuulnud mõistatuslikumast ja seletamatumast sündmusteahelast kui see, mis on aset leidnud minu perekonnas."

"Te äratate minus huvi," lausus Holmes. "Palun esitage meile põhilised faktid algusest peale ning hiljem võin ma esitada teile küsimusi nende üksikasjade kohta, mis tunduvad mulle kõige tähtsa-matena."

Noormees tõmbas tooli lähemale ning sirutas märjad jalad tule-leegi poole.

"Minu nimi on John Openshaw," ütles ta, "aga niipalju kui ma aru saan, on minu enda asjadel selle hirmsa looga vähe pistmist. Küsimus on päranduses, nii et ma pean teile faktidest ettekujutuse andmiseks päris algusesse minema.

Olgu teile teadmiseks, et minu vanaisal oli kaks poega: onu Elias ja minu isa Joseph. Isal oli väike vabrik Coventrys, mida ta laiendas, kui leiutati jalgratas. Talle kuulus Openshaw' purunematu kummi patent ning tema äri läks nii edukalt, et ta võis selle maha müüa ning kenasti kindlustatuna äritegevusest loobuda.

Onu Elias emigreeris noore mehena Ameerikasse ning hakkas istanduseomanikuks Floridas, kus tal teadete kohaselt väga hästi läks. Sõja ajal võitles ta Jacksoni armees ning hiljem Hoodi juhtimise all, kus ta koloneli aukraadi sai. Kui Lee relvad maha pani. läks onu tagasi oma istandusse, kuhu ta jäi kolmeks või neljaks aastaks. Tuhande kaheksasaja kuuekümne üheksanda või seitsmekümnenda aasta paiku tuli onu tagasi Euroopasse ja ostis väikese maavalduse Sussexis, Horshami lähedal. Ta oli Ameerikas väga tähelepanuväärse varanduse omanikuks saanud, aga tema äratuleku põhjus oli see, et talle ei meeldinud neegrid ega vabariikliku valitsuse otsus neile valimisõigus anda. Ta oli erakordne inimene, äge ja tormakas, vihasest peast väga ropu suuga ning väga üksildase eluviisiga. Ma kahtlen, kas ta kõigi Horshamis elatud aastate jooksul üldse jalga linna tõstis. Tal oli maja ümber aed ja paar-kolm niitu ning seal käis ta jalutamas, kuigi sageli ei lahkunud ta mitu nädalat järjest oma toast. Ta jõi üpris palju brändit ja suitsetas palju, aga ta ei käinud kellegagi seltskondlikult läbi ega tahtnud näha ühtki sõpra, isegi mitte oma venda.

Minu vastu ei olnud tal midagi, ma hakkasin talle meeldima, sest kui ta mind esimest korda nägi, olin ma umbes kaheteistkümneaastane

188

nooruk. See võis olla tuhande kaheksasaja seitsmekümne kaheksandal aastal, kui ta oli kaheksa või üheksa aastat Inglismaal ;elanud. Ta palus, et isa mul tema juures elada lubaks, ning omal kombel oli ta minu vastu väga lahke. Kainest peast meeldis talle minuga triktrakki ja kabet mängida ning ta tegi mind oma esindajaks asjaajamises nii teenijate kui ka poemeestega, nii et kuueteistkümnendaks eluaastaks olin ma majas tõeline peremees. Minu käes olid kõik võtmed ning ma võisin minna, kuhu tahtsin, ja teha, mida ma tahtsin, senikaua, kuni ma onu isiklikku ellu ei sekkunud. Kuid maja osas oli siiski üks iseäralik erand, sest onul oli pööningul tuba, (alati lukus kolikamber, kuhu ta ei lubanud kunagi ei minul ega kellelgi teisel minna. Olen poisiliku uudishimuga selle lukuaugust sisse piilunud, aga ma ei näinud seal midagi peale vanade kirstude ja kompsude, mis on säärases ruumis ootuspärased.

Ühel päeval - see oli tuhande kaheksasaja kaheksakümne kolmanda aasta märtsis - lebas koloneli taldriku kõrval laual välismaise postitempliga ümbrik. Tavaliselt ta kirju ei saanud, sest tema arved tasuti sularahas ning tal polnud ühtegi sõpra. "Indiast!" ütles onu kirja kätte võttes. "Pondicerry postitempel. Mis see olla võib?" Kui ta ümbriku kiirustades avas, pudenes sealt välja viis väikest kuivatatud apelsiniseemet, mis kukkusid kõrinal tema taldikule. Ma hakkasin selle peale naerma, aga naer vaibus mu huulil, kui ma onu nägu nägin. Tema suu oli lahti vajunud, silmad olid pungis, nahk vahakarva ning ta vahtis ümbrikku, mida ta ikka veel värisevas käes hoidis. "K.K.K," kisendas ta ning lisas siis: "Oh, Jumal, Jumal, nüüd tuleb mul vanade pattude eest vastust anda!"

"Mis see on, onu?" hüüdsin ma.

"See on surm," vastas onu, tõusis laua tagant ja läks oma tuppa, jättes mind õudusest vabisema. Võtsin ümbriku kätte ning nägin, et selle tagasikeeratava osa siseküljele, otse liimiriba kohale oli punase tindiga kolm K-tähte sirgeldatud. Peale viie kuivatatud seemne ei olnud ümbrikus midagi. Mis võis olla onu haaranud hirmu põhjus? Tõusin hommikulauast ning kohtasin trepist üles minnes onu, kes tuli alla, ühes käes vana roostes võti, ilmselt kolikambri võti, ning teises käes väike vaskkarp, mis meenutas kassakarpi.

"Nad võivad teha, mida tahavad, aga alt vean ma neid ikkagi," ütles ta vandudes. "Ütle Maryle, et ta täna minu kaminasse tule

189
teeks, ning lase kutsuda Horshami advokaat Fordham."

Ma tegin, nagu ta käskinud oli, ning kui advokaat saabus, paluti mul tuppa minna. Tuli põles heledalt ning kaminas oli hulk musta kohevat tuhka, otsekui oleks seal pabereid põletatud, vaskkarp seisis aga lahtiselt ja tühjana kamina kõrval. Karpi vaadates märkasin ma võpatades, et ka selle kaanele oli kirjutatud kolm K-tähte, mida ma olin hommikul ümbriku peal näinud.

"John, ma soovin, et sa oleksid tunnistajaks minu testamendile." ütles onu. "Ma jätan oma maavalduse koos kõigi selle heade ja halbade külgedega oma vennale, sinu isale, kellelt see läheb kahtlemata päranduse teel sinule. Kui sa saad sellest rahulikult rõõmu tunda, siis on kõik korras. Kui sa aga leiad, et see pole võimalik, siis võta kuulda mu nõu, kulla poiss, ja jäta see valdus oma kõige vihasemale vaenlasele. Anna andeks, et ma jätan sulle säärase kahtlase väärtusega päranduse, aga ma ei oska öelda, millise pöörde asjad võtavad. Ole kena ja kirjuta alla sinna, kuhu härra Fordham näitab."

Andsin osutatud kohta allkirja ning advokaat võttis testamendi kaasa. Nagu te võite arvata, jättis see iseäralik juhtum mulle väga sügava mulje ning ma mõtisklesin selle üle ning kaalusin seda mõttes igati, ilma et oleksin osanud mingile järeldusele jõuda. Ometi ei suutnud ma vabaneda hinge jäänud ähmasest hirmutundest, kuigi nädalate möödudes, kui ei juhtunud midagi, mis oleks meie tavalist elurütmi häirinud, muutus see tunne vähem teravaks. Ma märkasin siiski oma onus muutust. Ta jõi rohkem kui kunagi enne ning vältis veelgi enam igasugust seltskonda. Enamiku ajast veetis ta oma toas, uks seestpoolt lukku keeratud, ainult mõnikord ilmus ta sealt joomisest pöörasena nähtavale, jooksis majast välja ning tormas mööda aeda ringi, revolver käes, karjudes, et ta ei karda keda kuraditki ning et teda ei saa inimene ega saatan lamba kombel aedikusse panna. Kui need ägedushood läbi said, jooksis ta aga suure lärmiga majja ning pani ukse enda järel lukkuja riivi, otsekui inimene, kes ei suuda enam kauem trotsida südamepõhjas lasuvat hirmu. Sellistel kordadel nägin ma, et tema nägu läikis isegi külma ilmaga niiskusest, otsekui oleks see olnud äsja kaussi pistetud.

Niisiis, härra Holmes, et asjaga ühele poole saada ja et mitte teie kannatust enam kauem kurjasti kasutada, pean ma ütlema, et jõudis kätte öö, mil onu ühelt sääraselt purjus väljasööstult tagasi ei tulnud.

190

Kui me teda otsima läksime, leidsime ta näoli väikesest rohelise lahuga ümbritsetud tiigist, mis asus aia tagumises osas. Polnud pingit märki vägivallast ning vesi oli ainult kaks jalga sügav, nii et eeluurimiskohus võttis arvesse tema kui veidriku kuulsust ning pustas, et tegemist oli enesetapuga. Aga minul, kes ma teadsin, pidas ainuüksi mõte surmast teda võpatama pani, oli üpris raske nd veenda, et onu oli vaevaks võtnud ise surmale vastu minna, iluurimiskohtu otsus aga kinnitati ning minu isa sai endale onu aldused ja umbes neliteist tuhat naela, mis pangas onu arvel oli."

"Üks hetk." ütles Holmes vahele. "Ma tajun, et teie jutustus ujuneb üheks kõige märkimisväärsemaks looks, mida ma kunagi uulnud olen. Öelge mulle, mis kuupäeval teie onu kirja sai ning mis kuupäeval toimus arvatav enesetapp."

"Kiri saabus 10. märtsil 1883. aastal. Onu suri seitse nädalat hiljem, 2. mai öösel." "Tänan teid! Palun jätkake."

"Kui mu isa võttis üle valdused Horshamis, uuris ta minu palvel hoolikalt kolikambrit, mis oli alati lukus seisnud. Me leidsime sealt vaskkarbi, kuigi selle sisu oli hävitatud. Kaane siseküljel oli paberist lipik, millel kordusid tähed K.K.K. ning nende alla oli kirjutatud: "Kirjad, märgukirjad, kviitungid ja register." Meie meelest näitas see. mis laadi pabereid kolonel Openshaw hävitas. Peale selle ei olnud pööningul midagi olulist, olid ainult igasugused laialipuistatud paberid ja märkmikud,

mis puudutasid onu elu Ameerikas. Mõni neist pärines sõjaajast ja näitas, et onu oli oma kohust hästi täitnud ning tal oli olnud vapra sõjamehe kuulsus. Teised olid pärit lõunaosariikide taastamise ajast ning puudutasid peamiselt poliitikat, sest ilmselt oli onu aktiivselt osalenud vastuseisus Põhjast saadetud poliitilistele seiklejatele.

Noh, 1884. aasta alguses asus mu isa Horshami elama ning meie elu kulges väga kenasti 1885. aasta jaanuarini. Neljandal uue aasta päeval istusime koos isaga hommikulauda ning ma kuulsin, kuidas isa järsku üllatusest hüüatas. Seal ta istus, äsja avatud ümbrik käes ning viis kuivatatud apelsiniseemet teise käe väljasirutatud peopesal. Ta oli alati naernud selle üle, mida ta nimetas minu lorijutuks koloneli kohta, aga nüüd, kui samasugune asi oli juhtunud tema endaga. oli tal väga ehmunud ja kimbatuses ilme.

191

"Noo, mida see ometi tähendab, John?" kogeles ta. Minu süda oli sees tinatükiks tardunud. "See on K.K.K," ütlesin ma.

Isa vaatas ümbrikusse. "See ta ongi!" hüüatas ta. "Siin on needsamad tähed. Aga mis nende kohale on kirjutatud?"

"Pange paberid päikesekella peale," lugesin ma üle tema õla piiludes.

"Mis paberid? Mis päikesekell?" küsis isa.

"Päikesekell aias. Ühtki teist siin pole," ütlesin ma, "aga paberid on ilmselt need, mis onu hävitas."

"Häh!" ütles isa kõigest väest julget nägu tehes. "Me elame tsiviliseeritud maal ning me ei salli seda sorti tembutamist. Kust see tulnud on?"

"Dundeest," vastasin ma postitemplit vaadates.

"See on mingi naeruväärne ja tobe nali," ütles isa. "Mis pistmist on minul päikesekellade ja paberitega? Ma ei kavatse sellele lollusele vähimatki tähelepanu pöörata."

"Mina läheksin küll politseisse," laususin ma.

"Ja saavutaksin selle, et mind minu vaeva eest välja naerdaks. Mitte midagi säärast ma ei tee."

"Siis luba, et ma räägin ise politseiga."

"Ei, ma keelan sul seda teha. Ma ei lase säärase lolluse ümber lärmi lüüa."

Isaga oli asjatu vaielda, sest ta oli väga kangekaelne mees. Sellegipoolest kõndisin ma ringi, süda täis halbu eelaimusi.

Kolmandal päeval pärast kirja saabumist läks isa külla ühele vanale sõbrale, major Freebodyle, kes on Portsdown Hiili fordi komandör. Ma olin rõõmus, et isa sinna läks, sest mulle näis, et kodunt eemal oli ta ohust kaugemal. Kuid selles ma eksisin. Tema äraoleku teisel päeval sain ma majorilt kirja, milles mul paluti otsekohe sinna sõita. Isa oli kukkunud ühte neist sügavatest kriidi-aukudest, mida seal ümbruskonnas rohkesti leidub, ning lebas teadvusetult ja purustatud kolbaga. Ma tõttasin tema juurde, kuid ta suri teadvusele tulemata. Näis, et ta oli videvikus Farehamist tagasi tulnud, ning kuna maakoht oli talle tundmatu ja kriidiaugud taraga piiramata, ei kõhelnud eeluurimiskohus langetamast otsust, et tegemist oli "surmaga õnnetusjuhtumi tagajärjel". Kuigi ma uurisin

192

hoolikalt kõiki isa surmaga seotud asjaolusid, ei õnnestunud mul leida midagi, mis oleks andnud tunnistust mõrvast. Polnud mingeid vägivalla jälgi, mingeid jalajälgi, mingit märki röövimisest, keegi ei olnud ümbruskonna teedel võõraid märganud. Ning ometi ei pruugi mul teile öelda, et mu meel ei olnud kaugeltki rahulik ning et ma olin peaaegu kindel, et isa vastu oli sepitsetud mõni nurjatu vandenõu. Niisugusel kurjakuulutaval kombel sain ma oma päranduse. Te küsite mult, miks ma seda maha ei müünud? Vastan, et olin üpris veendunud, et meie hädad sõltusid kuidagiviisi mingist intsidendist minu onu elus ning et mõnes teises majas oleks oht olnud niisama suur kui seal.

Minu vaene isa leidis oma lõpu 1885. aasta jaanuaris ning sellest on nüüd möödunud kaks aastat ja kaheksa kuud. Selle aja olen ma elanud õnnelikult Horshamis ning hakkasin juba lootma, et see needus on meie perekonnalt kadunud ning selle mõju eelmise põlvkonnaga lõpule jõudnud. Olin aga liiga vara rõõmustanud: eile hommikul tabas mind hoop täpselt samal kujul, nagu see oli tabanud minu isa."

Noormees võttis vestitaskust kortsus ümbriku, pööras end laua poole ja raputas sinna viis väikest kuivanud apelsiniseemet.

"Siin on see ümbrik," jätkas ta. "Londoni idaosa postitempliga. Ümbriku sees on needsamad sõnad, mis olid minu isale tulnud viimses sõnumis: K.K.K. ja "Pange paberid päikesekella peale.""

"Mida te ette olete võtnud?" küsis Holmes.

"Mitte midagi."

"Mitte midagi?"

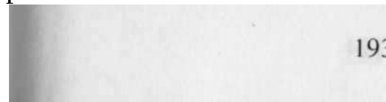
"Tõtt-öelda," noormees tõstis kõhnad valged käed näo ette, "olen ma tundnud end abituna. Mul on tunne nagu vaesel küülikul, kelle poole vingerdab madu. Näib, et ma olen vastupandamatu, armutu kurjuse küüsis, mida ei suuda tõrjuda mingi ettenägelikkus ega ettevaatusabinõud."

"Nonoh!" hüüatas Sherlock Holmes. "Te peate tegutsema, muidu olete kadunud mees. Teid võib päästa ainult energia. Praegu pole aega meelt heita."

"Ma pöördusin politsei poole."

"Ah nii!"

'Aga nad kuulasid mu lugu muiates. Olen veendunud, et inspek-



tor jõudis arvamusele, et kõik need kirjad on rumal nali ning minu sugulased said tõesti õnnetul kombel otsa, nagu väitis eeluurimis-kohus, ning nende surma ei maksa hoiatustega seostada."

Holmes raputas rusikaid. "Uskumatu totrus!" hüüdis ta.

"Kuid nad andsid mulle siiski kaasa ühe politseiniku, kes võih minu juurde jääda."

"Kas ta tuli täna teiega kaasa?"

"Ei, käsu kohaselt pidi ta majja jääma."

Holmes viibutas uuesti rusikaid.

"Miks te tulite minu juurde," hüüdis ta, "ja eelkõige, miks te kohe siia ei tulnud?"

"Ma ei teadnud tulla. Alles täna rääkisin ma major Prendergastile oma muredest ning ta soovitas mul teie poole pöörduda."

"Tegelikult tuli kiri teile kaks päeva tagasi. Me oleksime pidanud juba varem tegutsema. Ilmselt ei ole teil rohkem andmeid peale nende, millest te meile rääkisite - ühtki kõnekat üksikasja, millest võiks abi olla?"

"Üks asi on," vastas John Openshaw. Ta tuhnis kuuetaskus, võttis välja luitunud, sinaka varjundiga paberilehe ning asetas selle lauale. "Mul on ähmaselt meeles," ütles ta, "et kui onu oma pabereid põletas, olid need väikesed põlemata jäänud paberiservad, mis tuha sees lebasid, just seda värvi. Selle üksiku lehe leidsin ma tema toa põrandalt ning kaldun arvama, et see võib olla üks neist paberitest, mis teiste vahelt välja kukkus ja sel kombel hävitamata jäi. Ma ei mõista, kuidas see meid aidata saaks, kui mitte arvestada seemnete mainimist. Minu enda meelest on tegemist leheküljega mingist päevikust. See on vähimagi kahtluseta onu käekiri."

Holmes liigutas lampi ning me kummardusime mõlemad lehe kohale, mille sakiline serv näitas, et see oli tõepoolest kusagilt välja rebitud. Lehekülje ülaossa oli kirjutatud "Märts 1869" ning selle all olid järgmised salapärased sissekanded:

4 Tuli Hudson. Seesama vana platvorm.
7 Seemned McCauley'le, Paramore'ile ja John Swainile St. Augustine'ist.
9 McCauley jalga lasknud.
10 John Swain jalga lasknud.
12 Käisin Paramore'i juures. Kõik korras.
195
"Tänan teid!" ütles Holmes paberit kokku murdes ja seda meie külalisele tagasi andes. "Ja nüüd ei tohi te mingil juhul enam hetkegi laotada. Meil pole aega isegi seda arutada, mida te meile rääkisite, fe peate silmapilk koju minema ja tegutsema hakkama."
"Mida ma tegema pean?"
"Teil jääb üle teha ainult üht. Seda tuleb teha otsekohe. Te peate jjanema selle paberitüki, mida te meile näitasite, vaskkarbikesse, nriida te kirjeldasite. Te peate panema sinna ka kirja, milles te seletate, et kõik ülejäänud paberid põletas teie onu ära ning ainult see on alles jäänud. Te peate kinnitama seda sääraste sõnadega, mis neid veenaksid. Pärast seda peate karbi otsekohe päikesekella peale panema, nagu on nõutud juhtnöörides. Kas te saate aru?"
"Täielikult."
"Ärge mõelge praegu kättemaksust ega muust säärasest. Küllap me võime seda ka kohtu kaudu saavutada, kuid meie peame oma võrku alles punuma hakkama, nende võrk on aga juba punutud. Kõigepealt tuleb kõrvaldada see otsene oht, mis teid ähvardab. Teiseks tuleb lahendada see mõistatus ja karistada süüdlasi." i "Tänan teid!" ütles noormees tõustes ja mantlit selga pannes. "Te olete andnud mulle uue elu ja lootuse. Ma teen kindlasti teie nõuande järgi."
"Ärge kaotage hetkegi. Ja mis kõige tähtsam, olge vahepeal ettevaatlik, sest minu meelest pole kahtlust, et teid ähvardab väga reaalne ja otsene oht. Kuidas te tagasi lähete?"
"Rongiga Waterloo jaamast."
"Kell ei ole veel üheksa. Tänavad on rahvast täis, nii et ma usun, et seal ei pruugi teid oht ähvardada. Ning ometi ei ole valvsus ülearune."
"Mul on relv."
"See on hea. Homme hakkan ma teie juhtumiga tegelema."
"Me siis kohtume Horshamis?"
"Ei, teie saladuse võti peitub Londonis. Just siin ma seda otsima hakkangi."
"Siis külastan ma teid paari päeva pärast uudistega karbikese ja paberite kohta. Ma järgin teie nõuandeid täht-tähelt."
Noormees jättis meiega kättpidi hüvasti ja lahkus. Väljas ulus ikka veel tuul ning vihm ladises japladises vastu aknaid. Näis, otsekui
195
oleks see kummaline, pöörane lugu paiskunud meie tuppa märatsevate loodusjõudude keerisest - see oleks otsekui tormipuhangu meieni kantud adru - ning nüüd viis stiihia selle uuesti enda«a kaasa.
Sherlock Holmes istus mõnda aega vaikides, pea rinnale vajunud ja pilk punakalt hõõguvale tulele suunatud. Siis pani ta piibu põlema, nõjatus vastu tooli seljatuge ja jälgis, kuidas sinised suitsu-rõngad üksteise järel lakke tõusid.
"Ma arvan, Watson," tähendas ta lõpuks, "et kõigi meie juhtumite hulgas pole olnud midagi nii fantastilist nagu see lugu."
"Välja arvatud võib-olla "Nelja märk"."
"Mnjah. Võib-olla see välja arvatud. Ning ometi näib mulle, et John Openshaw on isegi suuremas ohus, kui olid Sholtod."
"Aga kas te olete jõudnud mingile kindlale arvamusele, mida see oht endast kujutab?" küsisin ma.

"Selle iseloomus pole mingit kahtlust," vastas ta.
"Mis see siis on? Kes on see K.K.K. ning miks ta jälitab seda õnnetut perekonda?"
Sherlock Holmes sulges silmad, asetas küünarnukid tooli käetu-gedele ja pani sõrmeotsad vastamisi. "Ideaalne arutleja," märkis ta, "tuletaks ainsast talle esitatud faktist koos kõigi selle seostega mitte ainult sündmusteahela, mis oli selle faktini viinud, vaid ka tagajärjed, mida see kaasa võiks tuua. Nagu Cuvier võis õigesti kirjeldada tervet looma üheainsa kondi põhjal, nii peaks vaatleja, kes on põhjalikult aru saanud juhtumite ahela ühest lülist, olema võimeline tegema kindlaks, mis sellele eelnes ja järgnes. Me ei ole veel mõistnud, milliste tulemusteni võib ainuüksi mõistuse abil jõuda. Kabinetis võib lahendada probleeme, mis on teinud nõutuks kõik need, kes on otsinud lahendust oma meelte abil. Kuid selle kunsti täiuseni viimiseks on tarvis, et mõtleja käsutuses oleksid kõik võimalikud faktid, ning nagu te hõlpsasti mõistate, tähendaks see iseenesest, et tal oleksid olemas kõik teadmised - see aga oleks mõnevõrra haruldane saavutus isegi nüüdsel vaba hariduse ja entsüklopeediate ajastul. Hoopis teostatavam oleks aga see, et inimene teaks kõike, mis võiks talle tõenäoliselt tema töös abiks olla, ning seda ma oleng1 püüdnud enda puhul saavutada. Kui ma õigesti mäletan, määratlesid teie kunagi meie sõpruse alguses minu piirid väga täpselt."
196
"Jah," vastasin ma naerdes. "See oli erakordne dokument. Mäletan, et filosoofia, astronoomia ja poliitika olid tähistatud nulliga, taanikaalased teadmised kõikusid, geoloogias tundsite põhjalikult inevaid poriplekke viiekümne miili raadiuses linnast, keemiaalased teadmised olid veidrad, anatoomias olid need süsteemitud, kõmukirjanduse ja kriminaalasjade osas erakordsed, lisaks mängi-te viiulit, tegelesite poksiga, oskasite vehelda, olite jurist ning lürgitasite ennast kokaiini ja tubakaga. Niisugused olid vist minu analüüsi põhijäreldused."
Holmes muigas viimase punkti peale. "Noh," lausus ta, "ma ütlen raegu nagu tookordki, et inimene peab hoidma oma ajupööningul aruks igasugust mööblit, mida ta tõenäoliselt kasutada kavatseb, ejäänud võib ta panna tallele oma raamatukogu kolikambrisse, ust ta selle tahtmise korral kätte võib saada. Aga sääraste juhtumite uhul nagu see, mis meile täna õhtul esitati, tuleb meil kindlasti kõik gavarad appi võtta. Olge lahke ja ulatage mulle Ameerika Entsüklopeedia K-tähega köide, mis on teie kõrval riiulil. Tänan teid! Kaalugem nüüd olukorda ja vaadakem, mida võib sellest järeldada, [õigepealt võime alustada usutavast oletusest, et kolonel Opensaw'l oli mingi väga mõjuv põhjus Ameerikast lahkumiseks. Tema vanuses mehed ei muuda kõiki oma harjumusi ega vaheta meelsassti Florida veetlevat kliimat Inglise provintsilinna üksildase elu vastu, ma äärmine üksildusearmastus Inglismaal viib mõttele, et ta kartis midagi või midagi, nii et me võime võtta tööhüpoteesiks, et just hirm kellegi või millegi ees sundiski teda Ameerikast lahkuma. Mis puutub sellesse, mida ta kartis, siis seda me võime järeldada ainult nende hirmuäratavate kirjade põhjal, mis ta ise ja tema pärijad said. Kas te panite tähele nende kirjade postitempleid?"
"Esimene oli Pondicherryst, teine Dundeest ja kolmas Londonist."
"Need kõik on meresadamad. Kirjutaja oli laeva pardal."
"Suurepärane! Meil on juba olemas üks jälg. Kahtlemata on võimalik - väga võimalik -, et kirjutaja oli laeva pardal. Ning vaadelgem nüüd veel üht asjaolu. Pondicherryst tulnud kirja puhul möödus ähvarduse ja selle täideviimise vahel seitse nädalat, Dundee puhul tegemist ainult kolme-nelja päevaga. Kas see näitab midagi?"
“Reisi pikkust."
197
"Aga ta kiri tuli kaugemalt."
"Siis ma ei saa aru, milles on asi."

"Võib vähemalt oletada, et laev, milles see mees või need mehed sõidavad, on purjelaev. Näib, nagu saadaksid nad oma iseäraliku hoiatuse või märgi alati enne seda, kui nad oma missiooni alustavad. Te näete, kui kiiresti järgnes tegu märguandele, kui kiri tuli Dundeest. Oleksid nad tulnud Pondicherryst aurulaevaga, oleksid nad jõudnud kohale peaaegu samal ajal kui nende kiri. Aga tegelikult oli vahe seitse nädalat. Minu meelest näitab see seitse nädalat kiiruse erinevust postilaeva vahel, mis tõi kirja, ja purjelaeva vahel, mis tõi kirja kirjutaja."

"See on võimalik."

"Enamgi veel. See on tõenäoline. Nüüd te mõistate, kui kiiresti tuli tegutseda selle uue juhtumi puhul, ning miks ma rõhutasin, et noor Openshaw oleks ettevaatlik. Mõrv on alati toimunud selle aja lõpul, mis kulus kirja saatjal vastava vahemaa läbimiseks. Aga see kiri tuli Londonist ning seetõttu ei saa me viivituse peale loota."

"Püha Jumal!" hüüatasin ma. "Mida see halastamatu tagakiusamine küll tähendada võib?"

"Openshaw'l kaasas olnud paberid olid ilmselt eluliselt tähtsad purjelaeval viibivale inimesele või inimestele. Minu meelest on päris selge, et neid peab olema rohkem kui üks. Üks mees ei oleks suutnud kahte mõrva nõnda sooritada, et eeluurimiskohus end petta oleks lasknud. Sellega peab olema seotud mitu inimest ning ilmselt oli tegemist leidlike ja otsustavate meestega. Oma paberid kavatsevad nad kätte saada, olgu nende valdaja kes tahes. Nagu te näete, lakkab K.K.K. sel kombel tähistamast üksikisiku nimetähti ning muutub ühingu tunnusmärgiks."

"Aga missuguse ühingu?"

"Kas te pole kunagi," küsis Sherlock Holmes ettepoole nõjatudes ja häält tasandades, "kas te pole kunagi kuulnud Ku Klux Klanist?'

"Ei ole."

Holmes keeras oma põlvedel lebava raamatu lahti. "Siin see ongi," ütles ta peagi.

"Ku Klux Klan. Nimi on tuletatud kujuteldavast sarnasusest püssikuke vinnatõmbamisel tekkinud heliga. Selle hirmsa salaühingu

198

asutasid mõned endised lõunaosariikide sõdurid pärast kodusõda Ameerika lõunaosariikides ning maa erinevates osades moodustati kiiresti ühingu kohalikud harud, eriti Tennessees, Louisianas, mõlemas Carolinas, Georgias ja Floridas. Salaühingut kasutati poliitilistel eesmärkidel, peamiselt neegervalijate hirmutamiseks ning salaühingu seisukohtadele vastu hakkavate inimeste mõrvamiseks ja maalt väljaajamiseks. Ühingu vägivallategude eel saadeti märgitud isikule tavaliselt hoiatus mingil fantastilisel, kuid üldiselt äratuntaval kujul - mõnel pool tammeoks, teisal meloni- või apelsiniseemned. Saanud selle hoiatuse, võis ohver kas avalikult oma endistest vaadetest lahti öelda või maalt põgeneda. Kui ta hoiatust trotsis, tapas teda vältimatult surm ning tihti juhtus see mingil kummalisel või ettenägematul kombel. Ühingu organisatsioon oli niivõrd täiuslik ning selle meetodid nii süstemaatilised, et pole registreeritud peaaegu ainsatki juhtumit, kus kellelgi oleks õnnestunud ühingut karistamatull trotsida või kus ühegi vägivallateo kordasaatjaid oleks avastatud. Hoolimata Ühendriikide valitsuse ja Lõuna kõrgemate klasside pingutustest õilmitses organisatsioon mõne aasta. 1869. aastal rauges liikumine lõpuks küllalt kiiresti, kuigi ka hiljem on pai-. guti esinenud samalaadseid puhanguid."

"Te märkate muidugi, et ühingu äkiline lagunemine langes kokku Openshaw' kadumisega Ameerikast koos ühingu paberitega," ütles Holmes raamatut käest pannes. "Vägagi hästi võib olla tegemist põhjuse ja tagajärjega. Pole mingi ime, et tema ja ta sugulaste kannul on mõni lepitamatum hing. Te ju mõistate, et see register ja päevik võivad asjasse segada nii mõnegi Lõuna mõjuka mehe, ning kuni peed paberid pole kätte saadud, ei maga ilmselt paljud öösel rahulikult."

"Siis on lehekülg, mida me nägime..."

"See, mida võiski oodata. Kui ma õigesti mäletan, oli seal kirjas "saatsime seemned A-le, B-le ja C-le - see tähendab, saatsime neile ühingu hoiatuse. Järgmised sissekanded näitavad, et Aja B kadusid või lahkusid maalt, ning lõpuks, et C-d külastati, ning ma kardan, et tulemused olid C jaoks kohutavad. Noh. doktor, ma arvan, et me võime sellele tumedale loole natuke valgust heita, ning ma usun, et noore Openshaw' ainus pääsemisvõimalus on teha vahepeal nii, nagu

199

ma ütlesin. Täna õhtul ei saa me enam muud öelda ega teha, seepärast ulatage mulle minu viiul ning katsume unustada pooleks tunniks selle koleda ilma ja meie ligimeste veel koledamad kombed."

Hommikuks oli taevas selginud ning päike säras tuhmilt läbi selle suure linna kohal rippuva uduloori. Kui ma alla tulin, istus Sherlock Holmes juba hommikulauas.

"Te ju vabandate mind, et ma teid ei oodanud," ütles ta, "ma aiman, et noore Openshaw' juhtumi tõttu seisab mul ees väga kiire päev."

"Missuguseid samme te kavatsete astuda?" küsisin ma. "See sõltub väga suuresti esimeste järelpärimiste tulemustest. Võib juhtuda, et mul tuleb ikkagi Horshami minna." "Kohe praegu te sinna ei lähe?"

"Ei, ma alustan Cityst. Helistage kella ja toatüdruk toob teie kohvi üles."

Kohvi oodates võtsin ma laualt avamata ajalehe ning libistasin silmad üle selle. Mu pilk peatus pealkirjal, mis pani mul südame rinnus tarduma.

"Holmes!" hüüatasin ma. "Te olete hiljaks jäänud."

"Ah!" vastas ta tassi käest pannes. "Seda ma kartsingi. Kuidas see juhtus?" Ta rääkis rahulikult, aga ma nägin, et ta oli sügavasti vapustatud.

Mu pilk jäi pidama Openshaw' nimel pealkirjas "Tragöödia Wa-terloo silla lähedal". Siin see teade ongi:

"Eile õhtul kella üheksa ja kümne vahel kuulis Waterloo silla lähedal postil seisev politseikonstaabel Cooke H jaoskonnast appi-karjet ja veeplartsatust. Kuid öö oli väga pime ja tormine, nii et mitme mööduja abist hoolimata oli päästetöid täiesti võimatu lahi viia. Häire aga anti ning jõepolitsei abiga toodi laip lõpuks välja. Uppunuks osutus noorhärra, kelle nimi oli, nagu selgus tema taskust leitud ümbrikult, John Openshaw ning kelle elukoht asub Horshami lähedal. Oletati, et ta võis rutata viimase Waterloo jaamast väljuva rongi peale ning et ta eksis kiirustades ja pilkases pimeduses rajalt ning astus üle jõeauriku maabumissilla serva. Laibal ei olnud mingeid vägivallamärke ning pole vähimatki kahtlust, et kadunu oli õnnetusjuhtumi ohver, mis peaks tõmbama võimude tähelepanu jõeäärsete maabumisplatside seisukorrale."

200

Me istusime mõne minuti vaikides. Holmes oli rohkem vapustatud ja suuremas masenduses, kui ma kunagi enne näinud olin.

"See riivab mu uhkust. Watson," ütles ta viimaks. "Kahtlemata on tegemist väiklase tundega, aga see riivab mu uhkust. Nüüdsest on see minu isiklik asi, ning kui Jumal mulle tervist annab, võtan ma selle jõugu käsile. Noormees tuli minu juurde abi otsima, aga mina saatsin ta surmale vastu!" Holmes kargas toolilt püsti ning sammus ma pikki kõhnu käsi aeg-ajalt rusikasse surudes talitsematu eru-usega toas ringi, kahkjad põsed õhetamas.

"Neil lurjustel ilmselt nutikust jätkub!" hüüatas ta lõpuks. "Kuidas nad teda küll sinna suutsid meelitada? Kaldapealne ei ole otse ama viival teel. Sild oli nende eesmärgi jaoks isegi sellisel õhtul kahtlemata liiga rahvarohke. Noh, Watson, eks me vaata, kes lõpuks eale jääb. Ma lähen nüüd välja!"

"Kas politseisse?"

"Ei, ma hakkan ise politseiks. Kui ma olen võrgu valmis kudunud, võib politsei kärbsed endale võtta, aea enne ei ütle ma neile midagi.”

Olin terve päeva oma kutsetööga seotud ning läksin Baker Streetile tagasi alles hilja õhtul. Sherlock Holmes ci olnud veel tulnud. Kell hakkas juba kümme saama, kui ta tuppa astus, nähes välja kahvatu ja kurnatud. Ta astus puhvetkapi juurde, murdis leivapätsi küljest tüki, sõi selle ahnelt ära ja jõi suure klaasitäie vett peale.

"Te olete näljane," täheldasin ma.

"Nälga suremas. Mul läks söömine hoopis meelest. Ma ei ole hommikust saadik midagi hamba alla saanud."

"Mitte midagi?"

"Mitte suutäitki. Mul polnud mahti sellele mõelda."

"Ja kuidas teil läks?"

"Hästi."

"Te saite mingi tõendi?"

"Nad on mul peos. Noore Openshaw' eest makstakse peagi kätte. Noh, Watson. saadame neile nende enda kuratliku tunnusmärgi. See on hea mõte!"

"Mida te silmas peate?"

Holmes võttis kapist apelsini, jagas selle tükkideks ning pigistas

301

seemned lauale. Nendest valis ta viis ning pistis need ümbrikusse. Ümbriku siseküljele kirjutas ta: "S. H. J. O. eest". Seejärel pitseeris la ümbriku kinni ning adresseeris selle kapten James Calhounile. parklaeval "Lone Star". Savannah, Georgia.

"See ootab teda ees, kui ta sadamasse sõidab," ütles Holmes kihistades. "Kiri võib põhjustada talle ühe unetu öö. Ta näeb, et see hoiatus ennustab tema saatust niisama kindlalt, nagu nägi oma saalust Openshaw."

"Aga kes on see kapten Calhoun?"

"Jõugu juht. Ma saan kätte ka teised, kuid tema kõigepealt."

"Kuidas te selle välja uurisite?"

Holmes võttis taskust suure paberilehe, mis oli üleni kuupäevi ja nimesid täis kirjutatud.

"Ma veetsin terve päeva Lloydi registreid ja vanade dokumentide toimikuid uurides, jälgides iga 1883. aasta jaanuaris ja veebruaris Pondicherrys peatunud laeva edasist käekäiku," ütles ta. "Nende kuude jooksul oli seal registreeritud kolmkümmend kuus paraja tonnaažiga laeva. Otsekohe paelus mu tähelepanu üks neist, "Lone Star". sest kuigi oli kirjas, et laev asus teele Londonist, nimetatakse selle nimega üht Ühendriikide osariiki."

"Minu meelest Texast."

"Ma ei olnud ega ole kindel, millist nimelt, aga ma teadsin, et see laev pidi olema pärit Ameerikast."

"Ja edasi?"

"Ma otsisin läbi Dundee registrid, ning kui ma leidsin, et park-laev "Lone Star" viibis seal 1885. aasta jaanuaris, muutus mu kahtlus veendumuseks. Siis tegin ma järelepärimisi aluste kohta, mis peatuvad praegu Londoni sadamas."

"Ja siis?"

""Lone Star" oli saabunud möödunud nädalal. Ma läksin Alberti dokki ning leidsin, et laev oli sõitnud täna hommikul vara tõusu ajal mööda jõge alla ja suundunud koju Savannah'sse. Ma telegrafeerisir Gravesendi ja sain teada, et "Lone Star" oli mõne aja eest möö dunud. ning kuna

puhus idatuul, pole mul mingit kahtlust, et ta of nüüd juba Goodwinsist möödas ning üsna Wighti saare lähedal."

"Mida te nüüd siis teete?"

"Oh, kapten on mul peos. Nagu ma kuulsin, on tema ja ta kaks abi

202

ainsad ehtsad ameeriklased laevas. Ülejäänud on soomlased ja sakslased. Ma tean veel ka seda, et kõik kolm käisid eile õhtul laevast väljas. Ma kuulsin seda nende laeva lastinud slividori käest. Selle aja peale, kui nende purjelaev Savannalrsse jõuab, on postilaev viinud kohale selle kirja ning telegramm on teatanud Savannah' politseisse, et neid kolme härrat otsitakse siin taga, süüdistatuna mõrvas."

Kuid isegi inimese kõige paremini koostatud plaanides on alati mingi viga, ning John Openshaw' mõrvaritele polnud saatusest määratud saada apelsiniseemneid, mis oleksid näidanud neile, et nende jälil on niisama kaval ja otsustav vastane nagu nad ise. Väga pikad ja väga karmid olid selleaastased pööripäevatormid. Me ootasime kaua Savannah'st uudiseid "Lone Stari" kohta, kuid need ei jõudnudki pärale. Kuulsime lõpuks, et kusagil kaugel Atlandi ookeanil oli nähtud laineorus loksumas paadi ahtripuud. millele olid uuristatud tähed "L.S.", ning see oligi kõik, mida me "Lone Stari" saatusest teada saime.

X. VILTUSE SUUGA MEES

Kadunud Elias Whitney, usuteaduste doktori, St. George'i Teoloogiakolledži direktori vend Isa Whitney oli kirglik oopiumisuitsetaja. Nagu ma aru saan, sai temast selle harjumuse ohver mingi tobeda tembu tagajärjel kolledžis, kus ta, olles lugenud De Quincey kirjeldusi tema oopiumiuima unenägudest ja tunnetest, oli leotanud oma tubakat oopiumitinktuuris, püüdes samasuguseid tulemusi saavutada. Nagu paljud teised, nii leidis ka Isa, et seda kommet on kergem külge saada kui sellest vabaneda, ning ta jäi paljudeks aastateks selle narkootikumi orjaks, äratades oma sõprades ja sugulastes õudusega segatud haletsust. Mul on veel praegugi silme ees, kuidas ta toolil kössitas, nägu kahkjaskollane. laud poolsuletud, pupillid tillukesed - kunagise ülla mehe vare.

Ühel õhtul - see oli 1889. aasta juunikuus - helistati mu ukse taga tunnil, mil inimene esimest korda haigutab ja kella vaatab. Ajasin end toolil sirgu, minu naine langetas tikkimistöö sülle ja tegi kerge pettumusgrimassi.

"Patsient!" ütles ta. "Sa pead välja minema."

Ma ägasin, sest olin äsja pärast väsitavat tööpäeva koju tulnud. Me kuulsime, kuidas uks avanes, keegi ütles midagi rutakalt ning seejärel kostsid kärmed sammud linoleumil. Meie toa uks lendas lahti ning tuppa astus tumedate rõivaste ja musta looriga naine.

"Andke andeks, et ma teid nii hilja tülitan," alustas ta, kuid kaotas siis järsku enesevalitsuse, jooksis meie juurde, haaras mu naisel ümbert kinni ja nuuksus tema õla najal. "Oh, mind on tabanud

204

niisugune õnnetus!" hüüdis ta. "Mul on nii väga abi vaja!"

"Kuidas?" ütles mu naine tema loori kergitades. "See on ju Kate Whitney. Oh, kuidas sa mind ehmatasid. Kate! Kui sa sisse tulid ei tundnud ma sind üldse ära."

"Ma ei teadnud, mida teha, seepärast ma tulingi kohe teie juurde." Nü oli see alati. Inimesed, kellel oli mingi mure, tulid minu naise juurde nagu linnud tuletorni juurde.

"Väga tore, et sa tulid. Nüüd joo kõigepealt natuke veega segatud veini, sea end mugavasti istuma ja räägi meile kõik südamelt ära. Või tahaksid sa parema meelega, et ma Jamesi magama saadaksin?"

"Oi, ei, ei! Ma vajan ka doktori nõuannet ja abi. Asi puudutab Isat. Ta pole kaks päeva koju tulnud. Ma kardan nii väga tema pärast!"

See ei olnud esimene kord, mil Kate meiega oma mehe hädast ääkis, minuga kui arstiga, minu naisega kui vana sõbra ja kooli-õega. Me rahustasime ja lohutasime Kate'i, nagu oskasime. Kas ta teadis, kus ta mees on? Kas me võisime äkki mehe tema juurde koju tuua?

Paistis, et võisime. Kate'il oli väga usaldusväärseid teateid, et viimasel ajal oli mees oma hoogude ajal käinud oopiumiurkas City teises servas. Siiamaani olid tema äraolekud alati ühe päevaga piirdunud ning la oli õhtul värisedes ja kurnatult koju tulnud. Aga nüüd oli narkootikumiuim nelikümmend kaheksa tundi kestnud ning ta lebas kahtlemata igasuguste inimjätiste keskel mürki sisse hinga-s või selle mõju välja magades. Kate oli kindel, et sealt teda võibki eida. "Kullakangist" Upper Swandam Lane:ilt. Aga mida ta tegema pidi? Kuidas võis tema, noor ja uje naine, minna säärasesse paika ing kiskuda oma mehe välja teda ümbritsevate kaabakate keskelt? Niisugune oli lugu ning muidugi oli sellest ainult üks väljapääs. Kas ma ei saadaks teda sinna? Ja siis, otsekui järele mõeldes, miks ta ise üldse peaks kaasa tulema? Mina olin Isa Whitney arst ning seetõttu oli mul tema peale mõju. Üksinda saaksin ma sellega paremini hakkama. Ma andsin Kate'iie lubaduse, et saadan Isa kahe tunni jooksul voorimehega koju, kui ta on tõesti sel aadressil, mille Kate oli mulle andnud, ning nõnda olingi ma kümne minuti pärast jätnud maha oma tugitooli ja rõõmsa elutoa ning kiirustasin voori-mehetõllas linna idarajooni kummalise eesmärgiga, nagu mulle too-

205

kord näis, kuigi alles tulevik näitas, kui kummaliseks see tegelikult osutus.

Aga minu seikluse esimene osa ei valmistanud mulle mingit erilist raskust. Swandam Lane on vilets põiktänav, mis peidab end Londoni sillast itta jääva jõeosa põhjakallast ääristavate kõrgete sadama-sildade taga. Leidsin otsitava urka odava rõivapoe ja viinapoe vahelt, sinna pääses mööda järsku treppi, mis viis mustavat koopasuud meenutava avauseni. Käskinud voorimehel oodata, läksin ma alla mööda trepiastmeid, mille purjus jalgade lakkamatu astumine oli kergelt nõgusaks kulutanud, leidsin ukse kohal põleva vilkuva õlilambi valgel lingi ning astusin pikka madalasse ruumi, mille õhk oli pruunist oopiumisuitsust paks ja raske ning mida ääristasid puust lamamisasemed nagu väljarändajate laeva ruhvis.

Hämaruses paistsid ähmaselt imelikes fantastilistes poosides lamavad kehad, längus õlad, kõveras põlved, kuklasse heidetud pead ja püsti lõuad ning siin-seal suunati uustulnuka poole tuhmid silmad. Tumedate varjude seas hõõgusid väikesed punased valgussõõrid, kord eredamad, kord tuhmimad, sedamööda, kuidas põlev mürk metallpiipude kahades hõõgvele lõi või kustus. Enamik lamas vaiki-des, kuid mõni pomises endamisi ja mõned rääkisid omavahel imeliku vaikse ühetoonilise häälega, nende jutt kostis hoogude kaupa ning hääbus siis äkitselt vaikusse, kusjuures igaüks pomises oma mõtteid ega pööranud kuigivõrd tähelepanu naabri sõnadele. Ruumi tagumises otsas oli väike põlevate sütega söepann, mille kõrval kolme-jalgsel puujäril istus pikk kõhn vanamees ja vahtis tulle, lõug rusikatele toetatud ja küünarnukid põlvedel.

Kui ma sisse astusin, tõttas kahvatu malailasest teener piibu ja oopiumiga minu juurde ning osutas tühja lamamisaseme poole.

"Tänan väga. Ma astusin ainult läbi," ütlesin ma. "Siin on üks mu sõber, härra Isa Whitney, ning ma soovin temaga rääkida."

Minust paremal hakkas keegi liigutama, kostis hüüatus ning hämaruses silmi pingutades nägin ma kahvatut, otsajäänud ja sagris Whitney't mulle otsa vahtimas.

"Püha Jumal! See on Watson!" ütles ta. Narkootikum oli ta armetusse olukorda viinud, ta oli tõeline närvipundar. "Kuulge, Watson, mis kell on?"

"Hakkab üksteist saama."

206

"Mis päev täna on?"

"Reede, 19. juuni."

"Helde taevas! Mina arvasin, et täna on kolmapäev. Täna ongi olmapäev. Mispärast te inimesi niimoodi hirmutate?" Whitney ngetas pea kätele ja hakkas peenikese heleda häälega nuuksuma. Ma ütlen teile, et täna on reede. Teie naine on need kaks päeva teid oodanud. Teil peaks häbi olema!"

"Mul ongi häbi. Aga te olete midagi segi ajanud, Watson, sest ma olen olnud siin ainult mõne tunni, kolm piibutäit, neli piibutäit - mul pole enam meeles, mitu. Aga ma tulen koos teiega koju. Ma ei taha Cale'i ehmatada - vaene väike Kate. Andke mulle käsi! Kas te võtsite voorimehe?"

"Jah, voorimees ootab."

"Siis sõidan ma sellega. Aga küllap ma olen midagi võlgu. Uurige järgi, Watson, palju ma võlgnen. Ma olen omadega täitsa läbi. Ma ei suuda ise midagi teha."

Kõndisin mööda kitsast vahekäiku kahe lamajaterea vahel, hoidsin hinge kinni, et narkootikumi ilgete juhmistavate aurude sissehingamisest hoiduda, ning otsisin selle urka pidajat. Kui ma möödusin sütepanni kõrval istuvast pikast mehest, tundsin ma, kuidas mind järsult kuuehõlmast sikutati ning tasane hääl sosistas: "Minge minust mööda ja vaadake siis tagasi." Sõnad kostsid mu kõrvu täiesti selgelt. Ma langetasin pilgu. Need sõnad võisid tulla ainult minu kõrval istuva vanamehe suust, ometi istus ta nüüd endiselt endassetõmbunult, väga kõhn, väga kortsuline, aastatekoorma all küürus, oopiumipiip põlvede vahel rippumas, otsekui oleks see tema rammetute sõrmede vahelt pudenenud. Ma astusin kaks sammu edasi ja vaatasin tagasi. Mul läks vaja kogu mu enesevalitsust, et üllatus-hüüet tagasi hoida. Vanamees oli keeranud end nii, et teda ei näinud keegi peale minu. Tema keha oli tugevamaks muutunud, kortsud olid kadunud, tuhm pilk oli sära tagasi saanud ning seal tule ääres istus ja muigas minu imestuse peale ei keegi muu kui Sherlock Holmes. Ta andis kerge liigutusega mõista, et ma lähemale astuksin, ning pöördudes taas poolenisti näoga ülejäänud seltskonna poole, muutus hetke jooksul tudisevaks, lõug ripakil istuvaks raugaks.

"Holmes!" sosistasin ma. "Mida te taeva päralt selles urkas teete?"

207

"Rääkige nii tasa kui võimalik," vastas ta. "Mul on oivaline kuulmine. Kui te oleksite nii piiritult lahke ja vabaneksite oma oopiumi-uimas sõbrast, ajaksin ma suurima heameelega teiega natuke juttu."

"Mind ootab väljas voorimees."

"Siis palun saatke oma sõber sellega koju. Te võite teda rahulikult usaldada, sest ta paistab olevat liiga nõrk, et mingit pahandust teha. Ma soovitaksin saata teil voorimehega teade ka oma naisele, et te olete minuga kampa löönud. Kui te väljas ootate, tulen ma viie minuti pärast teie juurde."

Sherlock Holmesi palvetele oli alati raske eitavalt vastata, sest need olid iga kord nii selged ja esitatud säärase rahuliku enesekindlusega. Kuid ma tundsin, et kui Whitney on juba kord troskasse pandud, on minu missioon sisuliselt lõpule viidud, ning puhkuseks ei saanud ma soovida midagi paremat kui võtta koos oma sõbraga osa ühest neist harukordsetest seiklustest, mis olid tema normaalsest eluviisist lahutamatud. Mõne minuti pärast olin ma kirjutanud naisele teate, maksnud Whitney arve, viinud Whitney troskasse ning jälginud, kuidas ta pimeduses minema sõitis. Õige veidi aega hiljem oli ilmunud oopiumiurkast üks igerik kuju ning nüüd kõndisin ma koos Sherlock Holmesiga mööda tänavat. Kahe tänavavahe pikkuselt looberdas ta vaevaliselt ja küürus edasi, heitis seejärel kiire pilgu ümberringi, ajas ennast sirgu ja puhkes südamest naerma.

"Küllap te arvate, Watson," lausus ta, "et ma olen lisanud kokaii-nisüstidele ja kõigile teistele väikestele nõrkustele, mille kohta te mulle arstlikku nõu olete andnud, nüüd veel ka oopiumi suitsetamise."

"Teid seal nähes olin ma tõesti üllatunud."

"Ega minagi teid nähes vähem üllatunud ei olnud."

"Ma tulin sinna sõpra otsima."

"Ja mina vaenlast otsima."

"Vaenlast?"

"Jah, ühte oma vaenlast, või peaksin ma pigem ütlema, saaki. Lühidalt, Watson, mul on pooleli üks väga tähelepanuväärne juurdlus ning ma lootsin leida nende narkomaanide segases sonimises mingit võtit, nagu on ennegi juhtunud. Kui mind oleks seal urkas ära tuntud, ei oleks mu elu olnud krossigi väärt, sest ma olen seda võtet ennegi oma huvides kasutanud ning see lurjusest laskar, kes urgast

208

peab, on vandunud mulle kätte maksta. Selle hoone tagaküljes, Pauli sadamasilla nurga lähedal on luuk. mis võiks rääkida veidraid lugusid kraamist, mis on sealt läbi läinud kuupaisteta öödel."

"Kuidas! Te ei mõtle ometi laipu?"

"Jaa-jaa, laipu, Watson. Meist saaksid rikkad mehed, kui me saaksime tuhat naela iga õnnetu eest, kes on selles urkas oma elu kaotanud. See on kõige jälgim roimapesa tervel kaldapealsel ning ma kardan, et Neville St.Clair tuli siia, et mitte kunagi enam lahkuda. Aga meie sõiduk peaks siin olema." Holmes pani kaks nimetissõrme hammaste vahele ja vilistas läbilõikavalt - sellele märgu-andele vastas samasugune vile kaugemalt ning sellele järgnes peagi rattakolin ja hobuse kapjade kõlksatused.

"Niisiis, Watson," lausus Holmes, kui kõrge jahikaarik läbi pimeduse kihutas, saates oma külglaternatest öhe kaks kuldset kollase valgusejuga. "Teju tulete minuga kaasa, eks ole?"

"Kui minust kasu on."

"Oh, usaldusväärsest kaaslasest on alati kasu ja kroonikakirju-tajast veelgi enam. Minu toas Seedrimajas on kaks voodit."

"Seedrimajas?"

"Jah, see on härra St.Clairi maja. Ma elan uurimise ajal seal."

"Kus see siis asub?"

"Lee lähedal Kenti krahvkonnas. Meid ootab ees seitsme miili pikkune tee."

"Aga ma ei tea ju mitte midagi."

"Muidugi ei tea. Kohe saate kõik teada. Ronige siia üles. Hüva, John, meil pole teid enam vaja. Võtke pool krooni. Oodake mind homme kella üheteistkümne paiku. Laske hobusel omapead minna. Nägemiseni siis!"

Holmes nähvas hobust piitsaga ja me sööstsime süngete ja inimtühjade tänavate lõputusse rägastikku, kuni tänavad vähehaaval laiemaks läksid ja me kihutasime üle laia balustraadiga silla ning meie all voolas laisalt tume jõgi. Teisel pool jõge paistis veel üks telliskivi-ja mördirägastik, mille vaikust lõhkusid ainult politseiniku rasked korrapärased sammud või mõne hilise pidutseva seltskonna laul ja hüüded. Tuhm pilverüngas triivis aeglaselt üle taeva ning siin-seal pilvepragudes siras ähmaselt mõni täht. Holmes sõitis vaikides, pea rinnale vajunud, näol süvenenud ilme, ning mina istusin

209

tema kõrval, põledes soovist teada saada, mida kujutab endast see uus juhtum, mis tema võimeid nii valusasti proovile näis panevat aga ometi kartsin ma tema mõtteid segada. Me olime sõitnud juba

mitu miili ning hakkasime jõudma äärelinna eramajade rajooni, kui Holmes võdistas ennast, kehitas õlgu ning pani piibu põlema inimese ilmel, kes on mingile otsusele jõudnud.

' "Te olete väga andekas vaikija, Watson," ütles ta. "See teeb teist hindamatu kaaslase. Ausõna, see on suur asi, et mul on kellegagi rääkida, sest minu enda mõtted ei ole just eriti meeldivad kaaslased Ma kaalusin parajasti, mida ma peaksin ütlema sellele armsale naisukesele, kui ta mulle täna õhtul uksele vastu tuleb."

"Te unustate, et mina ei tea sellest midagi."

"Mul on parajasti aega, et enne Leesse jõudmist teile selle juhtumiga seotud faktidest räkida. Lugu näib absurdselt lihtne, aga ometi ei leia ma millegipärast midagi, millest kinni hakata. Niidiotsi on kahtlemata palju, aga ma ei suuda seda õiget kätte saada. Ma jutustan selle loo nüüd selgelt ja lühidalt teile, Watson, ning võib-olla suudate teie näha valgustäppi seal, kus minu jaoks valitseb täielik pimedus."

"Rääkige siis."

"Mõne aasta eest - täpsemini tuhande kaheksasaja kaheksakümne neljanda aasta maikuus tuli Leesse üks Neville St. Clairi nimeline härrasmees, kellel paistis olevat palju raha. Ta üüris suure villa, laskis krundi väga kenasti korda teha ning võttis tuhande kaheksasaja kaheksakümne seitsmendal aastal naiseks kohaliku õllepruuli tütre, kellega tal on nüüd kaks last. Tal ei olnud mingit ametit, kuid ta oli osanik mitmes kompaniis ning läks tavaliselt hommikul linna ja tuli igal õhtul 17.14 rongiga Cannon Streetilt tagasi. Härra St. Clair on praegu kolmekümne seitsme aastane, mõõdukate eluviisidega, hea abikaasa, armastav isa ja inimene, kes meeldib kõigile-kes teda tunnevad. Ma võin lisada, et niipalju kui meil on õnnestunud kindlaks teha, ulatub tema praegune võlasumma kaheksakümne kaheksa naela kümne pennini, samal ajal kui tema hoiuarvel pealinna ja krahvkondade pangas on kakssada kakskümmend naela-Seega pole põhjust arvata, et teda vaevasid rahamured.

Möödunud esmaspäeval läks härra Neville St.Clair tavalises' varem linna, teatades enne äraminekut, et tal on kaks tähtsat asja

ajada, ning lubades oma väikesele pojale karbi mänguklotse tuua Täiesti juhuslikult aga sai tema naine selsamal esmaspäeval kohe pärast mehe lahkumist telegrammi, milles oli öeldud, et üks küllaltki väärtuslik väike pakk. mida la oli oodanud, on tema jaoks tallel Aberdeeni laevakompanii kontoris. Noh, kui te Londonit hästi tunnete, siis teate, et selle kompanii kontor asub Fresco Streelil, mis pöörab kõrvale Upper Swandam Lane'ilt, kust te mind täna leidsite. Proua St.Clair sõi lõunat, sõitis Citysse, käis poodides, läks siis kompanii kontorisse, sai oma paki kätte ning kõndis täpselt kell 16.35 jaama tagasi minnes mööda Swandam Lanc'i. Kas siiani on kõik arusaadav'.""

"Kõik on selge."

"Teil on võib-olla meeles, et esmaspäev oli väga palav päev. ja proua St.Clair kõndis aeglaselt, otsides pilguga voorimeest, sest talle ei meeldinud see kant, kuhu ta oli sattunud. Kui la nõnda mööda Swandam Lane'i kõndis, kuulis ta järsku hüüatust või karjet ja tardus, nähes oma meest teise korruse aknast enda poole vaatamas ning. nagu näis, talle viipamas. Aken oli lahti ja proua St.Clair nägi ' selgesti mehe nägu, mis oli tema kirjelduse kohaselt hirmus erutatud. Ta viipas naisele meeleheitlikult ning kadus siis nii äkitselt aknalt, et naisele tundus, nagu oleks vastupandamatu jõud teda selja tagant tõmmanud. Tema kiire naisepilk tabas ühe iseäraliku üksikasja, mis seisnes selles, et kuigi mehel oli seljas mingi tume kuub nagu ka linna minnes, ei olnud tal ei kraed ega kaelasidet.

Olles veendunud, et mehega on midagi juhtunud, tormas proua St. Clair trepist alla - sest tegemist ei olnud millegi muu kui selle oopiu-miurkaga. kust te mind täna leidsite -, ning jooksnud läbi

alumise ruumi, püüdis ta minna üles teisele korrusele viivast trepist. Trepijalamil kohtas ta aga seda lurjusest laskerit, kellest ma rääkisin, ning see tõukas naise tagasi ja lükkas ta ühe taanlasest teenri abiga tänavale. Hulluksajavatest kahtlustest ja hirmust haaratuna tormas proua St. Clair mööda tänavat edasi ning kohtas harukordse vedamise tõttu Fresno Slreeti nurgal mitut konstaablit ja üht politseiinspektorit, kes olid kõik ringkäigule asumas. Inspektor ja kaks politseinikku läksid koos naisega tagasi ning omaniku jätkuvast vastuseisust hoolimata tungisid nad tuppa, kus härra St. Clairi oli viimati nähtud. Temast ei olnud seal jälgegi. Tegelikult ei leitud tervel sel korrusel kedagi

211

peale ühe koleda välimusega sandi, kes paistis seal elavatki. Nii tema kui ka laskar vandusid kindlalt, et tervel õhtupoolikul ei olnud eestoas viibinud kedagi teist. Nad jäid endale nii kindlaks, et ins. pektor lõi kõhklema ning hakkas juba peaaegu uskuma, et proua St Clairi silmad olid teda petnud, kui naine kargas hüüatusega väikese kuusepuust karbi juurde laual ning kiskus sellelt kaane pealt. Karbisi kukkusid välja laste mänguklotsid. Selle lelu oligi härra St. Claii lubanud koju tuua.

See avastus ning sandi ilmne kimbatus tegid inspektorile selgeks, et asi on tõsine. Tube uuriti põhjalikult ning kõik tulemused viitasid hirmsale roimale. Eestuba oli sisustatud lihtsa võõrastetoana ninu sealt viis uks väikesesse magamistuppa, mille aken oli ühe sadamasilla tagakülje poole. Sadamasilla ja magamistoa akna vahel on kitsas maariba, mis on mõõna ajal kuiv, tõusu ajal aga kaetud vahemail nelja ja poole jala sügavuse veega. Magamistoa aken oli lai ja seda sai üles lükates lahti teha. Uurimisel märgati aknalaual verejälgi ning magamistoa puupõrandal olid verepritsmed. Eestoa kardina taha olid visatud kõik Neville St. Clairi rõivad peale tema kuue. Kingad, sokid, kõvakübar ja kell - kõik olid seal. Need olid kõik terved ning toas ei olnud ka mingeid muid jälgi Neville St. Clairist. Nähtavasti oli ta lahkunud aknast, sest ühtki teist väljapääsu ei avastatud, ning halvaendelised vcreplekid aknalaual jätsid vähe lootust, et ta võis ennast ujudes päästa, sest tragöödia toimumise hetkel oli tõus täies hoos.

Ja nüüd pisut neist lurjustest, kes kohe esimesel pilgul näisid olevat asjasse segatud. Laskarit tunti kui ülimalt kahtlase minevikuga meest, kuna aga proua St. Clairi jutustuse põhjal oli teada, ei ta viibis trepijalamil mõni hetk pärast seda, kui proua abikaasa oli aknale ilmunud, siis sai ta ilmselt olla üksnes kuriteo kaasosaline. Tema kaitses end, väites, et ta ei tea midagi, ning kinnitas, et tal pole aimugi, millega tegeleb tema üüriline Hugh Boone, ning et ta ei oska kadunud härrasmehe rõivaste leidmist kuidagi seletada.

Niipalju siis laskarist urkaomanikust. Nüüd siis see õudne sant kes elab oopiumiurka teisel korrusel ning oli kindlasti viimane inimolend, kelle silmad Neville St. Clairi nägid. Tema nimi on Hugh Boone ning tema kole nägu on tuttav igale inimesele, kes tihti City käib. Boone on elukutseline kerjus, kuigi trahvist pääsemiseks teeskleb

212

ta, et la kaubitseb väikestviisi vahatikkudega. Nagu te võib-olla olete märganud, jääb Threadneedle Streeti mööda minnes vasakut kätt väike seinaorv. Siia see olevus end terveks päevaks istuma seabki, jalad ristis, pisuke tikutagavara süles, ning kuna ta kujutab endast üpris armetut vaatepilti, sajab tema kõrval kõnniteel leba-Msse võidunud nahkmütsi hõre annetustevihm. Ma olen seda meest liitu korda juba enne. kui mulle tuli mõttessegi temaga mingi juhtumiga seoses tutvust teha, ning mind on üllatanud summa, mille ta on lühikese ajaga kogunud. Vaadake, tema välimus on nii tähelepanuväärne, et keegi ei saa teda märkamata mööduda. Porgandpunane juuksepahmakas, kahvatu nägu, mida moonutab hirmus arm, mis on kokku tõmbudes tema ülahuule viltu tõmmanud, buldogi lõug ja väga läbitungiva pilguga tume silmapaar, mis on harukordses kontrastis tema juustevärviga - see kõik eristab teda tavalistest kerjustest, nagu ka tema vaimukus, sest tal on alati

vastus valmis kõigile pilgetele, mis möödujatel tema jaoks varuks võivad olla. Selline on mees, kes osutub nüüd oopiumiurka üüriliseks ja viimaseks inimeseks, kes nägi meie otsitud härrat."

"Aga ta on sant!" ütlesin ma. "Mida suutis la üksi teha täies elujõus mehele?"

"Vigane on tal ainult jalg, muidu on ta aga tugev ja priske mees. Kindlasti ütlevad teie arstikogemused teile, Watson, et ühe kehaliikme nõrkust võib sageli kompenseerida teiste liikmete erakordne jõud."

"Palun jätkake oma jutustust."

"Aknalaual verd nähes oli proua St.Clair minestanud ning politsei saatis ta voorimehega koju, kuna tema juuresolekust ei olnud neile uurimises abi. Inspektor Barton, kes selle juhtumiga tegeles, uuris maja väga hoolikalt, kuid ei leidnud midagi, mis oleks loole valgust heitnud. Tehti küll see viga, et Boone'i ei vahistatud otsekohe, ning talle anti mõni minut aega, mille jooksul ta võis astuda ühendusse oma sõbra laskariga, aga see viga parandati peagi, ta võeti kinni ja otsiti läbi. ilma et oleks leitud midagi, mis oleks teda selle looga sidunud. Tõsi küll, tema paremal särgikäisel oli mõni vereplekk, aga ta osutas oma nimetissõrmele, mille küüne juures oli väike haav. ning seletas, et verejooks tuli sealt, lisades, et ta oli äsja akna all käinud ning kindlasti oli ta ka aknalaua oma verega määrinud. Ta

väitis tarmukalt, et ta ci ole kunagi Neville St.Clairi näinud, ning vandus, et rõivaste leidmine tema toas oli talle niisama suur mõistatus nagu politseilegi. Mis puutub proua St.Clairi kinnitusse, et ta oli abikaasat aknal näinud, siis kuulutas kerjus, et naine oli kas hull või kujutas seda endale ette. Ta viidi valjusti protesteerivana politseijaoskonda, inspektor jäi aga majja, lootes, et algav mõõn mõne värske tõendi annab.

Ja andiski, kuigi poriselt kaldalt ei leitud päriselt seda, mida kardeti leida. Kui tõusuvesi taandus, tuli nähtavale Neville St.Clairi kuub, mitte Neville St.Clair ise. Ja mis te arvate, mida leiti kuuetas-kust?"

"Pole aimugi."

"Jah, seda on raske ära arvata. Kõik taskud olid täis topitud penne ja poolepennilisi - 421 penni ja 270 poolepennilist. Polnud mingi ime, et tõusuvesi kuube kaasa ei viinud. Aga inimkehaga on teine lugu. Sadamasilla ja maja vahel on äge veekeeris. Tundus üsna tõenäoline, et raske kuub jäi maha, palja keha aga imes vesi jõkke."

"Aga ma saan aru, et kõik teised rõivad leiti toast. Kas laibal oli siis seljas ainult kuub?"

"Ei, aga faktidele võib anda küllalt tõenäolise seletuse. Kui oletame, et Boone oli Neville St.Clairi läbi akna välja lükanud, ei oleks ükski inimene seda pealt näha võinud. Mida Boone seejärel teeks? Talle tuleks otsekohe pähe, et ta peab lahti saama reetlikest rõivastest. Boone haaraks kuue ning hakkaks seda välja viskama ning siis tuleks ta mõttele, et kuub võib veepinnale ujuma jääda, mitte põhja vajuda. Tal on vähe aega, sest ta on kuulnud alumisel korrusel rüsinat, sest naine püüab üles tulla, ning võib-olla on ta kuulnud juba oma kaasosaliselt laskarilt, et politsei on tulekul. Ei või kaotada silmapilkugi. Boone tormab mingi salapeidupaiga juurde, kuhu ta on kogunud oma kerjamisega saadud raha, ning topib kõik kättejuhtuvad mündid taskutesse, et kuub kindlasti põhja vajuks. Ta viskab kuue välja ning oleks teinud sedasama ka teiste rõivastega, kui ta ei oleks alt sammumüdinat kuulnud, ning jõuab enne politsei ilmumist hädavaevalt akna kinni panna."

"See kõlab tõesti võimalikuna."

"Noh, parema puudumisel võtame selle tööhüpoteesiks. Nagu ma ütlesin, Boone vahistati ja viidi politseijaoskonda, kuid selgus, et tal

ei olnud kunagi enne politseiga pahandusi olnud. Teda oli aastaid elukutselise kerjusena tuntud, kuid ilmnes, et ta oli elanud väga vaikset ja süütut elu. Niikaugel see asi praegu ongi ja küsimused, millele tuleb vastus leida - mida tegi Neville St.Clair oopiumiurkas, mis temaga seal juhtus, kus ta praegu on ning mis pistmist oli Hugh Boone"il tema kadumisega, on ikka endiselt lahendamata. Tunnistan, et ma ei suuda oma kogemustest meenutada ühtki juhtumit, mis näiks esmapilgul nii lihtsana ja mis tooks ometi kaasa niisuguseid raskusi."

Sel ajal kui Sherlock Holmes mulle selle erakordse sündmusteahela üksikasjadest pajatas, olime kihutanud läbi Londoni äärelinna, jätnud seljataha viimasedki korrapäratult paiknevad majad, ning logistasime edasi mööda hekkidevahelist külateed. Kuid just siis, kui Holmes oma jutustuse lõpetas, sõitsime läbi kahest hajusast külast, mille mõnes majaaknas kumas veel tuli.

"Me hakkame Leesse jõudma," ütles mu kaaslane. "Oleme oma lühikese sõidu ajal viibinud kolmes Inglise krahvkonnas, me alustasime Middlesexist, sõitsime üle Surrey nurga ja lõpetame Kentis. Kas näete seda valgust puude vahel? See on Seedrimaja ning seal lambi juures istub naine, kelle murelik kõrv on juba kahtlemata meie hobuste kabjaplaginat kuulnud."

"Aga miks te ei uuri seda juhtumit Baker Streetilt?" küsisin ma. "Sest mul tuleb siin üht-teist vaadata. Proua St.Clair andis väga lahkesti minu käsutusse kaks tuba ning te võite olla kindel, et minu sõber ja kolleeg on talle ainult teretulnud. Ma ei taha teda näha, Watson, kui mul ei ole tema abikaasast mingit uudist. Olemegi kohal. Ptruu! Ptruu!"

Olime peatunud suure villa ees, mida ümbritses park. Tallipoiss li jooksnud hobuse suu juurde ning sõidukist väljudes läksin ma Holmesi järel edasi mööda looklevat kruusateed, mis viis maja juurde. Kui me lähenesime, paisati maja uks lahti ja ukseavas seisis väike heledapäine naine, kellel oli seljas mingi kerge musliinrõivas ning kaeluses ja randmete ümber roosa šifoonivolang. Tema kuju joonistus valguse taustal välja, üks käsi ust hoidmas, teine erutusest poolenisti üles tõstetud, keha kergelt ettepoole kummargil, pea ja nägu ette sirutatud, silmad ärevust täis ja huuled poikvel - ta oli kehastunud küsimus.

215

"Noh?" hüüdis ta. "Noh?" ja nähes siis, et me oleme kahekesi, tõi ta kuuldavale lootusrikka hüüatuse, mis vaibus oigeks, kui ta märkas, et mu kaaslane raputas pead ja kehitas õlgu.

"Teil ei ole häid uudiseid?"

"Ei."

"Aga halbu uudiseid?"

"Ei."

"Jumal tänatud! Kuid astuge ometi sisse. Küllap te olete väsinud, sest teil oli pikk päev."

"Saage tuttavaks, see on mu sõber doktor Watson. Temast on mulle mitmes juhtumis väga suurt kasu olnud ning õnneliku juhuse tõttu sain ma ta kaasa kutsuda, et ta mind selle loo uurimisel aitaks."

"Mul on rõõm teiega tutvuda," ütles naine mul südamlikult kätt surudes. "Olen kindel, et te andestate mulle kõik puudujäägid, mis võivad olla teie majutamisel, kui te mõtlete sellele löögile, mis on meid nii äkitselt tabanud."

"Kulla proua," vastasin ma, "mina olen vana sõdur, ning kui ma ka seda ei oleks, näen ma väga hästi, et mingit vabandamist pole vaja. Kui ma saan kuidagi abiks olla kas teile või oma sõbrale, valmistab see mulle siirast rõõmu."

"Ja nüüd, härra Sherlock Holmes," ütles perenaine, kui me astusime heledasti valgustatud söögituppa, kus oli kaetud laud külmade suupistetega, "tahaksin ma esitada teile paar selget küsimust, millele ma palun teil selgesti vastata."

"Ma kuulan teid, proua."

"Ärge muretsege minu tunnete pärast. Ma ei ole hüsteeriline ega ole mul ka kalduvust minestada. Ma soovin lihtsalt kuulda, mida te tegelikult arvate."
"Mille kohta?"
"Kas teie oma sügaval südamepõhjas usute, et Neville on elus?"
Tundus, et see küsimus ajas Sherlock Holmesi segadusse. "Öelge nüüd ausalt!" kordas naine vaiba peal seistes ja innukalt vastu korvtooli seljatuge nõjatuvale Holmesile otsa vaadates.
"Olgu peale, ma ütlen ausalt, proua: ei, ma ei usu."
"Teie arvates on ta surnud?"
"Jah."
"Mõrvatud?"
216
"Seda ma ei tea. Võib-olla."
"Ja mis päeval ta surma sai?"
"Esmaspäeval."
"Siis võib-olla te oleksite nii lahke, härra Holmes, ja seletaksite, kuidas see juhtus, et ma temalt täna kirja sain."
Sherlock Holmes kargas toolilt püsti, nagu oleks elektrilöögi saanud.
"Kuidas?" möirgas ta.
"Täna jah!" Naine seisis ja naeratas, väike paberileht käes.
"Kas ma võiksin seda näha?"
"Muidugi."
Holmes napsas paberi innukalt enda kätte, laotas selle lauale, tõmbas lambi lähemale ja uuris kirja pingsalt. Ma olin toolilt tõusud ja vahtisin kirjakest üle Holmesi õla. Ümbrik oli väga labane ning sellel oli Gravesendi postitempel ja tänane kuupäev või õige-nini eelmise päeva kuupäev, sest kell oli juba tublisti üle südaöö.
"Konarlik käekiri," pomises Holmes. "See pole kindlasti teie abikaasa käekiri, proua."
"Ei, aga kiri on tema kirjutatud."
"Ilmselt pidi see, kes ümbriku ära saatis, ka kusagilt aadressi küsima."
"Kuidas te seda öelda oskate?"
"Vaadake, nimi on kirjutatud süsimusta tindiga, mis on ise ära leuivanud. Ülejäänu on kirjutatud hallika tindiga, ning on näha, et on kasutatud kuivatuspaberit. Kui see oleks kohe kirjutatud ja kohe kuivatatud, ei oleks ükski sõna süsimusta värvi. See inimene kirjutas nime ning aadressi kirjutas ta alles hiljem, mis tähendab, et aadress ei olnud talle teada. See on muidugi pisiasi, aga pole midagi tähtsamat kui pisiasjad. Vaatame nüüd kirja. Ahaa! Siin on midagi veel olnud!"
"Jah, siin oli sõrmus. Tema pitsatsõrmus."
"Ja te olete kindel, et see on teie mehe käekiri?"
"Üks tema käekirjadest."
"Üks?"
"Tema käekiri, kui ta kiirustab. See pole üldse tema tavalise kirja oodi, aga ometi tunnen ma seda hästi."
""Kallis, ära karda. Kõik läheb hästi. On tehtud suur viga, mille
217
parandamiseks võib minna natuke aega. Oota kannatlikult. Neville."
Kirjutatud pliiatsiga raamatu esilehele, oktaavsuuruses, vesimär-ke ei ole. Selle on täna Gravesendis posti pannud inimene, kellel on määrdunud pöial. Haa! Ja ümbriku on kinni liiminud,

kui ma just väga rängalt ei eksi, inimene, kes närib tubakat. Ja teil pole mingit kahtlust, et see on teie mehe käekiri?"

"Mitte mingisugust. Need sõnad on kirjutanud Neville."

"Ja see pandi täna Gravesendis posti. Noh, proua St.Clair, pilved hakkavad hajuma, kuigi ma ei söandaks öelda, et hädaoht on möödas."

"Aga siis on ta elus, härra Holmes!"

"Kui see kiri ei ole just odav võltsing* et meid valejälgedele viia. Sõrmus ei tõesta lõpuks midagi. See oleks võidud talt ära võtta." "Ei, ei, see on, see on tema enda käekiri!"

"Väga hea! Kuid see võib olla kirjutatud esmaspäeval ja alles täna posti pandud." "See on võimalik."

"Kui nõnda, siis võib vahepeal olla juhtunud nii mõndagi."

"Oh, ärge hirmutage mind, härra Holmes! Ma tean, et temaga on kõik korras. Meie vahel on nii tugev hingeline kooskõla, et ma teaksin, kui temaga midagi halba juhtuks. Selsamal päeval, kui ma teda viimati nägin, kriimustas ta ennast magamistoas ja mina jooksin söögitoast ülemisele korrusele, sest tajusin otsekohe, et midagi on juhtunud. Kas te arvate, et ma reageerin säärasele pisiasjale, aga ei taipa, kui ta on surma saanud?"

"Ma olen näinud elus küllalt palju, et naise arvamust mõnikord analüütilise mõtleja järeldustest väärtuslikumaks pidada. Ning selle kirja näol on teil muidugi väga mõjuv tõend oma seisukoha kinnituseks. Aga kui teie mees on elus ja võimeline kirju kirjutama, miks ta siis teist eemale hoiab?"

"Mul ei ole aimugi. See on mõeldamatu."

"Ja esmaspäeval enne lahkumist ei öelnud ta midagi?"

"Ei."

"Ja te olite üllatunud teda Swandam Lane'il nähes?"

"Väga üllatunud."

"Kas aken oli lahti?"

"Jah."

218

"Ta oleks siis võinud teid hüüda?"

"Oleks küll."

"Nagu ma aru saan, laskis ta kuuldavale ainult arusaamatu hüüatuse?"

"Jah."

"Teie pidasite seda appikarjeks?" "Jah. Ta vehkis kätega."

"Aga see võis olla üllatushüüe. Ta võis käed tõsta, sest ta oli teid nähes hämmastunud?"

"See on võimalik."

"Ja teie arvasite, et ta tõmmati tagasi?"

"Ta kadus nii äkitselt."

"Ta võis tagasi hüpata. Kedagi teist te toas ei näinud?"

"Ei, aga see hirmus mees tunnistas, et ta oli seal. ning laskar oli trepijalamil."

"Seda küll. Kas teie mehel olid, niipalju kui te nägite, seljas tavalised rõivad?"

"Kraed ja kaelasidet ei olnud. Ma nägin selgesti tema paljast kaela."

"Kas ta on kunagi Swandam Lane'ist rääkinud?"

"Mitte kunagi."

"Tänan teid, proua St.Clair. Need on põhipunktid, milles ma tahtsin täielikult selgusele jõuda. Me sööme nüüd natuke õhtust ja läheme siis magama, sest homme võib meil tulla väga kiire päev."

Meie käsutusse oli antud suur ja mugav kahe voodiga tuba ning mina pugesin kähku linade vahele, sest ma olin pärast seiklusrikast õhtut väsinud. Sherlock Holmes oli aga inimene, kes võis olla

puhkamata päevi ja isegi terve nädala, kui ta mõtted lahendamata mõistatusega tegelesid, ta murdis selle kallal pead, paigutas fakte ümber, kaalus asja igast seisukohast, kuni ta oli sellest kas aru saanud või jõudnud veendumusele, et andmed pole piisavad. Mulle sai varsti selgeks, et ta valmistus öö otsa üleval istuma. Ta võttis kuue ja vesti seljast, riietus laia sinisesse hommikumantlisse ning kõndis siis mööda tuba, kogudes patju oma voodist, diivanilt ja tugitoolilt. Nende abil moodustas ta mingi idamaise diivani, mille peale ta ennast, jalad ristis, istuma seadis, unts tubakat ja tikutoos ees. Lambi tuhmis valguses nägin ma teda seal vaikselt ja liikuma-

219

tult istumas, vana kanarbikupiip suus, tühi pilk laenurka suunatud, sinine suits piibust tõusmas, ja valgus tema tugevate joontega kulli-näolc paistmas. Nii ta istus, kui ma uinusin, ning nii istus ta ka siis, kui ootamatu hüüatus nind üles äratas, ning ma nägin, et toaaknast paistab sisse suvepäike. Holmesil oli ikka veel piip suus, suits tõusis ikka veel keereldes üles ning tuba oli täis tihedat tubakasuitsu, kuid sellest tubakahunnikust, mida ma eelmisel ööl näinud olin, polnud midagi järel.

"Kas te olete ärkvel. Watson?"

"Jah."

"Kas tulete kaasa ühele hommikusele sõidule?"

"Muidugi."

"Pange siis riidesse. Majas ei liigu veel keegi, aga ma tean. kus tallipoiss magab, ning me saame peagi kaariku välja." Ta kõhistas rääkides naerda, tema silmad sädelesid ning ta näis olevat hoopis teine inimene kui see eileõhtune morn mõtleja.

Heitsin riietudes pilgu kellale. Polnud mingi ime, et majas kedagi ei liikunud. Kell oli kakskümmend viis minutit neli läbi. Ma ei olnud veel õieti riideski, kui Holmes tuli ja teatas, et poiss rakendab hobust kaariku ette.

"Ma tahan üht oma teooriat kontrollida." ütles Holmes kingi jalga tõmmates. "Minu arvates, Watson, viibite nüüd Euroopa kõige suurema tolvani seltskonnas. Olen ära teeninud, et mind siit jalahoobiga Charing Crossi löödaks. Aga ma arvan, et loo võti on mul nüüd käes."

"Ja kus see on?" küsisin ma naeratades.

"Vannitoas." vastas ta. "Oo ei, ma ei tee nalja," jätkas ta mu uskumatut nägu nähes. "Ma just käisin seal ja võtsin võtme kaasa ning see on mul nüüd siin kotis. Tulge, sõber, vaatame, kas see sobib lukuauku."

Me läksime nii vaikselt kui võimalik alla ning väljas eredasse hommikusse päikesepaistesse. Maanteel seisis meie jahikaariku ette rakendatud hobune, pooleldi rõivais tallipoiss ootas hobuse suu kõrval. Hüppasime mõlemad kaarikusse ja kihutasime mööda Londoni maanteed minema. Teel liikus mõni taluvanker, mis viis pealinna köögivilja, kuid mõlemal pool maanteed asuvad villad olid niisama vaikivad ja elutud nagu unenäolinnad.

220

"Mõnes mõttes on see olnud ainulaadne juhtum," ütles Holmes hobust galopile ajades. "Tunnistan, et olen olnud pime nagu mutt, iaga parem saada targaks hilja kui mitte kunagi."

Kui me Surrey poolt tulles mööda Londoni tänavaid sõitsime, hakkasid kõige varasemad tõusjad parajasti uniselt aknast välja vaatama. Sõites mööda Waterloo sillale viivat teed, jõudsime üle jõe, keerasime mööda Wellington Streeti kihutades järsult paremale ning leidsime end Bow Streetilt. Sherlock Holmesi tundsid politseinikud hästi ning kaks ukse juures seisvat konstaablit andsid talle au. Üks neist hoidis hobust suu kõrvalt, kuni teine meid sisse juhatas.

"Kes on valves?" küsis Holmes.

"Inspektor Bradsteet."

"Tere, Bradsteet, kuidas läheb?" Mööda kivipõrandaga koridori oli lähemale tulnud pikk ja tüse ametiisik, kellel oli peas nokkmüts ja seljas poortidega kuub. "Bradsteet, ma tahaksin teile midagi omavahel öelda."

"Olge lahke, härra Holmes. Tulge siia, minu tuppa."

See oli väike ametiruumi väljanägemisega tuba, laual oli tohutu suur arveraamat ja seinal rippus telefon. Inspektor istus laua taha.

"Mida ma saan teie heaks teha, härra Holmes?"

"Ma tulin selle kerjuse, Boone'i pärast - arvatakse, et ta on seotud Leest pärineva Neville St.Clairi kadumisega."

"Jah. Ta toodi siia ja jäeti edasiseks küsitluseks uurimisvang-lasse."

"Nii ma kuulsin. Kas ta on ka praegu siin?"

"Kongis."

"On ta rahulik?"

"Oh, temaga pole mingit tüli. Aga üks räpane kelm on ta küll."

"Räpane?" ,

"Jah, ta on nõus ainult käsi pesema, aga tema nägu on must nagu korstnapühkijal. Noh, kui tema asi ükskord otsustatud saab, ootab teda ees korrakohane vanglasaun ning ma arvan, et kui te teda näeksite, siis te nõustuksite minuga, et see kulub talle ära."

"Ma tahaksin teda väga näha."

"Kas tõesti? Seda asja saab lihtsalt korraldada. Tulge kaasa. Oma koti võite maha jätta."

"Ei, ma võtan selle parem kaasa."

221

"Hästi. Palun tulge siit." Ta läks ees mööda koridori, avas riivis-tatud ukse, läks keerdtreppi mööda alla ning viis meid krohvitud koridori, mille mõlemas küljes oli usterida.

"Tema kong on paremalt kolmas," ütles inspektor. "Siin see ongi!" Ta lükkas ühe ülemise uksetahvli vaikselt kõrvale ja vaatas sisse.

"Ta magab," ütles inspektor. "Ta on väga hästi näha."

Vaatasime mõlemad trellide vahelt sisse. Vang lamas, nägu meie poole, ja magas sügavalt, hingates aeglaselt ja raskelt. See oli keskmist kasvu mees, seljas olid tal tema ametiga sobivad viletsad rõivad, räbaldunud kuue august paistis kirju särk. Kerjus oli, nagu inspektor oli öelnud, äärmiselt räpane, aga tema nägu kattev mustuse-kord ei suutnud varjata selle eemaletõukavat inetust. Vana armi lai vorp ulatus silmast lõuani ning see oli ülahuule ühe nurga üles kiskunud, nii et kolm hammast oleksid otsekui pidevalt õelaks irveks paljastunud. Erepunane juuksepahmakas kasvas madalal silmade kohal.

"On ju iludus, eks ole?" lausus inspektor.

"Talle kuluks tõesti pesemine ära," märkis Holmes. "Mulle tuli pähe, et seda võiks vaja minna, ning ma võtsin endale vabaduse tuua vajalikud vahendid kaasa." Nende sõnade ajal tegi ta koti lahti ja võttis sealt minu hämmastuseks väga suure pesukäsna.

"Ha-ha! Olete teie alles naljahammas!" muheles inspektor.

"Kui te olete nüüd nii hea ja tõmbate selle ukse väga tasa lahti, siis anname talle peagi palju väärikama väljanägemise."

"Noh, miks ka mitte," ütles inspektor. "Tema välimus ei tee Bow Streeti kongidele au, ega ju?" Ta libistas võtme lukuauku ning me läksime kõik väga vaikselt kongi. Magaja pööras ennast poolenisti ning vajus siis uuesti sügavasse unne. Holmes kummardus veekannu kohale, tegi oma käsna niiskeks ning tõmbas sellega kaks korda tugevasti üle vangi näo.

"Lubage mul tutvustada teile härra Neville St.Clairi Leest, Kenti krahvkonnast!" hüüdis ta.

Ma pole terves oma elus teist säärast vaatepilti näinud. Kerjuse nägu koorus käsna all maha nagu puukoor. Kadunud oli jämedakoeline pruun nahk! Kadunud oli ka jube arm, mis oli nägu lõhkunud, ning viltune suujoon, mis oli vastiku irve ette mananud! Ühe

222

tõmbega kadusid sassis punased juuksed ning voodis istus kahvatu kurva näoga, peene välimusega mees, kellel olid mustad juuksed ja iie nahk ning kes hõõrus silmi ja vaatas unesegaselt ringi. Mõistnud siis äkitselt, et ta on paljastatud, ta karjatas ja viskus näoli padjale "Püha taevas!" hüüatas inspektor, "see on tõesti kadunud mees. Ma tunnen ta foto järgi ära."

Vang pööras pead end saatuse hoolde andva inimese hoolimatusega. "Olgu siis pealegi," ütles ta. "Ja palun öelge, milles mind süüdistatakse?"

"Selles, et te tapsite härra Neville St... Oh, kuulge, selles ei saa teid süüdistada, kui sellest just enesetapukatset ei tehta," ütles nspektor muiates. "Noh, ma olen kakskümmend seitse aastat politseis teeninud, aga midagi säärast pole ma veel näinud."

"Kui ma olen Neville St.Clair, siis on ilmne, et mingit roima pole toime pandud, ning seega on mind seadusevastaselt kinni peetud."

"Roima pole toime pandud, kuid on tehtud väga suur viga," ütles Holmes. "Te oleksite teinud õigemini, kui te oleksite oma naist usaldanud."

"Asi ei olnud naises, asi oli lastes," ägas vang. "Aidaku mind Lumal, ma ei lase neil oma isa pärast häbi tunda. Jumal, halasta! Milline paljastus! Mida ma küll teha saan?"

Sherlock Holmes istus maha tema kõrvale ja patsutas teda lahkelt õlale.

Kui te jätate asja selgitamise kohtu hooleks," ütles ta, "siis ei ole muidugi ilmselt võimalik vältida kõige avalikuks tulemist. Kui te aga veenate politseid, et teid ei ole võimalik milleski süüdistada, siis minu meelest pole mingit põhjust, miks peaksid loo üksikasjad ajakirjandusse jõudma. Olen kindel, et inspektor Bradsteet kirjutab üles kõik, mida te meile räägite, ning annab selle vastavate ameti-isikute kätte. Säärasel juhul ei läheks see asi üldse kohtusse."

"Õnnistagu teid Jumal!" hüüdis vang kirglikult. "Ma oleksin kannatanud pigem vangipõlve, oo jaa, isegi hukkamist, kui oleksin lasknud oma õnnetul saladusel lastele häbiplekiks saada.

Teie olete esimesed inimesed, kes mu lugu kuulevad. Mu isa oli kooliõpetaja Chesterfieldis, kus ma sain hiilgava hariduse. Nooruses ma reisisin, proovisin õnne laval ning lõpuks sai minust ühe Londoni õhtulehe reporter. Ühel päeval tahtis toimetaja saada artikliseeriat

223

kerjamisest pealinnas ning mina nõustusin vabatahtlikult seda kirjutama. Sellest hetkest saidki alguse kõik minu seiklused. Ainult asjaarmastajana kerjuseametit proovides võisin ma saada fakte millele oma artiklid rajada. Näitlejapõlves olin ma muidugi õppinud kõiki grimeerimise saladusi ning ma olin näitlejate puhkeruumis oma vilumuse poolest kuulus. Nüüd võtsin ma oma oskused kasutusele. Värvisin näo ära, ning et anda endale võimalikult armetut välimust, tegin ma näole veel toreda armi ja tõmbasin ühe suunurga väikese ihuvärvi plaastri abil üles. Siis asusin ma, punane parukas peas ja vastavad rõivad seljas, parajale kohale linna ärirajoonis: silmakirjaks müüsin ma tikke, tegelikult aga kerjasin. Seitse tundi töötasin ma usinasti ning leidsin õhtul koju jõudes oma üllatuseks, et ma olin teeninud tervelt 26 šillingit ja 4 penni.

Kirjutasin artikli ega mõelnud asjast enam, kuni ma mõni aeg hiljem ühe sõbra jaoks tšeki indosseerisin ning mulle saadeti kutse-leht kahekümne viie naela suurusele summale. Ma ei osanud mõelda, kust raha saada, kuid siis tuli mulle äkki pähe hea mõte. Palusin võlausaldajalt kaks nädalat ajapikendust, küsisin töökohast puhkust ja veetsin selle aja maskeeritult Citys kerjates. Kümne päeva pärast oli mul raha koos ja ma sain võla ära maksta.

Noh. te võite kujutleda, kui raske oli asuda tegema pingelist tööd kahe naela eest nädalas, kui ma teadsin, et võisin teenida sama palju ühe päevaga, määrides oma näo värviga kokku, pannes mütsi maha ja istudes vaikselt ühe paiga peal. Minu uhkuse ja raha vahel käis pikk võitlus, kuid lõpuks võitis raha ning ma loobusin reporteritööst, istusin päevast päeva nurgal, mille ma olin kohe alguses valinud, kutsusin oma jubeda näoga kaastunnet esile ning täitsin taskuid vaskrahaga. Ainult üks inimene teadis minu saladust. See oli räpase urka pidaja, kelle juures Swandam Lane'il ma toa üürisin, et saaksin ilmuda igal hommikul nähtavale viletsa kerjusena ning muuta end õhtuti hästirõivastatud härrasmeheks. Sellele mehele, laskarile. maksin ma tubade eest hästi, nii et ma teadsin, et tema mu saladust ei reeda.

Üsna pea avastasin ma, et mul kogunes märkimisväärselt palju raha. Ma ei taha öelda, et iga Londoni tänavakerjus võib teenida seitsesada naela aastas - mis on vähem kui minu keskmine teenistus -, aga mul olid erakordsed eelised grimeerimisoskuse näol ning

224

samuti löögivalmis keele tõttu ning minu ladusad vastused tegid inust Citys üsna tuntud kuju. Kogu päeva voolasid minu taskutesse pennid, mõnikord ka mõni hõberaha, ning see oli tõesti väga vilets päev, mil mul ei õnnestunud teenida kahte naela.

Kui ma läksin rikkamaks, kasvas ka minu auahnus, ma ostsin maale maja ja abiellusin lõpuks, ilma et keegi minu tegelikku tegevusala kahtlustanud oleks. Mu kallis naine teadis, et ma ajasin Citys iri. Tal polnud aimugi, mis äri see oli.

Kui ma olin möödunud esmaspäeval töö lõpetanud ja oopiu-miurka kohal toas rõivaid vahetasin, vaatasin ma aknast välja ning nägin oma õuduseks ja hämmastuseks, et mu naine seisab tänaval, pilk otse minule suunatud. Lasksin kuuldavale üllatushüüde, tõstsin käed näo ette ning tormasin oma usaldusaluse laskari juurde, paludes, et ta ei laseks kedagi minu juurde üles. Kuulsin alumisel korrusel naise häält, kuid teadsin, et üles ta ei pääse. Heitsin kiiresti rõivad seljast, panin kerjusehilbud selga, värvisin end ja panin paruka pähe. Isegi naise pilk ei suutnud niivõrd täielikust maskeeringust läbi tungida. Kuid siis tuli mulle pähe, et toas võidakse korraldada läbiotsimine ning rõivad võivad mind reeta. Lükkasin akna valla, kusjuures selle ägeda liigutuse peale läks uuesti lahti väike haav, mille ma olin ise hommikul magamistoas sõrme lõiganud. Haarasin seejärel oma kuue, mille taskud olid täis vaskmünte, is ma olin just äsja sinna pannud nahkkotist, kus ma oma teenistust oidsin. Viskasin kuue aknast välja ning see kadus Thamesi. Teised rõivad oleksid sama teed läinud, aga sel hetkel tormasid konstaablid trepist üles ning mõni minut hiljem leidsin ma - pean küll tunnistama, oma suureks kergenduseks -, et minus ei tuntud mitte ära härra Neville St.Clairi, vaid mind vahistati hoopis tema mõrvarina.

Ega mul ei olegi vist enam midagi muud seletada. Olin otsustanud säilitada oma maskeeringu nii kaua kui võimalik, ning seetõttu jätsin ma ka näo pesemata. Teades, et mu naine hirmsasti muretseb, libistasin oma sõrmuse sõrmest ja usaldasin selle hetkel, mil mind ei jälgitud, laskari kätte koos kiirustades kritseldatud kirjaga, milles oli öeldud, et tal pole põhjust karta."

"Selle kirja sai ta kätte alles eile," lausus Holmes.

"Püha Jumal! Oli see alles tema jaoks jube nädal!"

"Politsei jälgis laskarit," ütles inspektor Bradsteet, "ning kindlas-

225

ti oli tal raske kirja märkamatult posti panna. Võib-olla andis ta selle mõne madrusest kliendi kätte, kes selle paariks päevaks hoopis unustas."

"Nii see oligi," ütles Holmes heakskiitvalt noogutades. "Ma ei kahtle selles põrmugi. Aga kas teid pole kunagi kerjamise pärast vastutusele võetud?"

"Palju kordi, aga mida luges mulle trahv?"

"Kuid nüüd tuleb sellele lõpp teha," ütles Bradsteet. "Kui politsei selle loo maha vaikib, siis ei tohi Hugh Boone'i enam olemas olla."
"Olen vandunud seda kõige pühalikumate tõotustega, mida inimene võib anda."
"Sellisel juhul on üsna tõenäoline, et edasisi samme ei astuta. Aga kui teid uuesti kerjamas leitakse, tuleb kõik ilmsiks. Olen kindel, härra Holmes, et me võlgneme teile palju tänu selle loo selgitamise eest. Tahaksin tõesti teada, kuidas te oma tulemusteni jõuate."
"Selleni jõudsin ma viie padja peal istudes ja untsi tubakat ära suitsetades," ütles mu sõber. "Ma arvan, Watson, et kui me nüüd Baker Streetile sõidame, siis jõuame sinna parajasti hommikusöögi ajaks."

XI. SINISE GRANAATKIVI MÕISTATUS

Ma läksin teisel jõulupühal külla oma sõbrale Sherlock Holmesile, kavatsedes talle häid pühi soovida. Ta lamaskles diivanil, purpur-mnane hommikukuub seljas, piiburest paremal pool käeulatuses ning hunnik kortsus hommikulehti, mida oli ilmselt äsja uuritud, cäepärast. Diivani kõrval seisis puutööl ning selle seljatoe nurga tüljes rippus väga vilets ja närune kõva viltkaabu, mis oli tublisti kantud ja mitmest kohast katki. Tooli istmel lebavad luup ja tangid andsid tunnistust, et kaabu oli nõnda üles riputatud selleks, et seda uurida.
"Teil on tegemist," ütlesin ma, "võib-olla ma ei sega teid."
"Mitte sugugi. Mul on rõõm näha sõpra, kellega ma saan oma tulemusi arutada. Asi on täiesti tühine," osutas ta pöidlaga vana kaasu poole, "aga sellega on seotud mõni huvipakkuv tahk, mis võib isegi kuigipalju õpetlik olla."
Seadsin end tema tugitooli istuma ja soojendasin praksuva tule paistel käsi, sest ilm oli väga külmaks läinud ja aknad olid jääkristallidega kaetud. "Küllap on selle kaabuga seotud mingi kole lugu, hoolimata selle kodusest väljanägemisest," märkisin ma, "küllap on jee võti, mis juhatab teid mingi mõistatuse lahenduseni ja kurjategija karistamiseni."
"Ei, ei! Mingit kuritegu ei ole," vastas Sherlock Holmes naerdes. "Ainult üks säärane pentsik väike vahejuhtum, mida tuleb ette, kui neli miljonit inimolendit tunglevad mõne ruutmiili suurusel maa-

alal. Nii tihedas inimhulga tegutsemises ja vastutegutsemises võib oodata kõikvõimalikke kombinatsioone ning esile võib kerkida nij mõnigi probleemikene, mis võib olla silmatorkav ja veider, ilma ei see oleks kuidagi kuritegevusega seotud. Meil on juba sääraseid kogemusi olnud."
"Neid on olnud nii palju," märkisin ma, "et viimasest kuuest juhtumist, mis ma olen oma ülestähendustele lisanud, ei ole kolmel mingit pistmist seaduserikkumisega."
"Nii see on. Te viitate minu katsele saada tagasi Irene Adleri pabereid, preili Mary Sutherlandi harukordsele juhtumile ja viltuse suuga mehe mõistatusele. Noh, mul pole kahtlust, et seegi pisiprob-leem kuulub samasse süütusse kategooriasse. Kas te tunnete uksehoidja Petersoni?"
"Jah."
"Temale kuulubki see trofee." "See on tema kaabu?"
"Ei, ei, ta leidis selle. Selle omanik on teadmata. Palun vaadake seda mitte kui loppis kõvakübarat, vaid kui intellektuaalset probleemi. Kõigepealt sellest, kuidas see kaabu siia sattus. See saabus esimese jõulupüha hommikul, koos ühe toreda rasvase hanega, mis kahtlemata küpseb praegusel hetkel Petersoni tulel. Faktid on järgmised: esimese jõulupüha hommikul kella nelja paiku tuli Peterson, kes on, nagu te teate, väga aus mees, tagasi mingilt väikeselt pum-melungilt ning sammus mööda Tottenham Court Roadi kodu poole. Gaasivalguses nägi ta enda ees üsna pikka meest, kes

käis pisut taaruval sammul ning kellel oli valge hani üle õla heidetud. Kui mees jõudis Goodge Streeti nurgale, läks lahti riid selle võõra ja väikese pätikamba vahel. Üks pättidest lõi mehel kaabu peast, mille peale see tõstis enesekaitseks kepi ning lõi seda pea kohal keerutades katki enda taga oleva poeakna. Peterson oli tormanud sinnapoole, et võõrast kallaletungijate eest kaitsta, aga mees, keda rabas see, et ta oli akna lõhkunud, nägi, et ametniku väljanägemisega mundris mees jookseb tema poole, ning pillas seepeale hane maha. pani plehku ja kadus Tottenham Court Roadi taga asuvate väikeste tänavate labürinti. Petersoni ilmumise peale olid põgenenud ka pätid, nii et lahinguväli oli tema päralt, ning lisaks oli ta saanud sõjasaagiks selle loppis kaabu ja laitmatu jõuluhane."

228

"Mille ta kindlasti omanikule tagastas?"

"Kulla mees, selles ongi küsimus. Tõsi küll, linnu vasaku jala külge kinnitatud väikesele kaardile oli kirjutatud "Proua Henry Bakerile", ning on ka tõsi, et selle kaabu voodril on loetavad initsiaalid |H.B.", aga et selles linnas on mitu tuhat Bakerit ja mitusada Henry Bakerit, siis pole lihtne kellelegi neist kadunud vara tagastada." "Mida Peterson siis tegi?"

"Ta tõi esimese jõulupüha hommikul nii kaabu kui ka hane minu juurde, teades, et mulle pakuvad huvi isegi kõige väiksemad probleemid. Hane hoidsime alles täna hommikuni, kuni ilmusid märgid, et hoolimata kergest pakasest oleks parem, kui see ilma asjatu viivituseta ära söödaks. Seega viis hane leidja linnu minema, et sellele saaks osaks määratud saatus, samal ajal kui mina hoian edasi tundmatu härra kaabut, kes kaotas oma jõulupüha õhtusöögi."

"Kas te kuulutust ei ole lehte pannud?"

"Ei"

"Mis andmeid võiks teil siis tema kohta olla?"

"Ainult niipalju, kui me saame tuletada."

"Tema kaabu põhjal?"

"Just nimelt."

"Aga te teete nalja. Mida te võite järeldada selle vana loppis viltkaabu põhjal?"

"Siin on mu suurendusklaas. Te tunnete minu meetodeid. Mida te oskate ise järeldada selle mehe iseloomu kohta, kes seda kaabut kandis?"

Ma võtsin viletsa peakatte kätte ja keerutasin seda üsna nukralt. See oli väga tavaline must kõva kaabu, hariliku ümmarguse kujuga, kõvast vildist ja tublisti kantud. Vooder oli olnud punasest siidist, kuid nüüd oli see üsna luitunud. Valmistaja nime ei olnud, kuid, nagu Holmes oli märkinud, olid kaabu siseküljele kritseldatud initsiaalid "H.B.". Kaabuserval olid küll augud lõuapaela jaoks, aga kummipaela ei olnud. Muidu oli peakate pragunenud, äärmiselt tolmune ja mitmest kohast plekiline, kuigi näis, et oli tehtud katset varjata värvi kaotanud kohti, määrides neid tindiga.

"Mina ei näe midagi," ütlesin ma kaabut sõbrale tagasi ulatades. "Vastupidi, Watson, te näete kõike. Kuid te ei oska nähtu põhjal tleda. Te olete liiga arglik järelduste tegija."

229

"Öelge mulle siis, mida te võite selle kaabu põhjal järeldada?"

Holmes võttis kaabu uuesti kätte ja vahtis seda talle omase iseäraliku sissepoole pööratud pilguga. "See ütleb võib-olla vähem, kui see võiks öelda," märkis ta, "kuid ometi saab sellest teha mõne väga selge järelduse ning lisaks veel mõne tuletuse, mida võib pidada vähemasti üpris tõenäoliseks. Kaabu välimuse järgi on muidugi ilmne, et see oli kõrge intellektiga mees ning et viimasel kolmel aastal oli ta üsna jõukas, kuigi nüüd on saabunud talle halvad ajad. Tal oli ettenägelikkust, kuid see on nüüd kahanenud, seetõttu võib oletada moraalset tagasiminekut, mis koos halvenenud elujärjega

näib viitavat mingile halvale mõjule, võib-olla süvenevale viinatõ-vele. Sellega võib seletada ka fakti, et naine ei armasta teda enam."

"Kulla Holmes!"

"Mingi enesest lugupidamine on tal veel säilinud," jätkas Holmes minu protestile tähelepanu pööramata. "See on inimene, kellel on istuv eluviis, kes käib harva väljas, ei treeni ennast sugugi, ta on keskealine, halliseguste juustega, ta on mõne viimase päeva jooksul juukseid lõiganud ning võiab neid sidrunivõidega. Need on kõige ilmsemad faktid, mida võib selle kaabu põhjal tuletada. Muide, lisaks võib veel öelda, et suure tõenäosusega ei ole tema majas gaasi."

"Te ilmselt naljatate, Holmes."

"Üldse mitte. Kas on võimalik, et te ei suuda mõista, kuidas ma need tulemused olen saanud, isegi nüüd, mil ma need teile esitanud olen?"

"Kahtlemata olen ma väga rumal, aga pean tunnistama, et ma pole võimeline teie mõttekäiku jälgima. Millest te näiteks järelda-site, et see mees on intellektuaal?"

Vastuseks lõi Holmes kaabu endale pähe. See ulatus üle lauba ja jäi pidama tema ninajuurel. "Küsimus on kolbamahus," ütles ta, "nii suure ajuga mehel peab midagi peas olema."

"Aga elujärje halvenemine?"

"See kaabu on kolm aastat vana. Just siis läksid moodi niisugused lamedad, rulläärega servad. See on väga hea kaabu. Vaadake seda soonilist siidpaela ja oivalist voodrit. Kui see mees võis lubada endale nii hinnalise kaabu ostmise kolm aastat tagasi ning pole sellest ajast saadik uut kaabut ostnud, siis on tema elu igatahes allamäge läinud."

230

"Noh, see on muidugi küllalt selge. Aga kuidas on lugu ettenägelikkuse ja moraalse allakäiguga?"

Sherlock Holmes naeris. "Siin on ettenägelikkus," ütles ta, asetades sõrme lõuapaela kinnituskettale ja silmusele. "Kaabusid ei müüda kunagi sellega koos. Kui see mees tellis kinnise, on see teatud ettenägelikkuse märk, sest ta nägi vaeva, et end võimaliku tuulehoo puhuks kindlustada. Aga kuna me näeme, et kummipael on katki läinud ja ta pole viitsinud selle asemele uut panna, siis on ilmne, et nüüd on tal vähem ettenägelikkust kui enne, mis on selge tõend iseloomu nõrgenemise kohta. Teiselt poolt on ta püüdnud varjata mõnda vildile tekkinud plekki, neid kohti tindiga määrides, mis , näitab, et ta ei ole enesest lugupidamist veel täielikult kaotanud."

"Teie arutluskäik on tõesti usutav."

"Edasised järeldused, et ta on keskealine, et tema juuksed on hallisegused, et neid on hiljuti lõigatud ning et ta kasutab sidruni-Ivõiet, tulenevad kõik voodri alumise osa hoolikast uurimisest. Suu-rendusklaas näitab suurel hulgal juukseotsi, mille on sirgelt lõiganud juuksuri käärid. Need kõik näivad kleepuvat ning on tunda tugevat sidrunivõide lõhna. Pange tähele, see tolm ei ole mitte teraline hall tänavatolm, vaid pehme pruunikas majatolm, mis näitab, et kaabu on suurema osa ajast siseruumides rippunud; samal ajal kui niiskus kaabu sees on kindel tõend, et kaabu kandja higistab ohtralt ning ei saa seetõttu kuidagi olla heas sportlikus vormis."

"Aga te ütlesite, et naine ei armasta teda enam."

"Seda kaabut pole mitu nädalat harjatud. Kui ma näen teid, kulla Watson, nädalase tolmukorra all oleva kaabuga ning kui teie naine laseb teil säärases seisukorras välja minna, siis kardan ma, et ka teil on olnud õnnetus oma naise kiindumusest ilma jääda."

"Aga ta võib olla poissmees."

"Ei, ta viis hane koju naisele lepituseks. Tuletage meelde hane jala küljes olevat kaarti."

"Teil on iga asja peale vastus valmis. Aga millest te ometi järeldate, et tema majas ei ole gaasi?"

"Üks küünlarasvaplekk, või isegi kaks, võib olla juhuse süü, aga kui ma näen vähemasti viit plekki, siis ei saa minu meelest olla suurt kahtlust, et sel inimesel on sageli tegemist põleva küünlarasvaga, tõenäoliselt läheb ta õhtul trepist üles, kaabu ühes ja rasva tilkuv

231

küünal teises käes. Igatahes ei saanud ta küünlarasva plekke gaasi-põletist. Kas olete rahul?"

"Nojah, see on väga leidlik," ütlesin ma naerdes, "aga kuna, nagu te ise äsja ütlesite, ei ole mingit kuritegu korda saadetud ega mingit kurja tehtud, siis tundub see kõik energia raiskamisena."

Sherlock Holmes oli vastamiseks suu avanud, kui uks lendas lahti ning uksehoidja Peterson tormas õhetavate põskedega ning hämmastusest rabatud inimese ilmel tuppa.

"Hani, härra Holmes! Hani, härra!" hingeldas ta.

"Jah? Mis sellega siis lahti on? Kas hani ärkas ellu ja lendas köögiaknast välja?" Holmes keeras end diivanil, et mehe erutatud nägu paremini näha.

"Vaadake, härra! Vaadake, mis mu naine selle pugust leidis!"

Peterson sirutas käe väljaja keset peopesa kiiskas eresinine kivi, mis oli pisut väiksem kui uba, kuid nii puhas ja särav, et see vilkus tema käe varjus otsekui elektrisäde.

Sherlock Holmes vilistas ja tõusis istuli. "Pagan võtaks, Peterson!" ütles ta. "Tegemist on tõelise aardeleiuga. Küllap te teate, mis teie käes on?"

"Teemant, härra? Kalliskivi. See lõikab klaasi nagu kitti."

"See on rohkem kui lihtsalt üks kalliskivi. See on nimelt üks teatud kalliskivi."

"Ega ometi Morcari krahvinna sinine granaatkivi?" hüüatasin ma.

"Just nimelt! Mina peaksin teadma selle suurust ja kuju, arvestades, et ma olen viimasel ajal iga päev "Timesist" selle kohta käivat kuulutust lugenud. Tegemist on väga haruldase kiviga ning selle väärtuse kohta võib ainult oletusi teha, kuid pakutud tuhande naela suurune leiutasu ei moodusta kindlasti isegi kahekümnendikku kivi turuhinnast."

"Tuhat naela! Issand Jumal, halasta!" Uksehoidja potsatas toolile ja vahtis meile kordamööda otsa.

"See on leiutasu ning mul on põhjust arvata, et selle loo taga on sentimentaalsed kaalutlused, mille tõttu oleks krahvinna nõus ka poolest oma varandusest loobuma, et ainult seda kalliskivi tagasi saada."

232

"Kui ma õigesti mäletan, läks see kaduma "Cosmopolitani" hotellis," märkisin ma.

"Just nimelt, kahekümne teisel detsembril, viis päeva tagasi. Veevärgitöölist John Hornerit süüdistatakse selles, et ta võttis kivi ära krahvinna ehtekarbist. Tema vastu olid olemas nii tugevad süütõendid, et asi anti kohtusse. Ma usun, et mul on siin üks ülevaade asjade käigust." Holmes tuhnis ajalehtede hulgas, libistas pilgu

. üle kuupäevade, kuni ta lõpuks ühe lehe laiali laotas, pooleks voltis ning järgmise veeru ette luges:

"Juveelivargus "Cosmopolitani" hotellis. 26-aastane veevärgitööline John Horner anti kohtu alla süüdistatuna selles, et ta võttis kahekümne teisel selle kuu päeval Morcari krahvinna ehtekarbist väärtusliku kalliskivi, mida tuntakse sinise granaatkivina. James Ryder, hotelli ülemteener, tunnistas, et ta oli röövimise päeval juhatanud Horneri Morcari krahvinna rõivastustuppa, et see joodaks kinni kaminavõre teise pulga, mis oli lahti tulnud. Ta oli jäänud mõneks ajaks Horneri juurde, kuid lõpuks oli ta ära kutsutud. Tagasi tulles leidis ta, et Horner oli kadunud, kirjutuslaud oli lahti murtud ning tualettlaual lebas tühjalt väike marokäänkarbike, milles, nagu hiljem selgus, oli krahvinnal kombeks oma kalliskivi hoida. Ryder tõstis otsekohe häiret ning Horner vahistati samal õhtul, kuid kivi ei leitud tema isiku juurest ega tema korterist. Catherine Cusack, krahvinna toatüdruk, tunnistas vande all, et ta kuulis Ryderi kohkumishüüatust, kui too röövimise avastas, ning tormas tuppa, kust ta leidis

eest eelmise tunnistaja kirjeldatud asjade seisu. Inspektor Bradsteet B jaoskonnast andis tunnistusi Horneri vahistamise kohta, kes oli meeleheitlikult vastu rabelnud ning kinnitanud tungivalt, et ta on süütu. Kuna vahialuse vastu kõneles fakt, et ta oli varem kinni istunud, keeldus eeluurimiskohtunik pikema jututa selle õiguserikkumisega tegelemast ning tegi ettepaneku see kohtule üle anda. Horner, kes oli olnud menetluse jooksul väga erutatud, kaotas lõppotsuse peale teadvuse ning kanti kohtusaalist välja.

Mnjah! Niipalju siis eeluurimiskohtust," ütles Holmes ajalehte käest visates mõtlikult. "Meil tuleb nüüd selgeks teha sündmuste järjestus, mis algab rüüstatud ehtekarbikesega ja lõpeb hanepuguga Tottenham Court Roadil. Vaadake, Watson, meie väikesed järeldused on äkitselt palju tähtsama ja vähem süütu ilme võtnud. Siin on

233

kivi, kivi on saadud hane seest ja hani on saadud härra Henry Bakeri käest, härra käest, kellel on see kole kaabu ja kõik teised omadused, millega ma olen teid tüüdanud. Me peame seda härrasmeest nüüd väga tõsiselt otsima asuma ja tegema kindlaks, millist rolli mängis tema selles väikeses mõistatuses. Selleks peame esialgu kõige lihtsamaid vahendeid kasutama ning need seisnevad kahtlemata kuulutuse avaldamises kõigis õhtulehtedes. Kui see nurjub, otsin ma abi teistest meetoditest."

"Mida te kuulutuses kirjutate?"

"Andke mulle pliiats ja see paberileht. Niisiis: "Goodge Streeti nurgal leitud hani ja must viltkaabu. Härra Henry Baker võib need kätte saada, kui ta tuleb täna õhtul kell pool seitse Baker Street nr. 221B."

"See on selge ja lühike."

"Vägagi. Aga kas ta loeb seda?"

"Noh, ta hoiab kindlasti lehtedel silma peal, sest vaese mehe jaoks oli see kaotus suur. Selge on see, et kogemata lõhutud aken ja Petersoni lähenemine hirmutasid teda nii, et ta ei mõelnud millestki peale põgenemise, kuid sellest ajast saadik on ta ilmselt kibedasti kahetsenud, et ta nii mõtlematult linnu maha pillas. Tema nime mainimine aitab samuti kaasa sellele, et ta kuulutust näeb, sest tema tähelepanu juhivad kuulutusele kõik, kes teda tunnevad. Võtke. Peterson, jookske kuulutusagentuuri ja laske see õhtulehtedesse panna."

"Missugustesse, härra?"

"Oh, need võivad olla "Globe", "Star", "Pall Mall", "St. James's", "Evening News", "Standard", "Echo" ja veel mõni, mis teile pähe tuleb."

"Hüva, härra. Ja mis saab sellest kivist?"

"Ahjaa, kivi jätan ma enda kätte. Tänan teid. Ja kuulge, Peterson, ostke õige tagasiteel üks hani ja tooge see siia, sest me peame andma härrale uue hane selle asemel, mida teie pere praegu sööb."

Kui uksehoidja oli läinud, võttis Holmes kivi kätte ja tõstis selle vastu valgust. "Ilus asjake," ütles ta. "Te ainult vaadake, kuidas see välkleb ja kiiskab. Muidugi on see olnud kuritegevuse südamikus ja tulipunktis. Seal on iga hinnaline kalliskivi. Need on saatana lemmikpeibutised. Suuremate ja vanemate juveelide puhul võib iga tahk

234

mingist veretööst kõnelda. See granaatkivi ei ole veel kahekümne aasta vanunegi. See leiti Amoy jõe kaldalt Lõuna-Hiinast ning see on märkimisväärne selle poolest, et sel on kõik granaatkivi omadused, kuid see on sinine, mitte aga rubiinpunane. Hoolimata noorusest on sel kalliskivil juba õudne minevik. Selle neljakümnegraanise kristalliseerunud söetüki tõttu on toimunud kaks mõrva, ühele inimesele on väävelhapet näkku visatud, aset on leidnud enesetapp ja mitu röövimist. Kes

võiks arvata, et nii nägus asjake võib viia võlla või vanglasse? Ma panen selle nüüd oma teraskappi luku taha ja kirjutan krahvinnale paar rida, teatades, et kalliskivi on meie käes."

"Kas teie arvates on see Horner süütu?"

"Ma ei oska öelda."

"Hüva, kas te kujutlete siis, et sel teisel mehel, Henry Bakeril, oli selle looga mingit pistmist?"

"Minu meelest on palju tõenäolisem, et Henry Baker on täiesti süütu mees, kellel polnud aimugi, et tema õlal rippuv lind oli veel väärtuslikum kui puhtast kullast tehtud hani. Kuid selle teen ma kindlaks ühe väga lihtsa katsega, kui me oma kuulutusele vastuse saame."

"Ja enne seda ei saa te midagi ette võtta?"

"Mitte midagi."

"Sel juhul lähen ma oma asju ajama. Aga ma tulen õhtul teie mainitud kellaajal tagasi, sest ma tahaksin nii keerulise küsimuse lahendust näha."

"Mul oleks suur rõõm teid näha. Ma söön õhtust kell seitse. Täna on vist õhtusöögiks metskurvitsapraad. Muide, pidades silmas äsjaseid sündmusi, peaksin ma võib-olla paluma proua Hudsonil kurvitsa pugu uurida."

Mul läks ühe haige juures kauem aega ning ma jõudsin Baker Streetile tagasi alles pisut pärast poolt seitset. Majale lähenedes nägin ma kaaraknast paistva valguse eredas poolringis ootamas pikka villase mütsiga meest, kelle kuub oli kurguni kinni nööbitud. Parajasti siis, kui ma saabusin, tehti uks lahti ning meid juhatati koos Holmesi tuppa.

"Küllap te olete Henry Baker," ütles Holmes tugitoolist tõustes ja tervitades oma külastajat selle sundimatu sõbralikkusega, mida ta oskas nii hõlpsasti esile manada. "Istuge, palun, siia toolile kamina

ette, härra Baker. Õhtu on külm ja ma näen, et teie vereringe on kohanenud rohkem suve kui talvega. Ahaa, Watson, te tulite just parajal ajal. Kas see on teie kaabu, härra Baker?"

"Jah, see on kahtlemata minu kaabu."

Henry Baker oli suur längus õlgadega mees, tal oli suur peaja lai intelligentne nägu, mis lõppes pruuni halliseguse kikkhabemega. Nina ja põskede punakas varjund ning väljasirutatud käe kerge värisemine tõid meelde Holmesi oletuse tema kalduvuste kohta. Luitunud saterkuub oli eest kinni nööbitud, krae oli üles tõstetud ning mehe kõhnad randmed ulatusid varrukatest välja, ilma et oleks paistnud mingit märki mansettidest või särgist. Ta rääkis aeglaselt ja katkeliselt, valis hoolikalt sõnu ning jättis üldiselt mulje haritud ja õpetatud mehest, keda saatus on karmilt kohelnud.

"Me hoidsime teie vara mõne päeva enda käes," ütles Holmes, "sest me lootsime näha teie kuulutust, kus oleks olnud aadress. Ma ei oska praegugi arvata, miks te kuulutust lehte ei pannud."

Meie külaline naeris üsna häbelikult. "Mul ei ole enam nii ohtrasti šillingeid nagu varem," märkis ta. "Mul polnud mingit kahtlust, et see pätikamp, kes mind ründas, võttis kaasa nii kaabu kui ka linnu. Ma ei tahtnud hakata kulutama enam rohkem raha lootusetu katse peale neid tagasi saada."

"Täiesti loomulik. Muide, mis puutub hanesse, siis me olime sunnitud selle ära sööma."

"Ära sööma!" Meie külaline tõusis erutunult pooleldi tugitoolist.

"Jah, kui me seda poleks teinud, ei oleks sellest hanest enam kellelegi kasu olnud. Aga ma oletan, et teile kõlbab sama hästi ka see teine hani seal puhvetkapi peal, mis on umbes sama kaaluga ja täiesti värske?"

"Oh, muidugi, muidugi!" vastas härra Baker kergendusohkega.

"Loomulikult on meil veel alles teie hane suled, jalad, pugu ja nii edasi, nii et kui te soovite..."

Mees puhkes südamest naerma. "Nad võivad olla mulle kasulikud mälestusena minu seiklusest," ütles ta, "aga ma ei mõista küll, mis muud tulu võiks mul olla neist minu hiljutise tuttava disjecta

meinbrtfdest. Ei, härra, ma arvan, et teie lahke loaga pühendan ma oma tähelepanu sellele oivalisele linnule, mida ma puhveti peal silman."

234

Sherlock Holmes saatis mulle kiire pilgu ja kehitas kergelt õlgu.

"Siin on siis teie kaabu ja siin teie hani," ütles ta. "Muide, kas teile oleks väga vastumeelt öelda mulle koht, kust te selle eelmise hane saite? Ma olen linnuliha osas omamoodi asjatundja ning nii ilusat hane olen ma harva näinud."

"Ütlen muidugi," vastas Baker, kes oli püsti tõusnud ja äsja saadud varanduse kaenlasse võtnud. "Meil on väike seltskond, kes käib tihti muuseumi lähedal "Alfa" kõrtsis - vaadake, päeva ajal võib meid leida muuseumist endast. Sel aastal asutas meie hea peremees, kelle nimi on Windigate, haneklubi, mille abil me pidime kõik, makstes mõne penni nädalas, jõuluks hane saama. Olen teile väga tänulik, sest villane šoti müts ei sobi minu ea ega väärikusega." Koomilise pidulikkusega kummardas ta pühalikult meile mõlemale ja läks oma teed.

"Niipalju siis härra Henry Bakerist," lausus Holmes, kui ta oli ukse meie külastaja järel kinni pannud. "On täiesti kindel, et ta ei tea asjast mitte kui midagi. Kas teil on kõht tühi, Watson?" "Mitte eriti."

"Siis teen ma ettepaneku, et me lükkame oma õhtusöögi pisut edasi ja ajame neid jälgi, kuni need on veel värsked." "Aga loomulikult."

Oli kibekülm õhtu, seetõttu tõmbasime palitud selga ja mässisime sallid kaela ümber. Väljas, pilvitus taevas särasid külmad tähed ning möödujate hingeõhk meenutas püstolitorust väljuvaid suitsujugasid. Meie sammud kajasid selgelt ja valjult, kui me läksime läbi arstide kvartali, Wimpole Streeti, Harley Streeti ning siis mööda Wigmore Streeti Oxford Streetile. Veerand tunni pärast olime Bloomsburys "Alfa" kõrtsis, mis on väike ettevõte ühe Holburni viiva tänava nurgal. Holmes lükkas baariukse lahti ja tellis näost punetavalt, valge põllega peremehelt kaks klaasi õlut.

"Kui teie õlu on niisama hea nagu teie haned, siis peaks see olema suurepärane," ütles ta.

"Minu haned!" Mees näis olevat hämmastunud.

"Jah. Ma rääkisin ainult pool tundi tagasi härra Henry Bakeriga, kes oli teie haneklubi liige."

"Ah soo! Jah, saan aru. Aga vaadake, härra, need polnud meie

haned."

237

"Kas tõesti? Kelle siis?'^

"Noh, ma sain need kaks tosinat ühelt Covent Gardeni kaupmehelt."

"Kas tõesti? Ma tunnen seal mõnda kaupmeest. Kes see oli?" "Tema nimi on Breckinridge."

"Ei, teda ma ei tunne. Noh, teie terviseks, peremees, ja olgu teil ikka jõukus majas. Head õhtut!"

"Nüüd härra Breckinridge'i juurde," jätkas Holmes palitut kinni nööpides, kui me välja pakaselisse õhku astusime. "Pidage meeles, Watson, et kuigi meil on selle ahela ühes otsas nii lihtne asi nagu hani, on selle teises otsas inimene, kes saab kindlasti seitse aastat sunnitööd, kui me tema süütust tõestada ei suuda. On võimalik, et meie uurimistöö ainult kinnitab tema süüd, kuid igal juhul on meil selline uurimissuund, mis on politseil märkamata jäänud ning mille on meie kätesse andnud harukordne juhus. Viigem see valusa lõpuni! Niisiis, lõuna poole pöörd ja kiirmarsil edasi!"

Me läksime üle Holborni, mööda Endell Streeti ning jõudsime läbi agulirägastiku Covent Gardeni turule. Ühe suurema müügiputka peal oli Breckinridge'i nimi ning selle omanik, ratsutajavälimusega, teravate näojoonte ja pügatud põskhabemega mees, aitas ühel poisil luuke kinni panna.

"Tere õhtust. Küll on külm ilm," ütles Holmes.

Kaupmees noogutas ja heitis mu kaaslasele küsiva pilgu.

"Ma näen, et haned on otsas," jätkas Holmes tühjadele marmor-plaatidele osutades.

"Homme hommikul võite saada viissada."

"See ei sobi."

"Seal gaasitule juures müügiputkas on veel mõni."

"Oh, aga mulle soovitati teid."

"Kes soovitas?"

""Alfa" peremees."

"Oo jaa, ma saatsin talle paar tosinat."

"Need olid tõesti toredad haned. Kust te nad saite?"

Minu üllatuseks kutsus see küsimus esile kaupmehe vihapurske.

"Kuulge teie," ütles ta, pea viltu ja käed puusas, "kuhu te õieti sihite? Öelge parem otse välja."

238

"Ma ütlen küllalt otse. Ma tahaksin teada, kes müüs teile haned, millega te varustasite "Alfat"."

"Noh, mina seda teile ei ütle. Vaat nõnda!"

"Oh, ega see ei olegi tähtis, aga ma ei mõista, miks te peaksite sellise tühiasja peale nii ägestuma."

"Ägestuma! Küllap ägestuksite teie niisamuti, kui teidki oleks nõnda tüüdatud nagu mind. Kui ma maksan hea kauba eest head raha, siis peaks asi olema sellega lõppenud, aga selle asemel: "Kus on haned?" ja "Kellele te haned müüsite?" ja "Mida te hanede eest võtate?" Kui kuulda, missugust lärmi nende ümber lüüakse, võiks arvata, et need on ainsad haned maailmas."

"Noh, mina ei ole seotud nende inimestega, kes on teie juures parimas käinud," lausus Holmes muretult. "Kui te meile ei ütle, siis jääb kihlvedu ära, muud midagi. Aga kodulindude küsimuses olen ma alati valmis oma arvamuse juurde jääma ning ma vean viie naela peale kihla, et see lind, keda ma sõin, on maal kasvatatud."

"Noh, siis te olete oma viielise kaotanud, sest see on linnas kasvatatud," nähvas kaupmees. "Ei või olla!" "Mina ütlen, et on." "Ma ei usu seda!"

"Kas te arvate, et te olete lindude osas suurem asjatundja kui mina, kes ma olen nendega poisipõlvest peale tegelnud? Ütlen teile, et kõik need linnud, mis läksid "Alfasse", olid linnas kasvatatud."

"Te ei suuda mind kunagi seda uskuma panna."

"Kas te veate siis kihla?"

"See oleks lihtsalt teie röövimine, sest mul on õigus. Aga ma panen omalt poolt välja sovrini, lihtsalt selleks, et te teinekord enam nii kangekaelne ei oleks."

Kaupmees itsitas süngelt. "Tooge mulle arveraamatud, Bill," ütles ta.

Poiss tõi väikese õhukese raamatu ja suure rasvase seljaga köite ning asetas need rippuva lambi alla.

"Niisiis, härra Kõiketeadja," ütles kaupmees. "Ma mõtlesin, et mul on haned otsas, aga peagi näete, et üks hani on veel ikka minu poodi jäänud. Kas näete seda väikest raamatut?"

239

"Jaa?"

"See on nende inimeste nimekiri, kellelt ma ostan. Kas mõistate1) Niisiis, sellel leheküljel on maainimesed ning numbrid nime taga näitavad nende arveid suures arveraamatus. Vaat nii! Kas näete seda teist punase tindiga kirjutatud lehekülge? Noh, see on minu linnast pärit varustajate nimekiri. Vaadake nüüd seda kolmandal nime. Lugege see valjusti ette."

"Proua Oakshott, Brixton Road 117. - 249," luges Holmes.

"Nii jah. Pöörake nüüd arveraamatus see lehekülg."

Holmes lõi osutatud lehekülje lahti. "Palun: "Proua Oakshott, Brixton Road 117, munad ja linnuliha.""

"Nii. ja mis on nüüd viimane sissekanne?"
"Selle aasta 22. detsember. Kakskümmend neli hane, seitse šillingit kuus penni tükk."
"Nii see on. Olge lahke. Ja selle all?"
"Müüdud härra Windigate'ile "Alfast" 12 šillingit tükk."
"Mis te kostate?"
Sherlock Holmesil oli väga tusane ilme. Ta tõmbas sovrini taskust välja ja viskas selle letile, pöördudes kõrvale inimese ilmel, kelle pettumus on nii suur, et ta ei leia sõnu. Mõne jardi kaugusel jäi ta tänavalaterna all seisma ja naeris talle omast siirast ja hääletut naeru.
"Kui te näete mõnda pöetud põskhabemega meest, kelle taskust ulatub välja spordileht, võite teda alati kihlveoga õnge võtta," ütles ta. "Söandaksin öelda, et kui ma oleksin tema ette ka sada naela pannud, ei oleks see mees andnud mulle nii täielikku informatsiooni, nagu ma meelitasin temast välja, lastes tal mõelda, et ta võidab mind kihlveos. Noh, Watson, mulle tundub, et me hakkame oma otsingutega lõpule jõudma, ning meil tuleb ainult otsustada, kas me läheme proua Oakshotti juurde täna õhtul või jätame selle homseks. Selle tõreda selli jutust on selge, et peale meie muretsevad selle loo pärast veel teisedki, ning ma peaksin..."
Holmesi jutu katkestas äkki vali lärm, mis kostis müügiputka juurest, kust me olime just tulnud. Ümber pöördudes nägime väikest rotinäoga meest seismas keset kollast valgussõõri, mida heitis kõikuv lamp, kaupmees Breckinridge aga seisis oma putkaukse raamistuses ja raputas alandliku kuju poole vihaselt rusikaid.
240
"Mul on teist ja teie hanedest villand," karjus ta. "Kerige kõik kus kurat! Kui te tulete mind veel kord oma lolli jutuga tüütama, ässitan ma teile koera kallale. Tooge proua Oakshott siia ja ma vastan temale, kuid mis teil sellega pistmist on? Kas ma teilt need haned ostsin?"
"Ei, aga üks neist oli sellegipoolest minu oma." vingus mehike. "Noh, eks küsige seda siis proua Oakshottilt." "Ta käskis mul teilt küsida."
"Noh, minupärast võite kas või Proosia kuningalt küsida. Minule aitab! Kasige minema!" Ta tormas vihaselt ettepoole ja küsija lipsas pimedusse.
"Ohoo! See võib säästa meid visiidist Brixton Roadile," sosistas Holmes. "Tulge kaasa ja vaatame, mis sellest sellist arvata." Sammudes heledasti valgustatud müügiputkade ümbruses siin-seal seisvate inimgruppide vahelt läbi, jõudis mu kaaslane kiiresti mehikesele järele ja puudutas teda õlast. Mees pöördus järsult ringi ning ma nägin gaasivalguses, et tema näost oli kadunud iga viimanegi värvikübe.
"Kes teie olete? Mida te tahate?" küsis ta väriseva häälega.
"Palun vabandust," ütles Holmes keerutamata, "aga ma kuulsin tahtmatult pealt, mida te just äsja kaupmehelt küsisite. Ma arvan, et ma saan teid aidata."
"Teie? Kes te olete? Kuidas teie sellest asjast midagi teada võite?"
"Minu nimi on Sherlock Holmes. Minu töö on teada seda. mida teised inimesed ei tea."
"Aga sellest ei või te midagi teada."
"Palun vabandust, ma tean sellest kõik. Te püüate ajada hanede jälgi, mida müüs proua Oakshott Brixton Roadilt kaupmehele, kelle nimi on Breckinridge ja kes müüs need omakorda härra Windigate'ile "Alfast", kelle käest haned läksid tema klubile, mille liige oli ka härra Henry Baker."
"Oh, härra, te olete just see inimene, keda ma olen igatsenud kohata," hüüdis mehike väljasirutatud käte ja värisevate sõrmedega. "Ma ei suuda teile õieti öeldagi, kui huvitatud ma sellest asjast olen."
Sherlock Holmes peatas mööduva voorimehe. "Sellisel juhul

arutame seda parem mugavas toas kui siin tuulisel turuplatsil," lausus ta. "Aga enne kui me edasi läheme, öelge mulle, palun, keda mul on rõõm abistada."

Mees kõhkles hetke. "Minu nimi on John Robinson," vastas ta kõõrdpilgu saatel.

"Ei, ei, õige nimi," lausus Holmes mahedalt. "Valenime all esineva inimesega on alati ebamugav asju ajada."

Võõra kahvatule palgele ilmus puna. "Hüva, mu õige nimi on James Ryder," ütles ta.

"Just nimelt. "Cosmopolitani" hotelli ülemteener. Palun astuge tõlda ning peagi saan ma rääkida teile kõik, mis teid huvitab."

Mehike seisis ja vaatas meile vaheldumisi poolehmunud, poolloo-tusrikka pilguga otsa nagu inimene, kes ei ole kindel, kas ta on ootamatu õnne kui katastroofi veerel. Siis astus ta tõlda ning me olime poole tunniga uuesti Holmesi elutoas Baker Streetil. Sõidu jooksul ei öelnud keegi sõnagi, kuid meie uue kaaslase kiire ärev hingamine ja aeg-ajalt kokku pigistatud rusikad reetsid tema närvipinget.

"Olemegi kohal!" ütles Holmes rõõmsalt, kui me hanereas tuppa läksime. "Kaminatuli on niisuguse ilmaga väga asjakohane. Paistab, et teil on külm, härra Ryder. Istuge palun korvtooli. Ma panen ainult tuhvlid jalga ja siis lahendame kohe ära ka teie väikese probleemi. Nonii! Te tahate teada, mis sai neist hanedest?"

"Jah."

"Või, mulle tundub, et pigem, mis sai sellest hanest. Kujutan ette, et te olete huvitatud ühest linnust - valgest hanest, kelle saba peal oli must triip."

Ryder värises erutusest. "Oh, härra!" hüüdis ta. "Kas te võite mulle öelda, kuhu see hani läks?"

"Ta tuli siia."

"Siia?"

"Jah, ja see osutus tõesti väga tähelepanuväärseks linnuks. Ma ei imesta, et te selle vastu huvi tunnete. See hani munes surnust peast muna - kõige ilusama, säravama sinise muna, mida kunagi on nähtud. See on siin minu muuseumis."

Meie külaline ajas end vankudes jalule ja haaras parema käega kaminasimsist kinni. Holmes keeras seifi lukust lahti ja võttis kätte

sinise granaatkivi, mis pildus kiiri ja säras külmalt ja eredalt nagu taht. Ryder seisis ja vahtis kõvera näoga, suutmata otsustada, kas tunnistada kivi enda omaks või ei.

"Mäng on läbi, Ryder," ütles Holmes vaikselt. "Püsige püsti, mees, või te kukute tulle! Aidake ta uuesti istuma, Watson! Tal pole küllalt närvi, et karistamatult kuritegevusega tegelda. Andke talle lonks brändit! Nii! Nüüd näeb ta natuke rohkem inimese moodi välja. No on alles hädavares!"

Hetkeks oli Ryder vankunud ja peaaegu kukkunud, kuid brändi tõi tema põskedesse natuke puna ning ta istus, kohkunud pilguga oma süüdistajat vahtides.

"Mul on käes peaaegu kõik lülid ja kõik tõendid, mida mul peaks vaja minema, nii et teil pole tarvis mulle kuigi palju rääkida. Siiski võiks ka selle vähese selgeks teha, et juhtum lõplikult lahendatud saaks. Ryder, te olite kuulnud sellest Morcari krahvinna sinisest kalliskivist?"

"Sellest rääkis mulle Catherine Cusack," ütles Ryder kareda häälega.

"Ah nii - kõrgeaulise leedi toatüdruk. Noh, kiusatus saada nii kergesti ja äkitselt rikkaks oli teie jaoks liig, nagu see on olnud liig ka paremate meeste jaoks enne teid, aga te ei valinud just eriti vahendeid. Mulle tundub, Ryder, et teil on eeldusi saada päris kenakeseks kaabakaks. Te teadsite, et see veevärgitööline Horner oli olnud kunagi enne mingi säärase looga seotud ning teda oleks kahtlustatud esmajoones. Mida te siis tegite? Te lohkusite midagi natuke leedi toas - teie ja teie kaassüüdlane Cusack - ning teil õnnestus nii korraldada, et seda parandama kutsuti just Horner. Kui

ta oli ära läinud, röövisite te ehtekastikese tühjaks, tõstsite lärmi ja lasksite selle õnnetu mehe vahistada. Siis te..."

Ryder heitis ennast järsku vaibale ja haaras mu kaaslasel põlvede ümbert kinni. "Jumala nimel, halastage!" kisendas ta. "Mõelge mu isa peale! Mu ema peale! See murraks neil südame. Ma pole kunagi enne midagi halba teinud! Ma ei tee tulevikus ka enam! Vannun seda! Ma vannun seda Piibli peal! Oh, ärge andke seda asja kohtusse! Jumala pärast, ärge seda tehke!"

"Istuge tagasi tooli peale!" käskis Holmes rangelt. "Nüüd on küll hea lömitada ja roomata, aga selle vaese Horneri peale te ei mõelnud,

243

kes oleks seisnud süüpingis kuriteo eest, millest ta midagi ei teadnud."

"Ma põgenen, härra Holmes. Ma sõidan Inglismaalt minema. Sijs ei ole tema süüdistamiseks tõendeid."

"Hmh! Me räägime sellest veel. Aga nüüd jutustage meile ausalt mis sai edasi. Kuidas sattus kivi hane pugusse ja kuidas see hani turule sattus? Rääkige meile tõtt, sest tõe rääkimises on teie ainus lootus."

Ryder tõmbas keelega üle paakunud huulte. "Räägin teile täpselt nii, nagu see juhtus, härra," ütles ta. "Kui Horner vahistati, näis mulle, et mul oleks parem otsekohe koos selle kiviga kaduda, sest ma ei teadnud, millal võib politseil pähe tulla mind ja mu tuba läbi otsida. Hotellis ei olnud selle kivi jaoks ühtki kindlat kohta. Ma tegin näo, et lähen mingeid asju ajama, ning ruttasin õe majja. Ta oli abiellunud Oakshotti-nimelise mehega ning elas Brixton Roadil, kus ta müügiks kodulinde kasvatas. Teel sinna näis iga vastutulev mees mulle politseinikuna või detektiivina ning kuigi õhtu oli külm, voolas mul Brixton Roadile jõudes higi mööda nägu alla. Õde küsis mult, mis mul viga on ja miks ma nii kahvatu olen, aga ma ütlesin talle, et mind paneb muretsema juveeli vargus hotellis. Siis läksin ma tagaõue, suitsetasin piipu ja mõtlesin, mida oleks kõige targem teha.

Mul oli kord üks Maudsley-nimeline sõber, kes läks halvale teele ning oli just äsja istunud ära oma aja Pentonville'i vanglas. Saime ühel päeval kokku ja ta hakkas rääkima varaste eluviisist ja varastatud kraamist lahtisaamise võimalustest. Olin kindel, et ta on mulle ustav, sest ma teadsin tema kohta paari asja, seetõttu otsustasin ma minna otse Kilburni, kus ta elas, ning usaldada oma saladus talle. Ta õpetaks mulle, kuidas see kivi rahaks teha. Aga kuidas õnnelikult tema juurde jõuda? Mõtlesin sellest piinast, mida ma olin talunud hotellist tulles. Mind võidakse iga hetk kinni võtta ja läbi otsida ning kivi oleks minu vestitaskus. Ma nõjatusin sel ajal vastu seina ja vaatasin oma jalge ümber paterdavaid hanesid ning äkitselt tuli mulle pähe mõte, kuidas ma saaksin üle kavaldada ka kõige paremat detektiivi, kes kunagi on elanud.

Õde oli öelnud mulle mõni nädal enne seda, et ma võin' valida tema hanede hulgast ühe endale jõulukingiks, ning ma teadsin, et ta peab alati oma sõna. Ma võtaksin oma hane nüüd koju kaasa ning

244

viiksin kivi hane sees Kilburni. Hoovis oli väike kuur ning ma ajasin ühe hane selle taha - toreda suure valge hane, kelle saba peal oli must triip. Püüdsin hane kinni, tegin ta noka lahti ja pistsin kivi talle nii sügavale kõrisse, kui mu sõrm ulatas. Lind neelatas ja ma tundsin, kuidas kivi mööda tema söögitoru pugusse läks. Aga hani lehvitas tiibu ja rabeles ning mu õde tuli välja vaatama, mis on lahti. Kui ma tema poole pöördusin ja temaga rääkima hakkasin, rebis lind ennast lahtfja lendas teiste sekka.

"Mida sa ometi selle hanega tegid, Jem?" küsis õde.

"Noh," vastasin ma, "sa ütlesid, et annad mulle ühe hane jõuluks, ning ma katsusin, missugune on kõige paksem."

"Oh," ütles tema, "sinu oma panime juba kõrvale - me nimetame seda Jemi haneks. See suur valge seal. Neid on kokku kakskümmend kuus, see tähendab, üks sulle ja üks meile ja kaks tosinat müügiks."

"Aitäh, Maggie," ütlesin mina, "aga kui sul midagi selle vastu ei ole, siis ma võtaksin parem selle, mida ma just praegu katsusin."

"See valge on tubli kolm naela raskem," ütles õde, "ja me nuuma-sime seda nimelt sinu jaoks."

"Pole midagi. Ma tahan seda teist ja ma võtan selle kohe kaasa," ütlesin mina.

"Ah, tee, nagu tahad," ütles tema natuke pahaselt. "Missuguse sa siis võtad?"

"Selle valge, kellel on must triip saba peal, seal keset parve."

"Oh, hea küll. Tapa ta ära ja võta kaasa."

Noh, ma tegingi nii, härra Holmes, ja viisin hane Kilburni. Ma ütlesin oma semule, mida ma olin teinud, sest ta oli seda sorti mees, kellele on kerge säärast asja rääkida. Ta naeris nii et hing kinni ning , me võtsime noa ja lõikasime hane lõhki. Mul jäi süda rinnus seisma, sest kivist polnud jälgegi, ning ma mõistsin, et oli juhtunud mingi hirmus viga. Jätsin hane sinnapaika, tormasin tagasi õe juurde ja ruttasin tagaõue. Seal ei olnud ühtegi hane.

"Kus kõik need haned on, Maggie?" hüüdsin ma.

"Kaupmehe käes, Jem."

"Missuguse kaupmehe?"

"Breckinridge'i käes Covent Gardenis."

"Aga kas sul oli veel üks musta triibuga hani?" küsisin ma. "Sa-> masugune nagu see, mille ma valisin?"

245

"Jah, Jem, kahel hanel oli saba peal must triip ja ma ei suutnud kunagi nende vahel vahet reha."

Noh, siis ma muidugi mõistsin kõik ning jooksin nii kiiresti kui jalad võtsid selle Breckinridge'i juurde, aga ta oli haned kohe maha müünud ega kavatsenud öelda mulle poole sõnagagi, kuhu need viidud olid. Te kuulsite ise täna õhtul. Ta vastas mulle kogu a&> niimoodi. Õde arvab, et ma hakkan hulluks minema. Mõnikord on mul endal tunne, et ma olengi juba hull. Ja nüüd - nüüd on mil varga märk küljes, ilma et ma oleksin isegi puutunud seda rikkust, mille nimel ma oma ausa nime määrisin. Oh, issand, aita! Issarl aita!" Ta hakkas kramplikult nuuksuma ja peitis näo kätesse.

Pikka aega valitses vaikus, mida rikkus ainult Ryderi raske hingamine ja Sherlock Holmesi sõrmeotste rütmiline trummeldamine vastu lauaserva. Siis tõusis mu sõber püsti ja lükkas ukse lahti.

"Kasige välja!" ütles ta.

"Kuidas! Oh, õnnistagu teid Jumal!"

"Aitab jutust. Kasige välja!"

Ja polnudki enam vaja midagi öelda. Kostis tormamine, klõbin trepil, uksepaugatus ja kajav jooksumüdin tänavalt.

"Lõpuks, Watson, ei ole politsei mind palganud nende möödalaskmisi parandama," ütles Holmes kätt savipiibu poole sirutades. "See oleks iseasi, kui Hornerit ähvardaks oht, aga see mees ei tunnista nüüd tema vastu ning süüdistus ei lähe läbi. Küllap ma vist varjan praegu kuritegu, aga on ka võimalik, et ma päästan ühe hinge. See mees enam halvale teele ei lähe, ta on liiga ära hirmutatud. Saata ta nüüd vanglasse tähendab teha temast kurjategija. Pealegi on praegu andestuse aeg. Juhus saatis meie teele ühe harukordse ja veidra probleemi ning selle lahendusest endast on juba küllalt. Kui te olete nii kena ja helistate kella, doktor, siis võime teha algust uue tööga, milles on samuti tähtis osa linnul."

XII. TÄHNILISE LINDI MÕISTATUS

Vaadates üle märkmeid umbes seitsmekümne juhtumi kohta, milles ma olen viimase kaheksa aasta jooksul uurinud oma sõbra Sherlock Holmesi meetodeid, leian ma palju traagilisi lugusid, mõne koomilise juhuse, suure hulga lihtsalt kummalisi juhtumisi, kuid mitte ühtki liialt tavalist, sest kuna Holmes töötas pigem armastusest oma kunsti vastu kui jõukuse soetamise eesmärgil, keeldus ta sidumast end ühegi juurdlusega, millel ei olnud ebatavalisi või lausa fantastilisi jooni. Kõigist neist erinevatest juhtumitest ei meenu mulle aga ühtki, millega seotud asjaolud oleksid olnud iseäralikumad kui tuntud Surrey perekonna, Stoke Mõrani Roylottide juhtumi puhul. Kõnealused sündmused toimusid minu ja Holmesi tutvuse algusaegadel, mil me elasime kahekesi poissmehekorteris Baker Streetil. Küllap ma oleksin need sündmused juba varem kirja pannud, aga tookord sai antud lubadus vaikida ning oma lubadusest vabanesin ma alles möödunud kuul selle daami enneaegse surma tõttu, kellele ma lubaduse olin andnud. Võib-olla ongi parem, et need asjaolud tulevad nüüd päevavalgele, sest mul on alust teada, et doktor Gri-mesby Roylotti surma ümber on tekkinud laialt levinud kuulujutte, mis kalduvad seda tegelikkusest veelgi jubedamaks tegema.

Ühel 1883. aasta aprilli alguse hommikul ärkasin ma üles ja nägin, et minu voodi kõrval seisab täiesti rõivastatud Sherlock Holmes. Ta oli tavaliselt hiline tõusja ning kuna ma nägin, et kell kaminasimsil oli alles veerand kaheksa, pilgutasin ma teatava imestusega

ning võib-olla isegi pisukese pahameelega silmi, sest minu enda harjumused olid väga kindlad.

"Palun väga vabandust, et ma teid üles ajan, Watson," ütles Holmes, "aga see on täna hommikul üldine õnnetus. Proua Hudson aeti üles, tema toimis minuga samal kombel ning mina ajasin oma-korda üles teid."

"Mis siis lahti on - kas tuli või?"

"Ei, klient. Paistab, et on saabunud üks märkimisväärselt erutatud noor daam, kes nõuab minuga kokkusaamist. Ta ootab praegu võõrastetoas. Noh, kui noored daamid sellisel kellaajal mööda Londonit ringi hulguvad ning uniseid inimesi voodist üles ajavad, siis ma oletan, et neil on midagi väga pakilist teatada. Olen kindel, et kui see peaks osutuma huvitavaks juhtumiks, sooviksite teie seda algusest peale jälgida. Ma mõtlesin, et peaksin teid vähemalt üles äratama ja teile võimaluse andma."

"Kulla mees, ma ei tahaks sellest mingil tingimusel kõrvale

Miski ei valmistanud mulle suuremat rõõmu kui Holmesi ametialase uurimise jälgimine, tema kiirete, peaaegu intuitiivsete järelduste imetlemine, mis põhinesid ometi alati loogilisel alusel, mille abil ta kõik talle esitatud probleemid lahendas. Ma tõmbasin kiiruga riided selga ning olin mõne minuti pärast valmis koos oma sõbraga elutuppa minema. Kui me sisenesime, tõusis akna all istunud musta rõivastatud ja tiheda looriga daam püsti.

"Tere hommikust, armuline preili," ütles Holmes lõbusalt. "Minu nimi on Sherlock Holmes. See on mu lähedane sõber ja kaaslane doktor Watson, kelle kuuldes te võite rääkida niisama vabalt nagu minu kuuldes. Ahaa! Mul on rõõm näha, et proua Hudsonil jätkus , taipu kaminas tuli süüdata. Palun tulge sellele lähemale ning ma tellin teile tassi kuuma kohvi, sest ma märkan, et te värisete."

"See ei ole külm, mis mind värisema paneb," ütles naine vaikse häälega, vahetades istekohta, nagu palutud.

"Mis see siis on?"

"See on hirm. härra Holmes. See on kabuhirm." Rääkima hakates tõstis naine loori üles ning me nägime, et ta oli tõesti haletsusväärses seisundis ja erutatud, tema nägu oli pingul ja kaame, pilk rahutu ja hirmunud otsekui tagaaetud loomal. Tema näojooned ja keha olid

248

iseloomulikud kolmekümneaastasele naisele, kuid tema juustes sillerdas enneaegne hall ning tema ilme oli roidunud ja kurnatud. Sherlock Holmes laskis oma kärmel kõikemõistval pilgul üle naise libiseda.

"Ärge kartke," ütles ta lohutavalt, kummardus ettepoole ja patsutas naise kätt. "Kahtlemata ajame peagi kõik korda. Ma näen, et te tulite tänahommikuse rongiga."

"Te siis tunnete mind?"

"Ei, aga ma märkan poolikut tagasisõidupiletit teie vasaku kinda peopesas. Te asusite ilmselt vara teele, aga ometi sõitsite enne jaama jõudmist jahikaarikuga pika maa mööda viletsat teed."

Naine võpatas tugevasti ning vahtis mu kaaslast hämmastunult. "Siin pole mingit mõistatust, kulla preili," ütles Holmes naeratades. "Teie jaki vasakul varrukal on vähemalt seitsmes kohas pori-pritsmeid. Plekid on täiesti värsked. Mitte ükski teine sõiduk peale jahikaariku ei pillu sel kombel pori üles ning pealegi juhtub see ainult siis, kui te istute kutsari vasakul käel."

"Ükskõik, kuidas te seda põhjendate, aga teil on täiesti õigus," ütles naine. "Ma hakkasin enne kella kuut kodust sõitma, jõudsin kakskümmend minutit kuus läbi Leatherheadi ning saabusin esimese rongiga Waterloo jaama. Ma ei suuda enam seda pinget taluda, ma lähen hulluks, kui see veel kaua kestab. Mul ei ole kellegi poole pöörduda - mitte kellegi poole, ainult üks inimene hoolib minust, ning temast, vaesest mehest, on mul vähe abi. Ma olen kuulnud teist, härra Holmes, teist rääkis mulle proua Farintosh. keda te aitasite tema suure häda tunnil. Temalt ma saingi teie aadressi. Oh, härra, äkki suudate te ka mind aidata, või vähemasti heita pisut valgust sellesse pilkasesse pimedusse, mis mind ümbritseb? Praegu ei ole minu võimuses teile teie teenete eest tasuda, aga kuu aja või kuue nädala pärast ma abiellun ning võin kasutada oma sissetulekut ning vähemalt siis te näete, et ma ei ole tänamatu."

Holmes pöördus kirjutuslaua poole, keeras sahtli lukust lahti, võttis välja väikese märkmiku ning vaatas seda.

"Farintosh." ütles ta. "Ahjaa, ma mäletan seda juhtumit, tegemist oli opaaltiaaraga. Minu meelest oli see enne teie tulekut, Watson. Ma võin üksnes öelda, armuline preili, et pühendaksin suure rõõmuga teie juhtumile niisama palju tähelepanu kui teie sõbra juhtumile.

249

Mis puutub tasusse, siis on minu amet juba ise küllaldane tasu, kuid teil on vabadus katta kõik minu võimalikud kulud siis, kui see teile ' kõige paremini sobib. Ja nüüd palun ma, et te räägiksite meile kõik mis võib aidata meil selle asja kohta arvamust kujundada."

"Oh häda!" vastas meie külaline. "Minu olukorra õudus seisnebki selles, et minu hirm on nii ähmane ning kõik minu kahtlused põhinevad eranditult pisiasjadel, mis võiksid tunduda teisele inimesele tühistena, ning isegi inimene, kelle poole mul oleks õigus abi ja nõu saamiseks pöörduda, suhtub kõigesse, mida ma talle räägin, nagu närvilise naise kujutlustesse. Ta ei ütle seda otse välja, aga ma loen seda tema lohutavatest vastustest ja kõrvalepööratud pilgust. Aga ma olen kuulnud, härra Holmes, et teie suudate näha sügavale inimsüdame kurjusse. Võib-olla suudate teie mulle nõu anda, kuidas elada keset mind ümbritsevaid ohte."

"Ma olen kehastunud tähelepanu."

"Minu nimi on Helen Stoner ning ma elan koos oma kasuisaga, kes on viimane ühe kõige vanema saksi perekonna esindaja Inglismaal, ta on Roylott Surrey läänepiiril suvast Stoke Moranist."

Holmes noogutas pead. "See nimi on mulle tuttav," ütles ta.

"Kunagi oli see perekond üks rikkamaid Inglismaal ning selle valdused ulatusid lõunas ja läänes üle Surrey piiride Berkshire'isse ja Hampshire'isse. Kuid möödunud sajandil olid neli pärijat järge-mööda liiderdajad ja pillajad ning perekonna laostumise viis viimaks sajandi alguses lõpule üks hasartmängija. Järele jäid ainult mõni aaker maad ning kahesaja-aastane maja, mis on samuti ränga hüpo-teegikoorma all. Viimane mõisnik hingitses seal kuidagi, elades vaese aadliku viletsat elu, aga alles tema poeg, minu kasuisa, mõistis, et ta peab kohanema uute tingimustega, võttis ühelt sugulaselt , laenu, mis võimaldas tal arstikutse saada, ning läks Calcuttasse, kus ta oma ametialaste oskuste ja tugeva iseloomuga suure praksise muretses. Kuid vihahoos, mille olid esile kutsunud majas toime pandud vargused, peksis ta oma pärismaalasest ülemteenri surnuks ning pääses üle noatera surmamõistmisest. Tegelikult kandis ta ära pika vanglakaristuse ning pöördus hiljem morni ja pettunud mehena Inglismaale tagasi.

Indias viibimise ajal abiellus doktor Roylott minu ema proua Stoneriga, Bengali suurtükiväe major Stoneri noore lesega. Minu

250

öde Julia ja mina olime kaksikud, ning me olime ema uue abiellumise ajal ainult kaheaastased. Emale kuulus märkimisväärne varandus - vähemalt tuhat naela aastas - ning selle pärandas ta täielikult doktor Roylottile senikauaks, kuni me temaga koos elasime, koos klausliga, et meie abiellumise korral tuleb meile kummalegi võimaldada teatud rahasumma aastas. Mu ema suri varsti pärast meie Inglismaale tulekul - ta sai kaheksa aastat tagasi Crewe lähedal rongiõnnetuses surma. Seejärel loobus doktor Roylott katsetest muretseda endale arstipraksis Londonis ning viis meid koos endaga elama esivanemate majja Stoke Moranisse. Rahast, mis mu ema oli jätnud, piisas kõigi meie vajaduste rahuldamiseks ning näis, et meie õnne ei sega miski.

Aga umbes sel ajal toimus meie kasuisaga hirmus muutus. Selle asemel et sõlmida sõprus ja käia külas meie naabritel, kes olid alguses olnud ülirõõmsad, nähes üht Stoke Mõrani Roylotti uuesti perekonna vanades valdustes, istus kasuisa kodus ning väljus sealt haruharva, et tülitseda raevukalt igaühega, kes talle teele ette juhtus. Selle perekonna meestel on hullusele lähenev ägedus pärilik joon ning ma arvan, et minu kasuisa puhul võimendas pikk troopikas veedetud aeg seda veelgi. Toimus rida häbistavaid kaklusi, millest kaks lõppesid eeluurimiskohtus, kuni temast sai lõpuks küla hirm ning inimesed põgenesid, kui la lähenes, sest ta on tohutu jõuga mees ning vihahoos täiesti taltsutamatu.

Möödunud nädalal paiskas ta kohaliku sepa üle sillarinnatise jõkke ning mul õnnestus vältida järjekordset avalikku skandaali ainult sel kombel, et ma maksin sepale kogu raha, mis ma suutsin kokku koguda. Mu kasuisal polnud üldse mingeid sõpru peale rändavate mustlaste ning tal oli kombeks lubada neil hulkuritel laagrisse jääda seal mõne aakri suurusel põldmurakatega kaetud maal, mis kujutas endast perekonna maavaldust, ning käis omakorda vastutasuks külas mustlaste telkides ja rändas koos nendega mitu nädalat järgemööda. Tal oli ka kirg India loomade vastu, keda tema kirjade põhjal talle saadetakse, ning praegusel hetkel on tal paavian ja gepard, kes tema krundil vabalt ringi hulguvad ning keda külaelanikud kardavad peaaegu niisama palju nagu nende peremeest.

Te võite minu jutu põhjal kujutleda, et minu vaene õde Julia ja mina ei tundnud oma elust suurt rõõmu. Ükski teenija ei tahtnud

251

meie juures püsida ning pikka aega tegime ise kõik majapidamistööd. Julia oli oma surma ajal ainult kolmekümneaastane, aga ometi olid tema juuksed, nagu minulgi, juba hakanud halliks minema."

"Teie õde on surnud?"

Ta suri täpselt kaks aastat tagasi ning tema surmast ma tahangi teile rääkida. Te muidugi mõistate, et niisugust elu elades, nagu ma kirjeldasin, ei olnud kuigi tõenäoline, et me oleksime kohtunud omaealiste ja samast seisusest inimestega. Kuid meil oli tädi. minu ema vallaline õde, preili Honoria Westphail, kes elab Harrow' lähedal, ning meil lubati mõnikord natukeseks ajaks selle daami juurde külla sõita. Julia käis seal kaks aastat tagasi jõulude ajal ning kohtas erruläinud mereväeohvitseri, kellega ta kihlus. Minu kasuisa sai kihlusest teada, kui õde tagasi tuli, ning ta ei vaielnud abielule vastu, aga nende kahe nädala jooksul, mis oli jäänud laulatuseks määratud päevani, toimus see kohutav sündmus, mis röövis mult minu ainsa kaaslase."

Sherlock Holmcs oli nõjatunud vastu tooli seljatuge, silmad kinni ja pea patja vajunud, aga nüüd tegi ta silmad poolenisti lahti ja heitis oma külastajale pilgu.

"Palun jutustage kõigest üksikasjaliselt," ütles ta.

"Mul on seda kerge teha, sest kõik, mis tol hirmsal ajal sündis, on mu mällu söövitatud. Nagu ma olen juba öelnud, on härrastemaja väga vana ning praegu elatakse ainult ühes tiivas. Selle tiiva magamistoad on alumisel korrusel ning elutoad hoone keskosas. Esimene neist magamistubadest kuulub doktor Roylottile, teine minu õele ja kolmas mulle endale. Nende vahel ei ole mingit ühendust, aga nende kõigi uksed on samas koridoris. Kas minu jutt on arusaadav?"

"Täielikult."

"Kolm magamistuba on akendega muruplatsi poole. Sel saatuslikul õhtul oli doktor Roylott varakult oma tuppa läinud, kuigi me teadsime, et ta ei olnud veel puhkama heitnud, sest mu õde häiris kangete India sigarite lõhn, mida tal oli kombeks suitsetada. Mu õde läks seetõttu oma toast minu tuppa, kus ta istus veidi aega ja rääkis oma lähenevast laulatusest. Kell üksteist ta tõusis, et minu juurest lahkuda, kuid ukse juures ta peatus ja vaatas tagasi.

"Ütle mulle, Helen," lausus ta, "kas sa oled kunagi kuulnud, et keegi keset ööd vilistab?"

252

"Mitte kunagi," vastasin ma.

"Ega vist ise ei saa unes vilistada?"

"Muidugi mitte. Aga miks sa seda küsid?"

"Sest mõnel viimasel ööl olen ma iga kord umbes kella kolme paiku hommikul vaikset ja selgel vilet kuulnud. Mul on kerge uni ning see on mind üles äratanud. Ma ei oska öelda, kust see kostis - võib-olla kõrvaltoast, võib-olla väljast. Ma mõtlesin, et lihtsalt küsin, kas sina oled ka seda kuulnud."

"Ei, ei ole. Küllap need nurjatud mustlased vilistavad."

"Väga võimalik. Ja ometi, kui see oleks õuest kostnud, siis on imelik, et sina seda ei kuulnud."

"Jah, aga minul on palju raskem uni kui sinul."

"Noh, ega see ei olegi eriti oluline." Julia naeratas mulle, pani mu toa ukse kinni ja mõni hetk hiljem kuulsin ma. kuidas ta lukuaugus võtit keeras."

"Ah nii?" küsis Holmes. "Kas teil oli kombeks uks alati öösiti lukku keerata?" "Alati." "Aga miks?"

"Ma vist mainisin teile, et doktor pidas gepardit ja paaviani. Me ei tundnud end julgena, kui meie uksed ei olnud lukus."

"Jajah. Palun jätkake oma lugu."

"Ma ei saanud sel ööl magada. Mind rõhus ähmane tunne, et tulekul on mingi õnnetus. Te ehk mäletate, et minu õde ja mina olime kaksikõed, ning te teate, kui peened on seosed, mis ühendavad nii tihedas suguluses olevaid hingi. See oli tormine öö. Tuul ulus väljas ning vihm peksis ladinal vastu aknaid. Äkitselt tungis kogu selle tormi-lärmi sees esile hirmunud naise metsik karjatus. Ma teadsin, et see oli minu õe hääl. Kargasin voodist välja, tõmbasin salli ümber ja tormasin koridori. Kui ma ukse avasin, tundus mulle, et ma kuulsin sellist vaikset vilet, mida mu õde oli kirjeldanud,

ning mõni hetk hiljem kolksatust, otsekui oleks mingi metallist asi maha kukkunud. Kui ma mööda koridori jooksin, oli õe uks lukust lahti ning kõikus aeglaselt hingedel. Ma vahtisin seda õudusest haaratuna, teadmata, mis sellest lahtisest uksest ilmuda võib. Koridorilambi valguses nägin õde ukseavasse ilmumas, nägu hirmust kaame, käed tuge kobamas, ise tuikumas küljelt küljele nagu joodik. Ma jooksin tema

253

juurde ja haarasin tal ümbert kinni, aga paistis, et sel hetkel ei kandnud jalad teda enam ning ta kukkus maha. Ta viskles otsekui hirmsa valu käes ning tema jäsemed tõmblesid koledasti. Alguses ma arvasin, et ta ei tundnud mind ära, aga kui ma tema kohale kummardusin, kisendas ta järsku häälega, mida ma ealeski ei unusta: "Oh Jumal! Helen! See oli lint! Tähniline lint!" Ta oleks nagu tahtnud veel midagi öelda ning osutas sõrmega õhus doktori ukse poole, aga siis haaras teda uus kramp ja lämmatas tema sõnad. Ma tormasin valjusti kasuisa hüüdes toast välja ning kohtasin teda, hommikumantel seljas, tema toast välja kiirustamas. Kui ta mu õe juurde jõudis, oli Julia teadvuse kaotanud ning kuigi kasuisa valas talle kurku brändit ja saatis külasse arstiabi järele, olid kõik pingutused asjatud, sest Julia jäi aeglaselt nõrgemaks ning suri teadvusele tulemata. Selline oli minu armastatud õe hirmus lõpp."

"Üks hetk," ütles Holmes. "Kas te olete selle vile ja metalse heli osas kindel? Kas te võite vanduda, et te seda kuulsite?"

"Seda küsis mult ka krahvkonna eeluurija surmapõhjuse uurimisel. Mulle jäi tugev mulje, et ma kuulsin seda, aga keset tormi ja vana maja hääli võisin ma ka eksida."

"Kas teie õde oli rõivastatud?"

"Ei, tal oli öösärk seljas. Tema paremast käest leiti söestunud tikuots ja vasakust tikutoos."

"Mis näitas, et ta oli enne karjumist tikku tõmmanud ja ringi vaadanud. See on tähtis. Ja mis järeldusele jõudis eeluurimiskohtunik?"

"Ta uuris juhtumit väga hoolikalt, sest doktor Roylotti käitumine oli juba ammu krahvkonnas kurikuulus, kuid ta ei suutnud leida ühtki rahuldavat surma põhjust. Minu tunnistus näitas, et uks oli seestpoolt lukus olnud ning aknaid varjasid vanamoodsad jämedate raudlattidega luugid, mis pandi igal õhtul kinni. Seinad koputati hoolikalt läbi, kuid ilmnes, et need olid kõikjal tugevad, põrandat uuriti siis sama põhjalikult, kuid tulemus oli sama. Korsten oli lai, kuid seda tõkestavad neli suurt krampi. Seega on kindel, et mu õde oli täiesti üksi, kui tema lõpp saabus. Pealegi ei olnud tema kehal ühtki vägivallajälge."

"Kuidas on lugu mürgiga?"

"Arstid uurisid seda võimalust, kuid edutult."

254

"Miks siis teie arvates see õnnetu naine suri?"

"Mina usun, et ta suri puhtast ehmatusest ja närvivapustusest, kuigi ma ei suuda kujutleda, mis teda ehmatada võis."

"Kas mustlased olid sel ajal ümbruskonnas?"

"Jah, mõni on seal peaaegu alati."

"Ahah - ja mida te arvasite sellest viitest lindile - tähnilisele lindile?"

"Ma olen mõnikord mõelnud, et see oli lihtsalt hull sonimine, mõnikord olen arvanud, et ta mõtles mingit riietusdetaili, kasvõi nendel mustlastel. Ma ei tea, kas need kirjud rätikud, mida nii paljud neist peas kannavad, võisid teda viia mõttele kasutada sellist veidrat omadussõna?"

Holmes raputas pead nagu inimene, kes pole kaugeltki rahul. "See on väga keeruline probleem," ütles ta. "Palun jätkake oma jutustust."

"Sellest on möödunud kaks aastat ning kuni viimase ajani on mu elu olnud üksildasem kui kunagi enne. Aga kuu aega tagasi tegi üks armas sõber, keda ma olen tundnud palju aastaid - Percy Armitage -Crane Wateri härra Armitage'i noorem poeg Readingi lähedalt, mulle abieluettepaneku. Minu kasuisa ei ole öelnud midagi selle abielu vastu ning me kavatseme kevadel abielluda. Kaks päeva tagasi alustati maja läänetiivas remonti ning minu magamistoa sein lõhuti maha, nii et mul tuli üle kolida tuppa, milles mu õde suri, ning magada sellessamas voodis, milles tema magas. Kujutlege siis minu kabuhirmu, kui ma eile öösel ärkvel lebades ja oma õe hirmsast saatusest mõeldes kuulsin äkitselt öövaikuses seda vaikset vilet, mis oli tema surma ette kuulutanud. Ma hüppasin püsti ja panin lambi põlema, aga toas polnud midagi näha. Kuid ma olin liiga vapustatud, et uuesti voodisse heita, seetõttu panin ma riidesse ning niipea, kui läks valgeks, lipsasin ma välja, võtsin meie maja vastas asuvast "Krooni" kõrtsist jahikaariku ja sõitsin Leatherheadi. kust ma tulin täna hommikul siia ainsa eesmärgiga näha teid ja küsida teilt nõu."

"Te tegite targasti." lausus mu sõber. "Aga kas te rääkisite mulle kõik?"

"Jah, kõik."

"Ei, preili Roylott, ei rääkinud. Te varjate oma kasuisa tegusid."

"Mida te sellega mõtlete?"

255

Vastuse asemel lükkasjpHolmes tagasi mustast pitsist rüüsi, mis ääristas meie külastaja põlvel lebavat kätt. Valgele randmele oli vajutatud viis väikest sinist laiku, nelja sõrme ja pöidla jäljed.

"Teid on julmalt koheldud," ütles Holmes.

Naine punastas sügavalt ja kattis oma muljutud randme. "Kasuisa on karm mees," ütles ta, "ning võib-olla ta ise ei teagi, kui tugev ta on."

Järgnes pikk vaikus, mille kestel Holmes nõjatas lõua kätele ning vahtis praksuvasse tulle.

"See on väga salapärane lugu," lausus ta lõpuks. "Ma peaksin teadma veel tuhat üksikasja, enne kui ma otsustan, millist tegutsemisviisi valida. Ometi ei tohi me hetkegi kaotada. Kui me täna Stoke Moranisse tuleksime, kas meil oleks võimalik näha neid tubasid, ilma et teie kasuisa sellest teada saaks?"

"Juhtumisi rääkis kasuisa, et ta pidi täna mingi väga tähtsa asja pärast linna sõitma. On tõenäoline, et ta on ära teve päeva ning teid ei sega miski. Meil on nüüd majapidaja, aga vana ja rumalavõitu ning ma võin ta kerge vaevaga teelt eest saada."

"Suurepärane! Ega teil ei ole midagi selle reisi vastu, Watson?"

"Muidugi mitte!"

"Siis me tuleme mõlemad. Mida te ise teha kavatsete?"

"Kuna ma olen juba linnas, tahaksin ma korda ajada paar asja. Aga ma sõidan kella kaheteistkümnese rongiga tagasi, et olla teie saabumise ajaks seal."

"Ja te võite oodata meid kohe pärast lõunat. Mul endal on ka paar väikest ametiasja ajada. Kas te ei ootaks veidi ja sööks koos meiega hommikust?"

"Ei, ma pean minema. Mu süda on juba kergem, sest ma sain oma i mure teile ära rääkida. Loodan teiega täna pärast lõunat uuesti kohtuda."

Naine langetas tiheda musta loori näo ette ning väljus nõtkelt toast.

"Ja mida teie kõigest sellest arvate, Watson?" küsis Sherlock Holmes vastu tooli seljatuge nõjatudes.

"Minu meelest paistab see olevat väga tume ja pahaendeline lugu."

"Küllaltki tume ja küllaltki pahaendeline."

256

"Ja ometi, kui sel naisel on õigus, et põrand ja seinad on tugevad ning et uksest, aknast ja korstnast tuppa ei pääse, siis pidi tema õde olema kahtlemata üksi, kui ta nii mõistatuslikult surma sai."

"Mida arvata siis nendest öistest viledest ning kuidas on lugu sureva naise väga iseäralike sõnadega?"

"Ma ei tea, mida mõelda."

"Kui te ühendate mõttes need öised viled, vana doktoriga lähedastes suhetes oleva mustlaskamba sealviibimise, täiesti põhjendatud arvamuse, et doktori huvides on kasutütre abiellumist takistada, surmaeelse jutu lindist ning lõpuks fakti, et preili Helen Stoner kuulis metalset kolksatust, mis võis olla põhjustatud ühe luukide kinnitamiseks kasutatud metallriivi kinnilangemisest, siis on minu meelest alust arvata, et sellesuunalised mõtisklused võivad viia meid mõistatuse lahenduseni."

"Aga mida need mustlased siis tegid?"

"Pole aimugi."

"Minu meelest on igale niisugusele teooriale mitu vastuväidet."

"Minu meelest ka. Just seepärast me lähemegi täna Stoke Moranisse. Ma tahan näha, kas vastuväited on ümberlükkamatud või saab neid hoopis seletuse teel kõrvaldada. Aga pagana pihta, mida see tähendab?"

Selle hüüatuse kutsus esile asjaolu, et uks paisati äkitselt lahti ning ukseavas seisis hiiglasuur mees. Tema rõivad olid iseäralik segu arsti ja maainimese rõivastest: must torukübar, pikk saterkuub, jalas olid tal kõrged kedrid, käes aga viibutas ta ratsapiitsa. Ta oli nii pikk, et torukübar lausa puudutas ülemist uksepiita. Tuhandetest kortsudest lõhestatud, päikesest pruuniks põlenud ja paheliste kirgede märke ilmutav suur nägu pöördus kord Holmesi, kord minu poole, tema sügaval asetsevad tigedad silmad ning kõrge, õhuke ja kuivetu nina tegid teda aga kuidagiviisi vana tigeda röövlinnu sarnaseks.

"Kumb teist on Holmes?" küsis see ilmutus.

"See on minu nimi, aga te olete minuga võrreldes eelisolukorras. Mul pole au teid tunda," vastas mu kaaslane vaikselt.

"Mina olen doktor Grimesby Roylott Stoke Moranist."

"Kas tõesti, doktor?" lausus Holmes lahkesti. "Palun võtke istet!"

"Ma ei mõtlegi istuda. Minu kasutütar käis siin. Ma jälgisin teda. Mida ta teile rääkis?"

257

"Ilm on praeguse aastaaja kohta pisut külmavõitu," ütles Holmes

"Mida ta teile rääkis?" kisendas vanamees vihaselt.

"Aga ma olen kuulnud, et krookused tõotavad ilusad tulla," jätkas mu kaaslane erutumata.

"Ahaa! Te ei taha mulle vastata?" ütles meie uus külastaja, astudes sammu edasi ja vehkis ratsapiitsaga. "Küll ma teid tean, lurjus niisugune! Ma olen teist ennegi kuulnud. Te olete see Holmes, kes topib oma nina teiste asjadesse!"

Mu sõber naeratas.

"Nuhinäru Holmes!"

Holmesi naeratus venis laiemaks.

"Scotland Yardi paberimäärija Holmes!"

Holmes kihistas südamest naerda. "Teie jutt on väga lõbus," ütles ta. "Kui te välja lähete, siis pange uks kinni, sest ma tunnen tugevat tuuletõmmet."

"Ma lähen, kui ma olen öelnud, mis mul öelda on. Ärge te parem oma nina minu asjadesse toppige. Ma tean, et preili Stoner käis siin. Ma sain talle jälile! Ma olen ohtlik mees ja minuga ei maksa tülli minna! Kas näete?"

Doktor Roylott astus kiiresti edasi, haaras kaminaroobi ning painutas selle oma suurte pruunide kätega kõveraks.
"Vaadake, et et ennast minust kaugemale hoiate," urises ta, viskas kõveraks väänatud roobi kaminasse ja sammus toast välja.
"Tundub, et ta on väga kena inimene," ütles Holmes naerdes. "Ma ei ole küll nii kogukas, aga kui ta oleks kauemaks jäänud, oleksin ma võinud talle näidata, et minu käed pole tema omadest palju nõrgemad." Rääkides võttis Holmes terasroobi kätte ning painutas selle järsu pingutusega uuesti sirgeks.
"Mõelda vaid, et tal jätkub häbematust ajada mind segi riigipolitseiga! See vahejuhtum annab meie uurimisele igatahes vürtsi ning ma loodan ainult, et meie väike sõber ei kannata seetõttu, et laskis sel jõhkardil ettevaatamatult endale jälile saada. Ja nüüd, Watson, tellime hommikusöögi ning pärastpoole lähen ma õigusteadlaste kolleegiumisse, kust ma loodan saada andmeid, mis võivad meile selles asjas abiks olla."
Kell hakkas üks saama, kui Sherlock Holmes oma retkelt tagasi tuli. Tal oli käes märkmeid ja arve täis kritseldatud sinine paberileht.
258
"Ma nägin doktori surnud naise testamenti," ütles ta. "Et selle täpset tähendust kindlaks määrata, pidin ma arvestama välja sellega seotud kapitalimahutuste praegused väärtused. Kogu sissetulek, mis naise surma ajal oli natuke alla 1100 naela, on nüüd põllumajandustoodete hindade languse tõttu alla 750 naela. Kumbki tütar võib abiellumise korral nõuda 250 naela suuruse sissetuleku. Seega on selge, et kui mõlemad neiud oleksid abiellunud, oleks sellele jõumehele jäänud üksnes sandiraha ning isegi ühe neiu abiellumine oleks tema sissetulekut väga tõsiselt piiranud. Minu tänahommikune töö pole olnud asjatu, sest see tõestab, et tal on väga tugev põhjus igasuguseid abiellumiskatseid takistada. Ja nüüd, Watson, ei tohi me enam aega viita, lugu on selleks liiga tõsine, eriti seetõttu, et vanamees teab, et me oleme hakanud tema asjade vastu huvi tundma, nii et kui te olete valmis, siis kutsume voorimehe ja sõidame Waterloo jaama. Ma oleksin väga tänulik, kui te revolvri taskusse põetaksite. Eley nr. 2 on mõjuv argument härrale, kes terasroope sõlme suudab keerata. Peale revolvri ja hambaharja pole meil vist midagi muud vaja."
Waterloos läks meil korda jõuda rongile, millega me suundusime Leatherheadi, kus võtsime jaamakõrtsist vedruvankri ning sõitsime neli või viis miili mööda kauneid Surrey külateid. Päev oli imeilus, päike säras ning taevas hõljus mõni villatupsuga sarnanev pilv. Puud ja teeäärsed hekid hakkasid parajasti esimesi rohelisi võrseid ajama ning õhus oli niiske mulla meeldivat hõngu. Vähemalt mina tundsin kummalist vastuolu paljutõotava kevade ning õudse retke vahel, millele me olime asunud. Mu kaaslane istus vankri eesistmel, käed rinnal risti, kaabu silmadele tõmmatud ja lõug rinnale vajunud, ning oli mattunud kõige sügavamasse mõttesse. Äkitselt ta aga võpatas, koputas mulle õlale ja osutas üle aasade.
"Vaadake!" ütles ta.
Laugel mäenõlval oli tihedate puudega park, mis läks kõige kõrgemas kohas üle metsasaluks. Okste vahelt kerkisid esile väga vana härrastemaja hallid katuseviilud ja kõrge harjalatt.
"Stoke Moran?" küsis Holmes.
"Jah, härra, see on doktor Grimesby Roylotti maja," märkis kutsar.
"Seal ehitatakse midagi," ütles Holmes. "Sinna me lähemegi."
259
"Küla on seal," ütles kutsar, osutades veidi vasakule jäävale katustekobarale, "aga kui te tahate härrastemaja juurde minna, siis läheb otsem tee seda treppi mööda üles ja siis viib jalgrada üle niitude. Just sealt, kus see naine jalutab."

"Ja ma kujutan ette, et see naine on preili Stoner," täheldas Holmes kätt silmade varjuks seades. "Jah, meil on vist parem teie soovitust mööda teha."

Me väljusime, maksime sõidu eest ning vedruvanker logistas tagasi Leatherheadi poole.

"Ma arvasin, et on parem, kui see mees peab meid arhitektideks või mingiteks ametimeesteks," ütles Holmes, kui me mööda treppi ronisime. "Siis ta võib-olla ei lobise nii palju. Tere päevast, preili Stoner. Nagu näete, oleme sõna pidanud."

Meie hommikune klient oli tõtanud meile vastu ilmega, milles peegeldus rõõm. "Ma ootasin teid nii väga," hüüdis ta meil soojalt kätt surudes. "Kõik läks hiilgavalt. Doktor Roylott sõitis linna ning tõenäoliselt ei tule ta enne õhtut tagasi."

"Meil oli meeldiv võimalus doktoriga tutvuda," lausus Holmes ning kirjeldas mõne sõnaga, mis oli juhtunud. Preili Stoner läks kuulates näost valgeks.

"Püha Jumal!" hüüatas ta. "Ta siis jälitas mind!"

"Näib nii."

"Ta on nii kaval, et ma ei julge ennast kunagi õieti kindlalt tunda. Mis ta ütleb, kui ta tagasi tuleb."

"Ta peab ennast valitsema, sest võib juhtuda, et tema jälil on temast veel kavalam inimene. Te peate ennast täna õhtul luku taha panema. Kui ta märatsema hakkab, viime teid teie tädi juurde Harrow'sse. Nüüd aga ei maksa aega viita, nii et olge lahke ja viige meid kohe neid magamistube vaatama."

Hoone oli hallidest samblalaigulistest kividest, see koosnes keskosast ja kahest kaarekujulisest tiivast, mis sirutusid otsekui vähi-sõrad kahele poole. Ühes tiivas olid aknad katki ja aknaavad laudadega kinni löödud, katus oli osaliselt sisse langenud ning see maja-tiib kujutas endast tõelist varet. Keskmine osa oli pisut paremas seisukorras, parempoolne tiib oli suhteliselt kaasaegne, rullkardinad akende ees ja korstnatest tõusev sinine suits näitasid, et just siin perekond elaski. Vastu otsaseina olid püsti aetud tellingud ja kivimüür

260

oli lahti lõhutud, kuid meie külaskäigu ajal polnud näha ühtki töömeest. Holmes kõndis mööda lohakalt pügatud muru aeglaselt edasi-tagasi ning uuris aknaid sügava tähelepanuga väljastpoolt.

"See on ilmselt selle toa aken. kus teie magasite, keskmine on teie õe magamistoa ja peahoone kõrval on doktor Roylotti toa aken?"

"Täpselt nii. Aga nüüd ma magan keskmises toas."

"Ilmselt ehitustööde ajal. Muide, mulle näib, et maja selles otsas ei ole eriti pakilist remondivajadust."

"Mitte mingisugust. Ma usun, see oli ainult ettekääne, et mind toast välja saada."

"Ahaa! See ütleb palju. Niisiis, kitsa tiibhoone teises küljes kulgeb koridor, kust lähevad uksed nendesse tubadesse. Seal on muidugi aknad, eks ole?"

"Jah, aga need on väga väikesed. Liiga kitsad, et keegi sealt läbi mahuks."

"Kuna te mõlemad keerasite ukse ööseks lukku, ei pääsenud sealtpoolt keegi teie tubadesse. Kas te oleksite nüüd nii lahke ja läheksite oma tuppa ning paneksite aknaluugid kinni?"

Preili Stoner tegi, nagu palutud, ning pärast avatud akna hoolikat uurimist püüdis Holmes kõikvõimalikul moel jõuga luuki lahti teha, kuid edutult. Polnud ühtki pragu, millesse oleks saanud nuga pista, et riivi üles tõsta. Siis uuris ta luubiga aknahingi, aga need olid tugevast rauast ja kindlalt paksu kivimüüri sisse ehitatud. "Hmh!" ütles ta mõningase hämmeldusega lõuga sügades, "minu teooriaga on kahtlemata seotud nii mõnigi raskus. Mitte keegi ei pääse nendest luukidest sisse, kui need on kinni pandud. Noh, eks me näe, kas majas sees saab midagi selgemaks."

Väike külguks viis krohvitud seintega koridori, kuhu avanesid kolme magamistoa uksed. Holmes ei tahtnud kolmandat tuba uuri-dagi, seepärast läksime kohe teise, sinna, kus preili Stoner nüüd

magas ning kus tema õe elu oli lõppenud. See oli väike lihtne tuba, seal oli maamajade kombe kohaselt madal lagi ja haigutav kami-nasuu. Ühes nurgas seisis pruun kummut, teises kitsas valge päeva-tckiga voodi, tualettlaud oli aknast vasakul. Need mööbliesemed koos kahe väikese korvtooliga kujutasidki endast toa kogu sisustust ning lisaks oli veel keset tuba nelinurkne Wiltoni vaip. Sein ja seinapaneel olid pruunist, koidest puretud tammepuust, mis oli nii vana ja

261

nii luitunud, et oleks võinud pärineda maja ehitamise ajast. Holmes tõmbas ühe tooli nurka ja istus vaikides, tema pilk aga liikus samal ajal ringiratast ja üles-alla, registreerides toa igal üksikasja.

"'Millega see nöör ühenduses on?"küsis ta lõpuks, osutades jämedale kellanöörile, mis rippus voodi kõrval, tutt lausa padja peal lebamas.

"Majapidajanna toaga."

"See näeb välja uuem kui teised asjad."

"Jah, see pandi siia alles paari aasta eest."

"Ilmselt teie õe soovil?"

"Ei. ma ei ole kuulnud, et ta seda kordagi oleks kasutanud. Me tõime alati ise endale kõik, mis meil vaja oli."

"Näib tõesti mõttetu panna siia see ilus kellanöör. Vabandage mind mõneks minutiks, ma pean seda põrandat lähemalt uurima." Holmes heitis, luup käes, kõhuli maha, ja roomas kärmesti edasi-tagasi, uurides piinliku täpsusega pragusid laudade vahel. Siis toimis ta samuti toa puitvooderdisega. Seejärel läks ta voodi juurde, vahtis seda mõnda aega ja mõõtis seina pilguga ülevalt alla. Lõpuks võttis ta kellanöörist kinni ja sikutas seda järsult.

"Ohoo, see pole ju tõeline," ütles ta.

"Kas sellega ei saagi helistada?"

"Ei, nöör ei ole isegi traadi külge kinnitatud. Väga huvitav! Te näete nüüd ise ka, et nöör on kinnitatud konksu külge just selle väikese ventilaatoriava kohal."

"Kui absurdne! Ma ei pannud seda kunagi enne tähele."

"Väga imelik!" pomises Holmes nööri sikutades. "Selles toas on paar väga imelikku asja. Näiteks peab see ehitaja olema täielik lollpea, kes viib ventilaatori ava teise tuppa, kui ta selle sama hästi otse välja võiks viia!"

"Ka ventilaator on üsna hiljuti tehtud," ütles preili Stoner.

"Umbes samal ajal kui kellanöör?" päris Holmes.

"Jah, tookord tehti mitu väikest muudatust."

"Paistab, et need olid ülimalt huvitavad muutused - ilma kellata kellanöörid, ventilaatorid, mis ei ventileeri. Teie loal, preili Stoner, läheme nüüd järgmist tuba vaatama."

Doktor Grimesby Roylotli tuba oli suurem kui tema kasutütre tuba, kuid niisama lihtsalt möbleeritud. Peamiselt jäid silma välivoodi,

262

väike puust riiul enamasti tehnikavalda kuuluvate raamatutega, voodi kõrval tugitool, seina ääres lihtne puutööl, ümmargune laudja suur raudseif. Holmes kõndis aeglaselt ringi ning uuris neid kõiki ja igaüht eraldi kõige innukama huviga.

"Mis siin sees on?" küsis ta vastu seifi koputades.

"Kasuisa äripaberid."

"Ah nii! Te olete siis seifi avatuna näinud?"

"Ainult korra, mõni aasta tagasi. Ma mäletan, et seal oli palju pabereid."

"Ega seal näiteks kassi ei ole?"

"Ei! Milline veider mõte!"

"Noh, aga vaadake seda!" Holmes tõstis üles väikese piimatassi, mis seisis seifi peal.

"Ei, me ei pea kassi. Aga siin on gepard ja paavian."

"Ahjaa, muidugi! Noh, gepard on lihtsalt suur kass ning ometi söandaksin ma öelda, et tassitäiest piimast ei piisa tema vajaduste rahuldamiseks. Ma tahaksin ühes asjas selgusele jõuda." Ta kükitas puutooli ette maha ja uuris selle põhja ülima tähelepanuga.

"Tänan. Asi on selge." ütles ta tõustes ja luupi taskusse pannes. "Ohoo! Siin on midagi huvitavat!"

Ese, mis Holmesi pilku oli paelunud, oli ühe voodinurga küljes rippuv väike koerapiits. Piitsanöör oli aga rõngasse keeratud ja seotud kinni nii, et sellest moodustus silmus.

"Mida te sellest arvate, Watson?"

"See on üsna tavaline piits. Aga ma ei tea, miks see peaks rõngas olema."

"See ei ole nii tavaline, ega ju? Oo jaa, meie maailm on paheline ning kui tark inimene kurja hakkab sepitsema, siis on see veel kõige hullem. Ma arvan, et olen nüüd piisavalt näinud, preili Stoner, lähme nüüd teie loal välja muruplatsile kõndima."

Ma polnud kunagi näinud, et mu sõbra nägu oleks olnud nii sünge või tema laup nii murekortsudes nagu siis, kui ta oma uuringupaigast lahkuma hakkas. Me olime mitu korda muruplatsil edasi-tagasi kõndinud, enne kui Holmes end oma mõtiskelust lahti rebis, sest ei preili Stoner ega mina ise tahtnud tema mõtteid segada.

"On väga oluline, preili Stoner, et te igas suhtes täielikult minu nõuandeid järgiksite," ütles Holmes.

263

"Ma teen seda päris kindlasti."

"Kõhelda ei tohi. Teie käitumisest võib sõltuda teie elu." "Kinnitan teile, et olen usaldanud end teie kätesse." "Kõigepealt peame me mõlemad, minu sõber ja mina, veetma öö teie toas."

Preili Stoner ja mina vahtisime mõlemad teda jahmunult.

"Jah, peame. Lubage mul seletada. See seal on vist külakõrts?"

"Jah, see on "Kroon"."

"Väga hea. Kas teie aknad on sealt näha?"

"Muidugi."

"Kui teie kasuisa koju tuleb, peate peavalu ettekäändeks tuues oma tuppa minema. Kui te kuulete, et ka tema oma tuppa läheb, peate oma toa aknaluugid lahti tegema, riivi valla päästma, lambi meile märguandeks aknalauale panema ning minema siis vaikselt kõigi asjadega, mida teil võib vaja minna, sinna tuppa, kus te enne elasite. Kindlasti saate seal remondist hoolimata ühe öö ära magatud."

"Oh jaa, saan ikka."

"Ülejäänu jätke meie hooleks."

"Aga mida teie kavatsete teha?"

"Me veedame öö teie toas ning vaatame, mis põhjustas teid häirinud heli."

"Härra Holmes, te olete vist juba otsusele jõudnud," ütles preili Stoner, kätt minu kaaslase varrukale asetades. "Võib-olla olengi."

"Siis öelge mulle halastuse nimel, mis oli mu õe surma põhjus?"

"Ma eelistaksin enne ütlemist selgemaid tõendeid saada."

"Te võite mulle vähemalt öelda, kas minu enda arvamus oli õige ja kas ta suri äkilisest ehmatusest?"

"Ei, minu arvates ei surnud. Minu meelest oli seal tõenäoliselt käegakatsutavam põhjus. Ja nüüd, preili Stoner, peame teist lahkuma, sest kui doktor Roylott tuleks tagasi ja näeks meid, oleks meie

reis tühja läinud. Hüvasti, ja olge vapper, sest kui te teete, nagu ma teile ütlesin, siis võite olla"kindel, et me vabastame teid peagi ähvardavast hädaohust."

Sherlock Holmesil ja minul ei olnud mingeid raskusi."Krooni" kõrtsis magamistoa ja elutoa üürimisega. Need asusid ülemisel korrusel ning aknast avanes meile vaade alleeväravale ja Stoke

264

Morani härrastemaja asustatud tiivale. Videvikus nägime, kuidas doktor Grimesby Roylott mööda sõitis, tema tohutu kogu kõrgus selle väikese poisi kõrval, kes oli kutsariks. Poisil oli mõningaid raskusi raske raudvärava avamisega ning me kuulsime doktori kähedat möiret ja nägime, kui raevukalt ta poisi poole rusikaid raputas. Vedruvanker sõitis edasi ja mõni minut hiljem nägime äkitselt puude vahel valgust, kui ühes elutoas lamp põlema pandi.

"Kas teate, Watson," ütles Holmes, kui me kahekesi tihenevas pimeduses istusime. "Ma ei tea tõesti, kas teid täna öösel kaasa võtta. Asi on eriti ohtlik."

"Kas ma saan abiks olla?"

"Teie juuresolek võib osutuda hindamatuks."

"Siis tulen ma muidugi."

"See on teist väga lahke."

"Te räägite ohust. Ilmselt nägite teie neis tubades rohkem, kui oli nähtav mulle."

"Ei, aga ma võib-olla ehk järeldasin pisut rohkem. Küllap te nägite kõike seda, mida minagi nägin."

"Ma ei näinud midagi märkimisväärset peale kellanööri ning pean tunnistama, et ma ei suuda kujutleda, mis eesmärki see küll teenima peaks."

"Kas te nägite ka ventilaatorit?"

"Jah, aga mina ei pea seda nii tavatuks, et kahte tuba seob väike avaus. See oli nii väike, et rott sellest vaid vaevu läbi mahuks."

"Ma teadsin, et me leiame ventilaatori juba enne, kui me üldse Stoke Moranisse tulime."

"Kulla Holmes!"

"Oo jaa, teadsin küll. Te mäletate, et preili Stoner ütles jutu käigus, et tema õde tundis doktor Roylotti sigari lõhna. See andis otsekohe tunnistust, et need kaks tuba peavad olema ühenduses. See ühendustee sai olla ainult väga väike, sest muidu oleks seda eeluurimise protokollis mainitud. Ma järeldasin, et tegemist on ventilaatoriga."

"Aga mis halba saab selles olla?"

"Noh, vähemasti kuupäevade kokkulangevus on kummaline. Ehitatakse ventilaator, riputatakse üles nöör, ja naine, kes magab selles voodis, sureb. Kas see ei hämmasta teid?"

265

"Ma ei oska veel mingit seost näha."

"Kas te märkasite selle voodi juures midagi väga iseäralikku?"

"Ei."

"See oli põranda külge kruvitud. Kas te olete kunagi enne näinud, et voodi oleks sel viisil kinnitatud?"

"Ega ei ole küll."

"Naine ei saanud oma voodit liigutada. See pidi kogu aeg ventilaatori ja köie suhtes samasse asendisse jääma - sest köieks me võime seda nimetada, kuna on selge, et kellanööri otstarvet see ei pidanudki täitma."

"Holmes!" hüüdsin ma. "Ma hakkan ähmaselt mõistma, millele te vihjate. Me jõuame hädavaevalt takistada mingit osavat ja hirmsat kuritegu."

"Küllaltki osavat ja küllaltki hirmsat. Kui üks arst läheb halvale teele, siis on ta kurjategijate seas esirinnas. Tal on julgust ja tal on teadmisi. Palmer ja Pritchard olid silmapaistvad kurjategijad. See mees läheb veel kaugemalegi, aga ma arvan, Watson, et meie oleme võimelised veelgi kaugemale minema. Aga enne kui see öö mööda saab. näeme me küllalt õudusi, teeme nüüd taeva pärast rahulikult ühe piibu ja mõtleme mõne tunni millestki rõõmsamast."

Kella üheksa paiku kustus puude vahelt paistnud tuli ning härrastemaja ümbruses oli kõik pime. Kaks tundi möödusid aeglaselt ning siis äkitselt, täpselt kell üksteist, lõi otse meie ees särama üksik ere tuli.

"See on meie märguanne,"ütles Holmes püsti hüpates, "see paistab keskmisest aknast."

Kui me kõrtsisist väljusime, ütles Holmes paar sõna kõrtsipidajale, seletades, et me läheme ühe tuttava poole hilisele külaskäigule ning on võimalik, et jääme ööseks sinna. Hetk hiljem olime väljas pimedal maanteel, külm tuul puhus meile näkku ning üksik kollane tuli vilkus meie ees pimeduses, juhatades meid sel süngel retkel.

Krundile pääsemisega polnud peaaegu mingeid raskusi, sest vanas pargimüüris haigutasid parandamata augud. Kõndisime puude vahelt läbi, jõudsime muruplatsini, läksime üle selle ning pidime juba aknast sisse ronima hakkama, kui loorberipõõsastest sööstis välja mingi jubedat ja moondunud last meenutav olend, viskus käte jajalgadega vehkides rohule ning jooksis seejärel kiiresti pimedusse.

266

"Jumal hoidku!" sosistasin ma. "Kas nägite?"

Hetkeks oli Holmes niisama kohkunud kui mina. Ta haaras mul erutatult randmest nagu kruustangidega kinni. Siis puhkes ta vaikselt naerma ja pani oma suu mu kõrva juurde.

"Küll on kena majapidamine," sosistas ta. "See oli paavian." Ma olin unustanud kummalised loomad, keda doktor armastas. Gepard oli ka veel, võib-olla kargab see otsekohe meile turja. Ma tunnistan, et mu süda oli kergem, kui ma pärast Holmesi nõu kuulda-võtmist ja kingade jalast libistamist end magamistoast leidsin. Mu kaaslane sulges käratult luugid, viis lambi laua peale ja laskis pilgul toas ringi käia. Kõik oli samasugune, nagu me olime näinud päevaajal. Siis hiilis Holmes minu juurde, pani käe torusse ja sosistas mulle jälle nii tasa kõrva, et ma suutsin suure vaevaga sõnu eristada:

"Väiksemgi heli saab meie plaanidele saatuslikuks."

Ma noogutasin selle märgiks, et olin kuulnud.

"Peame istuma pimedas. Ta näeks tuld läbi ventilaatori."

Noogutasin uuesti.

"Ärge jääge magama, sellest võib sõltuda teie elu. Hoidke revolver käepärast, meil võib seda vaja minna. Mina istun voodiserval ja teie istuge sellel toolil."

Ma võtsin oma revolvri väljaja asetasin selle lauanurgale.

Holmes oli võtnud kaasa pika peenikese kepi ning selle pani ta enda kõrvale voodi peale. Kepi kõrvale asetas ta tikutoosi ja küünla-jupi. Siis keeras ta lambitule ära ning me jäime pimedusse.

Kuidas saaksin ma kunagi unustada seda hirmsat öist valvet? Ma ei kuulnud midagi, isegi mitte hingetõmbeid, kuid teadsin ometi, et mu kaaslane istus avasilmi minust mõne jala kaugusel, närvid pingul nagu minulgi. Luugid ei lasknud sisse ühtki valguskiirt ning me ootasime täielikus pimeduses. Väljast kostis vahetevahel mõne öölinnu häälitsus ning ükskord kuulsime just meie akna taga pikka venivat justkui kassi näugumist, mis ütles meile, et gepard oli tõesti lahti. Kaugel eemal kuulsime kirikukella kumedat häält, mis kostis iga veerand tunni tagant. Oh kui pikad tundusid need veerandtunnid! Kell lõi kaksteist ja üks ja kaks ja kolm, aga meie istusime ikka veel ja ootasime vaikides seda, mis pidi juhtuma hakkama.

Äkitselt välgatas ventilaatorist hetkeks valguskuma, mis kadus otsekohe, kuid sellele järgnes tugev põleva õli ja kuuma metalli

267

lõhn. Kõrvaltoas oli keegi salalaterna põlema pannud. Ma kuulsin tasast liikumist ning siis valitses uuesti vaikus, üksnes lõhn läks tugevamaks. Pool tundi istusin ma oma kuulmist pingutades, Siis äkitselt tuli kuuldavale mingi uus hääl: väga tasane susin, otsekui oleks väike aurujuga teekannust välja tunginud. Niipea kui me seda kuulsime, kargas Holmes voodist püsti, tõmbas tikust tuld ning virutas raevukalt kepiga kellanööri pihta.

"Kas te näete, Watson?" karjus ta. "Kas te näete?" Aga mina ei näinud midagi. Hetkel, mis Holmes tiku läitis, kuulsin ma vaikset selget vilet, aga äkiline valgus, mis mu väsinud silme ees lahvatas, ei lasknud mul näha, mida mu sõber nii metsikult piitsutas. Ma märkasin aga, et tema nägu oli surnukahvatu ja et sellel peegeldusid õudus ja jälestus.

Ta ei löönud enam vastu kellanööri ja vahtis üles ventilaatori poole, kui äkitselt rebestas öövaikust kõige jubedam karjatus, mida ma olen kunagi kuulnud. See paisus üha, kähe valu-, hirmu- ja viharöögatus oli segunenud üheks kohutavaks kisenduseks. Räägitakse, et eemal külas ja isegi kauges kiriklas ajas see karje magajad voodist üles. Meil läks seda kuuldes südame alt külmaks ning ma seisin Holmesile otsa vahtides ja tema vahtis omakorda mulle otsa, kuni karjatuse viimne kaja oli vaibunud vaikusse, millest see oli alguse saanud.

"Mida see tähendab?" ahmisin ma õhku.

"See tähendab, et kõik on läbi," vastas Holmes. "Ja võib-olla on see lõpuks paremgi. Võtke oma revolver ja lähme doktor Roylotti tuppa."

Tõsise näoga läitis Holmes lambi ja hakkas ees mööda koridori minema. Ta koputas kaks korda toa uksele, ilma et seest oleks mingit vastust tulnud. Siis vajutas Holmes lingi alla ja läks tuppa, mina tema kannul, vinnastatud revolver käes.

Meie silmadele avanes erakordne pilt. Laual seisis salalatern, mille luuk oli pooleldi avatud ning see heitis heledat valgust irvakil uksega raudseifile. Laua kõrval puutoolil istus doktor Grimesby Roylott, pikk hall hommikumantel seljas, paljad pahkluud nähtaval ning jalad pistetud punastesse ilma kannata türgi tuhvlitesse. Tema süles lebas see lühike piitsavars pika piitsaga, mida me olime päeval märganud. Tema lõug oli püsti ning silmad vahtisid hirmust tardunud

268

pilguga laenurga poole. Lauba ümber oli tal kummaline pruunikate tähnidega kollane lint, mis näis olevat kõvasti ümber pea seotud. Kui me tuppa astusime, ei teinud doktor ühtki liigutust ega häält. "Lint! Tähniline lint!" sosistas Holmes.

Ma astusin sammu ettepoole. Silmapilk hakkas see kummaline peavõru liikuma ning doktori juustest ajas end püsti jäleda mao tönts rombikujuline peaja puhevil kael.

"See on soorästik!" hüüdis Holmes. "Kõige surmavam madu Indias. Doktor suri kümme sekundit pärast salvata saamist. Vägivald pöördub tõesti selle kasutaja vastu ning see, kes teisele auku kaevab, kukub ise sisse. Viskame selle roomaja tagasi tema urkasse, siis võime preili Stoneri kuhugi varjupaika viia ning teatada juhtunust krahvkonna politseile."

Seda öeldes tõmbas Holmes kärmesti koerapiitsa surnud mehe sülest, viskas silmuse roomaja kaela ning tõmbas selle tema jubedalt õrrelt alla, siis viis ta mao endast eemal hoides raudseifi juurde, viskas selle sinna sisse ja pani seifi kinni.

Sellised on Stoke Mõrani doktor Grimesby Roylotti surma õiged asjaolud. Mul pole vaja pikendada jutustust, mis on juba niigi liiga pikaks läinud, rääkides teile, kuidas me selle kurva uudise hirmunud neiule teatavaks tegime, kuidas me ta hommikuse rongiga Har-row'sse, tema hea tädi hoole alla toimetasime, kuidas aeglaselt kulgev ametlik juurdlus jõudis järeldusele, et doktor leidis

oma lõpu, käies ettevaatamatult ringi ohtliku loomaga. Seda vähest, mida minul veel oli vaja selle juhtumi kohta teada saada, jutustas mulle Sherlock Holmes, kui me järgmisel päeval tagasi Londonisse sõitsime.

"Ma olin jõudnud täiesti ekslikule järeldusele," ütles Holmes, "mis näitab, kulla Watson, kui ohtlik on ebapiisavate andmete alusel mõttetööd teha. Mustlaste sealviibimine ning sõna "lint", mida vaene neiu kasutas kahtlemata selle kirjeldamiseks, mida ta oli vilksamisi tikutule valgel silmanud, olid piisavad, et mind täiesti valedele jälgedele suunata. Ma võin enda kasuks ainult seda öelda, et ma muutsin oma seisukohta otsekohe, kui mulle sai selgeks, et ükskõik, milline oht selle toa elanikku ka ähvardas, ei saanud see tulla ei aknast ega uksest. Nagu ma olen juba maininud, paelusid minu tähelepanu kiiresti ventilaator ja kellanöör, mis rippus voodini. Avastus,

269

et tegemist oli ainult kellanööri imitatsiooniga ning et voodi oli põranda külge kruvitud, äratas otsekohe kahtluse, et köis oli seal sillaks millegi jaoks, mis tuli läbi ava ja läks sealt edasi voodisse. Mulle tuli kohe pähe mõte maost, ning kui mulle meenus, et doktorit varustati Indiast pärit loomadega, siis tundsin ma, et võin olla õigel teel. Mõte kasutada sellist mürki, mida pole võimalik avastada ühegi keemilise katsega, võis pähe tulla just targale ja julmale mehele kes on saanud idamaise kooli. Tema seisukohast oli eeliseks ka kiirus, millega säärane mürk mõjub. See pidanuks olema tõesti teravapilguline uurija, kes suutnuks märgata kaht väikest tumedat to haava, mis näitavad, kus mürgihambad on oma töö teinud, mõtlesin ma sellest vilest. Muidugi pidi doktor mao tagasi kutsu enne kui hommikuvalgus seda tema ohvrile oleks näidanud. Võib olla piimatassiga. mida me nägime, oli ta õpetanud mao kutse peale enda juurde tagasi tulema. Doktor saatis mao läbi ventilaatori e mida ta kõige sobivamaks pidas, olles kindel, et madu roomab köit mööda alla ja kukub voodisse. Madu võis hammustada, aga võis ka mitte hammustada voodis lamajat, magaja võis pääseda nädal aega igal öösel, kuid varem või hiljem pidi ta roomaja ohvriks langema.

Ma olin jõudnud sellele järeldusele enne, kui ma olin doktor Roylotti toas käinud. Tema tooli uurimine näitas mulle, et tal oli kombeks selle peal seista, mis oli muidugi vajalik ventilaatorini ulatumiseks. Seifi, piimatassi ja piitsasilmuse nägemisest piisas igasuguste kahtluste hajutamiseks, mis veel oleksid võinud jääda. Metalne kõlksatus, mida preili Stoner kuulis, tuli ilmselt sellest, tema kasuisa sulges rutakalt seifi ukse selle hirmsa elaniku järel. Kui ma olin juba kord otsusele jõudnud, siis te teate, milliseid samme ma astusin oma oletuste tõestamiseks. Ma kuulsin, kuid see elukas sisises, mida teiegi kahtlemata kuulsite, süütasin silmapilk tule ja ründasin madu."

"Ja tulemuseks oli see, et te ajasite ta läbi ventilaatori."

"Ja veel ka see, et madu läks teisel pool seina oma peremehe kallale. Mõni minu kepihoop tabas teda ning äratas tema maoloomuse, nii et ta sööstis kallale esimesele inimesele, keda ta nägi. Selles suhtes olen ma kahtlemata kaudselt vastutav doktor Grimesby Roylotti surma eest, aga ma ei saa öelda, et see hakkaks mulle väga ränki süümepiinu põhjustama."